
3 1761 07748057 2

M. GOLDSCHMIDT

UDVALGTE SKRIFTER

ROMANER, FORTÆLLINGER
OG SKILDRINGER

M. GOLDSCHMIDT

UDVALGTE SKRIFTER

ROMANER, FORTÆLLINGER OG SKILDRINGER

TEKSTREVISION VED RAADHUSBIBLIOTHEKAR
JULIUS SALOMON

2.

ANDET BIND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL, N. F.

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

PAA DONAU OG MELLEM BJERGENE

(1856)

I.

Imod Strømmen, naar Skibet er stærkt, er Farten smukkest, saavel paa Donau som ogsaa ofte paa Livets Flod. Nedad Donau, f. Ex. fra Linz til Wien, kommer man paa omtrent 9 Timer, men faar under den hurtige Fart ikke Tid til med Bestemthed at opfatte noget fremtrædende Punkt. Opad behøver man 26 Timer; Bredderne med deres Bjerge, Vinhaver, Ruiner, Byer, store, ensomme Stifter eller Klostre, oprulle sig langsomt, medens Skibet anstrænger sig, og den Rejsende, der ligesom sympatiserer med dets Kamp, benytter Tiden med opmærksom Ro. Der er desuden Meget at se paa selve Skibet; der møder man Repræsentanter for Kejserstatens brogede, livskraftige og i Almindelighed saa „gemytlige" Befolkning. De Første, jeg i den smukke Morgenstund saa, gjorde dog strax en Undtagelse herfra; det var tre ungarske Adelsmænd, som bare Hatten med Gemseskæg og under deres rige magyariske Kappe steyrsk Jægerdragt. De vilde ind i de steyrske og salzburgske Bjerge at jage Gemser. Det havde netop staaet i Bladene, at Grevinde Bathyany havde samlet sine Husfolk, uddelt sit Gods imellem dem og begivet sig i Kloster for uforstyrret at begræde sin Husbond, hvem Østerrigerne saa ubillig og barbarisk havde hængt i en Galge — og disse Ungarere, Bathyanys, Nagy Sandors, Damianis Landsmænd, vilde gaa paa Lystjagt i de østerrigske Bjerge! Lykkeligvis havde de lejet en Cabine for dem selv; der hørte man lidt op ad Formiddagen Champagnen knalde. Agter ud, ved Flagstangen, sad en østerrigsk Major, der var bleven saaret i en af Bataillerne mod Bem og nu som Invalid begav sig til Badet i Gastein.

Det var en høj, kraftig Mand paa henved 50 Aar, med et krigersk, aabent Ansigt og med hin ovale kraftige Hovedform, som man især møder i Sydøsterrig, nær den italienske Grænse, og som antages for Tegn paa stor Hjertensgodhed og jevn Forstand. Ogsaa han bar det mørke, bløde Gemseskæg som en Slags bred Cocarde i sin grønne Hat. Det betyder, at man har fældet en Gemse; Jægeren, der har skudt en Ørn, en Grib eller desl., sætter Fuglens Fjer i Hatten; Landmanden eller Gartneren sætter Blomster. Man kan jo rigtignok kjøbe Bedriftens Tegn og pynte sig med dem, men vil have Vanskelighed ved at hævde sig i Bjergegnen og undgaa Ubehageligheder. — Det viste sig, at den gamle Digter Castelli var ombord tilligemed sin Hustru. Majoren sluttede sig til den lille Kreds, og nu var der dannet et Centrum for Selskabeligheden ombord. Det Tydske blev talt i mange Dialekter; thi om det saa var Serbien, var det repræsenteret, nemlig ved en Præst i lang, mørk Talar, bred Hat og med et langt brunt Skæg. — Samlivet og Samtalen paa Skibet fik for en Stund et stærkere Sving end sædvanlig, foranlediget ved Castellis spøgende Paastand, at vi i Danmark ikke kjendte Blumauers Lovsang til Donau. Nogle Vers af den bleve reciterede og gjorde deres Virkning. Mennesker, der skulle danne en Stat sammen og have Villie dertil, behøve et Symbolum. Beboerne af det østerrigske Monarki have ikke et saadant paa samme Maade som f. Ex. Franskmændene eller Engelskmændene, hvem Stammeslægtskab og Sprog saa fuldstændig forener. Østerrigerne knyttes sammen ved Følelsen af de østerrigske Landes Naturmagt, af den Rigdom, som vælder ud af Jordens Indre gjennem Bjerg og Skov, Sø og Agerland, af den Frodighed, som er i alt Levende, og som har berettiget til hint historiske Raab: „Auf, gewaltiges Oesterreich!“ Et Symbol paa denne Naturmagt og Vælde er Donauen; ved Synet af dens majestætiske Skjønhed, af de stærke Strømme, der forene Rigets Hovedstæder: Linz, Wien, Presburg og Buda-Pest, faar Østerrigeren en Følelse af Nationalitet og Enhed. Et andet Symbolum er „den ridderlige Kejser“ med „den skjønne Kejserinde“. Om han virkelig er ridderlig og hun skjøn, vide de Færreste; men

Alle give efter for Rigets Trang til, at der skal være noget usædvanlig Ophøjet fælles for Alle. Derved er Kejseren og Kejserinden blevne noget Mageløst: Alle se op til det nygifte Par som til Undtagelsesvæsner, som til Østerrigs gode Aander eller Personliggjørelsen af Østerrigs Lykke. Nylig var Kejserinden rejst fra Linz til Wien ned ad Donau. Da kom Befolkningen ud fra Bjergene paa begge Sider af Floden, og paa den lave Bred under Fjeldene stillede de sig op med Musik og Faner, hilsede og sang, knælede og tilbad (troer jeg) deres Kejserinde, som hilste dem derudefra, fra den brede, mægtige Donau.

Ja, den er en mægtig Flod. Maaske Rhinen paa en lille Strækning er mere malerisk. Men naar man kjender lidt til Forholdene ved Rhinen, saa veed man, at der er noget Udpint, navnlig ved Vinbjergene; her ved Donau ligge derimod saa mange af Naturens Kræfter endnu urørte og begjære blot Mennesker og Arbejde for at bryde frem i større Fylde. Rhinen er smuk, berømt, sang- og sagnrig; men det er dog sandt, at den ligner de tyske Studenter, der efter et poetisk, genialt, trodsigt Ungdomsliv ende spidsborgerlig i en lille By; thi udmattet og som en liden Bæk udgyder den sig i Havet, hvorimod Donauen er som den mandige Stifter af et Dynasti, den bliver alt mægtigere, og ved at udgyde sig i Havet fortaber den sig ikke, men bryder sig Vej til den store Verden. Det er den ejendommelige, poetiske Følelse, man har paa dens Strøm, at de Vande, der iler En forbi, gaa til det sorte Hav, Krim, Constantinopel, Orienten, og heri er dog noget ganske anderledes Historisk og Levende end i de gamle Borgruiner paa Rhinens Klipper eller i den kunstig fornyede Romantik paa Stolzenfels. Og medens Vandene haste forbi til Havet og til Fremtiden, der skal rejse sig fra Krigen i Orienten, bringer Skibet os op til Egne, hvor den Aand, som for 1300 Aar siden kom fra Østerland, endnu har sine stærke Borge og netop nu bereder sig til en fornyet Kamp. Det er de store, rige Benedictinerstiftelser med Slotte, Seminarier og Klostere: Klosterneuburg, Mölk og Maria Taferl, hvortil endnu kan føjes som henhørende til Ordenen det vidtberømte Mariazell inde i Bjergene og St. Peter i Salzburg.

Skibet lægger an ved Mölk. Man glemmer, at der er en lille By; thi umiddelbart over Floden og Anløbsstedet hæver sig med Kuppel og Taarne paa en 180 Fod høj Klippe et stort og pragtfuldt Kloster, der ser ud som et Slot, til to Sider støttet paa kasernelignende Bygninger og endnu tildels befæstet. Omegnen er lutter Vinhaver, der sole sig paa Bjergenes Afhang. Man kan gjøre sig en Forestilling om, hvor kjærlig Bacchus viser sig mod de fromme Brødre, naar man erfarer, at da Napoleon 1809 tog Klostret og lod nogle af dets gamle Skandser forny, saa fandt han i Vinkjældrene saa megen Vin, at han kunde traktere 50,000 Mand en Ugestid.

Da Benedictinerne udbredte sig fra Monte Casino til Tyskland, anlagde de deres første Kloster ved Donau. Allerede i det 7de Aarhundrede skal et være stiftet i Wellenburg. Klosteret i Mölk er fra 936 og har engang været forvandlet til en ungarsk Fæstning; de nuværende Bygninger ere opførte i Aarene 1702—36. Mölk er ogsaa interessant ved, at en af de mange Reformer i Benedictinerordenen — eller Forsøg paa at tilbageføre Benedicts Regler — er udgaaet herfra, idet Pave Martin d. 5te i Aaret 1420 rensede Klosteret ved Hjælp af Munke fra Subiaco. Alle østerrigske Benedictinerstifter have, især siden 1623, sluttet sig til Mölkerkongregationen. Ligesom det pragtfulde Klosterneuburg er et Seminarium, hvor 60 unge Mennesker opdrages til at være Sjælesørgere for fornemme Familier og derfor er forsynet med Alt, hvad der hører til katholsk gejstlig og verdslig Dannelse, saaledes ere i Mölk 90 Gejstlige beskæftigede med Studier, Undervisning og Varetagelse af Ordenens gejstlige Embeder. Her er et Bibliotek paa over 30,000 Bind og en smuk Malerisamling. Til St. Peter i Salzburg, hvor der bo 50 Benedictinere, hører et Seminarium og et Gymnasium, og desuden have de flittige Munke grundlagt et naturhistorisk Museum, der skal repræsentere Provinsen i zoologisk og mineralogisk Henseende.[1])

Den første Følelse, hvormed man træder ind i et saa herligt og rigt Bibliotek som i Klosterneuburg eller Mölk,

---

[1]) Jeg saa bl. A. et Dyr, som var skudt der paa Bjergene, en Bastard af Gemse og Gjed, med lange Haar og korte Been.

ind i lyse, tildels pragtfulde, stille Haller med de velordnede Bøger, ført af en Benedictiner, der i Almindelighed er livlig, høflig og i høj Grad velopdragen — er et ubeskriveligt Velbehag. Man kunde ønske at blive her; ved disse Bøger, i denne Natur, mellem disse Bjerge synes En den store Opgave løst: den dybeste Kjærlighed til Videnskaben gaar Haand i Haand med Troen; der er kraftigt Liv og dog Fred. Tager man en Inkunabel eller en haandskreven Psalter frem og finder deri et af de naive, skjønne Miniaturbilleder, som især det 9de og 10de, men ogsaa senere Aarhundreders Munke vare berømte for, saa husker man, at man er paa et af de Steder, hvor hin idylliske, sværmerske og saa særegent skjønhedshyldende Aand har hersket. Ogsaa dette er jo netop, hvad Katholicismen lover: Saavel Kunsten som Videnskaben skal staa i Troens Tjeneste og befinde sig vel derved. Det er ogsaa Meningen af det nys afsluttede Concordats Bestemmelser om Undervisningen i Østerrig. Det er udtrykkelig udtalt, at hele Undervisningen af den katholske Ungdom maa være afpasset efter den katholske Lære. Den religiøse Opdragelse skal staa under Biskoppernes Ledelse, saa at Ingen maa foredrage Theologi, Katechetik eller Religionslære uden vedkommende Biskops Tilladelse. Staten udnævner saadanne Mænd efter Bispens Indstilling. I Gymnasier og Borgerskoler tør kun Katholiker være Lærere; Almueskolerne staa paa det Nøjeste under Kirkens Tilsyn, og af Skolelæreren fordres, at han skal være pletfri, ikke blot med Hensyn til Moralitet, men til Tro. Hvo der afviger „fra den rette Vej“, skal afskediges. — Bestemmelser af denne Art, der ere vedtagne af Pave og Kejser, give saadanne Stiftelser som Mölk og Klosterneuburg med deres Seminarier fornyet Betydning. Man maa indrømme, at den Aand, som gaar igjennem disse Bestemmelser, engang har bragt Lykke, nemlig fra Alcuins til Abeilards Tider; men da fulgte denne Aand af sig selv, da var Bruddet mellem Forsken og Tro, mellem Frihed og Religionen endnu ikke indtraadt. Da gik de fromme Fædre forud for Verden, bringende Lys, elskende Lyset og Menneskene. Men derved, at man nu andensteds er kommen langt videre end de, ere de uvilkaarlig

bragte i en polemisk og bitter Stilling til visse Aandsretninger, og det ikke blot til den falske og fornægtende, den usande og egoistiske, men ogsaa ofte til den stærke og sunde, der lig sit Symbol, Ørnen, udfolder sine Vinger og hæver sig uden Hensyn til Pavemagt, Skriftemaal og Concilier. Desuden, ikke langt fra Mölks herlige Bogsamling staa Maria Taferl og Mariazell, tilhørende de samme Benedictinere, men hvortil aarlig Hundredetusinder valfarte. Det er aldeles vist, at Valfarten for Enkelte kan tilvejebringe en Begejstring, som er over alle Jordens Ting; men de Fleste blive vistnok kun forvirrede ved at søge Guddommen udenfor sig selv. Og for de flittige Benedictinere bliver det dog altid en vanskelig Opgave at forene Troen paa de undergjørende Relikvier med Videnskaben og det naturhistoriske Museum. Der synes at maatte blive en Halvhed og hemmelig Slappelse, saa at man forgjæves indenfor Murene vil søge den store Gaades Løsning: Noget, som er bedre end Friheden, den smertebringende og den lægende.

— Donau savner ikke Borgruiner. Som Exempel nævnes her Dürrenstein, der ligger paa højre Haand, før man kommer til Mölk (fra Wien). Her sad Kong Richard Løvehjerte fangen, uden at Nogen af hans tro Mænd vidste, hvor han var bleven af, og ifølge Sagnet var det Sangeren Blondel, der efter at have gjennemvandret Palæstina og Tyskland for at finde ham endelig her opdagede Spor af ham og ved at synge en provençalsk Sang udenfor Taarnet fik ham til at svare og saa befriede ham. Historisk er det imidlertid, at Hertug Leopold lod Richard tage ud af Dürrenstein og solgte ham til Kejser Henrik den 6te, som derpaa holdt ham fangen ved Rhinen. Skønt man har læst dette, ser man dog paa den graa, svage Taarnlevning, som endnu staar, og forsker efter Stedet, hvor mulig Blondel sang. Saa megen Magt har det smukke Digt over den simple Sandhed.

Da jeg fortsatte Rejsen opad Floden, gjorde vi om Natten Havari, Skibet løb paa en Sandbanke. Der var var stor Forfærdelse ombord, og jeg vaagnede ved, at en Passager stod foran Stolene, hvor jeg havde faaet Sengested, og holdt en Støvle i Haanden, idet han talte om

Sandbanke og Skibbrud. Jeg troede, at han vilde trække Støvler paa for at vade iland, og havde derfor det Held ikke at blive videre bange for dette Donau-Skibbrud, der iøvrigt kunde være blevet alvorligt nok.

II.

Strømmen af Rejsende kommer fra Linz til Gmunden, sejler over Traunsøen til Ebensee og fortsætter saa Turen til det fornemme Badested Ischl, til Salzburg, Tyrol osv. Over den 1½ Mil lange og ¼ à ½ Mil brede Traunsø gaar et Dampskib. Ved Gmunden ere Bredderne fladt Kornland, Haver og faa Høje i Baggrunden. Men snart er Søen omsluttet af høje Bjerge, der hemmeligheds-fuldt indhylle den i deres uhyre Skygger, især til Venstre den vældige Kæmpe Traunstein, henved 6000 Fod over Havet, og til Højre Sonnenstein. Vandet er ubeskrivelig klart og stille; Bjergskovenes Grønhed og Himlens Blaa spejler sig deri, og paa de Tider, da Solens Straaler faa Lov til at oplyse enkelte Partier, navnlig henad Aftenen, synes den udvalgte Egn i Farveskjæret forvandlet til et Ferige. Inde paa Bredderne kan man fra Gmunden gaa et betydeligt Stykke langs Vandet under Fjeldene; men pludselig hører al Vej og Sti op: der er kun Vand, og Klippen hæver sig lodret op deraf; man stirrer ned paa Bjergenes Granitrødder, der sænke sig i Dybet, og det er ved dette usædvanlige Syn, som om man overraskede Naturen i en af dens Hemmeligheder, fik et Blink fra den Tid af Jordens Historie, da

„fæstnet blev dens Hjørnesten,
Mens Morgenstjernens Jubel lød.“

Som sagt: Strømmen af Rejsende sejler over Søen og ser kun i Forbifart paa et særeget, dejligt Parti til Højre, omtrent midtvejs mellem Gmunden og Ebensee. Fra den høje, skovdække Tinde sænker sig lempelig og med forskjellige grønne Afsatser en Bjergryg ned og skyder til-

sidst som et æggerundt Forbjerg ud i Søen. Dette Forbjerg er netop stort nok til paa sin Top at rumme et gammelt halvgothisk Kapel og en yppig Trægruppe, der stræber at beskygge det. Bagved Forbjerget, til Venstre, er en lille, sandet Bugt, hvor Baade kunne løbe paa Land, og indenfor denne Bugt ligge de fornemste Bygninger af Landsbyen Traunkirchen, hvis øvrige Huse med deres Smaahaver skjule sig langs Bjergets nederste Afhang.

Gjæstgiveren i Traunkirchen hedder Kardbath; han er er tillige Byens „Bürgermeister", hvorhos han af Kejser Franz Joseph er hædret med en Medaille, fordi han for et Par Aar siden under en Storm paa Søen fik reddet ni Menneskeliv. Men han er tillige for en Del af Byen noget Mere, og jeg haaber, ja jeg tror, at han er dette paa en god Maade. Han viste mig en Dag sit Magasin. Det er et stort Loft over Skuret ved Søen, hvor han har Vognremise og Keglebane. Her laa store Dynger af den Slags Ting, som vi kalde Nürnbergervarer. En stor Del af Traunkirchens Befolkning lever af at forfærdige Legetøj, der udføres til Montenegro og Serbien. Krigen havde standset Handel og Samfærdsel, og nu havde de stakkels Mennesker ingen anden Udvej end at pantsætte deres færdige Varer for Brød og Øl. En farlig Konkurrent har Traunkirchen i den bayerske By Berchtesgaden. Hvor billig man maa arbejde, kan ses af følgende Priser, som jeg for Kuriositetens Skyld noterede. Skraller koste 4 Kreutzer Dusinet (10 Kreutzer ere 1 Mk. dansk); Heste paa Ruller 1½ à 2 Kr., do. med Pibe 3 Kr. Stykket; et Dukkeskab 10 Kr.; Penalhuse 1½ Kr. Stykket; et Dusin Smaapiger 4 Kr. Adskilligt af dette Arbejde er noget raat og plumpt, som man kan vente af, hvad montenegrinske Børn skulle slaa hinanden i Hovedet; men saasnart man kommer til Gjenstande, hvis Pris er lidt over det urimelig Lave, mærker man strax Skjønhedssands, som da Befolkningen her trods den Nød, som nu er kommen over den, er livlig, kjøn, og sangvinsk. Forhen har man havt megen Hjælp af „Herskabet", de store Grundejere. Man fik Træet for 9 Kr. à 3 Gylden Favnen; Herskabet uddelte ved fore-

faldende Lejligheder Korn, holdt Vægter i Byen. Siden Robot og Underdanforholdet er hævet, give Herskaberne Intet, og for Træet betales nu 6 Gylden. Man forærer ikke frie Mænd Noget. Kejseren har maattet forpagte den Byen tilhørende Jagtret og betaler derfor Kommunen 24 Gylden aarlig; men siden den Tid tør Byens fattige Folk heller ikke i den uhyre Bjergskov tage det mindste Stykke Brænde. Man tager sagtens en lille Pind alligevel; men det er et Vovestykke. Jeg har flere Gange om Aftenen inde mellem Bjergene set Natte-Patrouillen: Riffelskytter.

Hine Angivelser ere efter Kardbaths Fortælling. Set fra et andet Standpunkt er det Hele kun Bevis paa større Orden, større Sands for den menneskelige Frihed og Værdighed, stigende Priser paa Landets Produkter. Hvis da blot Legetøjets Pris steg i samme Forhold som Træets! Det gaar her som saa mange Steder: for Samfundet i det Hele og for de mere Formuende er Friheden Luft og Lys, ny Livskraft; de Fattige staa med beklemt Bryst og begribe ikke denne Frihed, der bringer dem og deres Børn Sult. En Generation knuses, glemmes; den følgende Slægt vil have fundet nye Udveje til Livsopholdet, er stærkere og selvstændigere, faar sine Prøvelser paa en anden Maade end den foregaaende, der syntes at synke sammen og forgaa i Nødtørft.

Henad Aften spurgte Kardbath, om jeg vilde spille Kegler, og jeg gjorde da ved Banen Bekjendtskab bl. A. med Stedets Gejstlighed. „Seine Hochwürden", Sognepræsten, i lang brun Frakke og Støvler med slidte Skafter, spillede kun lidt, hvorimod „der geistliche Herr", Kapellanen, var en ivrig og dygtig „Kegler". Samme „geistlicher Herr" vil forekomme adskillige Gange i denne Skildring, og jeg beholder Navnet, jeg engang er bleven vænnet til at give ham. Han var forresten temmelig ung, omtrent 20 Aar, klædt i meget gamle sorte Klæder og just ikke det propreste Linned, havde et bredt, yderst godmodigt Ansigt, temmelig lav Pande og stride Haar. Hans Løn foruden Kost og Bopæl er fire Gylden maanedlig, og deraf understøtter han ydermere sin gamle Moder[1]). Han vilde gjerne vinde Penge i Keglespillet og

[1]) Sognepræstens hele Løn er 40 Gylden maanedlig og fri Bolig. En Gylden er lidt over 5 Mk.

kunde ikke dølge sin Fornøjelse, naar han vandt (vi spillede saa lavt, at et Par Timers Anstrengelser kunde indbringe ham omtrent 1 Mk. dansk); men der var i hans Glæde intet Ubehageligt. Han var meget uvidende; det lod ikke til, at han havde Sands for noget Intellektuelt, der laa højere end det Hverdagsliv, hvori han bevægede sig; men deri var han tilfreds.

Jeg havde ikke Anelse om, at der boede andre Personer i Traunkirchen end saadanne, som man overalt træffer i Landsbyerne. Men jeg skulde snart have endel Overraskelse i denne Henseende. Iblandt Keglespillerne — hvoraf Nogle ganske sikkert vare Arbejdsfolk — var en Mand, som syntes mig simpel, ikke saa meget formedelst Klædedragten, som for hans røde Ansigts Skyld. Man titulerede ham Hofrath, og jeg troede, at det var Spøg. Men han var virkelig Hofraad og Direktør for Tallotteriet i Wien, og forresten viste det sig ved nøjere Bekjendtskab, at han var en Mand, hvem Spøgen holdt sig i lang Afstand fra. Paa Vejen opad mod Bjerget kom jeg en Dag forbi et Hus, som jeg antog for en kirkelig eller klosterlig Stiftelse; thi over Indgangen stod skrevet: „Nehmet Euch meinen Verlust nicht zu tief zu Herzen; es ist ja die Bestimmung des Herren, und sein Wille sei ewig gepriesen“[1]. Da jeg kom ind i Huset, der havde en lang Gang med Værelser til begge Sider, saa jeg Bibelsteder og Indskrifter af samme religiøse Indhold over alle Dørene. Det er Hofraadens Hus. Han havde en Søn, der i 1848 gik frivillig med mod Italienerne og under en af Radetzkys Batailler blev dødelig saaret. Han tilskrev sine Forældre trøstende Breve, og Indskrifterne over Huset og Dørene ere tagne af disse den Dødes Breve. Ved en dyb Bugt under Forbjerget er en Svømmeanstalt. Den har Hofraaden indrettet og lærer alle Byens Drenge at svømme. Hvor mange der end aarlig omkom paa Søen, havde hidtil Ingen tænkt paa at lære denne Kunst; nu svømme Børnene, saa det er en Lyst, i det dejlige, dybe, falske Vand. Med denne Slags Ting gaar Hof-

---

[1]) Lad ikke min Død gaa Eder for nær til Hjerte; det er jo Herrens Bestemmelse; og hans Villie være evig lovet.

raaden stille-virksom omkring i de to Maaneder af Aaret, han bor her. Naar man faar de rigtige Oplysninger, glemmer man det Tilfældige i hans Ansigt; man forstaar, at hint Hus ved en for hele Livet afgjørende Begivenhed er blevet Erindringens, Sorgens og Vemodens Hus, og hvorfor Hofraaden gaar hist nede og stræber at bevare andre Forældres Børn fra en voldsom Død.

III.

Vi — Førsteren og jeg — vare ad en Bjergsti gaaede over den høje Kranabit-Sattel og stege ad den alfare Vej ned til Ebensee. Alfar kaldes denne halvanden Mil lange Vej højlig med Urette og i alt Fald kun, fordi den er den eneste, som kan befærdes; fra begge de skraanende, uhyre Vægge styrte om Vinteren Laviner over den, om Foraaret er den udsat for hyppige Stenskred og Gjennembrud af Skovbække, og overalt ses Spor heraf: omstyrtede Stammer, opdynget Jord eller en umaadelig Dynge nedrullede Stene. Det er paa denne vilde Vej, som om vrede Aander bestandig lurede bag Klippesiderne, og en saadan Forestilling vækkes endmere ved de sære Mindesmærker, som man hyppig kommer forbi. Det er Kors, rejste paa et Sted, hvor en Ulykke er sket, og et lille Maleri fremstiller Begivenheden: Arbejdere, der styrte ned, et Klippestykke, som knuser, eller Strømmen, som bortriver en Vejfarende. Undertiden ses ovenover selve Begivenheden Himlen aaben, og Gud Fader, Christus eller Madonna modtager venlig den Forulykkede. Det er raat, men energisk fremstillet, og i Længden gjør det et dybt Indtryk; man begriber, hvorledes Befolkningen i en saadan Egn bliver baade overtroisk og dybt religiøs. Kommer man senere forbi et Madonnabillede, er det et Øjeblik, som om man kjendte hende igjen fra dengang man saa hende i Himlen.

Fa Ebensee kunde vi ikke naa til Traunkirchen uden

i Baad; thi Klipperne staa lodret op fra Søen, og der fører ingen Sti over disse Højder. Vi fik en Baad og roede ud paa den stille, dybe, grønne Sø, der blev beskygget af de høje Fjelde, medens længere ude den nedgaaende Sols Straaler spillede i et trylleagtigt Lys paa den blanke Flade, paa Bjergenes grønne Afhang, paa Træer og Buske, der hang ned i Vandet. Hvilken besynderlig Følelse at sejle i en lille Baad i Skyggen af de uhyre Klipper! Alt er præget af at være blevet bragt i denne Stilling ved vulkanske Udbrud: Klipperne revne fra hinanden, Afgrunden imellem dem udfyldt af den hidstrømmende Flod. Hvo siger, at de ikke i næste Øjeblik ville bevæge sig igjen? Det er ingen Kunst, hjemme i sin Stue at betragte Naturbegivenhederne som klassificerede og ordnede og leve i tryg Forestilling om, at det næste Øjeblik vil være som dette. Men her overvejer Fornemmelsen af det Majestætiske og Ubegribelige, af Kræfter eller Personligheder, hvis Tanker have andet Formaal end vore, og som pludselig — af Lune, kan man fristes til at antage — kunne støde til en af Grundpillerne dernede, og saa styrter Jordens Fasteste som et Korthus. Histinde paa Land er et Svælg mellem to Klipper, og derfra pleje pludselige, voldsomme Hvirvelvinde at fare frem. I gamle Dage har man derinde bragt Ofre for at forsone den lurende Guddom; Roerkarlene nøjes med at slaa Kors, idet vi glide forbi.

En anden Baad kom os imøde, og det traf sig, at den foer over Lysstriben. Hvilken Glorie der gjød sig over den og over Menneskene i den! — Det var geistlicher Herr, som blev roet, og idet han lod standse et Øjeblik for at hilse paa os, spurgte han mig, om jeg ikke vilde komme over i hans Baad, han skulde til den anden Side af Søen og berette en Døende. Jeg modtog Indbydelsen, og snart roede vi over de sidste Lysstraaler ind under Skyggerne, der alt bleve tættere.

Fra Landingsstedet havde vi en halv Fjerdingvej at gaa ad en Slags Gyde, som Bjergene dannede. Den var virkelig som en smal Gade mellem meget høje Huse; undertiden aabnede det sig til store Pladse, og der var Øjeblikke, medens Mørket faldt paa, da man kunde tro

dem beboede; thi det lyste og funklede hist og her, St. Hansormen laa emd sit grønlige Skin i Græsset, rødt skinnende Insekter hævede og sænkede sig og udbredte et hemmelighedsfuldt Liv. Undertiden hørte man Vand risle; engang lød det som en Silkekjole, der raslede forbi. Geistlicher Herr sagde, at han kunde ikke lide at gaa her alene sildig; derfor, tilføjede han naivt, havde han indbudt mig til at følge med.

Degnen kom os imøde, og geistlicher Herr spurgte, om jeg vilde gaa med over i Kirken og blive der, indtil han kom fra den hellige Forretning. Jeg svarede Ja, og vi gik alle Tre derover. Geistlicher Herr iførte sig Ornatet, forrettede sin Bøn og knælede foran Monstransen, belyst af det eneste Lys, vi havde, Degnens Lygte. Da han skulde gaa, sagde han, at han havde betænkt, at jeg gjerne kunde gaa med og overvære det Hele, hvis jeg vilde finde mig i at knæle, naar de Andre knælede. Dertil var jeg villig. Vi gik ud af Kirken og ned ad Landsbyens Gade, først Degnen med blottet Hoved og Lygte i Haanden, saa Præsten med Viaticum[1]), saa i nogen Afstand jeg med blottet Hoved. I alle Forstuer, vi kom forbi, hørte jeg — thi se kunde jeg ikke — at Folk laa og mumlede Bønner, medens Præsten passerede. Ligesom vi kom ind i Stuen til den Døende, kastede alle Tilstedeværende sig paa Knæ, og Bevægelsen var saa stærk og imponerende, at mine Knæ bøjede sig, som om jeg hørte til der. Præsten — thi nu havde det unge Menneske hele den præstelige Myndighed — gik hen til den Døende og talte hviskende med hende; det var, saavidt jeg kunde se, en tyk, aldrende Bondekone; hun led af Vattersot. Degnen oplæste Bønner, og Familien svarede „Bete für uns!“ og „Amen!“ med hin disciplinerede, tungsindige, halv syngende Lyd, man aldrig glemmer, naar man har hørt den i en af de katholske tydske Kirker. Geistlicher Herr skred til den hellige Handling. Han salvede Panden og foresagde den Døende Bønnen, der bad om Tilgivelse for hver Synd begaaet med Tanken; derpaa Øjne, Mund, Bryst, Hænder og Fødder, med Bøn om Tilgivelse for Synd begaaet med Synet, med Tungen,

---

[1]) Sakramentet.

i Hjertet, med Hænders Gjerning eller gaaende. Da det Hele var forbi, bøjede han Øret ned til hendes Mund; han forsikrede mig senere, at hun havde tilhvisket ham: Nu længes jeg efter min Forløser.

Vi gik tilbage paa samme Maade, som vi vare komne; Folk laa endnu i Forstuerne knælende og mumlende Bønner.

Det var Stjerneskin, men dog mørk Nat, da vi sejlede tilbage. Det saa ud, som om Bjergene naaede op og støttede Himlen, og som om Stjernerne vare Lys hos Beboerne deroppe. Endnu underligere Fantasier vakte Søen paa de Steder, hvor man saa Stjernerne spejle sig; man kunde blive svimmel ved at stirre ned og se Firmamentet blive bragt i Uorden ved de tunge, dumpe Aareslag.

Da vi bøjede om Forbjerget ind til Landsbyens Havn, hørte vi Musik og saa Gjæstgiverens Vinduer stærkt oplyste, medens en stor Skare Mennesker stod udenfor.

„O, vi har Koncert, geistlicher Herr!" raabte en pjaltet Dreng, der sprang os imøde.

Det var virkelig saa, og det gik til derinde med stor Grandezza. I den ene Ende af den store Stue befandt sig de koncerterende Virtuoser: en stærktbygget Mand med to Børn. Manden spillede Guitar og foredrog komiske og pathetiske Digte; den ældste Dreng spillede Violin og sang, den yngste slog Triangel. I passende Afstand sad Hofraaden, Førsteren og Doktoren, Stedets Notabiliteter: bagved dem Haandværkere, Arbejdere, Skovhuggere; tredie Plads, Staapladser langs Væggen, var for Pøblen, som Kardbath sagde, nemlig de Barbenede; fjerde Plads var udenfor.

Da Koncerten var forbi, gik den største Del af Publikum. Doktoren og Førsteren tilligemed geistlicher Herr og Gjæstgiveren satte sig til at spille Kort, medens jeg gjorde Bekjendtskab med Koncertgiveren, der havde interesseret mig, fordi den ældste Dreng havde et indtagende Ydre og en behagelig Stemme. Geistlicher Herr havde drukket meget Øl, og pludselig hørte jeg ham beklage sig til Pigen over, at han havde Mavesmerter. Hun raadede ham til at drikke Vin, hvorpaa han sagte spurgte om de forskjellige Vinsorters Pris. Han sluttede med

at hviske: „Dann bringe sie mir vom schlechtesten“[1]). Det vilde ved en saadan Lejlighed være vanskeligt, ikke at søge et Paaskud til at byde geistlicher Herr god Vin; men sandt at sige lod han sig heller ikke nøde. Til Gjengjæld for Vinen gav han mig et Mundheld, som tillige forklarede den særegne Kur:

Wein nach Bier
Das rath' ich Dir.
Bier nach Wein —
Ich sage Nein![2]).

Næste Morgen tidlig kom Koncertgiveren ind for at aflægge mig det lovede Besøg. Jeg betragtede ham som et Menneske, der levede i Krig med Verden; Musiken var hans Vaaben, og han fortærede sine egne Børns Fremtid, medens hans lod dem nyde et frit, zigeuneragtigt Liv. Han fortalte, at han i sit Fædreland havde „studeret til Skolelærer“; men 1829 var han bleven udskreven og ansat som Spillemand, og efter tolv Aars Forløb havde han faaet sin Afsked med Tilladelse til at drage omkring og spille. Jeg spurgte ham, om han ikke betænkte, at hans smukke, opvakte, ældste Dreng maatte gaa tilgrunde paa denne Maade. Han saa lidt paa mig og bad mig derpaa følge med over i hans Værelse; der sad begge Drengene mellem Bøger. Han bad mig examinere dem i Historie, Geografi, tydsk og engelsk Grammatik, og paa den engelske Udtale nær — thi den studerede han selv sig til efter et Lexikon — var Alt meget tilfredsstillende. Han viste mig ogsaa deres Skrive- og Regnebøger. „Det føre vi Altsammen med,“ sagde han; „hver Morgen fra 5 til 8, naar vi ikke ere paa Marschen, er Skole; fra 9 til 12 øve vi os paa Violin; fra 2 til 4 Skole; om Aftenen arbejde vi.

Da vi kom tilbage til mit Værelse, og Pigen havde bragt os Frokost, talte Musikeren med Glæde, men uden Overdrivelse, om Drengene, især den ældste. „Fra mig har Nepomuk det ikke,“ sagde han; „men hans Moder

[1]) Bring mig saa af den daarligste. [2]) Vin efter Øl raader jeg til, Øl efter Vin siger jeg nej til.

var en Italienerinde. Vi skød hendes Fader og hendes Broder paa samme Dag, og hendes Moder var død af Angst og Ulykke; saa fandt jeg hende; hun havde ingen Anden i Verden. Det er besynderligt nok, før den Tid hadede jeg Italienerne; men især siden Veronica er død, synes mig, at jeg er mere i Familie med dem end med Tydskerne."

„Vil De rejse med Børnene til Italien?" spurgte jeg.

„Til Italien!" svarede han med et ubeskriveligt, djærvt, benægtende Udtryk.

„Men sig mig, hvorfor lader De Børnene lære Engelsk?"

„Det er netop det, jeg vilde tale med Dem om; strax iaftes, da jeg hørte, at De var langvejs fra, tænkte jeg, at De kunde give mig Oplysninger. Jeg vil udvandre til Nordamerika. Jeg spiller mig igjennem Verden; det er ligegyldigt, hvor jeg engang faar min Grav; men Nepomuk skal være Jurist, Advokat, og saa kan han gaa den lige Vej og blive Præsident i Nordamerika."

Mens vi samtalede, lød nede fra Søen en lang, klagende Lyd som af mange Stemmer, og da vi kom til Vinduet, saa vi ved Bugten under Forbjerget med det gamle Kapel en Mængde Fruentimmer forsamlede. — „Aa, der er et Lig blevet bragt over fra den anden Side af Søen," sagde Musikeren. — Landsbyens Kvinder stode her med Klagesang ligesom Koret i de antike Tragedier. Efter nogen Tids Forløb aabnedes Kredsen, og vi saa Præsten, der hidtil havde været skjult, skride frem fulgt af to Drenge og aabne Ligprocessionen. Saa stille var Morgenen, at Kordrengenes Kjerter endnu brændte, og ved saaledes pludselig at vise sig udsendte de hele det livsalige Symbol[1]). Parvis fulgte Fruentimmerne efter, opad Hulvejen, syngende en af de dejlige katholske Ligsalmer. Man kunde høre paa Sangen, at man var i Mozarts Fødeegn (halvanden Dags Rejse fra Salzburg). Et Par af Stemmerne løde underfuldt; maaske netop ved Modsæt-

---

[1]) Den Skik at brænde Lys ved Ligbegængelse hidrører fra, at Hedningerne (Romerne) begrove deres Døde om Natten, altsaa i Almindelighed ved Fakkelskin. De Første af den nye Tro vilde ikke have Døden betragtet som et Onde og ikke skjule den i Natten, men beholdt Faklerne som Tegn paa, at ved den tilsyneladende Udslukkelse var det rette Liv tændt.

ningen af Dødssangen opfattede man den hemmelige Klang af al Livets Friskhed og Længsel.

Jeg undrede mig over, at Musikeren med Ligegyldighed saa og hørte til, og jeg sagde ham det.

Han svarede: „Man ser saa meget af den Slags. Og desuden“ — tilføjede han dæmpet — „er jeg egenlig Protestant.

EN OPVARTNINGSPIGE

(1856)

Det Efterfølgende er kun et simpelt Daguerreotypbillede af Virkeligheden; men jeg tør ogsaa med Sandhed kalde det saa. At jeg strax optegnede det, havde sin Grund dels i det Behag, vedkommende Person vakte, dels i, at jeg havde god Tid.

Scenen er paa en tydsk Banegaard, hvor der tillige er Hotel. I Stuen, hvor de Rejsende ved Togenes Ankomst strømme til, stod en Pige paa omtrent 22 Aar, med paafaldende klare Øjne, sunde Kinder og med en vis sindig, jovial Livlighed. Naar Togene vare borte, gjorde hun Gavn i Huset. Hun spurgte mig, da jeg kom hjem fra Byen og forlangte Nøglen til mit Værelse: „Rejser De saa imorgen tidlig?“ — Jeg svarede: „Hvorfor vil De vide det? De er dog ikke saa tidlig oppe?“

Hun: „Jeg er oppe hver Morgen Kl. 5.“

Jeg: „Saa faar De kun lidt Søvn; De er jo her ved Midnat, naar Togene komme.“

Hun: „Det er Søvn nok. Ellers vilde man jo ikke føle, at man lever.

Jeg blev opmærksom ved disse Ord og spurgte: „Har De saadan Glæde af at leve?“

Hun: „Ja, det har jeg rigtignok! Naar man er sund og tilfreds med Lidt, hvorfor skulde man saa ikke?“

Jeg: „Ja, og naar man har en god Samvittighed.“

Hun: „Den har jeg. — Jeg har naturligvis fejlet; men i store Ting har jeg altid været betænksom.“

Jeg: „Det er en Lykke, især naar man er i en saadan Stilling og udsat for saa Meget.“

Hun: „Aa, det følger af sig selv.“

Jeg: „Ja, men der hører Lykke til. Først være født

med Anlæg til Forstand, saa faa den udviklet, og saa komme til at bruge den."

Hun: „Ja .... men det er sjelden at høre Herrer tale saaledes."

Jeg (idet jeg saa paa hendes Haand): „Og De er ikke engang forlovet!"

Hun (muntert): „Nej, jeg er endnu at faa."

Jeg: „Hvis jeg ikke skulde rejse imorgen, og hvis jeg ikke var Fremmed (og hvis der ikke var endnu et Par Ting ivejen), vilde jeg forsøge at faa Dem."

Hun: „Er det nu rigtigt at drive Gjæk med en fattig Pige?"

Jeg: „At spøge er dog ikke at drive Gjæk. Men efter det, jeg har sagt, maa De dog tro, at jeg virkelig vilde foretrække en fattig og forstandig Pige med god Samvittighed for en rig, dum o. s. v."

Hun: „Aa, ja!"

Jeg: „Kan De se! Men jeg rejser nu. Gid jeg maa komme tilbage om et Aar og se Dem enten som gift, lykkelig Kone eller med de uforandrede klare Øjne her ved Skjænken."

Hun: „En af Delene, det kan De være sikker paa!"

Aaret efter, i sidste Juli Maaned, sejlede jeg over Nordsøen, fra Hamborg til London. Det var silde om Aftenen og meget mørkt, da jeg gik ombord, og fra Elben opsteg en klam Taage eller Fugtighed, der bragte os Alle til at søge Kahytten. Næste Dag havde vi stærk Modvind og svær Sø. Midtskibs stode foruden nogle Heste og Stude omtrent 600 Faar, der rullede til alle Sider og adskilte 1ste og 2den Plads som to Øer. Henad Solnedgang blev Søen og Dyrene roligere og Dækket rengjort, og for at se mig om og fordrive Tiden gik jeg for ud. Nu forestille man sig min Overraskelse, da jeg saa uventet og pludselig, midt paa Nordsøen, fandt mig Ansigt til Ansigt med Opvartningspigen fra Jernbane-

hotellet. Hun sad paa en stor Kiste og havde i det Øjeblik aftaget Hat og Kaabe, saa at hun end ikke i Dragt syntes forandret, og jeg kunde tro, at det var et Syn, jeg havde, en behagelig Erindring, en flygtig Tanke, der et Øjeblik tog fast Skikkelse. Men efter at hun et Øjeblik havde stirret paa mig, rejste hun sig og udbrød: „Gud! er det Dem! Kjender De mig igjen? .... Hvad siger De til at møde mig her?“ — „Om jeg kjender Dem!“ svarede jeg, idet jeg gjengjældte hendes Haandtryk — og jeg husker, at jeg havde en Fornemmelse ligesom af Angst; thi naar man ser et Fruentimmer saadan revet ud af sine hjemlige Forhold, tror man let, at der er hændt noget Ulykkeligt.

I samme Øjeblik sagde hun til en Mand, der nærmede sig: „Johan, det er den Herre, jeg fortalte Dig om!“

Johan var en Mand paa sex eller syvogtyve Aar, solbrændt, næsten kobberbrun i Ansigtet, iført en Pjækkert og med en brun Filthat paa Hovedet. Baade han og hans Klædedragt vare en Blanding af Sø- og Landmand, som det ikke var let at finde Rede i. Men jeg fik snart Oplysning. Johan havde været Sømand, men havde bosat sig i Australien, i nogle Aar anstrengt sig med at opdyrke Land og var nu en rigtig Farmer, Ejer af store veldyrkede Agre, og han var rejst de mange tusinde Mile blot for at hente sin Barndoms Kjæreste.

„Ja, det kunde jeg nok se, at hun var værdt,“ tænkte jeg, men sagde det ikke.

„Og tænk Dem,“ udbrød hun, „ligesom De ifjor var rejst, kom der Brev fra Johan! Jeg havde nær løbet efter Dem, for jeg troede, at De havde været sendt af Johan for at prøve mig, og at De saa havde givet hans Brev paa Posten. Der kan man se, tænkte jeg, man skal altid være forsigtig.“

Hun sagde dette med sin besynderlige, sunde, skjelmske Jovialitet.

Vi skiltes paa Themsen. Farmeren og hans Kone gik ikke iland som vi Andre; men en Baad kom paa Siden af vort Dampskib, og i den bleve de med deres Bagage roede over til en stor Tremaster, der laa ved Dokken

og havde udhængt Skilt om, at den vilde afsejle til Hobarttown. Saalænge jeg kunde, fulgte jeg dem med Øjnene. Det gjorde mig ordenlig ondt, at hun skulde bort fra Evropa; men i hendes hele Holdning, selv i Maaden, hvorpaa hun sad i Baaden, var der Noget, som antydede, at hun vilde finde sig tilrette overalt.

PAA TREDIE PLADS

(1856)

Hvilken uhyre Ensformighed kan ikke Rejselivet frembyde, navnlig naar man et Par Dage i Træk kjører paa 2den Plads gjennem et tæt befolket, dannet Land som Nordtyskland. Den Ene stiger ind, den Anden ud, de ere lidt forskjellig klædte, men have samme Manerer, tale om samme Ting, have hovedsagelig samme Mening om Tingen, og hvad der er ganske forfærdeligt, have ofte ikke denne Mening som Noget fra deres Natur, Væsen, Tanke Udstrømmende, men som et Præg, de halv tankeløst have modtaget. Det er en umaadelig aandig Mathed eller tilbagetrængt Menneskelighed.

Der kan være Tider, da man mer end ellers føler dette, lider derunder og længes efter at møde frisk og sund Menneskelighed. Det gik mig saaledes, og paa Banegaarden i Brunsvig, der er saa smuk og stor og ligger saa herlig mellem Buskads ved Ockerfloden, besluttede jeg mig til at forlade den dannede 2den Plads og gaa til 3die. I samme Øjeblik, som jeg havde taget Billet, var det, som om den Del af Menneskeheden, for hvem 3die Plads nærmest er bestemt, anerkjendte mig; jeg kom paa selve Banegaarden i Samtale med en munter gammel Kone, der handlede med Honningkager, og hun paasnakkede mig en af dem til 8 Sk. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde gjøre med denne store Plade, og lagde den paa Bænken ved Siden af mig, da jeg kom ind paa 3die Plads.

Da jeg ikke havde gjort mig store Forventninger — thi man kan da ikke godt falde paa at anse Mangel paa Formue og Viden for et menneskeligt Fortrin — blev jeg heller ikke skuffet derinde. Det, som betegnede Passa-

gererne paa 3die Plads, var, at de i Gjennemsnit bare Præg af at være, ikke just „Kinder desselben Geistes“[1]), men samme Nødvendigheds Børn, at de strax og med hemmelig Sympati syntes at kjende hinanden som saadanne, hurtig kunde blive fortrolige som Mennesker, der trods deres Mængde ere forladte i Verden, men alligevel ikke vare overbærende mod hinanden. Hint Præg, som Nødvendigheden havde sat paa dem, var undertiden saa markeret, at man af Fysiognomiet fik Vink om deres Beskjæftigelser, om disse „lavere Folkeklassers“ Leven og Virken. Saadan sad der en aldrende, mager, men stærktbygget Mand, om hvem jeg senere erfarede, at han var Roszkamm, Hestehandler af simplere Art. Det vilde være dristigt at sige, at jeg strax kunde se denne Haandtering paa ham; men der var i Maaden, hvorpaa han saa til Siden og bevægede Hovedet, Noget, der mindede om Slægtskab med Heste, og det forbavsende snue, snedige og onde Glimt, der undertiden kom i Blikket, antydede ogsaa, hvad senere blev fortalt, at der i hans Heste-Historier var indblandet slemme natlige Ting. Ved Siden af ham, skraas over for mig, ved Vinduet, sad en bredskuldret Kone, der ikke havde to Øjne, men heller ikke kunde kaldes enøjet; Kopperne havde beskadiget det ene Øje, saa at man ikke ret kunde holde Øje med det. Hun var meget talende, sagde, at hun kom fra Hannover og skulde til Magdeburg, havde i næsten tredive Aar ikke været der, det var hendes Fødeby. Hun søgte Oplysning om, hvordan hun, naar hun endelig naaede dertil, paa bedste Maade kunde komme fra Jernbanen ind i Byen; for nu var vel Alt saa saare forandret. Roszkamm svarede og gav hende Besked; strax spurgte hun om Mere, om Gaderne, Husene, Menneskene, og istedenfor at vente paa Svar svarede hun selv, kom med sine Barndomserindringer, saa at Roszkamm tilsidst fortrædelig mumlede: „Naar hun ved bedre Besked end jeg, hvorfor spørger hun da?“

Lige ufortrøden vendte hun sig om og indledte en Samtale med Folk inde i næste Afdeling; men her sad en svær Kvæghandler fra Mähren og gav i et vidtløftigt Foredrag en smuk Oldenburgerinde praktiske Raad betræffende

---

[1]) Børn af samme Aand.

Rejse til og Ophold i Riesa. Manden var vistnok bestemt til en politisk Fremtid; thi han hørte med stor Fornøjelse sig selv tale, og da den koparrede, snaksomme Kone vedblev at forstyrre ham, fik han en pludselig, majestætisk Lighed med en af sine Tyre, kastede Hovedet tilbage og sagde med funklende Øjne og dyb Stemme: „Madam, maa jeg tale med denne Dame, eller maa jeg ikke?"

Lidt efter holdt Toget; en Bjergmand fra Goslar, der havde siddet overfor mig, forlod os hilsende; Roszkamm steg lidt ud, den Koparrede flyttede sig mismodig ned paa Bjergmandens Plads overfor mig. Mig forekom det, at hendes ene Øje fæstede sig paa min Honningkage, og saa bød jeg hende et Stykke. Hendes Ansigt opklaredes; men hun svarede, idet hun afværgende rystede med Haanden: „Nej, jeg spiser ikke Honningkage." Hun løftede Kjolen lidt op, fremtog af en Lomme i Skjørtet en Flaske og bød mig: det var Vin. Jeg takkede for den velmente Hensigt; hun stak Flasken i Lommen igjen og sagde: „Forresten vil jeg sige Dem, at De ikke mange Steder faar bedre Vin. Min Mand har selv givet mig den med. Han sagde: „Hvorfor skulde Du savne Noget, Mo'er?" Det er en god Mand, jeg har, kan De tro; hvad har han ikke stukket til mig, at jeg skulde have at give min Familie i Magdeburg — for saadan er Familie. Kommer man, og de ser, at man kan betale, saa skal man bo frit hos dem; har man Ingenting, saa kan man gaa paa Gjæstgiverstedet."

Med disse Ord saa hun ud ad Vinduet, i Øjet var et snildt Blink, Munden spidsede sig, det kraftige, bredskaarne Ansigt viste en besynderlig Tendens til ligeledes at spidse sig, og i dette Øjeblik fik hun en paafaldende, skjøndt just ikke frastødende Lighed med et Dyr, jeg vidste kun ikke hvilket.

„Min første Mand", vedblev hun, idet hun igjen vendte sig til mig, „min første Mand — for jeg er gift anden Gang — min første Mand døde af Tæring. Han var doven og levede af sine Renter, det vil sige: mit Arbejde. Han var dum; han drak Brændevin og døde deraf." Derved dvælede hun omstændelig og sluttede med: „Hätte

er saubern Wein getrunken, der dumme Mensch, hätte er noch gelebt.“[1]) Atter saa hun ud af Vinduet og med samme Mine som før.

„Min nuværende Mand,“ vedblev hun, „er en Jøde — ja, men jeg er ikke Jødinde, jeg er Kristen. Han hedder Marcus; han er 57 Aar. Han var vor Medhjælper, mens min Mand levede. Jeg er Kristen, men jeg holder jødisk Husholdning — hvorfor ikke? Han er min Mand. Alt hos os er koscher“ — her smilede hun snildt til mig — „og om Morgenen, naar min Mand anlægger sine Tephilim, taaler jeg ingen Lyd i Huset. Men jeg vilde vide, hvad det var, han bad; jeg sagde til ham: „Hør, Marcus, med Dit Hebraisk kan Du, hvis Du er lumsk, forraade og sælge mig; skaf mig en tysk Oversættelse og lad mig se, hvad Du har at gjøre med Din Gud. Saa fik jeg den; han be'er akkurat som vi Andre, bare paa et andet Sprog. Saa sagde jeg: „Hør, Marcus, det bliver dog for dyrt, at vi skal kjøbe koscher Mad til Dig hver Dag. lær mig Din Religion, saa vil vi Alle spise ligesom Du.“ Som sagt, saa gjort; der kommer i mit Hus ikke en Bid Smør paa Stegen, ikke en Bid! Marcus forlader sig paa mig, og det kan han. Men jeg vedbliver at være Lutheraner.“

„Vor Præst“ — tog hun paany Ordet og smilede igjen — „lod mig hente og tordnede og spurgte, hvordan jeg kunde understaa mig at gifte mig med en Jøde, og Superintendenten lod mig ogsaa komme og sagde, at galt var det nu, men idetmindste maatte jeg da se at faa Jøden omvendt. — Naa, sagde jeg, og gik ham ind under Øjnene, saa I vil sætte Splid mellem Ægtefolk? Hvad gi'er I mig, naar jeg ingen Mand har og er fattig? Faar jeg et Glas Vand ved Eders Dør? Omvende Marcus? Omvende ham til Jer? Omvende, forvende, fordreje ham? Na, nit! Kommt mir nit mit dem Schmues!“[2])

„Hvor var det? Hvor bor De?“ spurgte jeg.

„Det var i Hannover. Der bor vi om Sommeren. Om Vinteren bor vi i Aachen. Vi har 500 Daler fast begge Steder; min Mand har Slottet og de bedste Familier, og jeg med. Vi er, skal jeg sige Dem“ — og hun bøjede sig over imod mig — „vi er Kammerjægere.“

---

[1]) Havde han drukket ren Vin, det dumme Menneske, havde han levet endnu. [2]) Nej, nej, kom ikke med den Snak.

Og i samme Øjeblik, da hun atter satte hint Smil op, saa jeg, hvad det var for et Dyr, der ligesom laa skjult bag hendes ydre Væsen og i Smilet tittede frem. Det var en Rotte. Thi det synes at gaa saaledes til, at Forfølgeren under sin hemmelighedsfulde Færd, under sin Iagttagen af Dyrets Egenskaber og Snildhed, uvilkaarlig optager Noget deraf og maa have det for at kunne lokke og dræbe den Forfulgte.

RABBI RASCHI

(1856)

Rabbi Raschi levede i det 11te og 12te Aarhundrede (1040—1105) og var født i Troyes i Frankrig. Hans Navn bliver endnu nævnt med stor Ærefrygt ved Siden af Maimonides. Han skrev en Kommentar til Thora og flere af Profeterne samt en Forklaring af Talmud, et sandt Kæmpeværk, uden hvilket man vanskelig vil kunne forstaa hin dunkle Bog. Desuden var han en stor Mathematiker og en overordenlig from Mand.

Da Rabbi Raschi var bleven gammel, ønskede han at vide, hvem han skulde have til Selskabsbroder i Paradis. Thi det faldt ham naturligvis ikke ind at tvivle om, at en saa lærd og retskaffen Mand, der aldrig havde overtraadt Ceremonierne, jo skulde sidde i Edens Have paa en Guldstol, med en Perlekrone om Hovedet og mætte sig af Guds Herlighed. Men han vilde dog gjerne vide, hvem der skulde sidde overfor ham ved samme Bord som han (thi de Fromme skulle sidde parvis). Efter at han havde fastet og bedet længe, aabenbarede Gud sig ogsaa for ham i en Drøm og sagde ham, at hans fremtidige Kammerat var Abraham ben Gerson med Tilnavnet Zadik[1]) i Barcelona.

Da Rabbi Raschi havde erfaret dette, fik han stor Lyst til at gjøre sin tilkommende Bordfælles Bekjendtskab allerede i dette Liv og begav sig paa Vejen til Barcelona. Han udmalede sig i Forvejen, hvordan hans Paradisven vel saa ud: et magert, blegt Ansigt, dybtliggende Øjne, langt Skjæg, krum Ryg, vaklende Ben, en Mand, der Dag og Nat havde studeret Loven, fastet og bedet; thi kun en Saadan fortjente Tilnavnet Zadik.

Hvor stor var derfor Rabbi Raschis Forundring, da han kom til Barcelona og ikke fandt nogen Abraham

[1]) Den Fromme.

Zadik. Flere havde faaet dette Tilnavn; men de hed ikke Abraham ben Gerson. Endelig spurgte han, om her da ikke var en Mand, som hed Abraham ben Gerson? — „Hvad!“ raabte man, mener I Don Abraham den Rige? Hvor kommer en Mand som I til at spørge efter en saadan Hedning, som gjør Alt, hvad Gud har forbudt? Hele Aaret kommer han ikke i Synagogen, og han spiser Urent! Vil I besøge ham, Rabbi Raschi?“

Det er en net Kammerat, jeg skal have, tænkte Rabbien, men begav sig dog paa Vej til Don Abraham. „Vil I virkelig gaa til ham, Rabbi?“ spurgte Manden. — „Jeg vil forsøge at bringe ham paa bedre Vej,“ svarede Raschi. — „Det nytter ikke, paa ham er al Umage spildt!“ raabte den Anden efter ham.

Da Rabbien stod udenfor Don Abrahams Bolig, blev han meget forbavset: det var et efter alle Bygningskunstens Regler opbygget Palads. Er det en Bopæl for en Søn af vort Folk? sagde Rabbien og rystede paa Hovedet. Men hans Forundring og Uvillie voxede, jo længere han kom. Tjenere i guldbroderet Livré løb frem og tilbage, fornemme Herrer og Damer gik og kom, prægtige Kjøretøjer rullede ind under Portalen, Alt var lystigt Liv og Bevægelse. Der fejlede kun lidet i, at Rabbien var vendt om igjen, og han nærmede sig kun en Tjener i det Haab at blive afvist og have en Undskyldning overfor Vorherre. Men Tjeneren førte ham strax med stor Høflighed op ad den brede Marmortrappe ind i et rigt udstyret Gemak, hvor han bad ham vente, medens han meldte ham for Don Abraham. Imidlertid talte Rabbien til sig selv: Det gaar dog besynderlig til i denne Verden. Her lever en slet Jøde, en Foragter af Loven, i kongelig Glans; andre Steder saa jeg fromme, gudfrygtige Mænd kæmpe med Nød, nedsunkne i Elendighed og Forsmædelse. Hvorfor skulle de have et Paradis, som allerede nyde det her? Naar ogsaa disse kunne komme i Himmerig, til hvad Nytte er da de Frommes Forsagelse?

Da aabnedes Døren, og en høj, smuk Mand kom Rabbien imøde. „Jeg er højlig æret ved den berømte Rabbi Raschis Besøg,“ sagde han; „und mig den Glæde at beholde Eder i længere Tid som min Gjæst.“ — Rabbien

blev over denne Modtagelse saa forvirret, at han først ikke fandt Ord. Den venlige Vært mærkede hans Forlegenhed og sagde: „I undrer Eder vistnok over denne Pragt i et jødisk Hus." — „Nej," udbrød Raschi, „ikke Rigdommen undrer mig, ej heller Pragten, men det, at I saa slet takker Giveren, at I . . . . ." — „Ah, nu mærker jeg, hvor I vil hen, kjære Rabbi," afbrød Manden ham smilende; „men spar Eders Umage; jeg har nu engang valgt mig min Levevis, og bliv I her i nogen Tid for ret at se den; det er imorgen min Datters Bryllupsdag, vær tilstede ved Festen." — „Eders Datters Bryllup? Er det en rig Svigersøn?" — „Nej, det er en fattig, men stræbsom ung Mand, og jeg elsker ham som en Søn." — Rabbien følte sig noget formildet, men vedblev i en streng Tone: „Nej, jeg vil Intet vide af Eder, før I lover Bod og Bedring og tænker paa Eders Salighed." — „Jeg haaber endelig at blive salig saa godt som I," svarede Værten blidt. — Med hvilken uforskammet Tillid det Menneske haaber! tænkte Rabbien. Samtalen blev afbrudt af en Tjener, der meldte, at en fattig Kone ønskede at tale med Don Abraham. — „Jeg kommer strax," sagde Værten. — „En fattig Kone!" raabte Rabbien; „imorgen har Eders Datter Bryllup, og endnu har I ikke betænkt de Fattige, men lader dem komme og bønfalde!" — „Min kjære Rabbi, paa det at I ikke skal tænke Ondt om mig og gjøre mig Uret, saa spørg selv Konen." De kom ind i Salen, hvor hun ventede, og hun svarede paa Rabbiens Spørgsmaal: „Gaver er der uddelt nok til alle Fattige, og jeg kommer ikke for at faa en Gave." — Det glædede Rabbien, at hans tilkommende Selskabsbroder dog havde nogle Dyder, og han slog sig for et Øjeblik til Ro.

„Træd nærmere," sagde Don Abraham til Konen, „hvormed kan jeg tjene Eder?"

„Med et Raad."

„Tal og vær sikker paa, at jeg gjerne vil være Eder til Nytte."

Konen sagde: „Jeg er en fattig Enke og ernærer mig kummerlig med mine fire Børn. Mit eneste Haab var min Datters Forlovede; han skulde være min Støtte og

de Faderløses Fader. Men han har nu valgt sig en rig Brud og lader min Datter sidde."

„Kvinde," sagde Don Abraham, „hvorfor kommer Du til mig for at faa Raad? Har jeg vel Magt over den unge Mand?"

„Ja, Du har, Herre; thi han er din Svigersøn."

Don Abraham blegnede. Først efter en Stunds Forløb sagde han til Konen: „Den Sag skal undersøges, og er den, som Du har sagt, skal Du faa Oprejsning. Gaa trøstig hjem."

„Det er en ærgerlig Historie," sagde Rabbien. „I kommer til at affinde Eder med Pigen og Moderen."

Don Abraham svarede tørt: „Vil I imorgen være tilstede ved min Datters Vielse, saa skal I erfare Enden paa denne vanskelige Sag."

Rabbi Raschi kunde næppe sove om Natten af Begjærlighed efter at se Udfaldet, og næste Dag, saasnart Sømmeligheden tillod det, ilede han til Paladset.

Her var Alt Travlhed og Bevægelse, en Mængde Gjæster af alle Stænder strømmede til, og Rabbien havde Møje med at trænge sig frem til Don Abraham, som stod omringet af Stadens Fornemste, men desuagtet høflig kom ham imøde.

Højtidelighederne begyndte; Baldakinen var oprejst i den marmorbelagte Gaard; under Musik og omgiven af Fakkelbærerere blev Brudgommen ført derned, to fornemme Damer og et langt Følge af Brudepiger ledsagede den hvidklædte tilslørede Brud; Ægteskabskontrakten, Morgengave-Løftet, blev oplæst, Brudgommen satte sin Ring paa Brudens Finger og søndertraadte et Glas, hvorpaa det omgivende Folk udbrød i høje Lykønskninger.

Nu nærmede Don Abraham sig Bruden og løftede Sløret fra hendes Ansigt. „Almægtige Gud! Mirjam!" raabte Brudgommen og sank næsten sammen. Folk stode som forstenede; thi Bruden var ikke Don Abrahams, men den fattige Enkes Datter.

„Jeg maa nu løse Eder Gaaden," sagde Don Abraham. „Denne Pige var tidligere denne Mands Forlovede. Kjærlighed forenede dem; men jeg vidste det ikke. Af Taknemlighed, fordi vi holdt af ham, og i det Haab at

kunne forbedre sin Moders og sine Søskendes Kaar, gav han efter for mit Ønske og vilde ægte min Datter. Først igaar erfoer jeg Sammenhængen. Ved mig skal ingen Jomfru blive beskjæmmet eller ulykkelig. Saa tag hende da istedenfor min Datter, og værer lykkelige."

Alle stode rørte og i Tavshed.

‚Og hvad Medgiften angaar," vedblev Don Abraham, „saa ville vi naturligvis ikke bryde, hvad i dette Papir er tilsikret."

Nu kunde Rabbi Raschi ikke længer styre sig. Han skreg med Taarer i Øjnene: „Ja, Du er værdig til at dele Edens Have med mig! Jeg glæder mig til, at jeg engang skal være Din Selskabsbroder!"

De Tilstedeværende forstode ikke dette Udraab, og Rabbien var for lidenskabelig bevæget til at tænke paa at gjøre sig forstaaelig.

Senere fortalte han dog Don Abraham sin Drøm, og denne svarede godmodig: „Det glæder mig hjertelig; thi det er saa behageligt at have en god Nabo."

Det er nu næsten otte hundrede Aar siden. Enhver kan om kort Tid selv se, om de virkelig sidde sammen.

DON CLEOPHAS

(1856)

I.

FØRSTE KAPITEL.

Hvorledes der blev stiftet Bekjendtskab mellem Don Cleophas og Hr. Henrik.

Tillad mig, mine Herrer, at forestille Dem min Svoger," sagde Professoren, da han selv Anden traadte ind til den talrige Forsamling af yngre Mænd i den polytekniske Anstalts store Sal. „Min Svoger, Henrik v. Sørensen, er fra Odense; han er Cand. jur., men er tillige bleven Lieutenant under Krigen. Han har aldrig forhen set et stort kemisk Experiment, og jeg beder om Deres Overbærenhed med, at han som eneste Lægmand overværer vort interessante Forsøg."

Cand. jur. og Reserveofficer Hr. Henrik v. Sørensen bukkede for Forsamlingen, og de Nærmeste gjengjældte hans Hilsen. En var endog saa høflig at tilbyde ham en Stol nærved Kathedret; alle Bænke vare tæt besatte.

Professoren, hvis hele Fysiognomi bar Præg af, at han var i Perle-Humør og af ganske Sjæl glædede sig til en aandig Gourmandise, var imidlertid traadt op paa Kathedret, stod lidt og gned sine lange, hvide Hænder, paa hvis Fingre glimrede adskillige Ringe, og da Avditoriet var kommen fuldkommen til Ro, gjentog han i Korthed Betydningen af det store videnskabelige Experiment, som skulde foretages. „Jeg maa dog endnu fortælle Dem, mine Herrer," vedblev han, „hvorledes det er gaaet til, ja jeg tør sige: ved hvilket Held jeg er kommen saa vidt, at kunne vise Dem, hvad nu forestaar. Som jeg allerede har havt den Ære at bemærke, blev den Fabrik i Murcia, hvor den kostelige Essens

ene tilvirkedes, ulykkeligvis afbrændt af Espartero under Krigen med Carlisterne, for c. 20 Aar siden. Fabriken blev nogle Aar efter gjenoprettet; men den oprindelige Ejer, den Eneste, som tilfulde kjendte Hemmeligheden ved Fabrikationen af denne Essens, var omkommen i Luerne, og den ædle Kunst — jeg vover at bruge Ordet Kunst om en saa herlig menneskelig Frembringelse — er maaske for evig gaaet tabt. En gammel Apotheker her i Byen havde allerede for over halvhundrede Aar siden faaet en Flaske deraf, men var nu paa ingen Maade at bevæge til at overlade Anstalten den. Højsalig Kongen, hvis dybe Interesse for Videnskaben er Dem bekjendt nok, mine Herrer, lod ham tilbyde en forholdsvis betydelig Sum; men den Gamle blev ved sit Afslag, og af en Humanitet, jeg ikke tør dadle, gjorde Hs. Majestæt ikke Brug af sin souveræne Magt. Den gamle Apotheker er lykkeligvis død for nylig — jeg vover i Videnskabens Navn at bruge Ordet lykkeligvis, som jeg rent menneskelig ikke vilde anvende ved et Dødsfald — og med ikke ringe Møje har jeg opnaaet at komme i Besiddelse af Flasken. Her er den. Vil De se, m. H., der staar indætset i den med gammeldags Bogstaver den højst kuriøse, men dog saa rigtige Indskrift: Lapis infernalis philosophicus, cum aqua vitæ. detur in vitro[1]. Jeg skal nu tillade mig at aabne Flasken og først lade den gaa rundt, for at Enhver af de Tilstedeværende kan sige, at han eengang i sit Liv har nydt den forunderlige deliciøse Vellugt, der er betegnende for denne mærkelige Essens. Jeg skal dernæst gyde dens Indhold ud i denne fortyndede Salpetersyre, hvorefter vi blive istand til at frembringe de Snekrystaller, hvis Dannelse ved det andet bekjendte Experiment er forbunden med saa stor Fare . . . .“

Medens Professoren talte saaledes, havde han syslet med Proppen, borttaget Seglet og adskillige Omslag; han løsnede nu Proppen og bragte Flasken til Næsen for selv først at nyde den deliciøse Vellugt. Men til Avditoriets Forbavselse opsteg af Flasken med rivende Hast en tæt, kulsort Røg, Professoren sprang langt tilbage, idet han

[1]) Filosofisk Helvedsten med Akvavit; udleveres i Glas.

tillige tabte Flasken, Røgen væltede alt stærkere ud, den opfyldte Værelset med Svovllugt, Lyn glimtede deri, i et Nu var hele Avditoriet tilligemed Professoren i den største Forfærdelse og med uhyre Bulder ude af Salen.

Hr. Henrik v. Sørensen fra Odense havde, som alt bemærket, faaet Plads paa en Stol nær ved Kathedret og blev saaledes ikke reven med af Strømmen. Han havde med Forundring lagt Mærke til, at Professoren, hans Svoger, talte saa kammeratlig-fornøjet, i Stedet for med det Udtryk af streng Alvor, der efter hans Mening hørte til et Katheder, og da endelig den nys beskrevne stærke Røg og den derpaa følgende Forvirring viste sig, troede han, at det Hele var anlagt paa at sætte ham i Angst og gjøre ham latterlig. Vel havde han i første Øjeblik følt nogen Frygt overfor det Ubekjendte; men da bemeldte Tanke faldt ham ind og Skyen nu tung og mørk samlede sig under Loftet, blev han aldeles rolig.

Skyen laa som et Væsen, der aandede. Undertiden strakte den sig og trak sig atter sammen, antog næsten menneskelig Form og kunde ved sine Bevægelser minde om en Svømmer, der nydende Vandets Friskhed ligger paa Ryggen og engang imellem gjør et Tag med Arme og Ben.

Pludselig væltede den sig helt omkring, og saa hastig som en Maage, der har faaet Øje paa en Fisk i Vandfladen, skød den ned og stod oprejst, uformelig overfor Hr. Henrik, idet en Tordenstemme lød: „Hvad, er Du ikke gaaet?“

„Det er meget godt,“ sagde Hr. Henrik; „meget godt gjort, min gode Svoger! Kom kun frem, hvor Du er!“

Det klukkede inde i Skyen; den trak sig tættere sammen og blev mindre, og Hr. Henrik saa nu en virkelig, menneskelig Skikkelse staa for sig. Personen var iført en brunrød Vams, meget vide sorte Benklæder, der naaede til Knæet, sorte Silkestrømper og Sko med store Spænder, om Skuldrene hang en Kappe, der var fæstnet med Snore, som mødtes paakors over Brystet; paa Hovedet sad en Baret med en enkelt sort Fjer paaskraa over det højre Øre. Denne gammeldags Paaklædning fuldstændiggjordes af en Kaarde, hvis Greb naaede op under venstre Arm, medens Skedens Dup berørte den højre Hæl, hvilket sidste

forresten kun blev muligt derved, at Skikkelsens højre Ben var sammentrukket, Taaspidsen var vendt næsten lodret nedad. Ansigtet var meget skarpt og spidst og fik især et aldeles usædvanligt, fugleagtigt Udtryk formedelst Øjnene, der vare ganske smaa og sad meget tæt sammen og snart stirrede, snart vare i glimtende Bevægelse, ligesom man ser paa Kondorer, Ørne o. desl.

Det klukkede, som sagt, inde i Skyen eller i Skikkelsen, som fremtraadte deraf. „Ho, ho!" sagde Personen, „jeg Din Svoger! Det er første Gang, Nogen kalder mig saadan .... Svoger! .... Ho, ho!"

„Skulde det være Magikeren Hermann? Han var jo ogsaa Bugtaler! .... Det kan være morsomt, naar jeg kommer hjem til Odense!" tænkte Hr. Henrik.

Men det lod til, at Skikkelsen kunde gjætte eller mærke, hvad han tænkte, og at den var af hastig eller utaalmodig Gemytsbeskaffenhed. „Du fordømte Søn af det nittende Aarhundrede!" skreg den, saa det rungede i hele Bygningen, „sid ikke der og tvivl paa mig! Kan Du ikke lukke Dine Glugger op og se, at jeg er en Aand? hvad? hæ!"

„Er De maaske en af de engelske Bankeaander fra Maglekilde Vandanstalt?" spurgte Hr. Henrik.

„Sludder!" svarede Aanden, „hvordan kunde Du saa se mig? Den Slags Aander kan man jo kun se, naar man tror paa dem."

„Det er endelig ogsaa sandt," sagde Hr. Henrik.

„Sid dog ikke saa koldsindig!" skreg Skikkelsen igjen. „Vær et ordenligt Menneske! Vis dog, at Du har lidt Fantasi og varmt Blod .... Se, hvor han sidder .... Hvad skal jeg gjøre, for at den Karl skal tro? .... Tal, svar mig dog! .... Skal jeg sige Dig de fem Numere, der komme ved næste Trækning?"

„De glemmer nok, Hr. Professor, at Tallotteriet er afskaffet," svarede Hr. Henrik.

Aanden hylede af Forbitrelse. „Der kan man se!" skreg den; „saadant et Menneske med sin dumme begrænsede Viden kan prostituere mig alvidende Aand! Saasnart en Ting hører op at vise sig for ham, kan han ikke mere se den, medens jeg ser, hvorledes Kræfterne virke, og hvad

Menneskene vilde faa fat i, hvis de gramsede efter Lykken .... Dog, hvorfor skal jeg ærgre mig? Jeg kan jo paa den simpleste Maade gjøre Dig flad af Forbavselse! Knæl Dødelige: Jeg siger Dig, Du hedder Henrik von Sørensen, Du er Jurist og Reserveofficer, syvogtyve Aar gammel, bosat i Odense, og Du er forelsket i Datteren af en Godsejer, som er flyttet til Egnen af Helsingør."

„Hvis min Søster ikke kunde tie, saa kunde Svoger dog gjerne holde tæt i saa mange Menneskers Nærværelse," sagde Hr. Henrik dæmpet, men fortørnet (thi han var fuldt og fast overtydet om, at de Andre stode udenfor og lurede). Dog blev han hurtig igjen koldsindig og i godt Humør og tilføjede: „Hvis Svoger virkelig er en Aand, saa sig Ein, Zwei, Drei, og lad dette Blækhus blive forvandlet til en Flaske Cliquot og Svampen til en Østerspostej."

„Den Slags Hexeri, at gjøre materielt Brud paa Naturlovene, hører ikke under mit Departement; men jeg ved et Sted, hvor der er god Cliquot ...."

„Ja, det ved jeg sgu ogsaa ...."

„Vær nu fornuftig, Henrik v. Sørensen, og tro Dine egne Øjne!" raabte Skikkelsen. „Du har jo selv set, hvordan jeg steg ud af Flasken, og da Du sagtens har læst le diable boiteux, saa begriber Du, at det er mig, der dengang igjen maatte ind i Troldmandens Flaske og saa ved en Fejltagelse blev sendt til Danmark for halvhundrede Aar siden."

„Nej, Svoger, jeg tror ikke paa saadanne Narrestreger, og nu vil jeg gaa."

„Gaa? Nej, ved Du hvad, vil Du ikke tro med det Gode, saa skal Du med det Onde — Ein, Zwei, Drei!"

Med disse Ord greb Aanden Hr. Henrik i Nakken, fløj med ham op i Luften og dalede efter et Par Minuters Forløb ned paa Tinden af Nikolai Taarn og satte ham yderst paa den Kant, som vender mod Østergade og Kongens Nytorv. „Saa Du vil have Ein, Zwei, Drei!" sagde Aanden.

Det kan siges uden Forklejnelse for Juristers og Reserveofficerers Mandhaftighed, at Hr. Henrik var mere død end levende, dels ved det voldsomme Tag, dels ved

den pludselige Overbevisning om, at noget Overnaturligt var ham nær, dels endelig ved Synet af Afgrunden, der gabede under ham.

„Skaan mig, gode Samiel,“ sagde han og sank helt sammen, og han vilde ufejlbarlig være styrtet ned, hvis Aanden ikke havde havt Tag i ham.

„Jeg hedder ikke Samiel! mit Fornavn er Cleophas; jeg skal bede, at Du kalder mig Senor Don Cleophas!“ sagde Aanden barsk. Men da han mærkede, hvor ilde det var fat med Hr. Henrik, sagde han: „Naa, naa, Du maa ikke ligge og dø; jeg kan dog i Grunden godt lide Dig .... bi lidt, jeg lægger Dig et Øjeblik her ned i Hjørnet, saa skal Du strax faa Cliquot.“

Med disse Ord foer Don Cleophas ned i en nærliggende Vinkælder og kom strax efter tilbage med to Flasker, to Glas og endel smaa Østersposteјer. Han knækkede Halsen paa en Flaske, lod Skummet sprøjte Hr. Henrik i Ansigtet og gav ham derpaa et Glas at drikke.

„Ja, ikke sandt, den bander ikke,“ sagde Don Cleophas, da han saa Livet komme rask tilbage i Hr. Henriks Øjne og Kinder. „Endnu et Glas!“

„Der er mig Intet kjærere,“ vedblev Don Cleophas, idet han udpakkede Postejerne og paany fyldte Glassene, „end at drikke et godt Glas Vin om Aftenen paa Toppen af et Kirkespir eller paa Tinden af et Taarn i en stor By. Saa tænder man sig en Cigarrito og nyder Udsigten.“

„Udsigten?“ sagde Hr. Henrik beskedent; „mig forekommer det, at her slet ingen Udsigt er. Man ser dernede noget Sort med adskillige Lysprikker og Striber. Nej, Hr. Don Cleophas, saa skulde De komme til Odense! der er lyst om Aftenen, der have vi Gas!“

„Ingen Udsigt?“ svarede Don Cleophas .... „ej, det er jo ogsaa sandt!“

Med disse Ord strøg han pludselig Hr. Henrik over Ansigtet og spurgte derpaa med en Latter, der næsten lød godmodig: „Er her ingen Udsigt?“

Hr. Henrik kom uvilkaarlig til at skrige af Overraskelse. Da han igjen saa ned, vare alle Husene paa forunderlig Maade gjennemsigtige. Alt, hvad han fæstede

sit Øje paa, stod for ham i dæmpet Klarhed, og han var det paa ubegribelig Maade ganske nær, medens han samtidig havde bestemt Fornemmelse af, at han var oppe paa Taarnet.

ANDET KAPITEL.

Hvad Don Cleophas og Hr. Henrik saa oppe fra Taarnet.

Dels formedelst den Plads, Aanden havde valgt, dels formedelst en Interesse, der er egen for alle Provinsfolk og de fleste Kjøbenhavnere, var Østergade den Del af Byen, som først tiltrak sig Hr. Henriks Blik. Det var endnu tidlig paa Aftenen, Drosker, Kareter, Ekvipager fore afsted efter hinanden eller undvege hinanden, Folk gik til de forskjellige Theatre eller spadserede, skyndte sig, mødtes, skiltes i andre Formaal eller uden bestemt Formaal. Trods den overnaturlige Lysklarhed, hvori Alt viste sig for ham, kunde Hr. Henrik dog ikke fæste sin Opmærksomhed paa noget bestemt Punkt i den bevægelige, rastløse, summende Masse, men vedblev en Stund at stirre dernedi som i en rindende Flod, hvis skyndsomme Vande paa underlig, behagelig Maade binde Øjet og Tanken.

Don Cleophas havde imidlertid med stor Færdighed rullet et Par Cigarritoer og slog Ild af Taarnet. Derpaa satte han sig op paa Muren, lod Benene dingle over Forvalterboligen, udpustede en lang, fin Røg og sagde: „Ah!“ — Der laa en saa intensiv Nydelse, en saa vældig koncentreret Tilfredshed i dette „Ah!“, at Hr. Henrik løsrev sig fra sin Stirren.

„Naa?“ spurgte Don Cleophas, idet han bød ham en Cigar og Ild.

„Mange Tak . . . . Ja, det er morsomt at se paa,“ sagde Hr. Henrik.

„Det er en Stime Fisk,“ bemærkede Don Cleophas filosofisk, „men de fiske hinanden; hvert Øjeblik er der Bid.“

„Jeg kom ved Lyden og Bevægelsen til at tænke paa Bikuberne hjemme," sagde Hr. Henrik. — „Og se, hvert Øjeblik er der en ung Dame, som gaar op i en Butik og snart kommer ud igjen uden at have kjøbt Noget. Det minder mig om de Bier, der krybe ned i et Blomsterbæger, summe lidt dernede, men strax flyve ud igjen, formodenlig fordi der ikke var Honning, eller fordi en anden Blomst faldt dem ind."

„Ho, ho!" sagde det i Don Cleophas.

„Men se dernede, tæt ved Kongens Nytorv, der gaar en sørgeklædt Kone ind i en Butik; hvad mon hun vil?"

Don Cleophas bøjede Hovedet lidt frem og sagde: „Naa, den Kone; ja hun er ikke uden Mærkelighed, skjønt mindre ved hendes egen Personlighed end ved hendes Mand. Han var skabt til Æventyrer i stor Stil. Havde han været født i Frankrig, var han bleven en Marschal St. Arnaud, i Nordamerika vilde han have opfundet Mormonismen. Her blev han sat i Papmagerlære, endnu inden han havde lært at skrive og læse ordenlig. Professionen opgav han saa snart som mulig og levede af at have Ideer. Det er mærkeligt nok, at om de fleste betydelige Opfindelser havde han forud en Forestilling. Før de nye store Forbedringer i Skydevaabnene henvendte han sig til Generalkrigskommissariatet og gjorde opmærksom paa, at det ikke var Kanonen, men Projektilet, man maatte give en ny Udvikling, saa at det kunde springe i rette Tid og med stor Virkning; men hvorledes det skulde ske, vidste han ikke, da han aldrig havde set en Granat, en Raket, ja knap en Kanon. Han gik op til H. C. Ørsted og talte om, at man absolut maatte kunne indrette en Trykke-Telegraf; men han kunde saa meget mindre forklare sig, som han ikke engang ret kjendte Elektromagnetismen. Et halvt Aar efter opfandt Brett den selvsamme Telegraf, og saa gik Manden bleg og fortvivlet op til Ørsted, der skaffede ham et Gratiale. Han havde den første Ide til Industrilotteriet, men kunde ikke sætte det i Gang; han opfandt at sy Handsker af gamle Silkestrømper og solgte Ideen for Spotpris; han opfandt en anden Maade at spinde Silke paa, Avertisse-

mentstidenden, men overlod Grüner Ideen, fordi han samtidig lagde sig efter at farve Brændevin som Kognak, saa at det kan indføres i Sverig, hvor jo dansk Brændevin er Kontrebande. Datteren viste som lille Pige i Skolen usædvanlige Anlæg baade til at lære udenad og til at sy overordenlig propert og fint, især Linned. Men Faderen vilde ikke have, at hun skulde uddanne sig til Sypige eller Modehandlerinde; han havde altid Haab om at blive rig, føre et stort Hus og skaffe sin Datter et glimrende Parti. Han døde for et Par Maaneder siden, og efter at Moder og Datter nu har prøvet endel Sorg og Skuffelse og Nøden staar for Døren, er det faldet dem ind, at Luise kan sy smukt, og Moderen bringer en Prøve af hendes Linnedsyning, en Skjortekrave, der ind i Butiken for at faa Arbejde, som betales godt. Men i de ti mellemliggende Aar er denne Færdighed bleven udviklet næsten til en Kunst; Luise, som engang var den Første i hele Kjøbenhavn, staar nu tilbage for de unge Piger, hvis Arbejde har faaet Præmien paa Verdensudstillingen i Paris. Man viser i dette Øjeblik Moderen Prøver deraf, og det gaar pludselig op for hende, at Verden er faret fra hende og hendes Datter, medens de med Faderen gjorde de mange drømmeagtige og æventyrlige Omveje. Hun er nær ved at segne; men Ingen skulde af de forkerte Ord, hun siger, kunne mærke, at hun næsten føler Dødsangst. Hun siger: De maa undskylde, min Datter syer rigtig saa propert som Nogen. Man trækker paa Skuldrene og lader hende staa."

„Men hvad vil der nu ske med de to stakkels Fruentimmer?" spurgte Hr. Henrik.

„Det ved jeg ikke; det er afhængigt af deres Vilje. Jeg ser kun, hvad der vil ske, baade i det ene Tilfælde og i det andet."

„Naa, hvad er der?" spurgte Hr. Henrik ivrig.

„Se først derhen, i Ny-Adelgade, højt oppe, i Værelset ud til Gaarden. Der gaar Datteren alene op og ned."

„Hun er kjøn!" udbrød Hr. Henrik; „dejligt sort Haar .... ih, og mørkeblaa Øjne! Og rank og velvoxen, fyldig og smækker!"

„Ja, hun gaar op og ned ad Gulvet og nynner. Det

attenaarige Ungdoms-Liv er saa stærkt i hende; hun kan ikke længe tænke paa den Livsalvor, hvorunder Moderens Knæer nu ryste henne i Butiken. Maanen skinner ind til hende, og i dens gule Lys paa Gulvet, i Blinkene fra Tagene, i Alt, hvad hendes Øjne falde paa, læser hun Fortællinger om Lykke, Forbud paa herlige Æventyr; indvendig hører hun dejlig Sang; hun nynner kun svagt efter, hvad der med tilbageholdt Jubel lyder i hendes Sind . . . .“

„Men hvad vil nu ske?“ spurgte Hr. Henrik.

„Naar Moderen nu kan være resolut og endnu i Aften gaa op til en Bekjendt, en kraftig og rask Kone, saa vil denne raade hende at søge Kondition til Datteren, og saa faar hun at vide, at der er en passende Tjeneste ledig hos en rig Grosserer; hvis hun da skynder sig, faar Luise Konditionen, og hun vil da opleve det Æventyr, at Grosserens Søn forelsker sig i hende og efter noget Vrøvl faar hende til Hustru.“

„Men hvis Moderen ikke gjør det? . . . .“

„Hvis hun gaar hjem og er forknyt og lægger Hænderne i Skødet, saa vil Luise imorgen tilfældigvis møde samme Grosserersøn og efter adskillig Usikkerhed blive hans Maitresse.“

„Gud fri os! Er der saa lidt Plads imellem det Bedste og det Værste?“ udbrød Hr. Henrik.

„Saa lidt Plads, kalder Du det?“ sagde Don Cleophas, idet han kastede Stumpen af sin Cigarrito over imod lille Kongensgade. „Kalder Du det maaske ringe Forskjel, at i det ene Tilfælde gaar hun noget kuet, men alvorlig ind i en beskeden Stilling hos en god Familie, er selv præget af Ærbarhed og vækker Respekt — i det andet Tilfælde er den unge Pige urolig, æventyrlig og allerede halv forvildet af Angst og Livslyst? Kalder Du den Forskjel saa ringe? . . . . Nu er Moderen kommen ud og staar paa den lille Stentrappe og overvejer, om hun skal gaa til Venstre eller Højre . . . .“

„Jeg vil ikke se det! jeg kan ikke holde det ud!“ sagde Hr. Henrik og holdt Haanden for Øjnene.

Da han lidt efter alligevel saa ned, var Konen forsvunden i Mængden. Han skyndte sig at se langt ud og

spurgte: „Hvem er den Mand, som gaar hist nede fordybet i Tanker eller melankolsk?"

„Det skal jeg sige Dig, men først gjøre Dig opmærksom paa, at i et frit Land maa der lægges særlig Vægt paa Ungdommens Opdragelse. Den Mand holder tilligemed sin Kone et Pigeinstitut, hvor han i øverste Klasse ikke forsømmer nogen Lejlighed til at holde Foredrag over det politiske Parti, han tilhører, anbefale dets Blade, oplæse Stykker deraf og give Alle, der offenlig ytre anden Mening, saadanne hæslige Navne, som især antages at gjøre Indtryk paa Pigebørn. Det slaar an med forskjellig Virkning. Nogle af de vordende Dannekvinder ere meget skjelmske, og naar de ville have en halv eller en hel Time fri, føre de deres Lærer paa glat Is ved at forelægge ham et politisk Spørgsmaal, og ved hvert Skældsord, han da med sin galdesyge Natur bruger paa Dansk eller Fransk, saasnart han bliver ivrig, gjøre de Øjne til hinanden eller tilkaste hinanden Papirkugler, hvori staar Navnet paa den Officer eller Kadet, hvem Skældsordet drillende ønskes at gjælde o. s. v. Andre unge Piger tage Sagen mere grandiost eller hypokondert. De drømme sig, under deres Fødelands uhyre Lidelse, ind i Roller som Jeanne d'Arc, Charlotte Corday o. desl. og give hinanden de højtideligste Forsikringer om, at de aldrig ville gifte sig. Bestyreren gjør imidlertid et Par Gange om Aaret Selskab, og naar hans bedste Elever saa ere trufne sammen med Folk af den Politik, han anbefaler, har man Exempel paa, at det efter en Stunds Forløb har ført En og Anden til at opgive Livsstillingen som Jeanne d'Arc mod den solidere som Ægtefælle og Genius for en Helt. Det er hidtil gaaet ganske godt; thi man lærer hurtig i Ægtestanden en forstandig Resignation. Nylig er derimod indtruffet et Tilfælde, hvor Livet virkelig gjorde kraftige Fordringer, og saa „rev det ud", som man siger, og derfor gaar han nu saa alvorlig og tænker over, hvad Indflydelse dette mulig kan have paa hans Institut."

„Hm," sagde Hr. Henrik langt og spurgte derpaa:

„Hvem ere de to simple, aldrende Folk, formodenlig Mand og Kone, der gaa foran ham og nu tage Vejen

lige ud ad Ny-Østergade, medens han drejer om ad Toldbodvejen til Grønningen?"

„Det er," svarede Don Cleophas, „for Øjeblikket to af de lykkeligste Mennesker i Kongeriget Danmark, uagtet de Intet besidde af det, som Folk i Almindelighed anse for nødvendigt til Lykken. De have hverken Ungdom, Formue eller Helbred og vilde dog maaske ikke bytte med Nogen, som havde Alt dette."

„Saa holde de meget af hinanden og ere meget religiøse .... eller det er Forbrydere, der have udført et heldigt Coup."

„Nej, langtfra. Døm selv. Manden er født i Leuwarden og kom hertil for nogle og tredive Aar siden som Skibsdreng og tog dansk Hyre. Hans første Kone blev vanvittig, hans to Børn døde, og han slog sig til Drik, for hvilken Fejl hans nuværende Kone har kureret ham, skjønt ikke grundig. Hun er en Husmandsdatter fra Jylland. Om Vinteren bo de i Skovshoved og ernære sig ved at gaa paa Arbejde, om Sommeren vogte de Dyrehavsporten ved Charlottenlundsvejen. Der have de to smaa, tjærede, trekantede Hytter, af hvilke de bruge den ene til Hønsesti, den anden til Sengested og Spiskammer. Sidste Sommer var for vaad, og de fik næsten ingen Æg af Hønsene. Derfor gik Konen en Dag til Holte, kjøbte en Gris og bar den paa sin Ryg hjem til Dyrehavs-Indkjørselen. For at den ikke skulde gjøre Skade i Skoven, maatte de holde den tøjret paa en lille Plet, hvor der ikke var Græs. Hos en Bonde i Egnen kjøbte Konen syge Kartofler til atten Skilling Skæppen og hakkede dem tilligemed Brændenelder. Somme Dage maatte Manden hakke, skjønt han foretrak at staa skrævende med Hænderne i Buxelommen og se paa Grisen; thi mod ondt Vejr laa Konen aldeles lammet af Gigt inde i den ene Hytte. I Uvejr toge de Grisen ind til sig. Ved dette Traktement tilligemed noget Klid, som engang imellem faldt af, trivedes Svinet saa vel, at de i Avgust afsloge 20 Rd., som Slagteren i Taarbæk bød for det."

„Det tror jeg nok, et Husdyr, man havde levet saadan med!" sagde Hr. Henrik.

„Bliv nu blot ikke sentimental," svarede Don Cleophas.

„De opdroge ingenlunde Svinet i andet Øjemed end at slagte det, hvilket skete i Slutningen af Oktober. Noget af Kjødet blev saltet, Andet røget; de fik Fedt, Blodpølser, Medisterpølser og fyldte Kaalhoveder. De have havt Sul hele Vinteren, og da nu Konens Søsterdatter, som er gift med en Vægter, kom i Barselseng, gik de ind og bragte hende et Par Pølser og et Stykke Skinke. Vægteren hentede fra Urteboden en Pægel ung Rom og indbød Rullekonen ved Siden af. Traktementet er nu forbi, og de To gaa hjem til Skovshoved. Manden tygger paa en svær Skraa, spytter hyppig langt ud til Siden og taler i afbrudte Mellemrum om, at de til næste Sommer ville holde to Grise; Konen hviler foreløbig i den ene Følelse, at hun har vist sig som Beskytter, hun har givet Noget bort, det er blevet beundret, hun og hendes Mand ere blevne trakterede; Begge føle sig betydeligere end to Rigsdagsmedlemmer, der tilsammen indbringe et Amendement og faa det antaget."

„De kjender ganske godt til vore Tilstande, Hr. Don Cleophas," bemærkede Hr. Henrik.

„Sid Du engang halvtredsindstyve Aar i en Flaske og kukelur, og lad os saa se, om Du ikke lægger Mærke baade til Stort og Smaat!" raabte Don Cleophas.

Endskjønt disse Ord ikke vare vrede eller voldsomme, snarere havde et Anstrøg af Lune, luede dog den urolige Aandenatur igjen meget stærkt i Don Cleophas's Øjne, og Hr. Henrik besluttede derfor at vogte sig for Interpellationer — som store Aander jo overhovedet ikke kunne lide — og i Stedet for spørge om de Ting, det øjensynlig behagede Don Cleophas at tale om. Naar Aanden saaledes blev uforstyrret, begyndte Talen lidt efter lidt at lyde saa rolig, som om det var Begivenheden, der selv udmalede sig.

Da en Vogn langsomt kjørte ind ad Porten, fulgt af flere Mænd, medens et Par skyndte sig forud, spurgte Hr. Henrik, hvem det var.

Don Cleophas saa skarpt til og sagde derpaa:

„For et Par Aar siden var han en stille, flittig Mand. En Aften sad han ved sine Handelsbøger og sin Pengekasse, saa traadte hans Skjæbne usynlig ind til ham.

Han blev pludselig led ved Pengene; det syntes ham, at naar man end ved Slid og Slæb aarlig fik endel Sølv og halvsnavsede Sedler tilovers, saa var det ikke Noget. Nu var han bleven fyrretyve Aar, havde i Grunden ikke kjendt Tilværelsen; han spurgte, om der ikke var noget Stærkere, Friskere og Sødere ved Livet, om ikke Pengene vare blotte Tegn for Noget, som han ikke havde smagt? En forglemt Ungdom vaagnede inden i ham.

Han lukkede sit lille Kontor og gik ind til sin Kone. Hun sad og betvang sit Sind ved Læsning i en nylig udkommen opbyggelig Bog; hendes Søster, som var i Huset, strikkede og læste noget Lignende. Han tog Bogen fra sin Kone, læste opmærksomt deri og blev urolig berørt af den bitre Lidenskab og af den Forestilling om en mageløs aandig Herlighed, som Forfatteren havde nedlagt deri. Han opsøgte Forfatteren og kom efter kort Tids Forløb til den Tro, at de, der kastede Vrag paa Jordens Herligheder og pegede paa en overjordisk, kun talte saa, fordi de vare sygelige og ikke havde Mod eller Livskraft til at nyde. Den nye Ungdom i ham blev alt stærkere. Han saa sig om og lagde Mærke til, hvad der var at faa for Penge, og det, syntes ham, var Alt. At blive rig og blive stærk, dertil stundede Alle. Opnaaede man Rigdom og gode Bekjendtskaber, saa kunde man endog komme med at regere, kunde sidde ved Kongens Taffel, være en Magt, blive smigret, være Herre i Landet, nyde, nyde. Han besluttede, at han vilde naa dertil, hvad det saa skulde koste. Menneskeaandens Evner forøges indtil en vis Grad ved Begær. Han gjorde et Par vovelige, men heldige Spekulationer og begyndte at vække Opmærksomhed. Folk kom til ham, og i Stedet for at han tidligere havde søgt ganske stille, for sig selv, at danne sig en Mening om Ting og Begivenheder, optog han nu med Snuhed saadanne Meninger, som han mærkede vare behageligst for de Folk, han vilde vinde. Det raskere Liv tiltalte ham, hver lille Person, han snildt vandt, foraarsagede ham en kildrende Fornøjelse. Menneskene, sagde han til sig selv, ere Mursten til Ens Lykkes Bygning. Undertiden kunde komme en utaalmodig melankolsk Fornemmelse en Livslede ligesom hin Aften; men

saa tog han sig efter Lægens Raad en Ridetur og forskrev sig selv anden Opmuntring. Han begyndte ogsaa at gjøre Hus. Hans Kone og Svigerinde levede op og lagde de opbyggelige Bøger tilside.

Men han stødte paa en Rival, der mærkede, hvor han vilde hen, og var langt rigere end han. Saa blev det en haard Kamp mod en koldblodig Overmagt; men som sagt han levede, draf af Livets Bæger, haabede, stred, havde Tiden opfyldt. Hvad han nu savnede, var tilstrækkelig Kapital, og Folk, som nøjagtig vidste, hvad han ejede til at føre Kampen, saa til. Menneskene hjælpe kun den, der er stærk eller bekjender sig svag. Han følte det; hans Sind rasede undertiden mod det Samfund, der omgav ham; men han turde ikke være uhonnet. Visse Foretagender kunde blot beskæftige hans Fantasi; ved at læse i Aviserne om, hvorledes Huse i New-York hemmelig udruste Slaveskibe og tjene uhyre Summer, kunde han ønske at være tyve Aar yngre; selv gjorde han kun de smaa, halvt tilladte, bitre Uretfærdigheder, som tilgives, naar de føre til Lykke. Konjunkturerne gave pludselig Lejlighed til usædvanlige Spekulationer, han besluttede at vove noget Alvorligt og udrustede med al sin Formue og Kredit en Expedition. Midt under Arbejderne kom en Dag hans første Kommis til ham og begærede en betydelig Forøgelse af sin Løn. Ogsaa han havde et Maal, han vilde naa, hvad det saa skulde koste: han var forelsket i en ung Enke, der var meget snild. Han, Kjøbmanden, var utaalmodig, talte faderlig strengt om de unge Herrers Nydelsessyge og sagde Nej. Saa forlod Kommis'en ham og forraadte Expeditionens Hemmelighed til hans Rival, der strax med langt større Kræfter udrustede en lignende. Ogsaa Vinden var Rivalen gunstig, blæste stærkere paa hans Skib; han kom først, lod sig nøje med ringe Avance, trykkede Prisen, vor Kjøbmands Spekulation var ødelagt. Nu kunde han paa Dag og Time beregne, naar Undergangens Stund vilde slaa, og samtidig fik han tilfældigvis at vide, hvorledes han var bleven forraadt. Han havde ikke Mod eller Livskraft til at hævne sig paa sine Fjender. Med en pludselig, kold Sandhedskjærlighed sagde han sig selv, at

han i deres Sted vilde have handlet som de. Han følte sig træt, og i Stedet for at arbejde, lagde han sig halve Dage paa Sofaen og læste Æventyr og franske Romaner. Der kom et gabende Svælg mellem hans Fantasiliv og Virkeligheden; men han maatte ud derfra, ud i det virkelige Liv og selv se til, hvorledes Katastrofen nærmede sig. Skjønt Ingen endnu vidste det, forekom det ham, at Alle, naar han talte med dem, holdt et Smil tilbage, men grinte, naar han forlod dem. Mødte han fintklædte, smukke Damer, syntes ham, at det var Rov fra ham, der var hængt paa dem, og de lo, smilede hemmelig, fordi han ikke kunde være med ved Avktionen; thi saa syntes Alt ham. Skildvagterne lo i Skægget, fordi han ikke havde Ridderkors, og ved Kongens Taffel skoggerlo de Andre over, at han havde villet naa derop. Hvordan vil det saa blive, naar Falliten bliver erklæret! tænkte han. Men, sagde han, de skal nok lade være at le. Fra det Øjeblik af havde han kun een Tanke, hvis Udførelse han med største Omhyggelighed forberedte. Imorgen ere de store Vexler forfaldne; for lidt siden gjentog han: „De skal nok lade være at le", og skød sig derude paa alfar Vej. Nu kjøre de hans Lig ind."

Hr. Henrik saa paa den fintklædte Mand med det knuste Hoved, der laa i Halmen, og sagde skudrende: „Det er værre at se end faldne Kammerater paa Valpladsen."

„Saamænd," svarede Don Cleophas.

„Men hans Kone og Svigerinde? Vide de Noget? Hvad ville de Stakler sige!" udbrød Hr. Henrik.

„Vi kan følge med til dem. Den Mand, som skynder sig der, skal op og forberede og melde. I første Øjeblik følte han en sær Krilren ved at have fremmed Rædsel at bære, men nu, da han nærmer sig Huset, begynder han at ryste af Angst. Den Anden, som følger efter i samme Ærinde, er mere flegmatisk og kommer nok først . . . . skal vi følge med?"

„Nej! nej!" sagde Hr. Henrik.

„Du sagde, at det Syn var værre end Valpladsen. Er det da ikke en Valplads dernede? Vil Du se ind i Daare-

kisterne og Hospitalerne og faa at vide, hvorfor Folk ere komne der?“

„O, nej! O, nej! .... skaan mig, Hr. Don Cleophas .... Vil De være mig gunstig og naadig, saa vis mig hellere igjen et Par lykkelige Mennesker.“

Efter nogen Betænkning svarede Aanden: „Jeg har ikke lovet at søge Noget ud til Dig. Du har Lov til at spørge og faa Svar, er det ikke nok? Men lad gaa for en Gangs Skyld. Først vil jeg dog fortælle Dig, at jeg i Mexico har set en Art lysende Insekter, som kaldes Gusanitos. Hunnen ligner Eders St. Hansorm og ligger paa et Blad, medens Hannen summer om den og udstraaler sine skjønneste Farver. Som det forholder sig i denne lavere Verden, er det ogsaa i Menneskelivet, kun smukkere, skjønt I ikke selv kunne se det. Alle, der bære paa en stærk, kjærlig Følelse, lyse deraf. De, der drages af den store, forbavsende, selvopofrende Kjærlighed, have en hel Glorie om Hovedet. Altsom den Lysudstrømning tager af, dø I. Lad mig nu se .... jo, dernede er et Par kønne Lys. Se derhen! Paa 2den Sal i Mellembygningen.“

„Jeg ser en aldrende Mand og et ungt Menneske og to Drenge; de snitte og klistre og presse Bøger, det er vel Bogbindere .... er det Lykken?“

„Ser Du intet Andet?“

„Jo! Døren gaar op, og der kommer en ung Pige, som strax gaar igjen — er det det Hele?“

„Hvor I dog staa lavt, I Mennesker! I har jo i Grunden slet ingen Sandser! .... Da Døren gik op, lyste det om det unge Menneskes Hoved. Hver Aften kommer hun ind og bringer sin Fader, Bogbinderen, hans Vesperkost, og hver Aften venter Svenden paa dette Øjeblik ....“

„Ja, men hun bragte ingen Mad!“ afbrød Hr. Henrik Don Cleophas.

„Du ægte Menneske!“ raabte Don Cleophas med funklende Øjne; „der troede Du at kunne gribe mig i en Usandhed og blev allerede glad!“

Hr. Henrik svarede forvirret: „Jeg nægter det ikke, tilgiv mig.“

Aanden lod hastig Vreden fare, idet han sagde: „Og os sætter man paa Flasker! Eder lader man gaa fri! —

Hvor var det vi slap! . . . . Naa, det er sandt . . . . jo, hun bragte Mad; men da hun kom i Døren, sagde Faderen: „Det kan være det Samme, vi har ikke travlt i Aften; jeg vil spise inde, og dæk ogsaa til Nielsen — Du vil vel nok spise med os til Aften, Nielsen? . . . .“ Den Straf skal Du nu have, fordi Du var ond og tvivlede, at jeg ikke vil aabne Dine Øjne, saa Du skal ikke se det Skjær, der nu er om Pigens Hoved, idet hun staar ved Siden af Moderen og tager Tallerkener frem.“

Hr. Henrik stirrede alligevel derind og sagde: „Det er to kjønne Mennesker. Og hvor hun ser trofast og paalidelig ud! Og sikken nydelig Figur! Saa simpelt som hun er klædt, ligner hun en Lyngblomst.“

I det Samme strøg Don Cleophas, trods sin Trusel, ham over Øjnene, og i samme Øjeblik udbrød Hr. Henrik: „Nej, ikke en Lyngblomst! Hun har jo ligesom Diamanter i Haaret! O, hvor det straaler! Og hvor Glansen derfra spiller paa Alting i Køkkenet! . . . .“

„Ja, det kommer der af Forelskelse — Se histhen, der er ogsaa Lykke.“

TREDJE KAPITEL.

Hvad Don Cleophas og Hr. Henrik videre saa fra Taarnet.

Hr. Henrik stirrede forgæves i den Retning, hvor Don Cleophas pegede; han saa kun en Gruppe Mennesker, hvis Holdning syntes ham langtfra at antyde Lykke. Uden at bryde sig herom vedblev Don Cleophas: „Da Krigen brød ud 1848, var den Mand Kapitajn og havde Kone og fire Børn. Han var ikke afholdt i Bataillonen, de øvrige Officerer fandt ham for indesluttet og for lidt kammeratlig. De troede heller ikke, at han vilde vise synderligt Mod; men ved Dyppel gik han frem foran sit Kompagni og faldt, haardt saaret. Efter et halvt Aars Sygeleje paa Lazarethet maatte han forlade Tjenesten.

Staten ansatte ham i et civilt Embede, og med Alt, hvad han ved den største Anstrengelse trods sin Svagelighed kunde fortjene, har han havt en aarlig Indtægt af 900 Rd.“

„Det er ikke meget for en Familie i vore Tider,“ bemærkede Hr. Henrik.

„Han kunde jo leve som Bonde,“ svarede Don Cleophas med et særeget Smil.

„Ih, Hr. Don Cleophas, De skulde se ovre hos os; der er mange Fruer, som ikke kan kjøbe de Baand, som Bønderkonerne kjøbe.“

„Naa, ja, jeg sidder ikke her paa Taarnet for at disputere! .... Han tog i alt Fald Livet, som det var givet ham, sled af alle Kræfter for det, han ansaa for det Nødvendige; men saa havde han den for Jer Mennesker usædvanlige Styrke, aldrig at klage i sine Børns Nærværelse, men altid være glad med dem og, saa tidt der var Anledning, tale til dem om, hvor stort og hæderfuldt det er at hengive sig og dø for Fødelandet. Børnene have under Husets Savn og Sorg, som de godt følte, indsuget en Alvor, men tillige en Stolthed og Beundring af Faderen, der hæver dem over det Sædvanlige. Nu ligger han og skal dø. Den ømme Følelse, han har ved at skulle forlade Kone og Børn hjælpeløse, gjennemtrænger hans hele Tilværelse og udstraaler fra ham. Børnene inddrikke den uden at vide deraf, og derved faa de den Gave at blive stærke og lykkelige. Altsom hans Øje brister, ser han deres Fremtid og smiler af Lyksalighed — saa! nu saa han det Højeste, nu græde de over hans Lig.“

„O“ — hviskede Hr. Henrik, som om han var bange for at forstyrre dem — „hvor han er smuk, den blege, skæggede Mand! ak, hvor dejlig .... Men i Værelset ved Siden af staar et Menneske med den lykkeligste Mine for Spejlet og tager hvidt Halstørklæde paa!“

„Ja,“ svarede Don Cleophas, „det er deres Logerende; han er ogsaa et lykkeligt Menneske. Der var en fornem Person, som behøvede et dumt Menneske, kun turde han ikke være saa dum, at han jo var klog paa egen Fordel. Efter Skjøn antog man ham der for den Værdigste, og

han har ikke svigtet den viste Tillid. Han er stegen lidt efter lidt, har nu en kjøn Rang og et Par tusinde Rdl. aarlig Indtægt, og ved hvert Skridt, han stiger, henrykkes han paany over sin Klogskab. I Aften har han modtaget en ny Udmærkelse og skal i Selskab for at lykønskes; derfor staar han nu for Spejlet ....“

„Ak, se, dernede i samme Hus paa 1ste Sal er stort Selskab! Hvor det ser lyst og fornøjeligt ud!“

Don Cleophas oversaa Selskabet og sagde: „Der forberedes i dette Øjeblik en Roman af den Slags, som I tidt se paa Theatret. Ser Du de to Mænd ved det midterste Vindue?“

„Ja, de synes at tale meget hjertelig sammen.“

„Det gjør de ogsaa. Den ene er en rig Agent, som viser en formuende Fabrikant stor Fortrolighed. Bl. A. betror han ham, hvilken Advokat han anser for den skarpsindigste og dygtigste; det er, siger han, den Samme, som nylig har indlagt sig saa stor offenlig Fortjeneste og bliver saa meget rost af vore fælles Venner, af vort Parti; gaa til ham imorgen den Dag og antag ham til Deres juridiske Konsulent. — Det vil jeg, svarer den Anden saa ligefrem og troskyldig, at man kan se, det er Alvor. — Saa har Agenten naaet sit Maal; thi han ved, at han om kort Tid vil komme i Proces med Fabrikanten; men naar saa hans Modpart har antaget den Advokat, han offenlig maa rose, saa har han en passende Anledning til, under store Beklagelser, ja endog med stolt Henvisning til, hvad Æren fordrer, at antage en anden Advokat, hvem han hemmelig anser for den dygtigste. Men i Tillid til Fædrenes gode Forstaaelse ere i dette Øjeblik Agentens Datter og Fabrikantens Søn ved Pianoet, og medens de synge sammen, komme de til den Overbevisning, at de ere forelskede i hinanden paa det evigste. En Dag, naar Processen er nær ved at afgjøres, ville Moder og Datter og Fabrikantens Søn træde ind i Agentens Kontor og give en Scene, og saa bliver der Bryllup, og saa frelses Fabrikanten fra at tabe Processen — ellers kan jeg ikke indse, at nogen menneskelig Magt vilde have reddet ham.“

„Forbi Huset,“ sagde Hr. Henrik med næsten æng-

stelig Stemme, „gaar i dette Øjeblik en aldrende Kone, ganske alene og ganske fordybet i sig selv; er det igjen en Historie ligesom med hende paa Østergade?"

„Nej," svarede Don Cleophas, „hun kommer ude fra Jernbanestationen. Det er en Enke, som har fulgt sin eneste Datter tilvogns; hun har stridt haardt i mange Aar for denne Datter og faaet hende gjort til et fornøjet og solidt Fruentimmer; men nu, da Pigen er bleven gift, rejser hun fra Byen med sin Mand. Moderen gaar ene hjem, og for at trøste sig over, at hun nu skal være saa ganske ene, vedbliver hun at sige til sig selv: Vorherre er hjemme hos mig."

Hr. Henrik fulgte hende længe med Øjnene, men udbrød pludselig: „Se der, i samme Hus, hvor hun gaar ind, oppe paa tredje Sal, hvilken underlig Uro! se!"

„Ja," sagde Don Cleophas og saa lidt til; „Manden er Portrætmaler og henved de Tredive. Han og Konen have nu levet sammen i fem Aar i jevn Tilfredshed, uden et højt Ord, og have tre Børn. Han havde henad Aften været ude at modtage nogle Penge, og paa Hjemvejen mødte han Konen, vendte saa om med hende, og de besørgede tilsammen nogle smaa Ærinder. Paa Hjemvejen gik de endda ind til Delikatessehandler Lange og kjøbte tre Jordbær af Sukker, men som baade skuffende lignede naturlige Jordbær og tillige fuldstændig skulde smage som disse. Saa traf det sig, da de kom ned derfra, at de mødte en ung Kone, som han i en halv Snes Aar ikke har set; men hun var engang hans Barndomskjærlighed, han havde været forelsket i hende med rigtig alvorlig, barnlig, poetisk Forelskelse, og Grunden, hvorfor hans Portræter senere have gjort Lykke, er, at et lille Træk, som han erindrede fra hende, kom han uvilkaarlig til, paa forskjellig Maade, at meddele alle Dameansigter, han malede, og derved bleve de paa særegen tiltalende Maade flatterede. Hun var dengang kommen fra Byen, og, som sagt, nu mødtes de pludselig og maatte hilse paa hinanden som Fremmede. Men Lyden af hendes Stemme og Synet af hint lille Smil eller Smilehul havde en saadan Magt over ham, at han glemte alle mellemliggende Aar, og i den bevægede Sindsstemning bød han hende Jordbærrene

og forlangte, at hun skulde tage dem, og havde han kunnet tage sit Hjerte ud af Brystet og givet hende, vilde han have gjort det. Strax efter fortrød han det dog. Han kom hjem med sin Kone, Begge tavse og mørke. Et af Børnene sagde: Har Du slet ingen Gotter hjem, Faer? — Nej, Din Fader havde Andre at give dem til end som saa, svarede Konen. — Saa brød det løs hos Manden. Barnet holdt stadig Haanden ud, han tjattede det over Haanden, og da det begyndte at græde, gav han det „Noget at græde for“, og da de andre Børn græd, slog han ogsaa dem, og da Moderen irettesatte ham, kom han, om ikke til at slaa hende, saa dog til at sætte hende ublidt tilside, Altsammen medens Hjertet var ved at briste i ham af Mismod over sig selv, Længsel og Fortvivlelse. Endelig da Alle græd og vaandede sig i Klynge, kastede han sig hen imellem dem, græd med dem, kyssede dem, fik Børnene opmuntrede, saa de smilede med Taarer, som om et Instinkt lærte dem, at de for deres Faders Smertes Skyld maatte paalægge sig Tvang. Ogsaa Konen smiler nu, som Du ser; men hun tilgiver ikke.“

Hr. Henrik var bleven træt af at bøje sig ud over Murbrystværnet og Skydeskaarene og følge Menneskenes Bevægelser. Ogsaa frøs han, da Østenvinden stod stærkt ind, hvisaarsag han gik over til det andet Hjørne af Taarnet, hvor han ventede lidt mere Læ. „Man burde have Lov til at tage noget af dette knagende, halvraadne Brædegulv og tænde sig en Vagtild ved,“ sagde han. „Hvis Du fryser,“ svarede Don Cleophas, „saa kan Du faa lidt af min Kappe om Dig, og bi, her er jo endnu Vin i Flasken!“

Varmet og oplivet saa Hr. Henrik paany ud over Byen og undrede sig over, at han ikke før havde lagt Mærke til dette Panorama. Det store Hav af dæmpet oplyste, tindrende Huse og Gader syntes tilvenstre at strække sig til Svanemøllen og Kastelsmøllen, der stode som to mørke Kæmper, hver med et rødt, funklende Øje i Panden; der var nemlig et oplyst Vindue paa hver af Møllerne. Derfra gik det dybtblaa Hav i en Halvkreds omkring Byen; det kronede Taarn og Kranen paa Nyholm stode

som søre, kabbalistiske, sorte Tegn, der udhævede Blaaheden, og denne flød videre og bøjede sig ind imod Søndermarkens sorte Masser. Disse toge sig ud som en Bjergkjæde med et oplyst Slot. Hr. Henrik saa helt igjennem Slottet og saa bl. A. Hauch ifærd med at lægge sidste Haand paa 2den Udgave af „Hamadryaden". „Hamadryaden" var det eneste uklare Punkt i Slottet. Idet Blikket igjen gik tilbage og dvælede ved Havet, ytrede Hr. Henrik sig fornøjet over den dybe Fred og Stilhed histude; Trekroners Fyr og det endnu fjernere Falsterbo Fyr syntes ham at tindre med samme høje Ro som Stjernerne paa Himlen. Han begyndte at føle sig vel og hyggelig deroppe. Hans Blik fulgte de mørke Kirkespir og Taarne, der hævede sig over Husenes Lys og Menneskenes Vrimmel; han glemte næsten Don Cleophas, gik rundt for ret at opfatte Kjøbenhavn, men udbrød pludselig overrasket og forbavset: „Men hvad er det! der er jo kommen en hel, ny, umaadelig Kirke, og den er illumineret baade indvendig og udvendig!"

I samme Øjeblik begyndte den store Klokke under ham at slaa Tolv; det rungede saa mægtig op igjennem Brædegulvet, at han dirrede derved, samtidig blandede Hovedvagtsklokken sin Diskant og Frue Kirkes Klokker deres dybe Bas i Midnatsslagene; Vinden bragte Klokkelyden fra Kristianshavn, og idet Klangen bredte sig ud og rystede Luften, var det for ham, som om hele Kjøbenhavn blev løftet op og gyngedes paa Lydbølgerne. Men især bævede og vaklede den nye, illuminerede Kirke frem og tilbage som en Sædmark under Vindstød.

„Hvad er dog det?" sagde Hr. Henrik og greb fat i Brystværnet og ønskede sig langt bort eller i det Mindste ned til Vægterne i det lune Taarnkammer underneden; thi nu syntes Menneskeverdenen ganske at forsvinde for ham.

„Det er Marmorkirken," svarede Don Cleophas.

Hr. Henrik vedblev at stirre, men kjendte ikke Marmorkirken igjen. Den stod fuldført efter sin oprindelige Plan: Fire korte Fløje, som udgik fra en stor Rotonde, over hvilken hævede sig tre Kupler, den ene inden i den anden, den yderste Kuppel hvilende paa Søjler og

ved sin nederste Rand omgiven af Billedstøtter i Kreds. Paa Fløjene mod Nord og Syd stode Taarne; mod Øst og Vest vare Indgangsfaçaderne med græsk Søjlehal og Frontispice. Men Bygningens Fuldførelse var sket paa den Maade, at hele Ruinen, som ellers er at se, slet ikke var forandret; hele Tilsætningen syntes at bestaa af Luft eller Glas, saa at man saa de mangfoldige Lys, der vare tændte indvendig, og hvorved Kirken fik Lighed med sin Stamfader, den romerske Peterskirke, naar den ved store Højtider belyses udvendig med Tusinder af Lamper.

„Hvad er dog det?“ vedblev Hr. Henrik at gjentage, da han tilmed saa en mylrende Bevægelse baade inden i Kirken og udenfor.

„Spild ikke Tiden,“ sagde Don Cleophas. Men det varede en Stund, inden Hr. Henrik nogenlunde kunde efterkomme Opfordringen og klare sig, hvad han saa.

„Gud forlade mig, tror jeg ikke, det er Djævle!“ udbrød han endelig. „Komme de herop?“

„Nej; tal blot ikke for højt; vær Mand og se til.“

„Hr. Don Cleophas! Som Mand spørger jeg Dem i dette højtidelige Øjeblik: er De en Djævel?“

„Nej, jeg er en Aand; men her er ikke Tid til lang Sladder; se til! pas paa!“

„Ja, men, Hr. Don Cleophas, hvordan tør Djævle komme ind i en Kirke?“

Don Cleophas svarede sententiøst: „Den blev jo aldrig færdig og indviet, og hvad Godt Menneskene lade ufuldført, tilfalder det Onde.“

„Men hvad er det dog, de bestille? De ride jo!“

„Ja, gu rider de. Pas nu paa, saa skal jeg forklare Dig det Hele. Derinde paa Stenene midt i Rotonden sidder Kong Satan selv, Løgnens Fader. Hans Throne er en forfalsket antik Kapitæl, der er vendt paa Hovedet; Sceptret, han holder i den højre Haand, er det Sværd, hvormed Kong Knud blev dræbt ved Svend Grathes Gilde; Bogen i hans venstre Haand er en Procedure, hvoraf Defensionen er bortskaaren; hans Krone er flættet af Snoge, hvis Øjne tindre som Diamanter, Karfunkler og Perler . . . .“

„Men holder han da Rettergang? . . . . Og hvad be-

tyder dog hele dette Rytteri? .... Ih, Du Frelsens Gud, der bliver jo et Menneske sadlet! Hvem er det? ....“

„Du er saa utaalmodig; hør til .... Dernede indfinder man sig af mange forskjellige Grunde. Hvis man f. Ex. vil udøve Herredømme og især komme sine Fjender tillivs, saa mærker man tidt, at det ikke vil lykkes tilgavns ved Hjælp af Sandhed. Sandheden kan være en højst irriterende Hindring for en Mand, der vil fremme sin Sag og sig selv. Følgelig maa man befries fra den, og det sker ved Hjælp af Løgn. Løgnen faas ingen andre Steder end hos ham dernede; han sælger den en gros og en détail; Handlende gives Rabat; oppe i Nischerne ligge de smukke hvide Pakker, alle fyldte med Prima Kvalitet. Tidligere solgte han den mod Anvisning paa Livet efter Døden; men nu har han opdaget, at han bliver snydt, for man tror ikke paa det, og han selv tror heller ikke. Derfor forlanger han nu kontant Betaling. Enhver faar Lov til paa Prent at lyve ligesaa stærkt, som han kan rende omkring Marmorkirken sadlet og reden af en større eller mindre Djævel ....“

„Nej, nej, hvor de springe derude!“

„Ja, for Pladsen er ikke ryddelig. Forvalteren lader uden at vide, hvad det er, han gjør, henligge Brænde, Grus, Oxehoveder, Træstammer og tilhugne Sten, og der er hængt Tøj at tørres. Sommetider maa den sadlede Mand sætte over Snorene, ser Du nok; til andre Tider gjør Rytteren Badut- og Tramplinspring, Altsammen i Forhold til den Styrke, Finhed eller Selvtillid, hvormed der skal lyves ....“

„Nu tager Kongen jo Ridebuxer paa ....“

„Ja, for nu kom den Person, han gemenlig rider hver Aften .... nu stiger han op .... se, hvor det gaar! ..... uf! — Ja, han er en dygtig Rytter, det maa man lade ham.“

„Uh, der ser jeg en Mand fra Odense! naa, hvor han kiler af!“

„Ja, her er Kathedralkirken for Østifterne .... Kiler han af? Saa vær vis paa, at der imorgen bliver trykt en Løgn, som kan løbe hele Fyen rundt.“

„Men hvem er det, som bliver reden i Omgangen over Søjlerne, lige under Kuplen?“ spurgte Hr. Henrik.

Aanden svarede: „Det er en anonym Kunstdommer. Han kommer saa pænt herud og beder om lidt Sandhed for sine Venner og imod sine Fjender og ønsker den indsvøbt i Filosofi; derfor bliver han reden oppe i Højden.“

„Bede de Andre da ikke om Sandhed?“

„Jo; men han tror, han er original. Inde i den Kirke bliver Ordet Løgn aldrig nævnt uden med største Indignation. Ved Indgangen er man endogsaa forpligtet til at lyve ved at afgive den Erklæing, at man kun siger Sandhed.“

„Ja, men bliver det saa til Sandhed? Eller hvordan gaar det til? Hvad kan det nytte?“

„Ser Du, Menneskene have en naturlig Tilbøjelighed til at foretrække Sandheden. Men naar man har taget sit Kursus hernede, saa gaar strax en Djævel omkring til alle Vedkommende og hvisker dem i Øret: I skal tro det, det er Eders Fordel!“

„Og saa bliver det trot?“

„Saa længe der er Fordel derved. Og I Mennesker regne jo ogsaa Behagelighed og Magelighed til Fordel. Den meste Løgn bliver trot i Verden, fordi Sandheden tidt behøver nogen Anstrengelse for at blive fattet.“

„Men hvem er det ....?“

I det samme raabte Taarnvægteren nedenunder.

„Aa!“ udbrød Hr. Henrik; „der sluktes det Hele.“

„Ja, nu er det forbi for i Aften; kommer Du næste Gang herop, saa spild ved Slaget Tolv ikke Tiden.“

Hr. Henrik saa sig omkring og vidste ikke, om det var ham behageligt eller ubehageligt, at der ovenpaa den overnaturlige Bevægelse, Lysning og Larm pludselig var fulgt Virkelighedens dybe Stilhed og Mørke. Butiker, Gadedøre og Porte vare lukkede, de fleste Lygter slukte; hist og her saa man enkelte Skikkelser, der med deres skyndsomme Gang kun tjente til at fremhæve Gadernes Tomhed; Byen sov.

Don Cleophas sagde: „Nu ligger det bløde Mørke over Menneskene; nu drømme de.“

„Naar man nu kunde se deres Drømme!“ udbrød Hr. Henrik. „Kan man ikke det?“

„Du kan ikke; men kom, saa skal jeg fortælle Dig nogle af dem. — Ser Du ham deroppe? Det er en Skuespiller.“

„En Skuespiller!“ raabte Hr. Henrik saa ivrig, at hans egen Stemme i Stilheden lød ham ganske fremmed. — „Naa, tro mig,“ tilføjede han, „han har behagelige Drømme!“

„Den Skuespiller,“ vedblev Don Cleophas, „er meget tilfreds med sig selv. Han erkjender i sig Anlæg til alt Stort og Beundringsværdigt og føler kun een Mangel: han er en ganske lille Smule kalveknæet. Dette søger han at dække ved forskjellige Stillinger og Positioner; men det vil aldrig rigtig ud af hans Tanker. I dette Øjeblik drømmer han, at han oplever det mærkværdige Æventyr, at i Stedet for at trække Strømper paa, kan han trække andre Ben paa, og han sidder mellem det rigeste Udvalg, lige fra de nydeligste smaa Pusselanker til Goliaths og Holophernes's Kæmpeben.“

Hr. Henrik udbrød: „Bare han for Alvor maatte finde et Par rigtige, for jeg holder saa meget af Skuespillere! .... Den Mand histovre har vist en ubehagelig Drøm.“

„Baade ubehagelig og behagelig. Han er nylig kommen i Besiddelse af en meget stor Formue, og for at have sine Papirer aldeles sikkert lod han smedde en overordenlig stærk Jernkiste og bestilte hos Byens dueligste Mekanikus en meget kunstig Laas. Denne er indrettet saaledes, at der frembyde sig tretusinde Kombinationer; men kun een er den rigtige, og ved de andre 2999 gaa et Par skarpladte Pistoler af paa den, der søger at aabne. For nogle Dage siden fik han Kisten, nedlagde sine Papirer deri, aflukkede Laasen, og for ret at sikre sig nedskrev han den valgte Kombination. Men ved et Gilde har han enten tabt Papiret eller brugt det til Fidibus. Den Ulykkelige kan nu ikke komme til sine Penge, og Ingen tør vove Forsøget paa at aabne Laasen; thi der er Chance af 2999 mod 1 for, at man bliver skudt. Konferensraad Bræstrup har udtrykkelig gjort ham ansvarlig for hvert Menneskeliv, han sætter paa Spil. Han er altsaa i den skrækkeligste Forlegenhed; thi med al sin Rigdom er han snart ikke

Ejer af en Skilling. Han ligger nu og drømmer, at han har fundet Papiret, og at han aabner Laasen; men samtidig drømmer han, at det kun er en Drøm, og føler den største Angst for, at han, stolende paa den svigefulde Drøm, skal staa op og give sig ilav med Laasen . . . .“

„Den stakkels Mand! . . . . Men Gjenboen har nok en lykkeligere Drøm!“

„Deroppe,“ svarede Don Cleophas, „bor en udmærket Politiker, som i dette Øjeblik drømmer, at Rigsretsdommen er gaaet de tiltalte Ministre imod. De ere dømte til livsvarigt Fængsel og til Erstatning af de Tønder Guld, som Rustninger, Ridehus, Dragonregiment o. s. v. have kostet. Alt, hvad de ejede, er solgt, og de vilde lide Nød i Fængslet, hvis ikke han og hans Venner, der have anklaget og dømt dem, indsamlede Penge til en Suppeanstalt, hvorfra de tre Gange om Ugen, foruden Søndag, kunne faa et nærende og velsmagende Middagsmaaltid. Han giver i dette Øjeblik en Specie og vil i den Anledning sige noget Kjønt til Tilskuerne; han standser blot ved, om han skal sige: Høj og ædel Retfærdighed udelukker ikke Barmhjertighed, eller: Høj og ædel Barmhjertighed udelukker ikke Retfærdighed. Det ligger han nu og gjentager halvhøjt, medens Drømmen svinder.“

„Nej, se der, Don Cleophas! hvad drømmer den Mand? Han springer op!“

„Han? Han drømmer ikke; han er lysvaagen faret op i Sengen formedelst en lykkelig Ide. Han er Kunstelsker og Kasino-Aktionær og har nogen Angst for, at Levins Angreb paa Theatret skal skade Anstalten. Imorgen skal der være en Beneficeforestilling, og han faldt lige med Et paa at lade sin Kone, sin Svigermoder, sin Bedstemoder og nogle Tanter gaa derud og kaste Blomster. En saadan Demonstration, mener han, vil bringe Papirerne betydelig i Vejret paa Børsen, og — tilføjer han ved sig selv som Kunstkjender — det vil ogsaa bidrage til at vise, hvor højt Kunsten staar.“

Hr. Henrik havde alt faaet Øje paa en anden Sovende og sagde: „Der, i det store Hus, i det smukke Værelse, ligger en Mand og sover dybt og drømmer vist dejlig.“

„Det er en meget stor og betydningsfuld Politiker,“ sva-

rede Aanden. „Han drømmer i dette Øjeblik, at han udfører en Plan, der tidlig har foresvævet ham: For sig selv vil han kun fordre saa Meget, som behøves for at leve; sine Børn overlader han at være deres egen Lykkes Skabere; derfor kan han opgive et rigt Embede og nøjes med et mindre. Al den Tid, han derved faar tilovers, anvender han til Folket, skiller sig fra Frasemagerne og bliver deres Fjende. Han benytter det vundne populære Navn til at gaa omkring og kalde Menneskene til Kamp for Ideen, til Begejstring og Opofrelse. Han gaar simpelt klædt, lever med yderste Tarvelighed, fordi kun Et er ham fornødent, og fordi han med Myndighed vil give et stort Exempel. Ungdommen, som slutter sig til ham, holder op at studere for Embedes Skyld, fattige Folk mærke, at ogsaa de høre til det høje og store Liv. For den Skare, han samler om sig, bliver det Umulige muligt; Konger og Fyrster komme til og se med Forbavselse den lidende, fattig klædte Mand udrette saa Meget . . . .“

„Nu rejser han sig op . . . .“

„Ja, han vaagnede og saa den smukke, matte Natlampe og de tunge Gardiner, følte de bløde Tæpper og Sengens Komfort, og nu lægger han sig til at sove igjen og tænker: Livet er dog skjønt, enten man vaager eller drømmer!“

„Et Par Huse derfra,“ vedblev Don Cleophas, „sover en høj Officer. Han drømmer, at han er med ved Sebastopols Belejring, og at i dette Øjeblik en Mine med stor Larm springer under ham. Ved det Sæt, han i den Anledning giver, gaar Sengebunden istykker, og idet han nu synker, drømmer han, at han er ombord paa et af de Skibe, som sænkes i Havnemundingen. Hans Hovedpude falder ned over Ansigtet, og han drømmer, at det er Havet, der strømmer ind. Han stønner: O, Gud, skal jeg dø i det sorte Hav, uagtet jeg er Landofficer!“

FJERDE KAPITEL.

Hvilke Drømme og natlige Scener Don Cleophas og Hr. Henrik endvidere saa.

„Men han, som sover derovre, paa første Sal, hvem er det?“ spurgte Hr. Henrik.

„Det er,“ svarede Don Cleophas, „en gejstlig Mand, der kom ud af sit Embede og saa bekendtgjorde, at han følte Trang til at holde Prædikener; men da det Maal, han havde tilsigtet, ikke kunde naas, gik Trangen hastig over. Han drømmer i dette Øjeblik, at i den politiske Forsamling, han tilhører, rejse sig tre Talere efter hinanden, og i Stedet for Sagen om Gagetillæg og Embedsmænds Trang, der er paa Dagsordenen, give de sig aldeles uparlementarisk til at tale om hans utilfredsstillede Trang til at prædike, og paa en ubegribelig Maade sidder Præsidenten som en Stenskikkelse og kalder dem ikke til Orden. Han forlanger en anden Præsident, og saa stiger Gud ned og indtager Pladsen. Gud forlanger to Stemmer, ligesom det er Skik i Rigsretten, men vækker heftig Opposition ved dette Attentat paa Reglementet. I Drømme siger han nu til sig selv: Jeg er dog vis paa, at vi have 66 Stemmer imod 32, jeg vil tale for, at Gud faar to Stemmer, det tager sig godt ud.“

„Og nu,“ vedblev Don Cleophas, „skal jeg vise Dig en Skuespillerinde, der drømmer.“

„O, Hr. Don Cleophas,“ udbrød Hr. Henrik og kunde af Taknemlighed ikke sige Mere.

„Derovre,“ sagde Aanden.

„Hvor hun smiler!“ sagde Hr. Henrik og bøjede sig langt ud.

„Hun har iaftes modtaget en stor Hyldest, et Digt, hvori hun blev kaldet Kunstens skjønne Præstinde. Nu drømmer hun, at hun er paa Bræderne og udfører en ganske ny, yderst vanskelig, men højst poetisk Rolle. Hun er dejlig og dejlig klædt, Alting lykkes, Publikum er henrykt og tænker paa at bringe hende et Fakkeltog — saa, nu drømmer hun, at det er ikke hende, men en Debutantinde, der udfører Rollen saa dejlig og frembringer al den Poesi, medens hun selv staar i Kulisserne og skjæver

ind. Derover bliver hun saa forfærdet og altereret, at hun vaagner. Hun vil staa op og tænde Lys . . . . værsgod at komme over paa den anden Side af Taarnet, det er ikke passende, at Du ser derpaa."

„Men, Hr. Don Cleophas, hvor kan De, som er en Aand . . . ."

„Ingen Passiar!" afbrød Don Cleophas ham. „Ved Alt, hvad der angaar et Theater, er Anstændigheden det Første. Saa Du ikke, at Hr. Bøgh i Spidsen for alle Kasinos Artister ikke kunde svare Hr. I. Levin af lutter Anstændighedsfølelse?"

Da de vare komne til den anden Side, blev Hr. Henrik opmærksom paa et rigt udstyret, mat belyst Sovekammer, med to Senge tæt til hinanden.

„O, se!" udbrød han, „det er vist et Ægtepar; hvor de maa holde meget af hinanden! endnu i Søvne række de hinanden Haanden."

Don Cleophas svarede: „Jeg lod Dig netop se det for at høre Din Mening. Nu skal jeg fortælle Dig Ægteparrets Historie. Han giftede sig som ung med en rig, gammel Dame, og da han ved hendes Død var bleven rig og uafhængig, friede han til en ung, meget smuk Pige, som tog ham, uagtet han egenlig holdt af en Anden. Nu drømmer hun, at hun er ugift og taler med sin Elskede, der er vred og vil bort, og hun maa halvt med Magt holde ham tilbage; Manden drømmer, at hans gamle Kone ligger ovre i Sengen og drager ham til sig. Dette er Betydningen af Ægteparrets Haandtryk, som Du troede saa kjærligt."

„Kom hid," vedblev Don Cleophas, „derovre, deroppe ligger en „hæderlig" Journalist, et Partiorgan og drømmer."

„Ih!" raabte Hr. Henrik, „hvad drømmer han?"

„Han drømmer, at han lyver . . . ."

„Naa?"

„Ja, og det Morsomme er, at han drømmer sandt."

„Nej, se, Hr. Don Cleophas! Der sker Overfald! En Mand bliver myrdet i Sengen! Kan man ikke komme derover? . . . ."

„Hvor? . . . . Aa, vær Du ganske rolig; det har ingen

Fare. Det er et Hotel. To Postmestre, forhenværende Ritmestre, gamle Venner, som ikke havde set hinanden i mange Aar, vare komne hertil og traf i Middags sammen ved Table d'hôte. Ved Desserten forlangte de en Flaske Champagne og talte om de lystige gamle Dage. Den ene fandt en dobbel Mandel, og den gav ham Anledning til at fortælle en lykkelig Historie, han havde oplevet: han havde engang spillet Philippine med en nydelig, elskværdig, berømt Danserinde, og saa havde hun mødt ham paa Gaden, spadserende med et Par Venner, og uden at noget Menneske mærkede det, havde hun sagt: Philippine! men om hun havde sagt det mest med Munden eller med Øjnene, kunde han F. g. sig ikke sige, endskjønt der i Luften hvislede Noget ligesom Philippine. Ja, de Dage, de lykkelige Dage! Hvor man var adroit og galant dengang! udbrød han. — Hun ventede ikke længe paa sin Philippine-Present, skal jeg love for! sagde den anden Post- og Ritmester. — Jo, et Par Dage lod man dog gaa hen, inden man (det var midt i Vinter) sendte hende en Buket .... ja, Du skulde set den, min Bror ....“

„Her er igjen en Dobbeltmandel!“ raabte den Anden; „havde man nu en .... hør, gamle Bjørn, skal vi To spille Philippine .... om en Østerssmaus? Danserinderne vil s'gu ikke mere danse med os.“

„Aa ja, lad gaa,“ svarede den Første, og saa spiste de Mandlen og gik lidt efter hver sin Vej. Den Første besørgede nogle Ærinder, gik paa Komedie og kom tidlig hjem; den Anden traf tilfældigvis flere gamle Venner, blev ude til nu og havde i al Anstand faaet sig en ganske lille, behagelig Pisk. Da han vilde klæde sig af, faldt det ham ind, at nu kunde han overraske den Anden og afgjøre Spillet, svinglede ind til ham, greb ham i Armen, ruskede i ham og skreg: Philadelphia! Philadelphia! Det var det, Du antog for Overfald. Den Første vaagnede, kunde først Ingenting begribe, men sundede sig og sagde: Aa, Du mener Philippine? Philippine! — Derfor springer den Anden nu omkring paa Gulvet, ude af sig selv over sin Fejltagelse.“

„Saa! Nu er der Ildebrand,“ udbrød Hr. Henrik og hastede over til den anden Side af Taarnet. „Vægteren

piber! Gud ved, hvor det er? Jeg ser ingen Ild! .... Nej, hør bare, hvor Pibningen forplanter sig! .... Nu skal Vægterne hernede vel hænge Lygter ud, hvad?"

„Nej," svarede Don Cleophas, „der er ikke Ildebrand. Det er kun en Vægter, der faar Prygl i Adelgade."

„Saa? hvorfor? Hvem er det, der slaar ham?"

„Kom hid, skal Du se. Den temmelig høje Person, med det lyse Halstørklæde bundet flot og med Hatten paa Siden, har været i Kalifornien og gravet Guld. Han kunde være bleven meget rig; men da han havde samlet fire, femtusinde Daler, forekom han sig som Millionær og blev greben af ubetvingelig Hjemve efter Kjøbenhavn, efter at vise sig i Glans for Kammeraterne i Kolosseum, Fønix, Kjæden og de smaa Buler. Han er ikke egenlig forfalden; men hans højeste Lyksalighed er at drive og solde i Kjøbenhavn, især om Natten, at være rigtig gemytlig og give Snaps rundt o. desl. Han var nu med en Kammerat efter adskillig saadan Snapsen kommen derned i Kælderen og traf der en rig hamburgsk Kjøbmand med Lejetjener. Hamburgeren bliver her indbudt til meget nette Familier og er selv en pæn Mand; men i det Mindste een Gang under hvert Besøg i Kjøbenhavn betager Længslen ham, han maa ud i det, han kalder Folkelivet, ud i det dybeste Dynd og nyde „die goldne Freiheit". I Aften har han trukket om og er nu halvberuset, snart tung, snart yderst snaksom. Lejetjeneren er blegblaa af Drik og holder kun fast paa een Tanke: at han skal aflevere sin Hamborger i Hotellet. De to Andre ere en dansk og en islandsk Student, der have været ved en Lhombre og just heller ikke ere ganske ædru; de gik ned i Kælderen for at faa Kaffe, men da der ingen var, toge de imod Grisesylte. Hele Selskabet satte sig gemytlig sammen, idet man efter Kaliforniemandens Exempel gav Snaps rundt. Han skildrede det lyksalige Liv i Kalifornien med saa glødende Farver, at de Alle bleve grebne; Hamborgeren tilbød Skib til en Expedition, og de vilde allerede række hinanden Haanden for uigjenkaldelig at beslutte Rejsen, da Islænderen, som hidtil ikke havde mælet et Ord, forlangte at blive Styrmand. Det vilde Hamborgeren paa ingen Maade indlade

sig paa, men rejste sig halvt op med flammende Blik: „Glauben Sie," skreg han, „at jeg vil betro mit Liv til saadanne Landkrabber?" — Islænderen svarede ikke et Ord; men den danske Student udbrød: „Landkrabber? Kalder han os Landkrabber? Saadan en Ferskvandsfisk, saadan en hamborsk Knaldepiskridder og Smørfjerdingsfyrste! Saadan en hysterisk Porthund, der formodenlig er kommen hertil som det hamborgske Senats Rendekærling og Gangkone, og hvis baglængs sig udviklende Blottelse er ledsaget af en ligesaa unaturlig forlængs sig fremstrækkende Næsvished" . . . . Hamborgeren kunde ikke følge med, og medens han med stirrende Øjne og tilbageholdt Aandedræt stræbte at forbinde Subjekt med Prædikat i den Talendes Ord, faldt han i Søvn. Indigneret over en saadan Uhøflighed mod en Veltalenhed efter de bedste Mønstre i den danske Dagspresse greb Taleren en Snaps og kastede ham i Hovedet, hvorover Lejetjeneren blev næsten ædru og gav Signal til et almindeligt Slagsmaal, der væltede sig ud paa Gaden. Her var Vægteren saa uklog at blande sig i Striden, hvorpaa Islænderen, som hidtil havde fulgt med uden at røre en Haand, med Udraabet: Vi To ere de eneste Ædru! greb ham og mørbankede ham."

„Nu tror jeg forresten, at Dagen gryr," sagde Don Cleophas og saa over mod Sverrig.

FEMTE KAPITEL.

Hvad der foregik ved Morgenens Frembrud.

Det var, som Don Cleophas havde sagt, Daggry. Langt nede i Horisonten under de graasorte Natskyer viste sig en kobberrød Stribe, der først kunde antages for Tegn paa Uvejr, men ganske langsomt bredte sig ud og blev lysere. Natten laa endnu over den hele øvrige Himmel, og nede paa Byens Gader brændte Lygterne endnu mørkerødt.

Da han fjernt i Østen saa Bebudelsen af Dagens Lys, begyndte Hr. Henrik at føle sig tilmode, som om han i den forgangne Del af Natten havde været Gjæst i et aldeles fremmed Land, men nu satte Foden paa Hjemstavns Grund. Han rettede sit forskende Blik paa Don Cleophas, som om han skulde blive istand til at finde en naturlig Forklaring paa det Gaadefulde, han havde oplevet. Da en ny Stribe brød frem hist nede, sagde han: „Maa jeg ikke gjøre Dem et Spørgsmaal, Hr. Cleophas; men De maa ikke blive vred."

„Spørg kun væk, Don Henrik," svarede Don Cleophas.

„Uden Fortrydelse: Hvor gammel er De?"

„Saa gammel som min Moder."

„Som Deres Fru Moder, Hr. Don Cleophas?" sagde Hr. Henrik lidt betuttet, men samlede sig igjen og spurgte: „Hvis jeg tør være saa fri, hvem er Deres Fru Moder?"

„Du ser hende. I dette Øjeblik begynder hendes Ansigt at lyse til mig. Hun er den uendelige, den fri Luft, der naar herfra til Firmamentet. Har Du været paa Bjergene i Stormvejr og følt, hvor stærk min Moder er? Har Du været paa en Bjergsø i Tordenvejr og hørt hendes Stemme? Eller har Du ligget i en Skov en stille Nat og hørt hendes Hvisken? Derude, Alt det, hvad Dit Øje omfatter og Din Tanke gjennemiler, det er min Moder!"

„Herregud, er det Deres Moder!" sagde Hr. Henrik, aldeles lille og betvungen af Aandens Stemme. Men det varede kun et Øjeblik; Striben dernede blev alt bredere, den nederste fine Rand viste sig purpurfarvet, blev buet og tindrede, som om Solen strax vilde dukke op; Tillid til det sædvanlige Livs Soliditet, Selvstændighedsfølelse og Stridslyst beholdt Overhaand hos Hr. Henrik. Han sagde: „Ja, men, Hr. Don Cleophas, der staar jo ingensteds skrevet Noget om, at Luften har Børn . . . ."

„Hvor ved Du, hvad der er skrevet og ikke skrevet?" afbrød Aanden ham; „har Du f. Ex. læst Beretningen om, hvorledes jeg blev fangen af den store Besværger Kong Salomo og senere i tre Aar var Konge i hans Sted? Har Du læst det? Hvad? Svar!"

„Nej, jeg har ikke."

„Naa, hvad vil Du saa tale med om? Om den Begivenhed er skrevet hele Bøger. — Ja, det var en Tid, dengang, da man var ung!“

„Men naar De er en Aand, Hr. Don Cleophas, hvorledes kan De saa blive ældre?“

„Nu snakker min Gaas! Vi Luftaander bleve til ved Ild ligesom Jorden i dens første Oprindelse, og ligesom Jorden afkøles vi indvendig gjennem Aarhundreder, saa at den Dag, da Jorden dør, falde vi kolde og udmattede ned fra Luften; da ville I kunne gribe os med Hænderne som Meteorstene, men saa ere Eders Hænder kolde. — Men dengang var jeg rigtig ung og hed og herskede selvstændig i min befæstede Borg, ved Indiens Grænser. Saa var der nogle Projekter, Kongen faldt paa, og for at faa dem udførte behøvede han mig. En Aften, da jeg kom hjem fra et fjernt og anstrengende Tog, fandt jeg Fæstningsgraven om min Borg fyldt med sød Vin. Jeg anede Uraad; men Tørsten og Begærligheden var saa stor, at jeg tænkte: Lad der stikke under, hvad der vil! og saa drak jeg Graven tør. Det stak under, at jeg blev beruset, og næste Morgen, da jeg vaagnede, vare mine Hænder bundne og forseglede.“

„Det var da ogsaa mærkeligt, at De saa ubetænksomt vilde drikke,“ bemærkede Hr. Henrik.

„Ja, højst mærkeligt, især for En, der ikke har Ild i sig.“

„Om Forladelse, at jeg afbrød Dem, Hr. Don Cleophas; De var altsaa fangen.“

„Ja, og græsselig forbitret. De havde lagt Lænke paa mig, og jeg vidste, at jeg maatte gaa til ham; men saa gik jeg i lige Linje og sparkede Alt overende, der kom mig i Vejen. Da jeg havde sprængt et Bjerg og styrtet et Slot overende, nærmede jeg mig en Hytte, og der kom Ejerinden, som var Enke, ud og kastede sig paa Knæ og bad mig gaa tilside, fordi hendes Datter laa syg derinde. Skjønt det var stik imod mit Princip, lod jeg mig forlede til at vige af Vejen, og saa faldt jeg og brak mit Ben. Af den gode Gjerning kommer den Halten, man vist endnu kan opdage paa mig, naar man er opmærksom.“

„Det var dog mærkeligt, at De netop skulde have Ulykke af Deres gode Gjerning, Hr. Don Cleophas!"

„Ja, højst mærkeligt. Men senere har jeg dog bemærket noget Lignende i Menneskers Liv og Skjæbne. Naar de uden Sammenhæng og vilkaarlig gjøre noget Godt, falder det ofte ud imod dem."

Hr .Henrik fandt i disse Ord Adskilligt at tænke paa, men fik ikke Tid dertil, da Aanden vedblev: „Saa kom jeg til Kongen, og vi bleve snart gode Venner, for han behøvede mig. Men engang, da vi spadserede sammen i Slotshaven, lod han sig narre til at tage Lænke og Segl af mine Hænder, og saa skaffede jeg ham fire hundrede Mile bort og antog hans Skikkelse og regerede i hans Sted — og i Grunden ligesaa godt som han. Der var stor Uorden, især mellem hans mange hundrede Koner; men jeg korrexede dem! Engang samlede jeg dem om mig og fortalte hver af dem hendes Historie paa det nøjagtigste, saa at de bleve slagne af Forbavselse, nogle endog af Forfærdelse. Deraf fik han Tilnavnet den Vise, for de troede jo, at det var ham. Alligevel lode de ikke af med Intriger, og jeg blev tilsidst saa led og kjed af det Regimente, at jeg gjerne saa Kongen komme tilbage og i al Stilhed lod ham faa sin Skikkelse igjen."

„Det var da besynderligt!" udbrød Hr. Henrik. „Men," vedblev han, „De sagde, Hr. Don Cleophas, at De var bleven ført til Kongen for at hjælpe ham med at udføre nogle Projekter; tør jeg være saa fri at spørge: Hvad var det for Projekter? Jeg vilde dog saa gjerne vide, hvilken Bestilling De egenlig har i Verden."

„Det var nye Skatter, han vilde paalægge, og nogle nye Skikke, han vilde indføre trods Folket — for jeg er en af Vilkaarlighedens Aander."

Hr. Henrik gjorde uvilkaarlig militær Honnør, saadan forekom det ham, at der var noget Krigersk i Navnets Lyd.

„Og nu, siden Du ved mit Navn," vedblev Aanden, „begriber Du let, at jeg har travlt; men før vi skilles, har jeg sat mig i Hovedet, at jeg vil skaffe Dig en Lykke, der passer til Dig, og saa skal Du endelig, tiltrods for al Din Vantro, indgaa en Kontrakt med mig."

„Det Første takker jeg for, Hr. Don Cleophas; men det Sidste bliver der nok ikke Noget af.“

„*Nous verrons.*[1]) Jeg tager nu ud mod Nord ad Helsingør-Egnen og kommer nok til den Gaard, hvor Frøken Cecilie er. Der er for Tiden en ung Hr. Eriksen . . . . Hvad om Du kunde komme dertil med mig? Eller sæt, at jeg blev gode Venner med ham i Stedet for med Dig? . . . .“

„Hr. Don Cleophas, lad mig følge med Dem!“

„Hvad giver Du mig?“

„Hvad De forlanger!“

„*Parole d'honneur?*“

„Paa Ære!“

„Godt, kom hid, træd op i min Kappe!“ — Og idet Don Cleophas udbredte sin Kappe, saa at den blev som en Baad, der hævede sig i Luften og foer afsted, mumlede han: „Og han fandt det mærkeligt, at jeg tømte Fæstningsgraven!“

SJETTE KAPITEL.

Hvad der paa Gaarden hændtes Hr. Henrik, Hr. Eriksen, Frøken Cecilie m. Fl.

Don Cleophas og Hr. Henrik fore saa hastig, at de nærmede sig Bestemmelsesstedet, da Solen hævede sig klar op over Horisonten. Hr. Henrik var altfor fordybet i sine Tanker til at have Opmærksomhed for det Panorama, som laa udbredt under dem: Sjælland og Skaane tildækkede af Sneen, der i dette Øjeblik modtog det første, tindrende Lysskjær, og Sundet, der var som et Livbælte af mørkeblaat Silke bundet om den hvide Dragt; Hveen var Livbaandspændet, besat med hvide Perler.

Da de ankom til Bestemmelsesstedet, stødte de paa alle Forberedelser til et Jagtparti. En Skare Klappere skyndte sig ud af Porten, ført af Skovrideren; inde i Gaarden herskede al den muntre Forvirring, som er uadskillelig

[1]) Vi faa at se.

fra et stort Selskab, der stiger tilhest og tilvogns, især naar der er Damer, som Kavalerer opmærksomt ville hjælpe, medens de selv savnes andensteds. Damerne skulde kun være Tilskuere ved en Del af Jagten, men paa aftalt Sted og Klokkeslet mødes med Jægerne, og fik Frokostkurven ind i deres Kalesche — for at blive imødesete med desto større Længsel, sagde de selv.

Gaardens Ejer modtog Hr. Henrik uden stor Glæde, men høflig, og bød ham strax en Bøsse og en Plads i Jagtvognen, „naar han vilde gjøre sig smal". Hr. Henrik fik knap Tid til at hilse ind i Kaleschen, hvis Beboerinder svømmede i Et for hans Blik, saa maatte han op i Jagtvognen, og afsted gik det. Først efter en Stunds Forløb, da han begyndte at samle sine Tanker, blev det ham paafaldende, at Ingen havde budt Don Cleophas Gevær eller Plads, uagtet han fulgte med og stod oprejst midt i Vognen; deraf sluttede han, at Don Cleophas kun var synlig for ham. Men det usynlige Bundsforvandtskab uagtet, var han nedslaaet over den kølige Modtagelse, og han var tilmode, som om han kjørte til sin Lykkes Begravelse.

Der blev ikke talt meget i Vognen, og da man ankom til Revieret, bleve Skytterne efter en dygtig Marsch i Tavshed satte af for efter fuldbragt Daad at føres videre til ny Jagtbedrift. Først ved Frokosten, i Damernes Nærværelse, blev Hr. Henrik opmærksom paa den omtalte Hr. Eriksen. Han udmærkede sig især ved et meget smukt, temmelig langt, krøllet Haar og ved et vist dristigt Kast med Hovedet, som om dette uvilkaarlig var stolt af sin Naturprydelse. Hr. Henrik fandt forresten, at der i hans Ansigtstræk, Blik og Holdning var noget Simpelt. Men dette syntes langtfra at være Selskabets Mening; thi man fandt Behag i Alt, hvad han sagde; endskjønt næsten alle hans Artigheder, Indfald og Vittigheder vare temmelig brugte, lo man og glædede sig som over noget Nyt og Originalt, ja, der var Ord, som ligefrem gjorde Epoke. Hr. Eriksen var Pot og Pande hos den temmelig tykke Oberst, Gaardens Ejer, stod øjensynlig i Kridthuset hos den buttede, livlige Oberstinde, og der var desværre liden Tvivl om, at ogsaa Frøken Cecilie, deres

Plejedatter, var bleven paavirket af den Elskværdighed, som Alle fandt hos Hr. Eriksen.

Paa den følgende Del af Jagten skød Hr .Henrik en Hvidtjørn i Stedet for en Hare, men nedskød senere til Gjengjæld en af Oberstens Hunde, dels af Vanvare, dels fordi den havde brunt, krøllet Haar.

Da Selskabet var kommet tilbage og de Andre klædte sig om til Bordet — hvad Hr. Henrik var lovlig fritaget for — opsøgte han med Don Cleophas den fjerneste Del af Haven og klagede der sin Nød og Fortvivlelse.

„Ja," sagde Don Cleophas, da han endelig fik Lov at komme til Orde, „gu er det harmeligt, og saa meget mere, som hele Fortryllelsen jo kun kommer af den mageløse Paryk, han bærer."

„Hvad for Noget?! Paryk?!"

„Ja. Men det er ogsaa en højst mærkelig Paryk, for den kan klippes."

„Aa! Det er jo umuligt."

„Naar jeg siger Dig Noget, skal Du tro det. Han har udenlands faaet fire Paryker af ens Haar, men af forskjellig Længde. Naar han en Tid har havt den længste paa, siger han til sine Bekjendte, at han vil lade sig klippe, og saa tager han den korteste paa. Herude har han den længste med, da der jo ingen Lejlighed er til at blive klippet."

„Og den skulde have en saadan Magt over Menneskene?"

„Hvorfor ikke? Den Parykmager er Aarhundredets største Geni i sit Fag, og der ligger en stor Magt i den menneskelige Genialitet. Hr. Eriksen har den givet Selvtillid paa anden Haand, og Selvtillid er den første Betingelse for at gjøre Lykke."

„Jeg vil rive den af ham!" raabte Hr. Henrik.

„Gjør det," svarede Don Cleophas ironisk bifaldende, „saa bryder Du med hele Samfundet."

„Bærer da maaske hele Samfundet Paryk?"

„Nej; men Ingen ved, hvad han kan komme til, Alle ere interesserede i den Pietet, der i Selskabslivet tilsikrer det Forlorne Fred og Sikkerhed. Rør ham, saa vil hin aldrende Dame ikke tro sit Rygte sikkert, hin Digter

ikke sin Lavrbærkrands, hin Statsmand ikke sit Ry for Ærlighed, Habilitet o. s. v. Læg Haanden paa Hr. Eriksens Paryk, og Du rokker en af Samfundets Grundpiller."

„Ja, men han bliver latterlig, han bliver umulig!"

„Og Du bliver jaget paa Porten."

„Jeg er meget ulykkelig," sagde Hr. Henrik trist.

„Det er ogsaa en forbandet Historie," sagde Don Cleophas.

„Ja, men, Hr. Don Cleophas!! naar De er Vilkaarlighedens Aand, hvorfor kan De saa ikke hjælpe mig og skille mig af med ham i en Fart! Knække Halsen paa ham! Det var jo dog saadant Noget, De lovede mig!"

„I en Fart! knække Halsen! Ja, Du snakker, som Du har Forstand til. Er det nu saadanne Tider, som da jeg hjalp med at bygge Aladdins Palads paa een Nat og lod Sultansønnen staa Skildvagt ude paa Altanen? Nej, desværre, de gode, gamle Dage er forbi! Nu har man faaet Oplysning og Grundlove. Tør man nu føre et Menneske bort mod hans Vilje eller blot give ham saa meget som ti Rottingslag? Nu skal Alt gaa til med Formaliteter, den største Slubbert er sikker, blot han holder sig til Loven."

„Saa er De jo aldeles tilovers i vor Tid," sagde Hr. Henrik.

Don Cleophas gned sine Hænder og svarede smilende: „Nu snakker min Gaas igjen. Der er saamænd mange Midler til alligevel at faa sin Vilje, blot ikke i en Fart, ikke saa hidsig. Man holder Loven med Modifikation, man holder den bogstavelig. Forstaar Du det?"

„Nej."

„Det er ogsaa ligegyldigt. I Stedet for at tage Hr. Eriksen Paryken af Hovedet bringe vi ham til, selv at tage den af."

„Ja, men hvordan?"

„Hvordan? Ved et Tilfælde. Tænk Dig, at et Menneske blev Uvenner med Tilfældet? Hvo kunde gaa paa Gaden, naar Tilfældet overalt forfulgte ham, naar han maatte træde ned i alle Huller, faa alle faldende Sten i Hovedet? Ni hundrede og ni og halvfemsindstyve Gange i sit Liv kan et Menneske lægge et Stykke Brænde i sin Kakkel-

ovn uden at faa en Splint i Fingeren, den 1000de Gang trænger en Splint ind, han kan lide meget, ja dø deraf. Tænk Dig nu, om en Usynlig var tilstede ved hvert Stykke Brænde og aldeles legalt, uden Brud paa Naturloven eller anden Lov, stillede en Splint, saa den maatte stikke! Saadan vil jeg nu gaa ved Hr. Eriksens Side!"

„Ak, Hr. Don Cleophas, hvor jeg er Dem taknemlig!"

„Lad os se, hvilken god Aand han har gjort sig forbindtlig, og som vil sænke den rejste Splint!"

„Med Himlens Hjælp, ingen, Hr. Don Cleophas."

„Godt. Men vi maa benytte os af alle konstitutionelle, tilladte Midler. Vi maa ikke blot vente paa, men selv hidføre saadanne Tilstande, hvori han kan blive uforsigtig .... Drikker Du godt?"

„Aa, ja, jeg har været i Felten, og Fyen er et rigt Land," svarede Hr. Henrik, ikke uden Stolthed.

„Man kan aldrig være for forsigtig," sagde Don Cleophas, søgte under Sneen og fandt en Urt, som han bød Hr. Henrik spise. „Det er aldeles konstitutionelt," vedblev Don Cleophas, „Urten er naturlig .... Se saa, gaa nu tilbords og forsøg, hvad Sjællænderne kunne præstere i Drik."

Om det nu hidrørte fra Jagten eller fra en ubekjendt Magt, saa var der en stærk Tørst ved Bordet, og den syntes at forøges, jo mere man bemærkede den forunderlige Lethed, hvormed Hr. Henrik drak, den Glæde, som kom over ham og voxede, men intet Øjeblik overskred det rette Maal. Tilsidst gav man sig til at holde Taler, Værten selv begyndte med en kjøn Tale om Kjærlighed mellem Vært og Gjæst; dernæst bleve baade Hr. Henriks og Hr. Eriksens Toaster for Værten, for Damerne, for Fødelandet o. s. v. modtagne med stor Enthusiasme, og den indbyrdes Skinsyge gav sig Luft i stedse flere Talers Holdelse og flere Talers Drikkelse (som Paludan-Müller vilde sige), indtil Hr. Eriksen med sirlige Ord og under passende Paaskud bad det ærede Selskab om Undskyldning et Øjeblik. Han kunde saa meget lettere fjerne sig, som Damerne for længe siden havde rejst sig, Værten sov trygt i sin Lænestol til Højbords, de øvrige Gjæster laa ved hans Fødder, og kun Hr. Hen-

rik sad oprejst, men forekom Hr. Eriksen mangedobbelt. Don Cleophas blinkede til Hr. Henrik, greb en af de store Sølvarmstager og fulgte i en Tjeners Skikkelse Hr. Eriksen til hans Værelse.

Næste Morgen, da Selskabet blev purret ud til ny Jagt, savnede man Hr. Eriksen, og Hr. Henrik blev ganske ængstelig over Stilheden i hans Værelse, medens Trin af svære Vandstøvler og Stød af Geværkolber lød fra Gangens Fliser og den Ene efter den Enden, idet han gik forbi Døren, skjemtende kaldte Hr. Eriksen en Syvsover. Endelig hørtes indenfor Hr .Eriksens Stemme, der bad Selskabet tage afsted og ikke vente paa ham, han skulde nok komme efter.

„Det er nu, bare fordi Fruentimmerne ikke er med idag," sagde Obersten med Lune, idet han høflig lod sin Gjæst Hr. Henrik stige foran sig op i Jagtvognen.

Man kan let tænke sig, hvor megen Jagtfornøjelse Hr. Henrik havde ogsaa denne Dag, og glad var han, da man igjen vendte tilbage til Gaarden og han saa Don Cleophas komme sig imøde.

„Naa, hvordan gik Jagten?" spurgte Don Cleophas muntert.

„Hør, De har da vel ikke taget hans Skikkelse, saa at De nu, rigtig beset, er Hr. Eriksen!" raabte Hr. Henrik og veg tilbage.

„Nej, nej, vær rolig! Det er mig fra Flasken og fra Taarnet. Han gjør ingen Skade mere."

„Ingen Skade mere? Hvad har De gjort ved ham? Hvor er han?"

„Blot Du nu vil være manerlig, saa skal jeg fortælle Dig det. Alt er gaaet ærlig og simpelt til, som jeg sagde Dig. Iaftes, da jeg fulgte ham ind, passede jeg paa. Han aftog sin Paryk og lagde den skødesløst i Vinduet; jeg strakte blot Rullegardinet en lille Smule, saa den kom til at ligge i en Fordybning. Imorges, da Tjeneren kom ind og trækker Gardinerne op for ret at faa ham munter, trækker han uden at vide det Paryken med. Vor gode Ven kommer paa Benene, gjør sig færdig, vil sætte Paryken paa — borte er den! Han søger og søger, i alle Møbler og Skuffer, i Sengklæderne, under Sengen, alle Steder,

uden netop i Vinduet under Loftet. Han kalder paa Tjeneren og siger: Hør, har Du ikke iaftes fundet en Tingest .... og saa beskriver han den uden at nævne Navnet. Men Tjeneren nægter det paa det Bestemteste. Saa ved han ikke Andet at gjøre end at blive syg og holde sig hele Dagen indespærret med tilbundet Hoved. Damerne sende Bud, lade spørge, hvad der er i Vejen, og han lader sige, at han den foregaaende Dag har faaet et Strejfskud i Hovedet; men det er ganske ubetydeligt, de skal ikke sende Bud efter Doktoren. Opad Dagen, da han for hundrede og syvende Gang har gjennemsøgt Værelset, vendt alle Møbler, været inde under Sengen, erklærer han, at han vil rejse ind til Kjøbenhavn for at konsulere en dygtig Læge, kommer helt tilbunden ned, modtager utallige Beklagelser, tager Afsked og rejser. Næppe er han borte, saa gaar Stuepigen ind i Værelset for at gjøre rent, ruller Gardinet ned og finder Tingesten, bliver først lidt forskrækket, men som ærlig Pige mener hun, den bør fremlyses. Saa begreb de Strejfskudet!"

„Aa!" sagde Hr. Henrik med et dybt, lettende Suk, og tilføjede derpaa: „Stakkels Fyr!"

I det Samme saa de en Dame komme ud; det var Cecilie. Uvilje og Fortrydelse havde farvet hendes Kinder og gjort hendes Øjne fugtige. Hun var dejlig saaledes, og da Hr. Henrik nærmede sig og ganske tilfældig kom til at purre op i sit solide, kastaniebrune Haar, foer der et Smil over hendes Ansigt, et Smil, hvori der baade var Skjelmeri og Forbud om, at den Huldes Tro paa Menneskene ikke var udslukt.

Hr. Henrik benyttede, som man kan tænke sig, Øjeblikkets Gunst, og snart var han, som det hedder i Romanerne, den Lykkeligste af alle Dødelige: Forlovet.

Under Familiescenerne, som nu paafulgte, fik Don Cleophas Lejlighed til at tage Hr. Henrik tilside og lykønske ham. Han sagde smilende: „Har jeg nu holdt mit Løfte? Har jeg skaffet Dig den Lykke, der passede til Dig?"

„O, ja, kjære, ubegribelige Hr. Don Cleophas!" svarede Hr. Henrik og greb begge Aandens Hænder.

„Godt," sagde Don Cleophas, „nu varer det vel en Stund, inden Du har Lyst til igjen at tilbringe en Nat

paa Taarntinden. Vi maa nu ogsaa tænke paa Din Befordring. Jeg tænker, at vi aldeles konstitutionelt kan faa Dig pousseret under Finanserne. Kunde en Kapitajn blive Etatsraad og Departementschef, maa da en Lieutenant kunne blive Justitsraad og Kontorchef."

„O, Hr. Don Cleophas, hvor De er god!"

„Ja, men Lige for Lige. Jeg vil nu se, om jeg kan hjælpe Dig frem; men saa maa Du bruge Din Indflydelse i Riget til at faa overholdt, at alle Aander, der ere slupne ud af Flasken, faa Lov til at blive ude. Tilsværger Du mig det?"

„Jeg sværger det," svarede Hr. Henrik.

„Godt, au revoir!" svarede Don Cleophas.

II.

SYV AAR EFTER.

Indtil Videnskaben udvider vore Kundskaber om Aandernes Verden, vil og maa det blive en uudgrundelig Hemmelighed, hvorledes Don Cleophas — der jo betegnede sig selv som Vilkaarlighedens Aand — havde baaret sig ad med at opfylde sit Løfte til Hr. v. Sørensen. Jeg tror ikke, at det skete ad den Vej, som man undertiden ser antydet i Adresseavisen: „Hvis Nogen kan skaffe en ung, rask Mand en fast aarlig Indtægt af saa og saa mange Rdl. mod nogle Timers daglig Beskæftigelse, udloves en Douceur af o. s. v.“ Vist er kun, at Aandens Ord: „Naar en Kapitajn kunde blive Etatsraad og Departementschef, maa da en Lieutenant kunne blive Justitsraad og Kontorchef,“ gik i Opfyldelse, og idet vi paany beskæftige os med Hr. Henrik, er det altsaa ikke længer Officeren, Elskeren, Ynglingen, men Manden, Justitsraaden, Kontorchefen, Ægteherren — thi det erindre vi jo, at Fortællingen forrige Gang endte som enhver god Roman eller Komedie, nemlig med et fornøjeligt Giftermaal, idet Don Cleophas sluttelig førte Hr. Henrik op til et Sted i det nordlige Sjælland og der hjalp ham i hans Kjærlighedsnød.

Justitsraad Henrik Sørensen eller, som vi dog helst ville vedblive at kalde ham, Hr. Henrik, havde været gift i nogle Aar og levet sig ind i sit Embede. Det var ikke videre besværligt, og efter en Stunds Forløb havde den Bevægelse sat sig, som hans pludselige Spring ind i Embedsverdenen havde foraarsaget. Han havde forstyrret Loven om Ancienneteten, en Lov, der harmonisk forener Læren om Tilværelsens lovbundne urokkelige Orden med

Troen paa Menneskehedens evige Fremskriden. Harmonien var ved ham bleven forstyrret, fordi der var uforholdsmæssig mere Fremskriden, ja Spring ved hans Optræden i Embedsverdenen end Orden. Kast en Sten i det rolige Vand, saa aabner der sig et Svælg, noget Vand slaar skummende op, andet gjør ligesom en stejlende Bevægelse tilbage og meddeler denne sin Bevægelse til videre og videre Kredse. En saadan Uro havde han vakt. Men vent, indtil Stenen faar søgt sit Leje, medens intet nyt Plump sker, da bliver Alt igjen glat og roligt. Saadan ogsaa i dette Tilfælde. Man havde trot, at nu skulde Alt ske med Spring og Plump, at Hr. Henrik selv vilde være en af dem, der holdt paa Forstyrrelsen som Regel eller — som Don Cleophas havde sagt — vilde sørge for, at ingen løsladte Aander igjen kom ned i Flasken; men man saa snart, at han gik hver Dag i det Mindste en Time op paa Kontoret, behandlede sin Fuldmægtig høflig, førte et net Hus og i det Hele opførte sig, som om han ansaa Spring for en Undtagelse. Ingen kunde i sit Hjerte fortænke ham i, at han syntes godt om Undtagelsen, naar den kom ham selv til Gode; men man følte, at han fra nu af, efter at have sprunget, vilde høre til dem, der holdt paa Reglen om Ikke-Spring.

Ja, saadan var det virkelig gaaet ham, og det er den menneskelige Natur. Men vi maa tilføje, at en Ting havde virket mægtig paa Hr. Henrik, og det var netop den Lethed og Blidhed, hvormed man tilgav ham, at han var en Parvenu. Det syntes ham, at han nu selv ikke kunde være blid og gemytlig nok mod alle Over- og Sideordnede, rette sig efter dem og tage Hensyn til Skik og Brug. Derved blev hans Liv lidt efter lidt særdeles behageligt og komfortabelt. Tilværelsen forekom ham saa bred, solid og jevn som gamle Roskilde Landevej; Milepælene var Etatsraads- og Konferensraadtitler, Ridderordener o. desl.; man naaede dem ved blot at kjøre jevnt fremad, holde Kjøretøjet i Orden, smøre Axlerne engang imellem. Jo mere han oversaa den hele smukke Orden, desto tydeligere erkjendte han det Forstyrrende ved ethvertsomhelst Sidespring. Thi der var Vogne for og bag, ligesom ved en Ligbegængelse, ja egenlig var det Hele en stor, komfortabel Lig-

begængelse, hvor Enhver af Følget blev begravet, naar hans Tur kom. Denne melankolske Tanke opsteg dog aldrig bestemt hos Hr. Henrik. Vistnok erkjendte han, at hans Liv ikke var uden Ophør, at den sidste Milepæl var hans Ligsten; men den stod saa overordenlig fjernt ude i Fremtiden, at han ikke kunde fæste sine Øjne paa den, men selv i tænkende Øjeblikke tabte sig i Beskuelsen af det Ubestemte, af Horisonten, der lagde sin bevægelige Kreds om det frodige Land. Dette Ubestemte og Ubegrænsede forekom ham i bevægede Øjeblikke som Udødeligheden; men han kunde ikke lide, at der blev Spørgsmaal om, nøjere at bestemme den; thi Spørgsmaal medføre let Tvivl, og som Ægtemand og Embedsmand, ansaa han det for sin Pligt at være religiøs i Almindelighed. Hans Ideal var, engang at kunne eje et Landsted ved Ordrup eller ved Frederiksdal, med Staldrum og Vognremise, og hver Sommermorgen at kunne kjøre ind i sin Enspænder; bagpaa skulde være et lille Sæde til Tjeneren, og denne skulde med Tiden have Liberi, helst lyseblaat med Sølvtresser. For at opnaa dette blev Hr. Henrik dels sparsommelig, dels meget forsigtig for ikke at støde Nogen, der kunde skade og hindre ham eller senere misunde ham.

I dette Liv, der gik saa roligt og velordnet, saa jevnt og sikkert, blev det lidt efter lidt Hr. Henrik indlysende, at han aldrig havde kjendt Don Cleophas, men at det Hele var Foster af hans Fantasi. Hans Svoger, Professoren i Kemi, havde desuden let ham ud og forsikret, at der ligesaa lidt i Flasken som noget andet Sted i Universet kunde være en saadan, alle kemiske og fysiske Love haanende Aand, og at kun Dunsten, der var stegen op af den stærke Essens, havde udøvet sin Magt paa ham; en mindre kraftig Natur vilde være bleven dræbt, han var blot kommen i en Rus, under hvilken han var ilet til sin Elskede og havde erobret hende fra Medbejleren. Alligevel gjorde Hr. Henrik i sit stille Sind nogen Modstand; man vil jo saa gjerne tro, at man har været udvalgt, yndet af det Ubekjendte fremfor Andre. En Tidlang havde han desuden beholdt et besynderligt Klarblik; ofte, naar han saa et sørgmodigt Ansigt, syntes

det ham, at han halv tydelig kunde læse Sorgens Historie, og naar han opfattede et menneskeligt Blik, forekom det ham, at han skuede ned i en mærkværdig Brønd og hørte en af Don Cleophas Fortællinger bevæge sig forbi hans Øre som „Lieder ohne Worte“. Ogsaa bølgede det undertiden i ham med en sær Fornemmelse af, at hvad enten Don Cleophas var Virkelighed eller Drøm, saa betød Skikkelsen Noget; der var ude i Verden eller dybt inde i den Noget, der ventede Tjeneste af ham; men hvorledes? Det var Knuden. Der var etsteds en Røst; men den talte ikke med afgjort Tydelighed og Bestemthed.

Engang forefaldt i det offenlige Liv Noget, hvorved efter hans Viden og Overbevisning Sandheden blev krænket, og han blev saa vred derover, at han tænkte paa at optræde og udtale sig hensynsløst. Han indsaa, at han derved vilde stikke Haanden i en Hvepserede og lægge sig ud med nogle af sine „Venner“; men det forekom ham netop smukt at lide Noget for Sandhedens Skyld, saa vred var han. Men Dagen efter betænkte han, at naar han skaffede sig Uvenner og led Skade, berøvede han sig Magten til ved en senere, maaske vigtigere Lejlighed at udrette noget Godt; han skyldte selve Ideen at opbevare sig selv til bedre Tider. Derfor besluttede han at tie og kom saaledes ud over Fristelsen. Fra den Tid af tvivlede han heller ikke mere om, at Don Cleophas havde været et Drømmebillede; hans behageligste Fantasi blev nu: hvordan han skulde anlægge sin Have, naar han fik kjøbt Landstedet, samt modtage sine Gjæster og føre Hus derude og kjøre ind om Morgenen, og denne Drøm, vidste han, var ikke blot en Fantasi; thi i stille, ensomme Aftentimer kunde han fremtage sine voxende Penge og tælle dem og glædes ved dem.

Saa hændtes det en Aften, at han var i Theatret med sin Kone. Det var i det kongelige Theater; men hvilken Aften det var, og hvad der blev opført, kunne vi ikke sige, eller det er ligegyldigt. Nok er, at det var et Stykke, hvori han tidligere havde set Anna Nielsen spille, og han følte Forskjellen imellem Før og Nu. Der var en underlig Blanding i hans Følelser. Han mindedes den

Tid, da han med Møje havde skaffet sig 3 Mk. til en Parterrebillet, men, saasnart han var kommen indenfor, havde glemt al Møje og levet i den inderligste Fortrøstning om, at den Skjønhed, Dejlighed og Ynde, hvorom Scenen vakte Forestilling, var virkelig til, at den levede i en Verden, som han engang skulde naa og have Del i. Han huskede en Pille, som han plejede at læne sig til, og i en Mellemakt rejste han sig uvilkaarlig for at se efter den. Men den var borte, Theatret var ombygget, Alt var forandret, Alt — og han følte Glæde over, at Pillen ikke længer stod der, at ingen Anden kunde læne sig dertil og være i hans Ungdoms Sted, og da Tæppet paany gik op, fornam han osgaa en Slags Trøst over, at det ikke længer var Anna Nielsen, der spillede. Men idet han greb sig i at føle denne Trøst eller Glæde, blev han tillige meget sørgmodig; han syntes, at han var bleven gammel, og at hans eneste Tilfredsstillelse var, at alt Andet ogsaa blev gammelt. Saa længtes han dybt efter det Forsvundne, længtes udad og længtes indad, efter Noget, der ligesom var begravet i hans Sind, lagt i Kiste, uden at han kunde faa det sorte Laag op. Hvor i Verden var der et Redskab til at aabne denne Kiste eller et Middel til at blive fri for Følelsen af, at den var der?

Paa Hjemvejen begyndte hans Kone at tale om Theatrets Tilstand, om Theaterhistorier o. s. v. Ellers havde han tidt kunnet deltage i denne Slags Samtale og interessere sig for alt Smaanyt; men den Aften forekom det ham usædvanlig flovt. Alverden syntes ham at have forladt Pillen, de lænede sig til i deres Ungdom. De kom i dette Øjeblik forbi St. Jørgensgade og saa Nicolai Taarn. Det blæste, tunge, mørke Skyer dreve henad Himlen; men imellem to Skyer saa han et Par Stjerner glimte over Taarnet, og da paakom ham uvilkaarlig den underlige Tanke, at Don Cleophas maaske nu sad paa Tinden og strøg en Svovlstik og tændte en Cigaretto for sig og en Anden. En Anden var maaske med Don Cleophas paa Taarnet!

„Hvor Du sukker dybt!“ sagde hans Kone.

„Ja, ved at se Taarnet kom jeg til at tænke paa min

sære Drøm om Don Cleophas. — Jeg har dog engang trot paa Aander."

„Hvo har ikke det?" svarede hun klangløst.

Men naar en Kone, en ung Hustru, siger Sligt og med en saadan Tone, kan der ligge en dyb Betydning deri. Det kan betyde, at hun ikke har fundet sit Ideal, at hun har mistet en Tro uden at faa en anden i Stedet for, at hun savner Noget.

Hr. Henrik var bange for at gjøre sig det selv klart og frygtede for, at hendes egne Ord skulde blive hende klare, hvorfor han med saa megen Aandsnærværelse som mulig blev livlig og sagde: „Det er nu engang menneskelig Skjæbne at skulle miste nogen Fantasi imod at faa Forstand og Viden. Jeg husker, at min Moder har fortalt, hvad jeg sagde som lille Barn, da jeg første Gang saa Maanen; jeg raabte: Mo'er, der er Lys paa Loftet!"

„Herregud!" sagde hans Kone.

Det var et mildt, vemodig-medlidende eller vemodig-beundrende Udbrud. I hans eget Sind var en lignende Følelse; han sendte en vemodig Beundring tilbage til sin egen Fortid, til det Væsen, han engang havde været, og henfaldt i Tanker over, hvorfor han nu paa ingen Maade og ikke et eneste Øjeblik kunde tro, at Himlen var Loftet. Ja, Jordens Loft i højere Forstand, den Grænse, bagved hvilken Gud sad omgiven af Hærskarer — sidder Gud virkelig deroppe? Vise ikke alle astronomiske Forskninger, at det blaa Tæppe, som vi barnlig kalde det, ikke er Andet end et uendeligt Rum, der gjennemfares af Planeter og Kometer? . . . . Saadan tænkte han og saa op og følte sig tung, trykket, mat og længselsfuld efter at blive af med Matheden.

Da de havde drukket The og hans Kone gik til Ro, kunde han ikke bekvemme sig til at gaa iseng, vilde et Øjeblik tælle sine Penge, men vendte sig med Uvilje derfra, og tog en Bog. Det var „Sakuntala", oversat af Hammerich, og han læste Forspillets første Linjer:

Skuespilbestyreren siger:

Med Vand, vor Skabers første Værk, med viet Præst,
Med Ild, som bærer helligt Offers Duft mod Sky,

Med Sol og Maane, som bestemme Tidens Gang,
Med Æther, Lydens Væld, som gjennemstrømmer Alt,.
Med Jord, som „alle Væsners Moder“ kaldet er,
Med Luft, som giver Alt, hvad aander, Aandedrag,
Ja, med de otte Guddoms-Aabenbarelser
Velsigne Sivas, Herren, Eder naaderig!

(Han ser ud imod Paaklædningsværelset.) Hvis Du er færdig med Din Pynt, Skjønne! saa træd frem.

En Skuespillerinde (træder ind). Her er jeg, Herre! Hvad er Din Befaling?

Bestyreren. Se! Denne Forsamling bestaar mest af dannede Mænd, og idag skal vi træde op med et nyt Stykke af Kalidàsas, nemlig Skuespillet „Sakùntala med Ringen“; nu maa Enhver i sin Rolle gjøre sit Bedste.

Hr .Henrik standsede og sagde til sig selv: „Jeg er jo en dannet Mand; men dersom jeg sad i Theatret og en Skuespiller begyndte med en saadan Velsignelse — —“

Han gjennemlæste igjen Versene, saa paa Fuglen, der sidder som Titelvignet og betragter Englen, som trækker Tæppet tilside, kom hændelsesvis til at se paa Bindet, hvor den yndefulde, fine, elskelige Sakuntala er skizzeret, gav sig ret til at betragte Billedet, støttede Hovedet mod Haanden og kom til at føle sit Haar. Igjennem Fingerspidserne kom en Fornemmelse af, at det var tørt, ikke saa blødt og rigt som i Fortiden, at det blev gammelt, og med det Samme paasneg sig ham igjen den Følelse, at han selv blev gammel, at Sakuntala, hvis hun levede, ikke vilde være til for ham, ikke vilde værdige ham et Blik. — „Velan, om saa var, blot hun var til, blot Poesien levede, hvordan det end gik med mig — nej, det er netop det, jeg ikke kan finde mig i, og jeg vilde dog saa gjerne — — o, var jeg blot ung, havde jeg blot ikke denne Følelse af Ælde i Hjertet; thi den er Døden! .... Jeg vil ikke have den; men hvad skal jeg gjøre?

„Med Vand, vor Skabers første Værk, med viet Præst,
Med Ild, som bærer helligt Offers Duft mod Sky“ —

hvor det dog er dejlige Ord! hvor de dufte! .... Hvem er det? ....“ De sidste Ord sagde han højt, eller han raabte, næsten skreg dem; thi Nogen bankede ham paa Skulderen, og da han vendte sig, saa han — Don Cleophas.

„O!“ — raabte han, glad, henrykt, ude af sig selv — „det er Dem, det er Dig! O, Gud ske Lov, saa ere ikke alle Aander døde! Hvor jeg har længtes efter Dem! Velkommen! Velkommen!“

„Naa,“ sagde Don Cleophas, „jeg kunde næsten tro, jeg var en smuk Fe, siden jeg bliver saadan modtaget. Det er anderledes end første Gang, Du saa mig, da maatte jeg tvinge Dig til at tro paa min Aandighed.“

„Ja, saadan gaar det,“ svarede Hr. Henrik; „i Ungdommen rutter man med Alt, venter hver Dag Vidundere, og kommer et, kaster man Vrag paa det, fordi man venter et endnu større. Men naar man bliver ældre, er man glad, blot man faar en lille Rest af det, man dengang vragede, og De kommer hel og holden, ganske som sidst, uforandret! De er her, midt i Kongens Kjøbenhavn, hvor Alle undtagen jeg ville benægte Deres Mulighed, her, i min Dagligstue ....“ — „Nej, her i min Dagligstue, paa Nicolai Taarn,“ afbrød Don Cleophas ham, og til sin Undren eller Tilfredsstillelse saa Hr. Henrik, at de igjen vare paa Taarntinden, og det syntes ham, at Don Cleophas rakte sig op imod en af de Stjerner, som han tidligere paa Aftenen havde set, og tændte en Svovlstik til den Cigaretto, han samtidig rakte ham. Hr. Henrik tvivlede ikke og spurgte ikke; han vilde snarere have med sin Fantasi forøget det Vidunderlige end med nogensomhelst Tvivl berøvet sig Glæden af dets Nærværelse.

Som om det var en ligefrem Fortsættelse fra Sidst, begyndte Don Cleophas igjen at fortælle Historier om de Spadserende, om Folk paa Gaden og i Husene, men afbrød pludselig sig selv med den Bemærkning: „Jeg synes ikke, at Du hører rigtig efter.“

„Jo,“ svarede Hr. Henrik; „men .... men tillad ogsaa mig at fortælle en Historie.“

„Med Fornøjelse,“ sagde Don Cleophas, „jeg er en stor Nar efter Historier, jeg bruger saa mange mellem Aar og Dag .... og I Mennesker fortælle bedre end vi

Aander, fordi der er saa Meget, I ikke se, og som man derfor maa gjætte sig til."

„Min Historie er meget simpel," svarede Hr. Henrik. „Da jeg var en 6 à 7 Aar gammel, var jeg hjemme hos mine Forældre paa en Gaard i Fyen. En Juleaften, lidt før Hellig, stod min Moder i Køkkenet og bagte Æbleskiver. Min lille Broder og jeg vare ude i Gaarden og saa ind paa Ilden og glædede os til Helligaften og Æbleskiverne. Det frøs, og der faldt lidt Sne. Uden nogen Aftale gave vi os til at løbe efter hinanden rundt om en Stak, saa at Ilden snart var skjult for os, snart blussede os imøde gjennem det faldende Mørke. Vi saa Karlene komme En efter En ud af deres Kammer, pyntede, og gaa ind i Borgestuen; men vi vedbleve at løbe rundt. Saadan løb vi længe, indtil Moder kaldte paa os til Julenadveren. — Næste Aars Juleaften huskede min Broder og jeg Ilden og Løbet om Stakken, og pludselig gjorde vi hinanden det Forslag, at vi skulde gaa ud i Gaarden og gjøre som ifjor. Men ude var det Tø, og der stod ingen Stak paa samme Sted som forrige Aar, og Ildens Skin faldt anderledes til os eller det Hele havde nu ikke den Nyhed, den Inspirationens Interesse, om jeg tør sige saa, som forrige Gang. Løbet vilde ikke ret lykkes, og vi gik ind."

„Hm!" sagde Don Cleophas og pustede Røgen af sin Cigaretto ud i en lang, fin Sky; „hm! det var nok en Fortælling af den Slags, som I kalde symbolsk eller allegorisk. Udi den Historie er Nicolai Taarn nok Stakken, mine Fortællinger Ilden, og den falder anderledes til Dig end forrige Gang. Maaske er endvidere Tøvejret symbolsk — er der Tø i Dit Sind?"

„Hr. Don Cleophas, jeg vil ikke nægte det, jeg tror, der er Slud inden i mig, hverken Sommervarme eller skarp Frost."

„Hm, hvad skal vi gjøre ved det?"

„Jeg er ganske fortvivlet. Jeg troede, det vilde ganske helbrede mig, at De kom, og nu mærker jeg, at jeg behøver noget Andet, noget Mere . . . . jeg er bleven ældre, Hr. Don Cleophas!"

„Ja, vel. Men kan Du ikke selv hitte paa Noget, Du

ønsker? Husk, at jeg er en Aand og saa naragtig at have forgabet mig i Dig. Jeg kan gjøre for Dig, hvad det skal være; men Opfindsomhed er ikke min stærke Side; hjælp Du selv til."

„O, saa er der Intet i Vejen!" raabte Hr. Henrik glad. „Lad os rejse! Man sidder her hjemme og slider og slæber og bliver gammel i Kontorstøvet; lad mig komme ud! Derude vil jeg indsuge nyt Liv! Til Paris — — ah!"

„Naa, min gode Hr. Henrik, hvorledes synes Du saa egenlig om Paris?"

Saaledes spurgte Don Cleophas en Dag, da de efter Sædvane spiste Frokost i Palais Royal, hos Trois frères provençaux.

„Jo, Tak, godt, meget godt," svarede Justitsraad Henrik.

„Godt, meget godt" — „det vil sige: temmelig godt. Er der Noget i Vejen? Se vi ikke nok? Fare vi ikke om overalt, hvor der er Noget for nogen af Sandserne? Har Du i Dit hele Liv faaet saadan en cotelette en papillotte? Hvor i Verden har Du smagt en Melon som den idag? Og sikken en Chambertin!"

Og Don Cleophas drak og smækkede efter med Tungen.

„Skal vi i Eftermiddag kjøre ud til Bois de Boulogne og se Væddeløbene?" vedblev Don Cleophas.

„Som De vil, Don Cleophas."

„Som jeg vil? — Nej, jeg vil Ingenting. Du vil Alting. Det er det Eneste, Du har at passe. Naar Du vil kjøre, skaffer jeg Vogn, naar Du vil ride, skaffer jeg Heste; naar Du vil spille, skaffer jeg Penge —"

„De maa ikke tro, Don Cleophas, at jeg er utaknemlig, og at jeg ikke glæder mig. Jeg tilstaar, at det Eneste, jeg savner, er Noget at bestille. Man er nu engang et Vanedyr."

„Du er god! Du vilde bort fra de kjedelige Forretninger, og nu falder Fornøjelsen Dig til Besvær. Du minder mig om den Mand, der altid hylede i Spil, og engang, da han et Øjeblik var gaaet fra Bordet, lagde man ni Matadorer for ham. Da han kom tilbage, og man

spurgte ham, om han havde faaet gode Kort, svarede han gnaven: Trumfer nok, men ingen Haandkort."

„Ja, De har ganske Ret; men jeg skal sige Dem, hvad der er i Vejen. Jeg gaar bestandig og tænker paa det, De sagde hjemme, at De kan gjøre for mig, hvad det skal være. Nu har jeg tænkt paa, at De ogsaa kunde gjøre mig til Frankrigs Kejser — — nej, tro ikke, at jeg er syg eller vanvittig. Jeg ved, at om De ogsaa gjorde mig dertil, saa vilde jeg dog være ligesom Phaëton, der skulde kjøre Solens Vogn, men ikke kunde styre Hestene. De kan altsaa dog i Grunden ikke gjøre Andet for mig end det, jeg duer til. Men hvad duer jeg til? Jeg har det underlige Savn i mig .... Oprigtig talt, hele dette Babylon trætter mig. Denne Glans og Fernis skærer mig i Øjnene, men lader mig kold. Her er Smil, men ingen Varme, her er Høflighed, men ingen Hjertelighed. Alting, som jeg faar, er kjøbt og betalt .... jeg er vist ikke rask .... nu er det Sommer, jeg tror, jeg længes efter den friske Natur, efter Bjergluft — ja, hvo der var i Schweiz, midt i Alpeverdenen — — min Gud!"

„Deroppe, ti Minuters Vej fra os, er Tête noire," sagde Don Cleophas. „Vend Dig her om og se endnu engang ned over Wallis. Naar vi ere komne over Kammen, have vi den vildeste Del af Savoyen for os, og vi komme over en Gletscher."

„Ja, hvor her er stort og dejligt!" udbrød Hr. Henrik, der havde fulgt Opfordringen og vendt sig om og støttet paa sin Alpestok betragtede det solbeskinnede Panorama, der laa udbredt for ham. „Det maa jeg sige, Don Cleophas, at den Tid, jeg nu har vandret om med Dem i Alpeverdenen, er den lykkeligste, jeg nogensinde har oplevet."

„Glæder mig," svarede Don Cleophas.

„Hvad der især tiltaler mig, og hvad jeg aldrig kan blive kjed af at betragte," vedblev Hr. Henrik, „er Skyerne, enten de i Afstand hæve sig i store Masser op ad Bjergene, eller de komme En imøde som opløste Rytter-

eskadroner. Hvor det er mig forunderligt, naar saadan en hvid Sky drager frem imod mig ved Udkanten af en Skov eller farer ud derfra foran mig. Snart synes den mig en Vedet, ligesom i Krigen, snart en hvid Hest med flagrende Manke, snart en af de Hunde, der hjemme følge Kong Valdemar paa Jagt — men hjemme have vi dog ikke noget Lignende, der leve vi i Afstand fra Skyregionen, dukkede ned i Fladheden, her gaar jeg paa Verdens Højder og færdes med Naturen, mens den laver Vejr og Uvejr.“

„Og her er Du bleven stærk og sund, kan marschere ti Timer om Dagen, æder som en Ulv og drikker som en Børstenbinder.“

„Ja, Gud ske Lov! Det gjør Bjergluften, denne mageløse Friskhed og Duft, de dugvaade Højsletter om Morgenen og de sønderrevne, vilde, snedækte Klippetinder om Middagen og de stille Dale om Aftenen. Det er Altsammen saa frisk og saa køligt — — ved De hvad, Hr. Don Cleophas, sommen Tider er jeg bange for, at det igjen skal være en Drøm, eller at jeg igjen skal falde tilbage i den Tro, at det Hele var en Drøm, og saa siger jeg til mig selv: Sæt nu, at den hele Friskhed kun kom af, at Du havde sparket Overdynen af Dig! . . . . Ja, for jeg er bange for at miste Dem. Men saa husker jeg paa, at jeg var oppe, da De kom, jeg laa ikke i min Seng, og Alt dette, jeg oplever, er i al sin Vidunderlighed dog saa paalideligt, saa virkeligt —“

„— som den Æggekage, vi nu ville gaa ind og spise i Stationshuset her paa Toppen. Du kan ikke faa Andet end smal Kost i disse Egne; men i Aften ville vi sidde ordenlig tilbords i Chamounix, og imorgen skal Du stige saa højt op ad Montblanc, som Du har Lyst til, imorgen skal Du være paa det højeste Punkt i Evropa.“

„Ak, det er dog en Højde, hvor man selv ikke er højere!“ sagde Hr. Henrik.

„Saa! Nu kommer det over ham igjen! allons, marche, op til Æggekagen!“

Som bekjendt er Chamounix-Dalen det Land, der senest er blevet opdaget i Evropa, og har knap været kjendt i

hundrede Aar. Den er en Kløft eller et langstrakt Svælg mellem uhyre Bjergmasser, af hvilken een, den sydlige, er Montblancs snedækte tindrende Kuppel. Hensyn til Rejsende og deres Fornødenheder har i Dalens Bund skabt en lille By, afsondret fra Verden, og selv de travle, glade Fremmede, der komme, blive stille her i Skyggen af Bjergkolosserne, ved Bredden af den lille Flod, der bringer smeltet Sne og Gletscher-Is gjennem Dalen.

Hr. Henrik og Don Cleophas bleve her i nogen Tid, fordi der hver Dag vare nye Udflugter at gjøre, og fordi Hr. Henrik ikke bestemt kunde foreslaa noget andet Sted at tage hen.

En Dag vare de gaaede op paa Mer de glace eller Ishavet; saaledes kaldes nemlig den Isbræ eller Gletscher, der lig en frossen Flod skraaner ned ad Montblanc. For Hr. Henrik havde Stedet ikke den samme Forunderlighed som for Fastlandsfolk; thi den syntes ham at ligne Stranden ved Taarbæk, naar den var frossen, skruet sammen og dækket med lidt Sne. Men en skjøn Særegenhed maatte han indrømme „Ishavet“: man traf hvert Øjeblik paa Spalter, der naaede helt ned til Afgrunden, og hvis Sider tindrede i dejlige Farver. Man fortalte, at en Guide engang var falden ned i en af disse Spalter, men uden at tilføje sig Skade var naaet til Bunden, hvor Gletscherens smeltede Vand strømmer, og ved at følge Strømmen var han lykkelig naaet ud.

Da de havde gaaet en Tidlang deroppe, sagde Hr. Henrik: „Denne store, tavse Natur, der i Førstningen interesserer En saa overordenlig, har dog en Fejl.“

„Hvilken?“ spurgte Don Cleophas.

„Den er, om jeg saa maa sige, aandløs.“

„Hvorledes mener Du?“

„Den er tavs. Den giver En ikke flere Tanker, end dem, hvormed man kommer. Efter at have sat Fantasien i Bevægelse og tilfredsstillet Nysgjerrigheden, oplivet og forundret En, lader den En paa samme Trin i Kultur, Intelligens, Sjælsro eller -Uro, som man kom med. Man mærker tydelig, at Civilisationen ikke er udgaaet fra Naturskjønhedernes Rige, men at den mindste By i den

mest prosaiske Egn er af større Betydning for Civilisationen end det mest paradisiske Landskab."

„Hm! der er Noget deri. — Du foretrækker altsaa Menneskelivet?"

„Ja, det vil sige: Jeg mener, at i Naturen er Menneskenaturen det Første og Vigtigste. Det mest interessante og oplivende Syn, jeg kjender, er en stor By henad Aften, naar Gaslygterne tændes, inden Mørket endnu er kommet. Det er Symbol paa Aandens evige Stræben, den tillader intet Øjeblik Lyset at være slukt; og i denne ophøjede Følelse blander sig en vemodig Erindring om al den Kummer og Lidelse, som Arbejdet medfører."

„Meget godt! Du elsker altsaa Menneskene. Jeg troede det ikke, for undervejs har Du bestandig holdt Dig fra dem, og Du synes mig ikke at have betragtet dem som Andet end som Midler til Din Komfort."

„Ja, Hr. Don Cleophas, De rører der ved det ømme Sted. Jeg tror nok, jeg elsker Menneskene — Gud ske Lov, det gjør jeg — men det vil sige: i Almindelighed. Saadan i det Enkelte er det meget vanskeligt, fordi der er saa stor Forskjel i Dannelse. Man kan ikke rigtig tale med dem, man ved ikke rigtig, hvad man skal gjøre for dem eller ved dem, og desuden er man ulykkeligvis bleven vænnet til saa mange Fornødenheder, at der synes En at maatte ifølge selve Naturens Orden være dem, der staa lavt, endog sjælelig, medens Andre . . . ."

„Staa paa Højden af Montblanc — eller ønske at staa der uden at have Arbejdet med at komme derop!"

„Ja, Hr. Don Cleophas, der er min Pine og min Plage. Vor hele Rejse har ikke nyttet det Ringeste. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal faa den nødvendige Energi indvendig, og jeg har oprigtig talt, i nogle Dage gaaet og tænkt paa, at siden De har tilbudt at gjøre Alt for mig, saa vil jeg bede Dem lære mig at gjøre Guld eller paa anden, lovlig Maade komme i Besiddelse af uendelig Rigdom. Det er dog altid en Prøve værd, om det kan hjælpe."

„Med største Fornøjelse, Pengene ere til Din Tjeneste. Her er den berømte Fortunatus's Pung, som aldrig bli-

ver tom. Nu behøver Du mig vel ikke mere for det Første, og jeg vil derfor tage Afsked."

„Nej, stop, Holdt, kjære Hr. Don Cleophas . . . ."

„Stop, Holdt selv! Tag Dig ivare! Du løber jo lige i en Spalte — — — Hold fast blot et Øjeblik . . . ."

Det var for silde, Hr. Henrik var styrtet ned.

Don Cleophas foer efter ham, og nede paa Bunden sagde Hr. Henrik mat: „O, Gud ske Lov, at De er hos mig, Hr. Don Cleophas, saa kan jeg endnu blive reddet."

„Det kan Du nok," svarede Don Cleophas, „det Værste er overstaaet."

„Ja, og godt overstaaet, Gud ske Lov! At falde saadan uden at komme til Skade! Det er næsten et Mirakel. At slippe uden at brække Arme eller Ben eller blot forstuve en Fod!"

„Det er sandt; Du slap for Pine og gjorde det Hele af paa eengang."

„Hvad gjorde jeg!"

„Om et Sekund slaar Pulsen sit sidste Slag, og saa vil Du selv mærke, hvad der er sket."

„Herregud," sagde Hr. Henrik — idet han virkelig et Sekund efter steg ud af sit Legeme — „saa er jeg død."

„Han havde i visse Maader endnu Skikkelse. En fin, ætheragtig Substans, et ubekjendt Noget, hvorom Naturforskere aldrig havde kunnet meddele ham Underretning, var paa ham uforklarlig Maade fulgt med ud af Legemet, saa at hans sjælelige Tilværelse havde samme Organer som før, han kunde erindre, føle, tænke, men paa en anden Maade end før.

Han havde Ulyst til at se paa sit hidtilværende Legeme, men var endnu beskæftiget med den Tanke, at han var død. Det var en Stilling, der var mere end ny, den var inkommensurabel med Alt, hvad han hidtil havde oplevet. Han havde tidligere prøvet at faa en Kindtand trukken ud og fornummet en vis Lettelse blandet med Mismod over at have mistet en Del af sin Tilværelse. Men nu var han bleven trukken ud paa sig selv, og Operationen, der, hvergang den utydelig var opkommen i hans Tanker, havde været ham baade uforstaaelig og rædsels-

fuld, viste sig nu som noget Let og Simpelt, endskjønt tillige som noget Ubegribeligt.

„Ja, ja," sagde han endelig, „hvor skal jeg nu hen?"

„Du er allerede der, hvor Du foreløbig skal hen, i Universet eller, som de vilde sige paa Jorden: i Guds Forværelse. Tid og Afstand betyde her ikke Noget; hvad Du skal høre og se, kommer til Din Sands, hvor det end bliver sagt, og hvad Du svarer, bliver hørt, enten Du taler højt eller ej."

„Hvem ere da de Personer, som synes mig derhenne at beskæftige sig med mig?"

„Det er de Engle, der optage Rapporten over Din Død og — Dit Liv. Jeg haaber, Du har ikke slemme Ting paa Samvittigheden; her kommer Alt frem, som Du nok ved."

„Slemme Ting? Nej. Jeg har fejlet og syndet; men noget egenligt Stort har jeg ikke begaaet, undtagen det skulde være, at jeg som kongelig Embedsmand er rejst hjemmefra uden Permission."

Don Cleophas svarede: „Det tror jeg ikke, der bliver lagt videre Vægt paa; de Fleste komme her paa den Maade. — Der blive allerede Dine gode Gjerninger bragte."

Og til sin Fornøjelse og Forundring saa Hr. Henrik en Tjener i hans Livre, i det Livre, han havde drømt sig, i Blaat med Sølv, komme og bære en uhyre Pakke. Det var alle de Papirer, hvorpaa han havde sat sit Navn. Men ved en Proces, som han ikke forstod, svandt de under Englenes Blik ind til næsten Intet. Nogle af Papirerne vare Rapporter fra Krigen; disse syntes, hvor indholdsløse de end vare, at modstaa Opløsningen, formodenlig paa Grund af den Aand, under hvis Paavirkning de vare blevne til.

Medens dette foregik, viste Don Cleophas en paafaldende Uro, og endelig sagde han til Hr. Henrik: „Nu maa vi skilles."

„Hvorfor?" raabte Hr. Henrik, „jeg er jo nu Aand ligesaa godt som Du."

„Ja," svarede Don Cleophas; „men der er Forskjel paa Aander. Jeg tilstaar, at jeg ikke er uden Ærgjerrighed, og jeg havde haabet, at jeg ved at tage mig af Dig skulde have indlagt mig Ære og Anseelse heroppe. Jeg havde ven-

tet Noget af Dig, i det Mindste som Følge af vor Rejse; men ved Din Uforsigtighed har Du selv afskaaret Dig en Fremtid, og hvad jeg nu ser her af Fortiden, er, rent ud sagt, ikke meget bevendt. Du er et ganske almindeligt Menneske. Du har ikke været fejg, og Du har ikke været ond, det er hele Din Fortjeneste. Jeg havde trot, at Du ved at gjøre mit Bekjendtskab skulde være blevet noget Mere, og jeg havde ventet, at Du vilde have forstaaet og holdt Løftet, Du gav mig, at ingen af de løsladte Aander, saavidt det stod til Dig, skulde igjen blive bragt ned i Flasken."

„Jeg har ikke forstaaet det før nu — og jeg forstaar det ikke engang rigtig endnu," sagde Hr. Henrik vaandefuld. „Men det er rigtignok sandt, jeg burde have udrettet Noget."

„Der kommer En af ganske anden Kaliber," sagde Don Cleophas og saa ud imod en ung Pige, der bleg og sagte nærmede sig fra Jorden.

„Hvad har hun da gjort?" spurgte Hr. Henrik.

Don Cleophas svarede: „Nys døde hun, og hendes Moder staar ved Graven. Det er et af de Syn i Menneskelivet, der gribe mig mest: en Moder, der følger sin Datters Lig."

„Men hvad have de da gjort?" spurgte Hr. Henrik.

„De have elsket hinanden, Menneske!" svarede Don Cleophas.

Han vedblev, idet han saa ud: „Der kommer En; gid jeg havde været tilstede ved hans Død i Stedet for ved Din!"

„Hvem er det da?" spurgte Hr. Henrik, hvem det syntes, at den trykkende Smerte, der lagde sig om hans Sind, fik et tilsvarende Udtryk omkring ham ved et besynderligt, ængstende Halvmørke.

Don Cleophas svarede: „Han elskede Lyset. Han nærede i sig en af de ædleste Lidenskaber, som er forundt Menneskene: Længsel efter Sandhed, og skjønt hans fine Organisme led Savn og Nød og ofte blev krænket, blev han sig selv og Sandheden tro .... Se nu, hvor hans Blik begynder at straale! Thi nu ser han Hemmelighederne og fatter Alt."

„Ser han da Mere end jeg? Vi ere dog Begge Aander!" raabte Hr. Henrik.

„Bliv mig fra Livet med Din Uforskammethed!" raabte Don Cleophas. „Tror Du, man bliver en Aand blot ved at knække Halsen? Eller tror Du ikke, at der er nok saa mange Slags Aander, som der er Pærer? Du og han se det Samme! Her faar Enhver at se, hvad han dernede stræbte efter; Enhver opnaar, hvad han har forberedt sig til. Du har faaet Din Tjener at se i Blaat med Sølv. Du har Dit Ideal, glæd Dig ved Skuet! .... Der kommer en Digter, en af de sande Digtere; han gaar lige ind til Sakuntala og Kalidasas, til Mignon og Goethe, til Valborg og Oehlenschlæger — thi her er hver Digter sammen med de ædle Skikkelser, der paa Jorden foresvævede hans Fantasi. Du staar herude ligesom Lakajerne, der vente med Tøjet paa deres Herskab, som er inde i Theatret. Som Du paa Jorden lod Sandheden vente paa Dig, da Du lykkelig havde overvundet Fristelsen til at tage dens Parti, og fra den Stund blev en Mindremand, saadan skal Du her staa og vente paa det, der aldrig kommer."

„Saa vil jeg vente paa min Hustru," sagde Hr. Henrik med Fortvivlelsens Trods.

„Hende skal Du ikke vente længe paa," svarede Don Cleophas; „medens Du tænker paa en fremtidig Begivenhed, svinde Aarene, som skille Dig fra den; der kommer hun!"

Det foer i Hr. Henrik med en Blanding af Rædsel og Glæde — Rædsel over at skulle se hende død og Glæde over at skulle samles med hende, at have Nogen hos sig i sin Ensomhed, i Mørket, der alt blev tættere.

„Du tager ganske fejl," sagde Don Cleophas, der saa hans Tanker; „Den Lære, Nogle af Eder dernede prædike om Trofasthed, gjælder ikke her. Hun er ikke Din Slavinde. Her gaar hun ind til sin egen Dom."

„Hvad vil da blive dømt om hende? Hvad skal jeg nu faa at høre!" tænkte Hr. Henrik.

Men som om han havde talt højt, svarede Aanden paa hans Tanker: „Du ønsker at erfare, hvad hun har udrettet, hvad hun har fejlet, hvordan det skal gaa hende ved Dommen. Det skal jeg sige Dig. Hendes Hjerte er

fuldt af Blomsterknopper, som Du lod visne. Og Smerten, hun følte, hvergang en Knop visnede, et Haab brast, en Illusion forsvandt, er hendes Retfærdiggjørelse; her gaar hun ind til udsprungne Knopper."

Hr. Henrik stønnede: „Vil hun ikke se mig? Det er det Haardeste! Det er for haardt!"

„For haardt?" svarede Don Cleophas; „var hun ikke Din Ungdoms Kjærlighed? Var hun ikke Alt, hvad Du begærede? Blev Du skuffet? Men gjorde Du Noget for at hæge og pleje, hvad der var betrot Dig? Har Du nogensinde talt til hende af ganske Hjerte, aabnet Din Sjæl for at finde hendes? Har Du vovet at gjøre hende til Din Samvittighed og forsøgt, hvad der vilde komme ud af? Har Du gjort det og mærket, at der intet Ekko var? Saa er Du frikjendt med Hensyn til hende. Men Du har aldrig forsøgt det! Hvordan kan Du da vente at besidde hende her, forlange at være Et med hende i Evighed?"

„Men det er for haardt alligevel!" sagde Hr. Henrik med en Fortvivlelse, der aldeles betog ham.

Imidlertid var hans Kones Skikkelse kommen nærmere, og det forekom ham, at hendes Læber bevægede sig, og han hørte hende sige: „Henrik!"

Med en Salighed, han aldrig før havde kjendt, men tillige med Angst for at have taget fejl, sagde han til Don Cleophas: „Tys! Rør Dig ikke! Hvis hun har talt, hvis hun gjenkjender mig, saa har det ingen Nød med mig!"

Hun kom alt nærmere, og nu hørte han hende tydelig sige: „Henrik!" og hun udstrakte Haanden imod ham. Han vilde ile hende imøde, men stødte imod noget Haardt — — — det var hans Bord, og hans Hustru, der virkelig, lyslevende stod nær ved ham.

„Hvor Du sov haardt," sagde hun.

„Sov!" udbrød han, idet han ilede til hende og omfavnede hende; „jeg har været langt borte — saa Du ham ikke?"

„Hvem, Henrik? Hvem skulde jeg have set?"

„Don Cleophas! Gik han ikke, da Du kom? . . . . Se ikke saa underlig paa mig. Jeg siger Dig, en god Aand har været hos mig!"

„Jeg vil gjerne tro det, Henrik; Aanden er i Dit eget Hjerte."

„Tror Du? . . . . ja, hvis Du ikke havde trot det, havde Du ikke gjenkjendt mig deroppe . . . . Ja, det er sandt, enten det er Drøm eller ej! Men nu vil jeg leve for, at Illusion og Haab ikke skal dø i Dit Hjerte, og at jeg deroppe ikke skal staa udenfor . . . . O, jeg ved saa Meget, og naar jeg for Fremtiden ikke bærer mig rigtig ad, saa husk mig blot paa Don Cleophas!“

HVORLEDES MAN LEVER I ROM

(1863)

Enhver, der har Raad til i levende Live at være i Paradis, burde rejse til Rom, hvis Byen ikke havde det Særegne, at i Porten eller strax efter Ankomsten møder den Rejsende et Væsen, der siger ligesom St. Peder i „En Sjæl efter Døden“:

„Først lad mig see Beviset
For, at Du virkelig skal ind i Paradiset“,

og naar man ikke kan yde dette Bevis, faar man ikke Ro og drager snart bort i Mismod. „Ja, man skal vel være Kunstner eller Kunstkritiker eller saadant Noget“, vil En eller Anden sige. Nej, det er ikke nødvendigt; jeg har f. Ex. kjendt en Mand, der samlede Insekter og Stene og vistnok vilde skrive en Afhandling om en Rejefamilie, som han opdagede i et Ferskvandsløb ude i Campagnen, og han fandt alligevel, at Rom var et Paradis. Jeg troer, det er umuligt at sige, hvad man skal være for at have Lov at komme til Rom; kun eet Kjendemærke vilde jeg vove mig til at angive: man skal have længtes, dybt og i nogle Aar, saa tør man slukke sin Tørst — netop fordi man er tørstig.

„Men hvori bestaar saa egenlig det Paradisiske? Var De tørstig? Drak De?“ — — Stop, stop, det kan ikke nytte at spørge saadan. Læs, hvad Konferensraad Bang har skrevet om Badet i Gastein: Det er et af de virksomste Vande, man har, og det er dog umuligt ved Analyse at finde Noget, hvorved det adskiller sig fra almindeligt Vand, hvisaarsag de Lærde, for ikke at erklære Vandets mærkværdige Virkninger at være lutter Indbildning, have

udtænkt en uudgrundelig Aarsag, som de kalde der Wassergeist, Vandaanden. Saadan er der ogsaa i Rom først og fremmest en Aand, som kun de Indviede kjende, og som det aldrig kan nytte at tale om. Man maa ikke tro, at dette er Noget, som jeg har fundet paa. Jeg har blandt meget Andet etsteds fundet anført den Ytring af Sidonius Apollinaris: „Rom er den eneste Stad i Verden, hvor kun Barbarer og Slaver føle sig fremmede," og i „Portraits de Rome" siger Ampère: „Rome n'est pas une ville comme les autres villes, Rome a un charme malaisé à définir, et qui n'appartient qu'à elle. Ceux qui éprouvent ce charme, s'entendent à demi-mot; pour les autres, c'est une énigme. Quelques-uns avouent naïvement ne pas comprendre l'attrait mystérieux qui attache à une ville comme à une personne; un plus grand nombre affichent la prétention de sentir cet attrait; mais les véritable fidéles reconnaissent bien vite ces faux dévotes et sourient en les écoutant ɔ: „Rom er ikke en By som andre Byer, Rom har en særegen, ejendommelig Ynde, der er vanskelig at gjøre forklarlig. De, som have følt dens Tryllemagt, forstaa hinanden ved det første Ord; for Andre er den en Gaade. Nogle tilstaa oprigtig, at de ikke forstaa, hvorledes en By kan ligesom en Person udøve en mysteriøs Tiltrækning; Andre give sig Mine af at føle denne Tiltrækning; men de sande Troende kjende strax disse Uindviede og smile, medens de høre paa dem." — Men dernæst er der ogsaa Noget, som kan gjøres Alle indlysende. Byen rummer de besynderligste og behageligste Modsætninger. Den er alvorlig eller alvorsfuld, og samtidig er det daglige Liv saa simpelt og let, naivt og frisk. Derinde, mellem Ruinerne, midt paa den uoverskuelige Campagne, føler man sig som i en Afkrog af Verden eller udenfor Verden, og man glemmer Alt, hvad et Menneske tør glemme, især de smaa Sorger; dem lod man, uden at lægge Mærke dertil, ligge i Civita Vecchia eller ved Foden af Alperne. Men medens man glemmer det Smaa, bliver man husket paa noget Stort; det er vanskeligt at beskjæftige sig med Nogetsomhelst, der vedkommer Rom, uden at blive ført henimod noget Betydeligt, til det store Døde og derfra tilbage til Livet, til

Noget, der har Interesse for os selv. Man er altid blidt animeret, Ens Tilværelse bliver løftet op, rettet paa noget Idealt. Endelig lever man mellem Oranger, Cypresser, dog har man Norden nær. I mange andre fremmede Vinløv, paavirket af sydlig Natur- og Kunstskjønhed, og Byer træffer man Nordboere; men ingensteds leve Danske, Norske og Svenske saadan sammen som her. De danne en ofte ret talrig Koloni — i Vinter vare vi paa en Tid henved 60 — have et fælles Forsamlingssted, føre et fornøjeligt Samliv, der vækker Tydskes, Franskes og Engelskes Beundring, ja, den eneste skandinaviske Embedsmand, der — mig bekjendt — findes paa Jorden, lever i Rom, nemlig Hr. Bravo, der er dansk-norsk-svensk Konsul og desuden — for ikke ganske at bryde med Helstaten — er Holstener. Ogsaa har i Rom udviklet sig det første skandinaviske Sprog. Oprindelig skal det være opfundet af den svenske Billedhugger Kjellberg; men det griber om sig og er mulig vort Fortids- og tillige vort Fremtidssprog, saa at de nye Professorer i „Nordisk Filologi" maaske kunde anmodes om paa offenlig Bekostning at rejse til Rom og der gjenfinde det tabte Paradis. Hvor I. Levin skulde være imidlertid, ved jeg ikke.

Et af Roms Særkjender er, at intet Menneske formaar at gjøre sig fuldstændig bekjendt med Staden som Helhed eller komme til nøjagtig samlet Viden endog om de Mærkværdigheder, som skulde synes at høre sammen. Saaledes oplyse Udgravningerne Historien; men Rossi, der væsenlig leder disse, finder saa Meget at studere, dels om de gamle Etruskere, dels om den første kristne Kirke, dens Grave, dens Personalhistorie, Mosaik, Arkitektur m. M., at han aldeles overlader Ampère Roms Historie i Almindelighed. Ampère føres ved sine Studier tilbage til en Oldtid, der er saa fjern, at det svimler for En ved at se ned i den; han gjør os ganske vemodige ved Betragtningen af de forhistoriske Pelasgers Liv og Levnet, viser os, hvor Basker have boet i Rom, gjenindsætter med stor Lærdom de gamle Konger, som andre store Lærde have afsat; men han naar næppe videre end til Middelalderen, hvor Gregorovius be-

gynder og slider sig op. Selv om Gregorovius faar undersøgt alle de gamle Dokumenter, hvori han sidder begravet, bliver det dog kun den egenlige Historie, han faar fremstillet, medens Middelalderens Kunst — ikke at tale om Oldtidens — maa overlades til Andre. Og selve Kunsten! En Mand, hvem jeg ikke er berettiget til at nævne, gik i lang Tid og betragtede Kolosserne paa Quirinalet og kom endelig til den Overbevisning, at han for at forstaa dem maatte studere Anatomi. Før jeg rejste, skar han i den Anledning Frøer op. Jeg Uværdige har ikke den Ærgjerrighed at ville rivalisere med saadanne grundige Mænd, og jeg agter hverken at skrive om Kunst, Kolosser, Katakomber, Kirkehistorie eller om Basker, Etrusker, Lombarder, Saracenere, ja end ikke om Citroner, Oliven og Pergolaer. Jeg holder mig til Titlen paa min Afhandling, som er: „Hvordan man lever i Rom", og ved at leve mener jeg at aande og nære sig. Jeg skriver for Husfædre og Husmødre og begynder med Frokosten.

Men ogsaa dette er vanskeligere, end man skulde tro; thi, naar Alt kommer til Alt, er jeg trods mine Studier ikke istand til at sige, hvorledes et eneste Menneske spiser Frokost, undtagen jeg selv. Og selv derved spiller nu strax Wassergeisten en Rolle; det Væsenlige ved Frokosten var maaske hint Uspiselige og Udrikkelige, som I kjende fra Badet i Gastein. Jeg boede tæt ved Piazza Barberini, og naar jeg om Morgenen tidlig kom ned for at gaa til Caféen, fik jeg strax Øje paa Vandspringet: Havmanden, der løfter en Concha, fra hvilken en enkelt, tommetyk Straale hæver sig en halv Snes Alen i Vejret. Solen var i Reglen ikke naaet helt op over Husene paa Pladsens Østside; dens Lys faldt som oftest saaledes, at det skar Vandstraalen midt over; den nederste Del var da som Bly, det Øverste sprudlede i den mest tindrende Hvidhed, medens enkelte Smaadraaber eller skummende Vandfnug fangede en Solstraale og brød den og derved fik Udseende af funklende Diamantstøv. Dette Syn i den morgenfriske Stilhed drak jeg ind og kunde blive staaende, gjennembævet af Velbehag, uden at tænke, indtil enten Springvandet ligesom en Undine stænkede mig i Ansigtet, eller indtil

mine Geder kom. Naar jeg siger „mine Geder“, saa mener jeg det paa samme Maade, som jeg vilde sige om meget Andet af Verdens Herlighed: den er min ligesaa fuldt som den rette Ejers, saalænge jeg seer derpaa og har Fornøjelse deraf. De fleste vare hvide og havde Klokker om Halsen; men naar dette lyder, som om jeg opdigtede det for at skrive en Idyl, saa tilføjer jeg strax, at de hvide Geder saavelsom de sortebrune have et praktisk Formaal, de blive drevne ind til Byen for Mælkens Skyld. Saadan seer altsaa en romersk Fløde- eller Mælkekusk ud! Han kommer gaaende bagefter sine Geder, med bred Hat og Sandaler og forresten i Noget, der ligner Klædningsstykker, sætter sig paa en Stentrappe imellem sine Dyr, der lejre sig om ham, og venter rolig, til hans Kunder komme. Saa faa de Mælken uforfalsket; thi han trækker den lige ud af Yveret. Imidlertid stange Gederne hinanden, rejse sig paa Bagbenene, falde til Ro for at begynde paany, udføre de yndigste Bevægelser, som om de troede, at jeg var Kunstner og de skulde staa Model. Jeg begynder at studere dem for at kunne kritisere den Ged, som Saabye har modelleret; men jeg har ikke Øje, jeg har ikke lært Anatomi, hver Bevægelse er mig lige ny, og næste Morgen kan jeg begynde forfra for ikke at komme videre.

Sandt at sige er det Kontemplative ikke min Styrke. Det er kun i Rom, under Paavirkning af Stedets Sfinx-Blik, at jeg bliver stille beskuende, og selv da holder det ikke længe. Snart tager den overvejende sultne Side af min Natur Magten over den poetisk drømmende Del og siger: Lad os nu faa Kaffe. Vi ere ogsaa tæt ved Stedet, Gedehjorden strækker sig lige op til „den nye Café“, og ved Indtrædelsen behøver jeg ikke at sige, hvad jeg vil have; naar man har været der en, højst to Gange, veed Opvarteren det og melder det strax ved Ens Komme med højt Raab til Køkkenet. „Der er vel ikke saa Meget at vælge imellem,“ siger man maaske. Ikke det? Der er Umbra, veed De, hvad det er? Det er Kaffe med ganske lidt Mælk. Der er Aura, Mælk med ganske lidt Kaffe; Caffe latte, Kaffe og Mælk i lige Blanding; Ove al burro, Spejlæg; Omeletta med Mere. Roms politiske

Liv gjør sig gjældende lige ud i Fingerspidserne; Opvarteren venter ingen Forandring i min Konstitution eller dens Tilbøjeligheder. Vel har han set en Mand ombytte Umbra med Aura, ligesom han har set Paven flygte bort; men han har ogsaa set baade Pave og Umbra komme tilbage i det gamle Gled. Følgelig hilser Federigo min Indtrædelse med det tordnende Raab: Caffe latte, due ove al burro![1]) og jeg sætter mig hen og læser Journal des débats, som han bringer mig. Egenlig læser jeg da ikke, undtagen Telegrammerne; thi Stedets Publikum er en langt mere interessant Billedbog. Der er først og fremmest Migueline, som ernærer sig ved at staa Model. Hun har en højst paafaldende Lighed med Fru Heiberg som Tonietta, da Stykket blev opført første Gang, ja man kunde tro, at Kunstnerinden havde studeret dette primitive, halvvilde Naturbarn, afluret det dets Bevægelser og opdaget de Stemninger og Lidenskaber, som det ubevidst bære paa. Paa den anden Side har Migueline efterlignet Fru Heiberg deri, at hun, skjønt i almindelig europæisk Dragt, ikke bærer Crinoline. Hun er saa spinkel og saa væver og saa usigelig koket, men koket som en Hind. Alle Kunstnerne ere enige om, at hun trods sit farefulde Liv er aldeles uskyldig, i sydlandsk Forstand. Der er altid i Rom en eller to saadanne Piger, der vedligeholde Sagnet om de uskyldige Modeller. Samtidig med Migueline kom i Reglen Filippo, der ogsaa er Model. Jeg har altid Lyst til at kalde ham Anzoletto, efter den bekjendte Figur i George Sands „Consuelo“. Han er smuk og velskabt, inderlig forelsket i sig selv og ser ud som en fuldstændig Døgenigt. Man kan overvinde Ubehageligheden ved at se paa hans indbildske, kokette Bevægelser, naar man tænker sig, at han bevidst karikerer en „Løve“ fra Østergade eller Boulevard des Italiens. Han gjør vistnok Kur til Migueline, men paa en egen Maade, sætter sig ved hendes Side og vender sig halvt bort, medens Værtens unge Søn og en kjøn, skjægget Hestehandler tale med hende, og naar Samtalen bliver livlig og Migueline ler højt, rejser han sig i sin fulde Herlighed, fornemmer sig selv og synes at tænke, at

[1]) Kafé au lait, 2 Æg og Smør.

naar Migueline ikke vil, saa vil en rig Englænderinde eller en russisk Prinsesse.

De behøver ikke blot at se til; man drages altid lidt ind i Livet, der pulserer omkring En.

Et agtværdigt, midaldrende Ægtepar, stillet, som det syntes, midtvejs mellem Arbejder- og Borgerklassen, kom regelmæssig, efter romersk Regning, d. v. s. ikke efter Klokkeslet, men efter Solen: Jo højere den steg, desto tidligere; naar dens Skygge paa Piazza Barberini skar Vandstraalen midt over, kom Parret ind i Caféen, ligesom jeg. Vi bleve vænnede til at se paa hinanden og udvexlede Hilsener ved Komme og Bortgang, men uden at tale til hinanden. En Dag, da jeg kom sildigere end ellers, sad Konen der alene, og Caféen var næsten tom. Hun gav sig til at se venskabelig paa mig, og saa saa jeg engang imellem fra Journal des débats venskabelig paa hende. Hun rykkede imidlertid nærmere, og endelig sagde hun uden Indledning, at hun havde Noget at bede mig om. „Med Fornøjelse, Signora, hvis jeg blot kan.“ — „De kan! Jeg vil gjøre for Dem, hvad De vil, hvis De vil give mig en *provvidenza*.“ — Jeg oversatte hastig i mit stille Sind *provvidenza* ved „Forsyn“, „Forsynlighed“, „Fremtids-Forsørgelse“, „Pension“, tænkte ligesaa hastig paa den Ugenerthed, som romerske Matroner undertiden skulle vise, og jeg svarede: „Min kjære Signora, De tager fejl, jeg er ikke rig.“ — „Rig!“ sagde hun, „det behøves ikke, en *provvidenza* kan De sagtens give mig!“ — Ja, tænkte jeg, hun gjør ikke store Fordringer, men en lille *provvidenza* kan dog ogsaa være for meget, og jeg søgte at snakke mig fra det og faa Lov til at gaa, men ligesom en berømt Dame i gamle Dage gjorde ved en ung Mand, som jeg er noget i Familie med, holdt hun mig i Fligen af min Frakke og kaldte paa Værtens Søn, for at han skulde lægge et godt Ord ind hos mig. Det oplystes da, at *provvidenza* betyder Forudseen, Angivelse af de Numere, der ville komme i næste Trækning, og at hun paa romersk Vis haabede, at en Fremmed vilde bringe hende Lykke. Jeg var noget skamfuld over mine slette Tanker og bestræbte mig af al Magt for at finde tre gode Tal; men som bekjendt er dette meget vanskeligt. Den føl-

gende Søndag (Lotteriet trækkes om Lørdagen) var hun ikke vred over, at hun ikke havde vundet; men jeg havde dog aabenbart i hendes Øjne mistet Profet-Skjæret, og jeg kunde se, at hun nu spekulerede i en blond Tysker, der studerede Augsb. Allg. Zeitung.

Her er en Scene af en anden Slags. Jeg sad en Dag i Februar ved det runde Bord dybt inde ved Vinduet til Gaarden, og overfor mig sad en aldrende Mand og læste i en Avis og gjorde Antegnelser med Blyant. Hans Blyantsspids brak, og jeg tilbød ham min Pennekniv, hvorover han paa Italiensk ytrede sig meget taknemlig. Lidt efter gjorde han mig et Spørgsmaal, der ledede til, at jeg først sagde, jeg var ikke Italiener, derpaa, at jeg var Dansk. „O, Dansk!" udbrød han, „saa høre vi til samme Parti." Det er dog ikke saa vist, tænkte jeg; thi ikke at tale om Partierne i Danmark er der i Rom idetmindste to, meget forskjellige italienske Partier, og jeg antydede det. — „Men jeg er ikke Italiener, jeg er Polak!" sagde han. — „Er De en Polak?" udbrød jeg og tog uvilkaarlig Hatten af, som om jeg saa Fanen; thi i de Dage fulgte vi Alle med bankende Hjerte Langiewicz. Manden saa et Øjeblik paa mig, tog derpaa ligeledes Hatten af og sagde: „Herren velsigne Deres Fødeland og mit!"

Se, det var Frokosten, og den koster omtrent 1 Mk. dansk, Frue.

Naar jeg kommer ud fra Caféen, er Solen helt oppe over Husene, hilser mig i al sin Herlighed, fylder Gaden med sit intensive Lys og sin Liflighed, følger mig hjem og ser ind gjennem mit Vindue. Velsignede Sol! Klare og dog hemmelighedsfulde Grund til al Roms Lyst og Glæde, til al den Poesi, som Hjertet indsuger! Først her, i Din Glans, der hver Morgen er lige henrykkende ny, begynder man at forstaa den Tilbedelse, som Østens Folk have helliget Dig!

Ja, det ved jeg, at jeg hver Morgen var saa glad over Solen, at disse Ord endog ere kun et svagt Udtryk deraf; men jeg skal dog ikke nægte, at jeg om Sommeren helst vil have den i Norden, hvorimod den om Vinteren og Foraaret i Rom er saavel poetisk som tillige værdifuld

for en god Husmoder; thi den baade lyser og varmer Huset og gjør det sundt. Naar man nu tillige som jeg har det Held — der ikke er ganske umuligt at opnaa — at have en renlig Donna eller, som man paa Dansk vilde sige: en proper Kone til at gjøre istand, saa kommer man hjem i en Stue, der dufter af Friskhed, og hvor der baade er kjølig Skygge og varmt Lys, og saa kan man i jordisk Lyksalighed tilbringe tre, fire Timer med Læsning — thi Noget maa man studere, et Formaal maa man have, hvis man ikke skal komme paa Vrangsiden af Livet i Rom.

Henad Kl. 12 siger mig en indre Stemme, at det snart er Middag, og saa kommer det vigtige Spørgsmaal: Hvor skal jeg holde mit Middagsmaaltid? Især den Nysankomne vakler og søger. Der er nu først „Deutsche Küche", ganske tætved, paa Hjørnet af Piazza Barberini, Via Felice og Via del Tritone. Her kan man bl. A. faa Pandekager, som Opvarter og Vært give det tyske Navn Fanguggemi, og man kan endog faa Saurkraut, naar man udtaler det San Claudio. Men af Nordboere søge her sjelden Andre end Dydsforeningen, og den er næsten altid gnaven om Middagen. — „Dydsforeningen? Hvad er det?" — Ja, saadan er jeg bleven spurgt over den halve Verden, hvor jeg udbredte dens Pris, og jeg skal svare i rette Tid, nemlig ved Aftensmaden. — Vi kunne gaa ned ad Spanske Trappe til Lepre; men det er et Sted, hvor man blot spiser og drikker ligesom i enhver anden europæisk eller italiensk Restauration; Lyset falder saa nøgternt ind i de prosaisk-nette Værelser, at Rom overrasker, naar man kommer ud derfra. Endvidere kunne vi gaa til Falcone, hvor Roms Borgerstand og velhavende Folk fra Omegnen søge, og hvor man i Reglen ser eller hører noget Interessant; men det er saa langt borte, helt nede ved Pantheon. Endelig kunne vi for Øjeblikket nøjes med en Kop Chokolade og Kl. 6 spise ved Table d'hôte hos Spillmann i Via dei Condotti. Der faar man for 9 Mark en fuldstændig Diner, bedre end nogen til samme Pris i Paris, og Vin à discrétion[1]. Men der er stivt imellem de engelske og franske Turister, og naar man gaar derfra, tung af Spise, er man paa Kant med det ideale Rom. Nej,

[1]) Efter Behag.

følg mit Raad og gaa med til Quattro Nationi; det er ikke langt herfra, ned ad Via del tritone, til Venstre, i en lille Gade, der hedder Vicolo del Gallinaccio, Kalkunstræde.

Man kommer ind i et temmelig stort Rum, der har denne Form:

I den Del af Værelset, der skyder sig ud, er Kjøkkenet; i den øvrige Del staa fem eller sex lange Borde, hvoraf Italienere besætte to, Engelske, Franske og Skandinaver hver et. Om Stedet har faaet sit Navn af de fire Nationer, der her mødes, eller om de fire Nationer indfinde sig, fordi Restaurationen ved sit Navn synes af Skjæbnen bestemt for dem, har jeg forsømt at faa oplyst. Men Husets Navn passer ligesaa vel som Gadens, og der er i slige Sammentræf Noget, man ikke skal lade upaaagtet, noget Mere end blot Tilfældigt; end man ikke kan udgrunde det.

Stuen ser noget tilrøget ud, og Dagslyset naar aldrig fuldstændig hen til Kjøkkenilden; men efter faa Minutters Forløb har man ikke længer Øje for, hvad der mangler i Elegance eller i streng Properhed, man ser sig overhovedet ikke om, har blot i Sindet et ubestemt Billede af noget Hyggeligt.

Jeg har hørt velrejste Folk med et Skuldertræk omtale andre Italiafarere, om hvem de sige, at de ikkun lære Folket at kjende gjennem Værter og Opvartere. Det er jo rigtignok overfladisk; men en god Opvarter er alligevel en Person, der fortjener Plads, om ikke i Historien, saa i denne min Skildring, der har nogen Lighed med en Kogebog. Livet sætter unægtelig sin Blomst i de store Øjeblikke; men de ere faa, og de næres af de smaa Øjeblikke eller, ligefrem talt, af Mad og af Maaden, hvorpaa Maden bliver serveret. Og det er en Kjendsgjerning, som alle Vedkommende ville bekræfte, at skjønt man i

Quattro Nationi hverken spiser egenlig godt eller billig — undtagen ved at spise saa lidt som mulig, hvilket man har Lov til uden at fremkalde sure Miner — saa finder man dog i Længden ingensteds Maden saa velsmagende som den, der bringes En af Alessio. „Er det den samme Alessio, der engang var Opvarter i „Katakomberne“ nærved Fontana di Trevi?“ spørge nu Folk, der allerede for 15—16 Aar siden vare i Rom ligesom jeg. Ja, og han er næsten ganske den Samme, lige lille, spinkel, mager, lige ubeskrivelig flink uden Forhastelse, lige mageløs til at huske Alt, hvad der bestilles fra alle Kanter, og til at opgjøre Conto. Han er en alvorlig Opvarter, søger ikke at vinde Gjæster ved indsmigrende Venlighed, men ved streng Pligtopfyldelse. Han er en rig Mand, ejer Jord udenfor Rom, og om Søndagen har man set ham kjøre i Ekvipage, rygende sin Cigar; men naar nogen af Gjæsterne vil tale med ham om Sligt, hører han det ikke mere, end om han var døv. Dersom derimod en Kunstner ikke har Penge, saa giver Alessio ham Kredit, endog i lang Tid og til et forholdsvis stort Beløb, og lader det aldrig mærke. Alessio er Taalmodigheden selv, undtagen naar man er uhøflig. En fremmed Kunstner sagde engang, at han havde snydt ham. Alessio gjentog omhyggelig Regnskabet og sagde derpaa: „Snydt Dem!. Snydt Dem! Snydt Dem!“ og ved hver Gjentagelse gik han nærmere og rykkede endelig Kunstneren i Skjægget. O, Alessio! Gid Du, som Du staar og gaar, i Kaskjet, gullig Trøje og graa Benklæder, endnu engang maatte bringe mig den Ret, som Du kalder Beufsteg!

Paa enhver romersk Restauration er der i hver Stue kun een Opvarter; men han har en Adjutant, der bringer Gjæsten Ske, Kniv og Gaffel, Brød og Vin, samt forestaar Cigarhandelen. Alessios Adjutant hedder Evangelista; han er ungdommelig rødkindet, med spillende sorte Øjne og en bred, determineret Pande. En Dag, kort efter min Ankomst til Byen, kom jeg i Samtale med ham om Cigarer, navnlig om Forskjellen mellem Cavour-Cigarer, der spindes i Kongeriget Italien og ere Contrebande i Rom, og de pavelige Cigarer. Da han kaldte hine italienske

og disse romerske, lod jeg, som jeg ikke forstod ham, og spurgte: „Hvorfor kalder De Pavens Cigarer romerske og de andre italienske? Rom er jo ogsaa Italien." — „Nej," svarede Evangelista, „non ancora" (ikke endnu). Jeg behøver naturligvis ikke at udhæve, hvilken politisk Bevidsthed og Parti- eller Nationalfølelse der laa i dette Ord. Men jeg fandt rigtignok Evangelistas Ord saavelsom det Blik, hvormed han ledsagede det, meget forklarligt, da jeg senere erfarede, at han havde tjent under Garibaldi. Det er en sær Skjæbne at have været iblandt de Sønner af det gjenvaagnende Italien, der en Nat sejlede hemmelig fra Genua og et Par Morgener efter havde erobret Kongeriget Begge-Sicilierne — og nu være Opvarter paa en Restauration i Rom. Men Saadant og Lignende er dog ikke saa slemt som f. Ex. det at have været elsket og ikke være elsket mere, og det hændes saa Mange. Evangelista bevarer vistnok Haabet om, engang igjen at kunne skuldre sin Bøsse for „Generalen", og finder sig imidlertid muntert i sin Stilling. Han kunde nok mærke Sympathi ved vort Bord, skjønt vi selvfølgelig vare tilbageholdne med Ord. Kun en Gang, en Aften, da vi vare de eneste Gjæster, sagde en ung Dansk, idet Evangelista bragte ham Vin: Evviva Gar —. Evviva! svarede Evangelista med dæmpet Jubel og sprang bort, som om han instinktmæssig vilde skjule sig.

Jeg kan tilføje, at en Aften, da jeg var kommen sildig og sad alene, kom Evangelista hen til mig og rakte mig tavs en temmelig slidt, opslaaet Bog, hvor der med Neglen var sat Streger ved nogle Vers. Det var Dantes Skjærsild, og de indstregede Vers, som jeg her citerer i Molbechs Oversættelse, vare:

„Kom hid og se! Som Enken i sit Kammer
Kalder Dit Roma Nat og Dag og græder:
Hvi gaar Du fra mig, Cæsar! i min Jammer?"

Da jeg havde læst, tog Evangelista Bogen ligesaa tavs, som han havde rakt mig den, og bragte mig Kniv og Gaffel. Mig stemte dette filosofisk under Maaltidet; thi jeg kom til at tænke paa, at Dantes mandige Vers, som

bestandig have levet paa Folkets Tunge, vistnok have bidraget til at holde Livsfunken vedlige, saa at Nationen, trods al Fornedrelse og trods alle mislykkede Forsøg, dog endelig har kunnet rejse sig og selv i de lavere Klasser finde den Idealisme, der er nødvendig til kraftig Existens. Hvilke Viser synger den frie danske Hr. Sørensen?

Det Publikum, der kommer i Quattro Nationi, er ikke videre mærkeligt; det ser ud ligesom vi Andre, med Undtagelse af en aldrende Gejstlig, der siges at være lidt vanvittig. Han taler aldrig, undtagen man ser stivt paa ham, saa skjælder han ud. Jeg har listet mig til at se, at hans Ansigt er usædvanlig smukt formet, men ynkelig furet, og jeg har sjelden set en saa urenlig Gejstlig, naar Kapucinermunkene undtages. Dog hindrer hverken dette eller hans Vanvid ham fra at blive i Embedet; en Dag mødte jeg ham i en stor Procession nede ved S. Eustachio.

Vinen er i Reglen ikke god i Quattro Nationi; men det er den aldrig i nogen romersk Osterie, hvor man tillige spiser. Det er nu engang saa; Spiseværterne forfalske Vinen.

„Naa, hvor er da det Mageløse? Daarlig Vin, middelmaadig og temmelig dyr Mad, en snavset Præst og to flinke Opvartere, er det hele det Paradisiske?“ — Ja, men der Wassergeist! — „Aa!“ — Ja, hør nu efter. Blandt Alle, der sidde ved dette Bord, Mandfolk eller Herrer og Damer, er der Faa eller Ingen, som ikke for Tiden lever et højere, potenseret Liv. Vi tale just ikke ved Bordet om store og dybe Ting — og Samtaler af denne Art ere maaske endog sjeldnere end ønskeligt —; men vi vide, at naar det gjælder, er Tanke og Følelse rede. De kan her faa en Ledsager til hvilkensomhelst af Roms Herligheder eller Mærkværdigheder, De vil bese i Eftermiddag, og De vil mærke enten en grundig Viden eller en ærlig, beaandet Stræben. Om vi end ikke ere de Bedste fra Norden, saa vil Flertallet af de her Forsamlede engang tage Plads iemllem de Bedste. Og vi ligne en frisk Sø, der bestandig har Af- og Tilgang. Der kommer En udefra Landet, fra Bjergene og fortæller sine *memorabilia*[1]).

[1]) **Oplevelser.**

Der kommer En fra Neapel, en Anden fra Ægypten, en Tredie fra Athen; de sprude med en glad Viden, som de ville komplettere i Rom. Her komme et Par Damer, som have vovet sig til Afrika; her er en ung Mand frisk fra Jerusalem; her ere to nye Danske med de nyeste Nyheder hjemmefra. Og naar vi rejse os, ere vi faa Minuters Vej fra Sallusts og Lucullus's Haver, fra Forum, Marcellus's Theater, Capitolium, Vaticanet, Lateranen, Peterskirken, Palladserne, Villaerne — — hvor vil De hen i Eftermiddag?

— — Jeg forudsætter nu, at De har været ude, har set, lært og nydt, og er bleven træt, tørstig og sulten, saa at vi maa se at skaffe Dem Aftensmad. Vil De ligesom i Middags gaa til Quattro Nationi, saa træffer De igjen godt Selskab; men lad os nu prøve at gaa til „Dydsforeningen", og saa vil jeg strax sige Dem, hvad det er: Det er et Samfund, der anser det for en Last at drikke daarlig Vin. Ligesom Frimurerne sige, at ethvert godt Menneske er født Frimurer, saaledes kunde „Dydsforeningen" sige, at ethvert fornuftigt Menneske hører til den. Ja; men De vil ofte i Livet have bemærket, at det mindre kommer an paa et i Almindelighed holdt Princip, end paa dets nærmere Forklaring og Gjennemførelse i Enkeltheder. Hvad er god Vin? Hvo kan smage og paaskjønne den og nyde den paa rette Maade? Hvad nytter mig dernæst god Vin, naar den er mig for dyr? Hvor findes i Rom billig og god Vin? Alle disse Spørgsmaal besvarer „Dydsforeningen". Foreningen har som saadan ingen fast Bopæl; saasnart en Vært forfalsker Vinen, flyttes dens Lokale. Ledet af et mærkværdigt Instinkt slaar den undertiden paa en Aftenvandring ned i „den sorte Kat" ved Foden af Capitolium og finder en ny, god Tønde anstukken; en Søndag Eftermiddag kan den ses vandre over Forum, forbi Vestatemplet, over Tiberen, fryde sig ved Søjler, Buer, gammelt Murværk, forfaldne Taarne, og slaa sig til Ro under et Træ paa en afsides Gaardsplads, hvor der til den Uindviedes Forundring findes en Vært, og hvor Værten, til endnu større og behageligere Forundring, bringer liflig Vin. Om Hverdagen vandrer Foreningen ikke gjerne, fordi Præsidenten og de

fleste af Vicepræsidenterne staa ved deres Arbejde og derfor ved Solnedgang ere trætte. Det sædvanlige Mødested er indtil videre i den lille Gade Chiavica del Buffalo, tæt ved Fontana di Trevi og ligeledes bagved Palazzo Poli, hvor Konsulen er flyttet hen.

Naar jeg har fortalt Folk om Dydsforeningen, er jeg som oftest bleven spurgt: Naar blev den stiftet? Hvad behøves for at blive optaget i den? Hvorledes vælges Præsidenten? Er der nogen særegen Ceremoni derved? o. desl. Man maa naturligvis tilgive Folk, der ikke have været i Rom, endsige i Chiavica del Buffalo, at de gjøre saadanne Spørgsmaal, som vise, at deres Forestillinger ere hildede i det prosaiske Klub- og Foreningsvæsen paa den anden Side af Alperne. Dydsforeningen er aldrig bleven stiftet. Mulig kunde man ved historiske Forskninger udpege en Dag, da en første Samling har fundet Sted; men saaledes vide ogsaa to Elskende vel, naar de mødtes første Gang, uden at de dog nogensinde kunne fatte Andet end, at deres Kjærlighed hører med til deres Væsens Oprindelse. Dydsforeningen blev til en Dag eller en Aften, da Ynglinge og Mænd, der i langsommelig Tid havde været dydige hver for sig, kom til Bevidsthed om deres Fællesdyd. Intet Medlem optages; man er Medlem, endog før man kommer til Rom, og man kjendes paa et eller andet af Naturen givet Frimurertegn, og sandt at sige er et af Tegnene, at man ikke holder af The, Thebord eller Noget, der hører Thevandsglæder til. Præsidenten vælges ikke og er aldrig bleven valgt, men født til sin Post og indsat i den, saa at sige uden menneskelig Hjælp. Jeg vil ikke sammenligne ham med en Fyrste „af Guds Naade“; thi i dette Udtryk ligger ved Siden af noget Verdsligt og Forbrugt tillige noget Helligt, som man ikke vilde finde det sømmeligt at anvende paa en simpel dansk Billedhugger, der præsiderer i en Osterie. Sagen er, at Holbech er, næst Thorvaldsen, den eneste danske Kunstner, der saagodtsom udelukkende ved egne Kræfter har formaaet at holde sig i Rom, ja har holdt sig der i nogle og tyve Aar. Generationer af Kunstnere, Poeter, Turister have vexlet omkring ham ligesom Blade og Blomster hvert Foraar, han er bleven staaende

som Stammen. Den Kreds, der er samlet omkring ham, brydes aldrig helt; umærkelig bliver den Ene afløst af den Anden, og den Nyankomne finder en Tradition, som han uvilkaarlig indordner sig under, ligesom de nyankomne Væringer i Miklagard fandt deres Høvding og Standart og fandt sig tilrette. Det skandinaviske Rom har gode og slette Aaringer, alt eftersom Tonen hæves eller fordærves af enkelte Familier eller Personer, der spille en Rolle; men denne Klimatafvexling naar ikke til „Dydsforeningen“; den har sin egen Luft hvor den holder sig afsides. Skjønt Præsidenten er min Ven, vil jeg ikke smigre ham ved at sige, at han er en stor Kunstner; men han er en sand Kunstner, har et Instinkt om, at Skønhed er en Form for Sandheden, og elsker Skønheden, er trofast, barnlig, begjærlig efter Viden, hurtig til at se Godt hos Andre og streng i Dommen over sig selv.

Alt, hvad der lever og rører sig i Rom, faar et Skjær, der foranlediger, at man ved Beskrivelsen let kan komme til at idealisere det. En prosaisk nøjagtig Beskrivelse af en Gjenstand er desuden umulig, naar den blotte Erindring om Gjenstanden sætter En i Stemning. Men naar jeg tænker paa Dydsforeningen og vil nedsætte Velvillien for den til et Minimum, maa jeg dog rose den for, at Tonen, skjønt ubunden, undertiden meget lystig, er i høj Grad urban. Hvor meget man end skjemter med hinanden, ligger der paa Bunden en personlig Agtelse, hvilket ganske naturlig hidrører fra, at Folk uden Dygtighed og ideal Stræben slet ikke kunne komme indenfor, og at man aldrig taber et kunstnersk eller poetisk Maal af Sigte. Hvis Dydsforeningen vilde gjøre sig den Ulejlighed at røre en Pen, kunde den blive literært berømt, fordi den har gjort en Opdagelse, som mangen Kunstkritiker vilde misunde den. I Kirken Maria del popolo er et Kapel, Capella Chigi, paa hvis Kuppelhvælving er Mosaik efter Tegning af Rafael, og hvorom ikke blot Rejsehaandbøger, men ogsaa f. Ex. den lærde I. I. Ampère siger, at det kun forestiller en Blanding af kristelige og hedenske Guddomme. Ampère gaar endog saa vidt — i sin Voyage Dantesque — at bruge hint Kunstværk som Støtte for en Theori om en besynderlig Sammenblanding af

Hedningedom og Kristendom; men et Medlem af Dydsforeningen, den norske Billedhugger Fladager, der ikke kjendte Ampère og ikke gik efter Rejsebøger, men saa med sine egne Øjne, gjorde mig og Andre opmærksomme paa, hvilken stor og skjøn Ide, der ligger til Grund for hin Rafaelske Tegning. Man ser nemlig øverst Gud Fader og nedenfor ham Dyrkredsen med de tolv Himmeltegn og de Guder, der præsidere i den hedenske Himmel. Men de have faaet en Engel ved Siden, udsendt af Gud Fader. Jupiter vil udslynge sit Lyn, men Englen forhindrer det: han hersker ikke mere, og paa lignende Maade ere de andre Guder gjorte afmægtige. Kuppelen indeholder altsaa det reneste Billede af den aabenbarede Religions Sejr over Hedningedommen og ingenlunde „une association étrange“, en vilkaarlig Sammenblanding af mythiske og religiøse Figurer. Saadant og Mere bringer et Medlem af Dydsforeningen ned til Chiavica del Buffalo, ligesom en Bi bringer Honning til Kuben, og aner ikke, at naar hans Ord bleve trykte i et lærdt Tidsskrift, saa vare de mærkværdige.

Jeg bemærkede, at der ingen Ceremonier behøvedes til Indtrædelse i Dydsforeningen, men maa dog berigtige det. Nogle ere nødvendige, og de ere følgende: Nærved det berømte Springvand, nysnævnte Fontana di Trevi, ligge „Katakomberne“, i ældgamle Dage Begravelsesplads, nu Restauration, Udsalg af koldt Kød m. M. Der gaar man ind, kjøber et Stykke Kjød, faar det indsvøbt i Papir og tager det med sig. Dette Kjød er dog ikke de rigueur[1]; De kan ogsaa gaa ind hos Spækhøkeren ligeoverfor og kjøbe f. Ex. presciuto (Skinke). Ved Siden af Katakomberne bor en Bager, og der kjøber De for en bajocco Brød. Saa forlade vi den lille Gade og komme ud paa Pladsen omkring Springvandet. Den mægtige Vandkunst pladsker, Folket summer, den mørkeblaa Himmel med gyldne Stjerner ligger som et Tæppe over Husene. Vi støde paa en Kone, der sælger Salat, og kjøbe for en bajocco af den dejligste Lactuc-Salat i Verden. Derpaa lade vi den syngende Fontana ligge tilhøjre og bøje ind i en Gade, hvor

[1]) En tvungen Sag.

vi finde et lille Springvand. Der vasker De Salaten godt. Ganske tæt ved er Osterien, og vi træde ind.

Men hvortil alle disse Indkjøb? spørger De; skal det brændes? — Nej, Noget af det skal steges, hvis De har Lyst. Sagen er ganske simpelt, at hvor der er god Vin, kan man ikke faa at spise. Det er en af den evige Stads Egenheder. I Osterien er et Kjøkken, hvor De kan faa Deres presciuto stegt, hvis De foretrækker dette. De kan ogsaa faa lavet Spejlæg, hvis De selv bringer Æg og Smør med. De kan faa Alt, hvad Deres Hjerte begjærer, blot De selv henter det. Vin, Olie, Salt og Peber haves.

Musa, hvis Du nogensinde har været i Osterien i Chiavica del Buffalo — og det tror jeg, Du har — saa hjælp mig nu til at beskrive den. Det er et vanskeligere Arbejde end Iliaden; thi Homer var snu, skjønt blind, og valgte at besynge Gjenstande, der malede sig behagelig for Læserens eller Tilhørerens Øje, medens jeg skal skildre, hvad der ikke tager sig nær saa godt ud for den, der læser derom, som for den, der lever deri.

Der er et Rum med fire Værelser, forenede ved store Aabninger og ikke adskilte ved Døre. Tilvenstre for den Indtrædende staar en Række af Bacchi Rideheste, der for det endnu uopladte Blik tage sig ud som store Tønder, Vintønder. Men jeg selv har med mine egne Øjne engang seet dem alle fem ikke blot med Hoved og Ben, men med Vinger. Ved Enden af Rækken blusser en Ild, Symbolet paa ren, uforfalsket Ofring, og paa, at De, som sagt, kan faa Deres presciuto stegt. Hvorhen Deres Blik ellers falder, seer de tætbesatte Borde, og ved et eller andet af dem findes nok Dydsforeningen. Om de saa var Kejser Napoleon selv, faar De ikke anden Hilsen end et tørt Godaften. Ingensteds i Verden bryder man sig mindre om Rang og Stand end i Chiavica del Buffalo. Hvis man mærker, at De dur til Noget, eller at De har faaet Deres Pas paategnet af det Væsen, der staar ved Roms Port, faar De et Velkommen; men maaske faar De det først ved Deres Afrejse. Det er ikke, fordi disse Folk bilde sig ind at være Censorer og staa højt; men de have ikke havt Bud efter Dem; de have, som jeg nok alt

har antydet, valgt deres egen stille Væren, hvori de ikke begjære Andet end et langt, frit Aandedræt i Roms Lys.

Nu trykke de sig sammen for at gjøre Plads og hjælpe Dem til Deres Aftensmad. De faar Tallerken, Kniv og Gaffel og, hvis De forlanger det, Serviet til at bruge som Dug. Leopoldo kommer og seer paa Dem; thi han er faatalende. De siger: „Una, sei", hvilket i det skjønne italienske Sprog betyder det samme som: Værsgo, Leopoldo, at give mig en Fogliette til sex Bajocchi.[1]) Naar De som en homerisk Helt har mættet Deres kjære Hjerte med Oxens fede Bov eller med magert Lammekjød, saa skjænker De i Deres Glas, og vogt da paa Dem selv! Under de brede Hatte sidde skarpe Øjne, der se, hvad De tænker og føler, som om De var af Glas, og Deres Fremtid i Dydsforeningen afhænger af dette korte Sekund. Hvis De er et sundt Menneske, beslægtet, om end nok saa langt ude, med nogle af de Tusinder, der fra Noah til Luther og fra Luther til den Dag idag have lovsunget Vinen, saa vil De sige Noget, naar denne Saft har vædet Deres Tunge.. Men lad det være ærligt, simpelt og kort. Den norske Kapitajn Møller sagde, idet han satte Glasset fra sig: „Det er, F— tordne mig, Vin!" og det blev anset som godt sagt. Men dersom De nu siger det, er det Plagiat. — Drik heller ikke meget af den tilsyneladende lette Vin. Selve Præsidenten drikker aldrig mere end 1½ Fogliette. Jeg kjender En, som den første Aften i stor og glad Tørst og stolt Selvfølelse drak to, trods modtagen Advarsel og derpaa fulgte med Foreningen op til Quirinalet for at se Kolosserne, Springvandet og Obelisken ved Maanelys. Da de kom derop og En ytrede, at Kummen, hvori Vandet vælder ud, er den skjønneste i Rom, troede han, jeg taler om, at bemærke, at den mægtige Kumme heldte til den ene Side; men da han saa nøjere til, var det til den anden Side. Han besluttede, ikke saa sent paa Aftenen at forurolige Folk med sin mærkelige Opdagelse, men gjorde strax efter en anden, endnu mærkeligere: To Brosten, netop de, han stod paa, vare bløde som Viskelæder. Han vilde knap tro sine

[1]) En foglietta indeholder omtrent ⅔ af en dansk Vinflaske, en bajocco er 1¾ β.

egne Sandser og trykkede haardt til med den ene Fod, og saa syntes det ham, at han kunde stikke sit Ben helt igjennem, lige ned til Kina eller Ny-Holland. Han gjorde sig ikke videre Tanker over, at hans Ben var saa overmaade langt; men da Præsidenten paa samme Tid satte sig i Gang, vilde han ikke forurolige Selskabet og sagde blot: Jeg kommer strax. Saasnart han var bleven ene, saa han Pollux med gnistrende Øjne rykke i Hesten, og ved denne Bevægelse faldt Kummen helt til Side, og Vandet strømmede hen imod ham, hvorover han blev glad, eftersom han følte stærk Tørst; men Vandet vilde ikke naa ham. Det spillede omkring ham i Maanens feagtige Lys og truede med at drukne ham uden at væde hans Gane, og selv kunde han ikke røre sig, formedelst at hans Ben var beskjæftiget saa langt borte. Saa sagde han til sig selv: Jeg har drukket for meget; det er Kogleri Altsammen; og naar jeg blot kunde faa mit Ben op fra Hullet, saa vilde jeg gaa rask, og saa vilde Rusen være ovre, og Ingen vilde mærke Noget. Han besluttede endelig at opgive sin ene Sko, løb med et rask Ryk til, naaede Præsidenten og sagde saa rolig, som om han aldrig havde drukket Vin: Det er ogsaa en skrækkelig Brolægning, jeg mistede min ene Sko. — Saa? sagde Præsidenten, idet han saa ned paa hans Fødder — hvor ingen Sko manglede.

Ja, den romerske Vin er som en Nisse; men næst Solen er den af størst Betydning for Tilværelsen i den evige Stad. Livet er som sagt tarveligt, ikke blot fordi det mest præges af Kunstnerne og deres Sædvaner, men ogsaa fordi man ligefrem har Tilfredsstillelse af Tarveligheden og føler den som Symbol paa Aandens Overherredømme. Vinen, der flyder saa rigelig og billig, naar man opdager dens Kilder, forgylder Tarveligheden; den løfter Løftet, gjør Lyset stærkere og Skyggen dybere, og slynger Stengler med frisk, grønt Løv, hvori vingede, smilende Skikkelser lege, om de strenge, af Døden mærkede Mindesmærker. Og saa løser den Tungen. Hvad vi dog Alt have talt om, uden at lægge Mærke til, at vi ganske bestemt vare veltalende, og uden at tænke paa at faa det skrevet op! Jeg erindrer halv tydelig en Sam-

tale, der begyndte med Lammekjødets Pris og derfra steg til Trojas Belejring, en Tidlang drejede sig om, hvorvidt de gamle Grækere ligesom deres Billedstøtter vare uden Strømper og Benklæder, derfra gik over til Krinolinen og til Kjærlighedens Betydning for Kunstneren og til Sjælens Udødelighed. Folk havde siddet der og fortalt om dem selv med den største Oprigtighed, og saa bliver næsten ethvert Menneske interessant. Vi have hørt simple, rørende Historier, og vi have leet i den ellevilde Munterhed, der hverken kjender Nutid eller Fremtid.

Saa har et dejligt Barn gaaet os forbi. Det synes mig ikke, at man seer mange virkelig smukke Kvinder i Rom undtagen i de højere Stænder, og Buffalo-Osteriens Publikum naar ikke engang op til Middelstanden. Men der kommer en Snedker med Kone og to Sønner, som ere Soldater, og en Datter, Augusta, og denne 15 eller 16 aarige Augusta hører rigtignok til det Yndefuldeste, man kan se. Hvad der især udmærker hende fremfor andre Romerinder af hendes Klasse, er den fine, ranke Hals og den lyse og dog friske Teint. Ogsaa have hendes store brune Øjne et sandt jomfrueligt eller barnligt Udtryk, og hendes Smil er saa gratiøst som nogen Prindsesses. Hun har kjendt Præsidenten fra det hun var Barn og hilser ham altid med glad Venlighed. Ogsaa paa os Andre seer hun med et mildt, frejdigt, om end flygtigt Blik. Hvor flygtigt Blikket end er, synes det mig dog at have noget Forskende; thi hun er forlovet og har vel hørt, hvad Romerinderne sige, at de Fremmede ere bedre mod deres Hustruer end Romerne, og seer maaske efter, om der imellem de Fremmede og den, hendes Fader har bestemt hende til, er nogen Lighed, hvoraf hun tør drage gunstigt Varsel. Kjæresten er Soldat. Stakkels Augusta, hvor yndig Du end er, undgaar Du vel ikke Dine Jevnliges Skjæbne, stakket Hede og saa kold Egoisme. Det kan gjøre En saa ondt at tænke derpaa, og det bringer Tanken hen paa al den Mangel paa Glæde, som er i Verden. Men saa gaar hun forbi og hilser til Afsked, og hendes rare Smil sender En en Glæde i Hjertet, hvorover man glemmer den Sorg, der venter hende — og som vi Andre da heller ikke ere assurerede imod.

Kl. 9½ giver Leopoldo, ved at slukke Lysene, Tegn til, at han vil lukke, og Kl. 10 er Dydsforeningen iseng; thi den er oppe tidlig om Morgenen til Arbejde. Men De har ikke nødig at gaa tilsengs saa tidlig, dersom De ikke vil, og De behøver heller ikke at sidde i Osterien til Kl. 9½. De kan gaa og besøge en Familie, og der er altid elskværdige Familier fra Norden i Rom, ligeledes engelske og tydske, til hvilke De uden stor Vanskelighed kan faa Adgang, hvis De er tolerant og ikke forlanger, at de skulle tale Dansk. Og endelig er der jo ogsaa Italienerne i Rom, skøndt de fleste af os lægge lidet Mærke dertil. Hvis det er Løverdag Aften, vil De gjøre Ret i at gaa op i Skandinavisk Forening. Den bestaar ved Bidrag fra de tre nordiske Riger og er aaben hver Dag og Aften; men det er blevet Skik, at Damerne kun komme der Løverdag Aften. Saa har Ravnkilde fordetmeste sørget for Musik, og det en fortræffelig. Romeren Sgambati og Engelskmanden Bache spille Piano, Castellani, Broder til den berømte Guldsmed, foredrager dramatisk udtryksfulde, komiske eller alvorlige Operasange, den franske Maler Durand med den smukke, sympathetiske Stemme synger Fransk eller Italiensk, ikke at tale om vore Damer, der synge vore egne Sange. Og det er maaske noget af det mest Eventyrlignende, Feagtige, ved Livet i Rom, naar man, efter at have været med Sindet hjemme, „i de dybe Dale“ og „lyttet til de Fugle smaa, som tale“, kommer ud under Sydens forunderlig blaa Nathimmel og under de vidunderlig talløse, tindrende, guldglimtende Stjerner, der først synes at smile med barnlig Venlighed, men, jo længere man seer ind i dem, blive alvorsfuldere og gribe Sjælen med Uendelighedens Magt.

EN JUL PAA LANDET

(1863)

„Bar er broderløs Bag“, er et gammelt, kraftigt Udtryk om den, der staar ene, og skjønt det kan finde smerteligere menneskelige Forhold at anvendes paa, tager jeg dog ikke i Betænkning særlig at bruge det om den, der er ene ved Juletid i Norden. At være uden Venner og Frænder Juleaften, naar Husene ligesom unddrage sig Vinterens klamme Haand og indhyllede i en Atmosfære af Lys og Hyggelighed synes traadte i Forbindelse med en anden Verden, hvorfra der kommer Gaver — eller Julemorgen, naar Klokkerne kalde til Kirke, medens det paa Gaden seer ud, som om det kun er Familier, ikke den Enkelte, der kaldes — eller anden Juledag, naar Leg og Musik og Dands begynder — er saa særegent pinligt, at den, hvis Skjæbne det er blevet, og som husker paa lykkeligere Tider, uvilkaarlig har en Følelse af, at han lider enten som Følge af stor Skyld eller paa haard og uretfærdig Maade. Jeg siger ikke dette paa egne Vegne; thi jeg har ikke Grund til Klage, tvertimod har Skjæbnens Velvillie i denne Henseende gjort mig til en Slags Jule-Gourmand, saa at jeg er tilbøjelig til at gaa et Skridt videre og sige, at broderløs eller idetmindste juleløs er egenlig den, som kun kjender Julen i Byen; thi al Klokkeringning og alle Baller formaa ikke at bringe en Kjøbenhavnerjul op i Højde med en Landsby- eller Herregaardsjul. Til en rigtig Jul hører Stald og Lade og Stakke. Højtiden har sin Oprindelse fra en Stald; det „glade Budskab“ blev sendt til Hyrder, som om ikke Menneskene alene, men alt Levende skulde nyde Godt deraf. Man maa have den bugtede Landsbygades Stilhed om sig, man maa have snedækte Marker og Skove, som lytte til Klokke-

klangen og blive saa tavse derved, og man maa saa at sige paa Klokkens Lyd kunne mærke, at den ikke naar til nogen forglemt Fattig eller til nogen Restauration, hvor Julenadveren sælges som et andet Maaltid, eller til Drosker og Omnibusser, der ikke have Tid til at standse deres Rumlen for Helligaftens Skyld. Det kan være, at Maden er finere i Kjøbenhavn. Istedenfor Risengrød faar man maaske ægte Skildpaddesuppe, istedenfor Gaasesteg Dyreryg, og istedenfor Æbleskiver Iskager; men der er en Duft ved de Retter, som vore Forfædre spiste; de gammeldags Retter ædes ikke blot af Legemet, men Sjælen faar sin Andel som af en Nadver.

Den Jul, jeg nu sigter til, skulde jeg som sædvanlig tilbringe paa Landet, men jeg havde denne Gang modtaget en Indbydelse, af hvilken jeg, sandt at sige, ikke ventede mig stor Fornøjelse. En gammel Skolekammerat af mig, Richard Holm, der nylig havde arvet Godset efter sin Moder, havde bedt mig komme og dele hans Ensomhed, og jeg havde sagt Ja, tildels som Følge af den Betragtning, at jeg saa ofte havde modtaget Juleglæde, saa burde jeg ogsaa engang, forsaavidt det stod i min Magt, yde nogen. Jeg vil ikke paastaa, at det var en egenlig, stor Opofrelse fra min Side; thi jeg holdt af Richard, og jeg tror ikke, at Nogen lettelig kunde møde ham uden at finde Behag i hans aabne, kjønne, kraftige Ansigt. Han var virkelig en smuk ung Mand og forbandt ikke hermed det for os andre Mandfolk Frastødende: Bevidstheden om at være kjøn. Det hidrørte vel især fra, at hans Opdragelse havde været alvorlig; han var først bleven vænnet til at lære noget Ordenligt og Sammenhængende i Skolen og ved Universitetet og havde faaet en praktisk Uddannelse i sit Fag, Landbruget. Heller ikke kan jeg sige, at han kastede en melankolsk Skygge over sin Omgang paa Grund af sin Sorg. Vel var der Noget ved hans Væsen, hvoraf kunde mærkes, at han havde taget sig Moderens Sygdom og Død nær; men han gjorde sig ikke Umage for at fængsle Sorgen til sig eller lade den komme tilsyne. Med Undtagelse af, at det jo ikke er ganske behageligt at holde Jul i et Hus, hvor der nylig har været Lig, var der ikke det Ringeste i Vejen for mig, undtagen det,

at jeg hellere vilde have været til en vis fyensk Præstegaard, ikke just for Præstens, men for hans Døtres Skyld. Noget Selskab skulde vi imidlertid have. Richard — der selv var kommen til Byen — sagde mig, at han ogsaa havde indbudt Majoren, vor gamle Historielærer. Hvorfor den skikkelige Hr. Lind blev kaldt Majoren, er vanskeligt at sige. Maaske hidrørte det fra den Iver, hvormed han i Reglen skildrede historiske Valpladse, og den Nøjagtighed, hvormed han lod Regimenter rykke frem, som om han selv førte dem; maaske var Øgenavnet kommet ganske tilfældig; vist er kun, at det var gaaet i Arv fra Klasse til Klasse, fra den ene Generation til den anden, medens Hr. Lind selv var blevet en gammel Pebersvend. Jeg agtede Majoren højlig, uden dog at betragte ham som passende Erstatning for to smukke, livlige Præstedøtre; imidlertid: Quand on n'a pas ce qu'on aime, il faut aimer ce qu'on a[1]), som en fransk Filosof siger. Nu maa jeg da ogsaa strax tilføje, at det ikke var vanskeligt at holde af Hr. Lind. Han kunde sætte En i en Sindsbevægelse, der vel ikke var saa pikant som Kjærlighed eller rettere Kurmageri, men var mere ublandet behagelig. Han var født paa Landet, men tidlig kommen til Kjøbenhavn, og medens han opholdt sig der, vare alle hans Slægtninge og alle hans Ungdomsvenner, En for En, gaaede bort, og en Skjæbne, som Ingen af os kjendte nærmere til, havde fjernet ham fra Menneskene uden at stille ham fjendtlig til dem. Han var en af de Pebersvende, der ere fordømte til at spise deres Julenadver paa en Restauration, og for hvem Juleklokkerne ringe, som om der igjen var Begravelse, som om den gamle Sorg over Forældre, Sødskende, Venner, ikke maatte have Ro til at blive glemt. Den uventede Indbydelse til igjen at fejre Jul ude paa Landet gjorde ham ganske ung, ja glad som et Barn. Jeg har en Mistanke om, at han anvendte en uforholdsmæssig Del af sine Sparepenge til Indkøb af Julegaver, ikke blot for Tjenestefolkene paa Holmgaard, men for en endnu uopdaget Verden af unge Venner, og medens han gik med mig gjennem den halvtøede, mudrede Østergade, hvor Folks Aande stod ud

---

[1]) Naar man ikke har det, man elsker, maa man elske det, man har.

i den vaade Luft, som om den maatte kæmpe imod Atmosfæren for at komme frem, beklagede han de stakkels Kjøbenhavnere, der maatte holde Jul i saadant et Fængsel. Men da vi kom til Amagertorv og saa Mængden af smaa Grantræer — ligesom en Barneskov — indrømmede han dog ogsaa Muligheden af nogen Julefornøjelse i Kjøbenhavn, og medens han betragtede enkelte, særdeles velskabte Graner, kom han til at forestille sig den Glæde, som vilde herske om dem, naar de vare komne i Hus og pyntede og belyste. „Hvor mange kjønne smaa Børn ville ikke være lyksalige i Øjeblikket, medens de danse om dem!“ sagde han; „ja, Børn! Jeg holder saa meget af Børn — ikke de halvvoxne, klodsede, grusomme Drengebørn, som vi for det meste saa paa Skolebænken, men rigtige Børn, klarøjede, rødkindede, især Piger — har Richard Holm Børn?“ — „Men han er jo ikke gift endnu!“ — „Oh, om Forladelse! . . . . men han kan blive gift . . . . naa, det var en Fejltagelse! . . . . Jeg vilde ikke spørge ham selv, for det vilde jo lade saa fremmed . . . . men jeg skal sige Dem, jeg har kjøbt noget Legetøj til Børnene. Naa, det gjør jo ikke Noget! De Ting forandres jo ikke efter Moden, og de kan bruges et andet Aar, eller jeg kan finde andre Børn — ja, hvor vilde jeg ogsaa hen! Der er jo Guds Velsignelse af Børn i Verden og vistnok ogsaa ovre i den Egn!“

Efter en lang og temmelig besværlig Rejse, gjennem Sjælland, over Storebælt, gjennem Fyen og en Del af Jylland, naaede vi Richards Hjem henad Aften d. 23de December, Lille Juleaften. Trods Navnet bliver Aftenen ikke holdt hellig, undtagen paa faa Steder dermed, at Folkene faa Æbleskiver. Derimod saa vi allerede hvide Kors malede paa Ladeporte og Stalddøre for at holde de Væsner ude, som især færdes og søge at gjøre Fortræd, naar Engle og alle gode Mennesker glæde sig. Ogsaa paa Porten til Richards Gaard var der et stort Kors, og da jeg spøgede med ham over hans Folks Overtro, svarede han: „Ja, i min Fraværelse har Garnisonen søgt at beskytte sig, som den kunde bedst“, og virkelig lod det ogsaa til, af Maaden, hvorpaa han blev modtaget, som om han var ikke blot Husbonde, men Chef.

Næste Morgen ved Frokosten foreslog Richard, at vi

skulde tage over og gjøre Bekjendtskab med hans nærmeste Nabo, og inden vi fik sagt Noget dertil, vare Ridehestene allerede for Døren, hvilket ikke ganske behagede Majoren — ikke fordi han havde Noget imod at ride, tvertimod: „han var jo fra Landet“, — men fordi hans eneste Sybaritisme var „en rolig Morgenpibe“. Den skikkelige gamle Fyr gjenvandt dog snart sit Sinds Ligevægt og lyttede ligesaa opmærksomt som jeg til de Oplysninger, Richard fandt det nødvendigt at give os, inden han forestillede os for Familien. Tiden, som vi tilbragte paa de tre Fjerdingvej over et svagtbølgende, snedækt, næsten træløst Land og med dets faa Træer bøjede mod Øst, slog ogsaa godt til, skjønt Richard havde mere Hast med sin Hest end med sit Taleorgan. Det fremgik af hans Beretning, at Familien hed Beutel, og skjønt mulig af fjern tysk Oprindelse, var den dog aldeles dansk og blev anset for meget rig. Navnet havde imidlertid for nogle Aar siden foraarsaget dem Ubehageligheder, idet Hr. Beutel var kommen i Proces med en Vandmøller Vind, og dette havde givet en Doktor, en slem Spøgefugl, Anledning til at sige Adskilligt om Vind contra Beutel. Tildels af Hensyn til denne fælles Fjende havde de to Stridende forligt deres Sag; men saa havde Doktoren sagt, at nu havde Vind og Beutel slaaet sig sammen, og naar Beutel gik ud, blev Vind hjemme, og naar Vind gik ud, blev Beutel hjemme, for at den af dem, der var ude, kunde forestille hele Firmaet. Saadan Noget slaar jo ikke Folk ihjel, men det generer, og Hr. Beutel tænkte paa, at da hans Familie dog oprindelig var af Adel, kunde han gjerne lade sig kalde von Beutel; men han afholdtes fra at udføre denne Plan, tildels fordi han ikke vidste, hvad Doktoren saa vilde sige. Da havde han en stor Triumf: Først døde Doktoren, og strax efter gjorde Kongen ham selv til Virkelig Etatsraad. Nu hed han ikke længer Beutel, men Hr. Etatsraad! Og kort efter blev endvidere hans ældste Søn, Mathias, udnævnt til Kammerjunker. Etatsraad Beutel havde vel sin meste Tid udmærket sig mere som Landmand og Jæger end som Hofmand; men alligevel var det ham en dyb Tilfredsstillelse at vide, at han nu hørte til de tre første Rangklasser. Han blev imidlertid

ikke saa fordærvet af Lykken, at han troede, han selv havde fortjent den; han sagde idetmindste til Alle, at denne store Naade mest maatte tilskrives hans Forfædre, og af Taknemlighed mod disse blev han meget ivrig efter at bringe dem for Dagens Lys. Han vilde gjerne have deres Portraiter til sin store Sal, og han fik ved en Auktion i Kjøbenhavn nogle gamle Familiestykker; men han vovede ikke at vise dem frem, fordi han anede, at en Doktor igjen kunde sige en Vittighed. En vigtig Opdagelse troede han imidlertid at have gjort, nemlig, at en Beutel i det 14de Aarhundrede havde oprettet et Rytterregiment for eller imod Christoffer d. 2den og var falden i Spidsen for det. Kunde dette blive uigjendrivelig bevist, saa var der Udsigt til at faa et ganske fortræffeligt Stamtræ istand over de Beutler. Med Alt det var Etatsraaden en fortræffelig, gjæstfri Mand. Det Værste var, at hans ældste Søn, Mathias, der hidtil haardnakket havde vægret sig ved at indtræde i Ægtestand og allerede næsten var bleven Pebersvend, pludselig, efter at være bleven Kammerjunker, havde — noblesse oblige[1]) — besluttet at gifte sig og havde givet utvetydige Tegn paa, at han vilde vælge sin Kusine Amalie, som var der i Huset. Og det, tilføjede Richard, havde han upaatvivlelig besluttet sig til blot for ikke at have den Ulejlighed at opsøge en fjernere Brud.

„Men,“ sagde jeg til Richard, „Du omtaler Kammerjunkerens Beslutning, som om den var noget Uheldigt eller Ulykkeligt, og af Din Tone skulde man slutte, at Familien ser Tingen i samme Lys. Er den Føken Amalie da saa styg, eller er der Noget i Vejen med hende?“

Richards Hest blev i dette Øjeblik urolig, og det varede lidt, inden han svarede: „Nej, hun er ikke styg . . . . hun er smuk!“ tilføjede han med en Stemme, som om han vilde gjøre Undskyldning for at have fornægtet hende et Øjeblik, og jeg troede nu at vide, at det ingenlunde var for vor Skyld, at vi skulde saa tidlig paa Formiddagen ud at ride.

„Er der da ellers Noget i Vejen med hende?“ spurgte jeg.

„Nej, hvem siger det?“ svarede Richard, ivrig beskjæftiget med sin Hest; „det er en Dame, man ikke fornærmer.“

[1]) Adel forpligter.

„Nej, og mindst i Din Nærværelse,“ tænkte jeg og lod ham uforstyrret strides med sin Ganger.

Paa den halve Fjerdingvej, vi endnu havde tilbage, overgav jeg mig til mine Tanker om Familien Beutel. Man kan tidt ikke gjøre ved, at en tilfældig Lyd vækker underlige Tankeforbindelser, og saaledes var jeg ved Ordet „de Beutler“ kommen til at huske Bøytlers Kjælder paa Østergade, hvor jeg om Sommeren saa ofte havde spist Jordbær og om Vinteren Østers. Jeg forestillede mig uvilkaarlig de Beutler som smaa, spinkle Folk i en lav Stue, og imellem dem sad en lille, kjøn Jomfru, Frøken Amalie, og tog imod Kur af Kammerjunkeren og min stakkels Ven Richard. Af disse Forestillinger blev jeg udreven ved, at Gaarden med Et laa for os. Der var en simpel Bro over en bred Grøft eller maaske en gammel Borggrav, og ligefor Broen var den rummelige Gaardsplads, omgiven paa tre Sider af Bygninger, men aaben ud imod os. Bygningerne vare lave, regelmæssige, velvedligeholdte Stalde, Lader o. s. v., men venstre Fløj løb ud ligesom i en Knub, aabenbart Levning af en Borg, et massivt Stykke Bygning af røde Mursten med et rundt Taarn springende halvt frem af den vestlige Kant. Det syntes mig tydeligt, at det Hele engang havde været et Slot, og at de Beutler nu kun havde den yderste Fløj, medens Hovedbygningen var afløst af Stalde o. s. v. Den store Portal, som Fantasien kunde gjenopbygge, var forsvunden; men en stor, bred Stentrappe, som vel oprindelig havde ligget midt for Hovedbygningen, var flyttet over til venstre Fløj og tjente nu de Beutler til standsmæssig Opgang. Men Trappen førte til en ganske almindelig, lav Indgangsdør, ret som Symbol paa en Familie, der endnu ikke var paa det Rene med sine Aner og ikke vidste, om de hørte til paa Trappen eller i Huset. Imidlertid, jo lavere Døren var, desto større var min Overraskelse, da den aabnedes og udsendte en Skare Kæmper, som efter at have bøjet Hovederne for at komme ud af Døren toge Plads paa Trappens Øverste. Det var Etatsraaden og hans sex Sønner. En Skare gule Hunde af tilsvarende Størrelse fore samtidig ud mellem Kæmpernes Fødder og sprang imod os med voldsomt Glam enten af Glæde eller af Vrede.

En af de unge Beutler, som saa, at vore Heste bleve forskrækkede, kom os til Hjælp med en lang Hundepisk, slog og sparkede og bød os Velkommen. Med lydelig Træskoklappren paa Brostenene ilede Karle til for at tage vore Heste, og vi stege af. Etatsraaden stod imidlertid med blottet Hoved øverst paa Trappen, rakte os Haanden, alt som vi kom op, og viste os ind i Dagligstuen, hvor vi naturligvis sagde: „Glædelig Jul i Huset!", og hvor Kæmperne svarede i Kor: „Tak, i lige Maade!" Etatsraaden var, som jeg nu bemærkede, ikke fuldt saa høj, men mere skulderbred end nogen af Sønnerne, med Undtagelse af hans Førstefødte, Mathias, et sandt Taarn. Jeg maalte ham med virkelig Beundring; det tog Tid for mig at naa med Øjnene fra hans Fod til hans Isse, hvor der tilmed sad en Hanekam — ligesom det før Slaget ved Svolder tog Tid for Erik Jarl og de Danske at se fra den ene Ende til den anden af „Ormen hin Lange". Da jeg ikke havde glemt, hvad Richard havde fortalt om Kammerjunkerens Tilbøjelighed til Ægteskab, kunde jeg ikke lade være at tænke paa, hvad Følgen vilde blive, hvis Kuldet udviklede sig i samme Forhold som fra Etatsraaden til Mathias. Richard forestillede os; men ved en Fejltagelse eller Kejtethed, der var mig paafaldende, skjønt ikke ganske uforklarlig, sagde han: „Major Lind." Dette gav øjeblikkelig Etatsraaden Anledning til at tale om sin Gaards Historie, om den Borg, som den engang havde været, om Belejringer og Slag, og han indbød os til at bese Taarnet og en nærliggende Mark, en gammel Valplads — „imidlertid vilde Damerne være færdige". Stakkels Lind fandt sig med Ydmyghed i Øgenavnet, som hans Vært og forhenværende Discipel saaledes officielt gav ham, og drømte ikke om, at det gjorde ham til en vigtig og yderst velkommen Gjæst. Det var ham, Borgen blev vist, ikke mig og endnu mindre Richard, som kjendte hele Historien. Etatsraaden havde taget hans Arm, hvad han visselig aldrig, siden Udnævnelsen havde staaet i „Aarhus Avis", vilde have gjort ved en Timelærer. Vi kom ud paa Valpladsen, og saasnart Majoren havde hørt Aarstallet, var han i sit Element, gav en klar og livlig Beskrivelse af Slaget og tilføjede: Iblandt de Adelsmænd, der havde

sluttet sig til Kong Christoffers Fane, var ogsaa en Beutel .... lad mig se .... ja, Didrik Beutel, som af egne Midler havde rejst en Fane Ryttere, og som paa Flugten red ind i et nærliggende Morads og der ynkelig omkom." Etatsraaden og alle hans Sønner vare forbavsede over Majorens Sagkundskab; thi der var endnu ikke langt fra Valpladsen en Mose, skjønt den for Øjeblikket ikke kunde ses under Sneen. Uagtet Etatsraaden ikke følte sig meget smigret ved hans Forfaders „ynkelige" Død, fattede han sig dog snart, især da det mindre kom ham an paa at have en Stamfader, der var død, end en, der virkelig havde levet, og han sagde: „Min kjære Hr. Major, De sagde, at Didrik Beutel var en Adelsmand, der havde fulgt sin Lehnsherres Fane, og det glæder mig at høre det. Han var en af mine Forfædre, og skjønt en jævn, gammel Landmand som jeg ikke bryder sig en Døjt om Adelskab — for det rigtige Adelskab er at svare Vorherre og hver Mand Sit og være en god Nabo — saa er jeg stolt af, at min Forfader som tro Vasal fulgte sin Herre og Konge i Spidsen for sit Regiment. Det er Noget at være stolt af og efterligne i vore demokratiske Tider, da Ingen tænker paa Kongen, og da man ser selv gamle Familier tage Del i Partivæsnet. Men det er dog hos os gamle Familier, at den gode gamle Følelse bør holde sig — ja og saa naturligvis hos Officererne, og det glæder mig dobbelt, at det er en dansk Officer, som har ladet min Forfader vederfare Retfærdighed."

Men gamle Lind, der nu for første Gang opdagede, at hans Major-Titel ikke var en Skjemt, skyndte sig med at blive af med Titlen, som om den var et Klædningsstykke, der brændte ham, og han sagde ganske simpelt: „Jeg er ikke Major; jeg er Lærer i Historie ved Borgerdydskolen i Kjøbenhavn."

„Major eller ej," svarede efter et Øjebliks Overraskelse vor Vært med mere Aandsnærværelse og Høflighed, end jeg havde tiltroet ham, „det gjør ikke Noget; De er en Mand, der har Hjerte for det Gamle og Ridderlige — men jeg syntes forresten, at Hr. Holm kaldte Dem Major."

For at undgaa lange og maaske ubehagelige Forklaringer gav jeg Majoren et Vink, eller rettere, jeg kneb ham

i Armen og sagde: „Hr. Linds Fornavn er Major, hvilket er Komparativ af Magnus; han hedder Major Peter Lind.“

Det kunde gamle Lind ikke nægte, at han hed, skjønt ikke ved Daaben, og dermed var Sagen afgjort, især da Etatsraaden tilføjede: „Jeg er vor Nabo Holm meget taknemlig, fordi han har gjort mig bekjendt med Dem. Oppe i Taarnet har vi et Værelse, der er helt fyldt med gamle Bøger og Pergamenter, og naar saadan en lærd Mand som De vilde tage sig af dem, kunde der vistnok komme meget Mærkværdigt ud deraf, baade om Egnens og om denne Borgs Historie. Vi To maa blive nærmere bekjendte; men lad os nu gaa ind til Damerne.“

Vi traf Damerne i en Stue, hvor Frokostbordet var dækket, eftersom det var en Selvfølge, at vi ikke maatte „bære Julen ud“; men Damerne vare forresten kun to, Etatsraadinden og hendes Søsterdatter, Amalie Winge. Etatsraadinden var en aldrende, fyldig, godmodig udseende Dame, der hverken gjorde det ene eller det andet Indtryk; men ganske anderledes var det med hendes Søsterdatter. Jeg bekjender, at jeg ved det første Blik paa hende havde en Følelse af, at jeg kunde blive forelsket alvorlig og af ganske Hjerte. Hun var ikke overraskende skjøn; men hun var smuk paa den Maade, at hun samtidig vakte Behag og Tillid. Et ubeskriveligt Udtryk i hendes dybtblaa Øjne beskyggede af lange, sorte Øjenhaar frembragte den Overbevisning, at hendes Ord, som der staar i Skriften, vilde være Ja, ja og Nej, nej; at hendes Personlighed var ligesom et Fristed, hvor man trygt kunde give Ære, Liv og Gods i Gjemme, medens Pandens og Øjenbrynenes Form bare Præg af Idealisme og Kløgt. Jeg kunde have forelsket mig i hende — thi den Kjærlighed, jeg formodede hos Richard kunde ikke være en absolut Hindring — hvis jeg ikke havde opfanget et Blik, som hun sendte ham. Saa jomfrueligt, ægte kvindeligt det end var, var det dog et saadant, som en Mand ikke vilde ønske bestemt for sig, naar han først havde set det sendt en Anden; thi Den, som kunde se saaledes paa To, vilde kunne se paa samme Maade paa Flere. Da jeg hurtig gav Agt paa Richard for at se, hvorledes

han modtog og besvarede dette Telegram, saa jeg for første Gang, hvor virkelig smuk han var, eller jeg havde Lejlighed til at iagttage, hvorledes en Mand ser ud, naar Kjærlighedens Sol er i hans Indre og tillige skinner paa ham. Efterat Egenkjærlighedens Anfald var slaaet tilbage, eller efter at den overfor Umuligheden havde strakt Gevær, følte jeg en glad, ren Tilfredsstillelse over at se et saadant Menneskepar.

Men der kom hurtig „Forvandling over Drømmens Aand“; en Sky — hvorfra den kom, kunde jeg ikke se — gik forbi Solen og kastede sin Skygge over Begge. Beutlerne havde vistnok nogen Andel heri, Skyggen var idetmindste synlig ogsaa paa dem. Der var en Tilbageholdenhed eller en Tvang tilstede, som varede ogsaa under Frokosten og kun blev nogenlunde skjult ved, at Etatsraaden og Majoren livlig red deres Kjæpheste Side om Side. Majoren fortalte om gamle danske Feltslag og Statsbegivenheder, og Etatsraaden anbragte jevnlig en Beutel derved, hvilket Majoren for Høfligheds Skyld lod passere som muligt, skjønt ikke bevist. Hvert Øjeblik drak Etatsraaden et Glas med gamle Lind og sagde endelig: „Hør, ved De hvad, Hr. Peter Major eller Major Peter Lind, oppe i Taarnet lige under Bibliotheket er der to hyggelige Værelser med Sol, og naarsomhelst De vil komme — Hr. Holms Krav paa Dem ubeskaaret — er De velkommen, hjertelig velkommen.“

Medens vi red hjemad, var Majoren en Stund mere paavirket af Vinen, han havde drukket, end af selve Etatsraadens smigrende Adfærd, skjønt ogsaa denne var stegen ham til Hovedet. Richard gjorde nogle fortvivlede Forsøg paa at underholde os med Samtale; men da han mærkede, at Majoren havde baade Villie og Evne til at føre Ordet alene, benyttede han Lejligheden til at synke hen i en fuldstændig Fraværelse. Da vi kom til hans Gaard, bad han os om Undskyldning for, at han gik ind og skrev Breve eller, som jeg mistænkte ham for, drømte, velsignede og forbandede, efter Elskeres Skik, naar der er Noget i Vejen. Eftersom jeg ikke kunde være ham til nogen Nytte, fulgte jeg med Majoren, der

i lyksalig Stemning, uden at være beruset, men højlig glad og opmuntret, strax vilde begynde Studiet af Egnens Historie. Medens vi gik igjennem den snedækte Have, fandt han i hver Hævning og Sænkning af Jordsmonnet, i hver lige og i hver ulige Linie, som Træerne dannede, Spor af Befæstning, Lejr, Kamp og Storm. En skjult Side af hans Bevidsthed syntes at tilegne sig Major-Titlen som noget Virkeligt, og han antog undertiden en Stilling, som om han ledede Krigen, ej blot som Major, men som Feltmarskal. Den lille Gamle vilde have været grundkomisk, hvis han ikke tillige havde været saa elskværdig; thi fjern fra ham var enhver Tanke om at prale eller gjøre sig vigtig; han var greben af en Ide, han levede et kort Øjeblik det Liv, hvortil hans aandige Organisme maaske havde været bestemt, og han kunde have bragt mig i Illusion, hvis han havde baaret Generalsuniform istedenfor den mørkeblaa Kalmuks Frakke med Kraven, der sad saa højt op i Nakken, og hvorfra Øskenen stak op. Vi gik ud af Havelaagen, omkring hele Gaarden, og idet vi kom ind ad den store Port, frembød den udstrakte, firkantede Gaardsplads sig for os. Den var allerede for Helligdagens Skyld ryddet og virkede derved med sit hele betydelige Omfang. „Se!" udbrød Majoren, idet han beundrende blev staaende, „det vilde være en Paradeplads, for at bruge et moderne Ord; men i Virkeligheden, i gamle Dage, har den upaatvivlelig været brugt til Turneringer. Hvor nu Staldene strække sig, var formodenlig bygget Estrader for Ridderdamer! Saadan er meget af vor gamle Herlighed forsvundet, ja, det meste. Etatsraaden har fuldstændig Ret: de gamle Familier og deres Aand er borte, og Ingen ved, hvad Herligt der er foregaaet paa den Plet, han træder paa." — „Men," vedblev Majoren efter en lille Pavse, „Folket lever endnu, og i Folket lever Sagn! Og skjønt man maa være forsigtig med Folkesagn, saa er der dog gyldne Korn at finde i dem. Jeg maa tale med Folket! Jeg maa ikke have gjort en Rejse, blot for at føre et Slaraffenliv, men for et Resultats Skyld. Jeg ser et Par Folk derhenne i Krogen, og jeg vil strax gjøre Bekjendtskab med dem og spørge dem ud."

Med disse Ord skred Majoren rask over Gaarden hen imod et Hjørne, hvor der under en Luge holdt en Vogn, i hvilken en Mand og en Kone, Bønderfolk, syntes meget beskjæftigede. Jeg var ifærd med at tænde en ny Cigar ved Stumpen af den gamle, og det tog nogen Tid, saa at Majoren, da jeg kom tilstede, allerede var i fuld Samtale eller rettere Enetale, fordi han, sandt at sige, havde spurgt om Meget, men ikke faaet mere Svar, end om han havde talt Græsk. Sagen var, at skjønt født paa Landet havde Hr. Lind, medens han bibragte den ene Generation efter den anden Kundskab om Mænd og Folkeslag, ganske tabt Evnen til at samtale med sine Egne Landsmænd af Bondestanden, og da samtidig en Bevidsthed om denne Sandhed begyndte at dæmre for ham, bad han mig om at overtage Samtalen, hvilket jeg gjorde.

„God Dag og glædelig Jul."

„Tak, iligemaade," svarede Manden og Konen.

„Naa, De kan tale," hviskede Majoren til mig, „ce n'est que le premier pas qui coute."[1])

„Vil De selv gjøre det næste?"

„Nej, bliv ved; jeg holder mig som Reserve. Ad triarios veniat res.[2]) Triarierne, husker De nok, vare Veteranerne, som afgjorde Slaget og toge Profiten. Det vil jeg ogsaa. Naar man bliver gammel, bliver man egenkjærlig," tilføjede han med et elskeligt, baade barnligt og ironisk Smil.

„Men saa maa De ikke afbryde mig."

„Nej. Stille i Geledderne."

„Hvad hedder I? Jeg synes, jeg skulde have set Jer før," sagde jeg til Manden.

„Det er nok muligt, mit Navn er ellers Vigfus Olsen."

„Og hun er formodenlig Jer Kone," vedblev jeg.

„Somme siger saa," svarede Konen.

„Og hun siger vel ikke Nej, Moer?"

„Nej, hidtil har jeg ikke sagt Nej."

„Saa er der vel heller ingen Fare for, at Hun nogensinde vil sige det."

---

[1]) Det er det første Skridt, der koster. [2]) Lad det komme til Kærnetropperne.

„Det er ikke rimeligt," svarede hun med et Blik til Manden.

Der var aabenbart Humør i de Folk, og jeg fik Lyst til at passiare videre; men Majoren havde gjort en lignende Iagttagelse og sagde: „I er en kløgtig Kone, Mutter; jeg kan godt lide saadanne Fruentimmer."

„Kan Han?" svarede hun, medens hun vedblev at hjælpe Manden med Arbejdet, der bestod i at tømme Tørv af Vognen.

Manden antog det vel for sømmeligt, at han nu ogsaa spurgte, og sagde: „Han er vel fra Aars?"

„Nej," svarede jeg, „fra Kjøbenhavn. Jeg og min Ven, Major Lind, ere i Besøg her paa Gaarden."

„Der er værre Steder end der."

„Det er der. Har I solgt ham Tørv idag?"

„Nej, vi er ikke saa mægtige! Nej, Gaardmanden betaler ham Tørv i Afgift."

„Naa?"

„Ja, og jeg har lejet Mosen af Gaardmanden for det Halve af Tørvene og for ti Dages Arbejde, og dette er en af mine Dage. Men da min Kone er med idag, gaar det for to."

„Er det Jere egne Heste og Vogn?"

„Nej, Kors, det er Gaardmandens."

„Er Mosen stor?"

„Saadan middel."

„Ogsaa middel i Bonitet?"

„Nej, jeg vil nok se paa den Mose mellem Aars og Skanderborg, der er bedre," svarede han, idet han rejste sig højt og tørrede Sveden af Panden.

„Hvor Meget kan I nu tjene ved den?"

„Men," hviskede Majoren, idet han trak mig i Ærmet, „det fører os for langt bort fra Hovedsagen."

„Stille i Geledderne!" svarede jeg i samme Tone; „det er en Mose, vi tale om, og hvor mange Oldsager og mærkelige Ting fra Middelalderen blive ikke fundne i Moser!"

„Det er sandt," svarede Majoren resigneret.

Manden havde imidlertid tænkt sig om og sagde: „Ja,

det er ikke godt at sige; det kommer an paa, hvordan Aaret er, med Regn eller Tørke."

„Ja, men saadan i Gjennemsnit, eller saa omtrent?"

„Aa, saadan tyve Skilling om Dagen — hvad siger Du, Mo'er?"

„Ikke saalangt derfra," svarede hun.

„Nej, han sagde saa, Ole Pind, man kaldte ham Ole Kjæp."

„Hvor mange Børn har I?"

„Ti, Vorherre bevare dem vel!"

„Ti Børn og tyve Skilling om Dagen! Hvordan er det muligt? Hvor gammel er Jert ældste?"

„Hun var sytten sidste Kyndelmisse, saa det bliver nu snart atten."

„Og det yngste?"

„To Aar."

„Saadanne Ting kan Kjøbenhavnsfolk ikke forstaa," sagde Konen, der bemærkede og fornøjede sig over vor Forundring.

„Nej, det er sandt."

„Saavidt jeg kan skjønne," sagde Manden og lænede sig til sin Skovl, „hænger det nok saadan sammen, at derovre er Børn en Udgift; men for os og vore Lige er de en Indtægt. Vore Børn kan snart tjene deres Brød, naar bare man har overstaaet de første Aar. Vor syvaars Dreng er Gaasevogter hos Gaardmanden."

„Ja, men de første, besværlige Aar, I talte om — I maa dog have anden Indtægt end Mosen."

„Ja, vi har lejet en Eng af Hr. Holm, og den føder en Ko."

„Og fire Faar!" sagde Konen; „den Kjole, jeg har paa, er af deres Uld."

„Ja, og min Trøje," tilføjede Manden; „hun spinder det Altsammen."

„Hun lader til at være en god Husmoder," sagde jeg.

„Jeg tager min Hat af for Jer," udbrød Majoren, „I er en agtværdig Kone!"

„Ingen har sagt Andet endnu," svarede hun.

„Ja, men, I er!" raabte Majoren ivrig. „Har I nogensinde hørt Tale om den store Kejser Napoleon?"

„Kjøbenhavnsfolk tror, at de har slugt Alverdens Visdom," svarede hun med et Smil og i en Tone, der borttog Uhøfligheden af Ordene.

„Godt, Mo'er, saa kan jeg fortælle Jer, at da engang en berømt, literær Dame spurgte den store Kejser Napoleon, hvilken Kvinde han agtede højest, svarede Napoleon: Den, der har født sin Mand flest Børn."

„Ja, men," sagde Manden noget mismodig, „Karen Petersen paa Bakken har femten."

„Hvor mange Børn havde Kejseren selv?" spurgte Konen.

„Et," svarede Majoren noget slukøret.

„Stakkel," sagde hun, idet hun hjalp sin Mand Trøjen paa.

„Har I langt hjem?" spurgte jeg Manden.

„Nej, en halv Mils Vej og en Lunte, vi kan være magelig hjemme inden Hellig."

„Hvor er det?"

„Kjender Han Vejen til den nye Etatsraad?"

„Ja."

„Naa. En halv Fjerdingvej paa den anden Side af Vejrmøllen bøjer det af til Sandgraven, hvor vi bor. Skulde de Godtfolk komme den Vej i Julen, og det ikke er for megen Nedladenhed at se indenfor, saa skal De være velkomne."

„Tak, Vigfus Olsen, det kan nok hænde sig."

„Det skal hænde sig! Vi vil komme!" raabte Majoren. „Men, stop, han sagde: Etatsraaden — hører I til Etatsraadens Gods?"

„Nej, det skulde jeg ikke mene, skjønt han, Mathias, eller som de nu kalder ham, Kammerjunkeren, vilde paastaa det."

„Hvordan det?" spurgte jeg.

„Ja, det er snart fortalt," sagde Manden med øjensynlig Lyst til at tale. „For et Par Aars Tid siden stod mit Hus paa Højen; men saa blæste det omkuld, og saa flyttede jeg det ned i Sandgraven. Men Mathias, som er Faderens højre Haand, fandt ud, at jeg var rykket et Par Tommer ned over hans Skjel, og saa forlangte han, at jeg skulde

rykke Huset noget tilbage; men det kan jeg ikke, for det staar klods op til Sandgravens Væg."

„Aa," sagde jeg, „har han ladt Jer blive i Ro saalænge, saa gjør han Jer vel ingen Uro nu."

„Nej, det kan nok være; men han siger, at han kan ikke komme til at grave Sand, fordi jeg er ham i Vejen."

„Aa, der er vel Sand nok i Graven."

„Ja, for alle Andre end for Etatsraaden og Kammerjunkeren. Det er nu ikke længer siden end forrige Uge, saa mødte han mig og sagde: Hør nu, Vigfus, min Taalmodighed er lang, men den har en Ende ligesom enhver Ting undtagen en Pølse, for den har to. Hvis Du ikke snart ser at komme af Vejen med Dit Hus, saa varer jeg Dig ad, Du faar mit Besøg, inden Aaret er omme."

„Det er vel bare en Trusel."

„Ja, vel, er det bare en Trusel; men har Mathias Beutel nogensinde truet uden at sætte det i Værk? — Og nu, siden Kongen har gjort dem til Etatsraader og Junkere, er det rent galt, nu er Loftet ikke højt nok for dem til Vorherres egen Himmel, saadan knejse de."

Medens han sagde dette, gjorde Vigfus sig færdig til at kjøre hjem, med en Ro, som jeg ikke kunde have havt, hvis Mathias havde lovet mig „et Besøg".

Med et nyt „Glædeligt Jul" kjørte Parret; men i Porten standsede Manden og gav Tegn til, at han vilde tale med mig. „Hvis vi ikke har været høflige nok mod Majoren," sagde han, „saa be'e vi om, at han ikke ta'er det fortrydeligt. Det er ikke godt for Smaafolk at tale til saadan en Herre."

Konen tilføjede: „Man kan nok mærke, at han er vant til at omgaas Soldater; men han har vist været god imod dem, det ser han ud til."

Jeg bragte gamle Lind det omtrentlige Indhold af dette Budskab, og han udbrød: „Ja, sandfærdig vil jeg besøge dem i Julen! Og der er jo Guds Gaver af Børn .... hele ti .... der kan jeg tage mit Legetøj med!"

„Al Agtelse for Deres Legetøj," svarede jeg, „men jeg tror, at en Flaske Portvin til Manden og Konen og noget fint Brød til Børnene vil være noksaa velkomment, og det vil jeg tage med."

„Ja, gjør det, men De skal bare se, hvad jeg har for Ting!“ raabte Majoren og tilføjede derpaa med svagere Stemme: „Tror De ikke, jeg kunde tage mig en lille Lur inden Julenadveren? Jeg har anstrengt mig noget i Formiddag, og jeg er dog ikke længer saa ung som for tredive Aar siden.“

„Hvad skulde der være i Vejen for det, Hr. Lind?“

„Ja, men jeg er saa bange for at sove over mig. Vil De kalde paa mig i god Tid?“

„Det vil jeg ganske sikkert,“ svarede jeg, ganske glad over at kunne gjøre den fordringsløse Mand en lille Tjeneste.

Den vævre Gamle fjernede sig med lidt sænket Hoved, og imedens jeg saa efter ham, var det for mig, som om Hjertensgodhed, Tarvelighed og en vis Uskyldighed eller Enfold ikke kunde finde nogen anden eller bedre Form end den, som der trullede afsted i Kalmuks Frakke.

Glad var jeg ved nu at blive ene — ingenlunde fordi han eller Sandgravsfolkene havde trættet mig, men fordi jeg havde en speciel Ven at beskjæftige mig med: Ensomheden, medens Solen sank og Skumringen begyndte. To af Aarets Dage ere særlig egnede for Samkvem med denne Ven: Fødselsdagen og Juleaften; men de ere meget forskjellige med Hensyn til den Karakter, som de meddele Ensomheden. Fødselsdagen er en Milepæl. Der staar aldeles tydeligt skrevet paa dens ene Side, hvor langt vi ere fra Rejsens Begyndelse, og skjønt den anden Side er tom, viser den dog hen imod Rejsens Ende. Sandt nok, endogsaa i et saadant Øjeblik fæste vi sjelden Tanken aldeles bestemt paa Døden — Livet har en hemmelighedsfuld Evne til at se sit eget Spejlbillede ude i den fjerne, disede Horizont — men der kommer dog en Fornemmelse af et slutteligt Formaal, og med denne Stemning maale vi det Forbigangne, opdage de brudte gode Forsætter, erindre de lykkede og de mislykkede Bestræbelser, søge at opmande os til nye, opdage vel ogsaa paa den tilbagelagte Strækning Grave mellem Blomster. Juleaften har Lidet eller Intet af dette. Fortiden, som denne Fødselsdag opruller, er for umaadelig til, at Enkeltmand kan maale den som sin egen; de, som festligholde den, ere Folkeslagene; selv

bliver man et Sandskorn, en Draabe i Oceanet og føler kun Tilfredsstillelse ved, at Ens lille Hjerte i dette Øjeblik ikke banker alene, at det bevæges af en Strømning, som gaar over den hele, vide Jord. Lad da den nedgaaende Sol kaste sine rødlige Straaler over Sneen; lad Skumringen komme ligesom Skyggen af Helligaften, der svæver frem paa brede Vinger; lad de første Stjerner vise sig paa det uendelige Blaa; lad Lysene et for et blive tændte i Landsbyen, som om den lykkelige og hellige Aftens Aand synlig traadte ind i Menneskenes Boliger; lad den første Lyd af Kirkeklokkerne komme og med dens Højtidelighed brede sig ud i Stilheden uden at skræmme den; lad denne Lyd bringe Budskab om, at nu gaar al menneskelig Virksomhed til Hvile, og nu hersker, om end kun for en Stund, Kjærlighedens Aand paa Jordens Kreds — og man opfatter med udvidet Bryst den hele Uendelighed, som er i Øjeblikket, og man gaar glædefyldt, dvælende, fra det bløde Mørke ind til sine Venner for at sige af ganske Hjerte: Glædelig Jul i Huset!

Da vi mødtes til Julenadveren, var det, som om vi alle Tre, skjønt paa forskjellig Maade, kom fra en lignende Forberedelse, og som om vi i Mangel af anden Familie medbragte vor hele Slægt af gode Tanker. Men rigtig Familie var det dog ikke alligevel. Hvilken kraftig, ja ædel Alvor der end kan være tilstede, naar Mænd holde Maaltid, slaar den dog ikke til Juleaften, der ifølge sit Væsen skal være en Familiefest. Hver af os havde altfor meget sin særskilte Fortid og Fremtid, til at det ikke jevnlig maatte synes os ganske besynderligt, at vi vare sammen i Øjeblikket, og den rolige, blide Aand, som var over os, vilde vistnok være bleven trist, hvis Maaltidet ikke var blevet afbrudt af en Ceremoni, som, skjønt saare simpel, lagde Beslag paa vore Tanker. Efter en sagte Banken aabnedes nemlig Døren, og Folkene kom for at sige Tak for Mad. Forrest gik den gamle Husjomfru, noget bleg og spids, men Properheden selv; hendes hvide Forklæde skinnede, som om det var af Julesne. Derpaa kom Avlskarlen, der om Foraaret sætter det første Plougskaar i Jorden og i Høsten gaar forrest med Leen, og efter ham de andre Karle efter deres Rang, og efter dem

Pigerne efter deres Rang, fra Stuepigen til Vaskertøsen. Karlene havde samvittighedsfuldt taget Træskoene af udenfor Døren. En for En drog den lange Række op til Richard, kyssede ham paa Haanden og sagde: Tak for Mad og Glædelig Jul, hvorpaa de sagde det Samme til Majoren og mig; men os kyssede kun Pigerne, ikke Karlene, paa Haanden. Det er en Ceremoni, hvorunder man ikke maa se op; thi hver enkelt af Karlene og Pigerne er maaske genert eller kan ved et pludseligt Blik komme til at gjøre en kejtet Bevægelse; men gjennem Helheden, hvor mekanisk og monoton den end er, ja netop gjennem den ensformige, dæmpede, taktfaste Lyd, og fra saa Mange, fornemmes den gamle Skik og den gamle Aand. Det var første Gang, at Richard sad i sin Moders Lænestol og modtog denne Hylding. Paa denne Plads havde Karle og Piger forrige Juleaften kysset en Haand, der nu var kold, og denne Tanke, som vel Ingen ganske kunde holde borte, udbredte over det Hele en næsten højtidelig Melankoli, og da Døren igjen var lukket, bøjede Richard Hovedet og holdt Haanden for Ansigtet.

„Om Forladelse, mine kjære Venner,“ sagde han, idet han pludselig rejste sig. „Og nu, da Tributen er betalt de Døde, ville vi ikke glemme de Levende.“

Vi fulgte ham i nogen Afstand, medens han gik ned til Borgestuen. „Hør nu, Folk,“ sagde han, „i Julen er der ingen Sorg i Huset; Jomfruen vil give Jer Punsch som sædvanlig — gjør Jer en glad Aften.“

„Her er Punschen,“ sagde Husjomfruen, der efterfulgtes af Piger med dampende Boller.

Richard tog et Glas og sagde: „Saa drikker jeg Jer til, Folk! Tak for det, I have været hidtil paa Gaarden. Glædelig Jul for Jer Allesammen og Alle, I har kjær!“

Skjønt noget genert, traadte efter en lille Pause Avlskarlen et halvt Skridt frem og sagde: „Tak, Husbond! Og saa vil vi Folk, med Forlov, ønske Husbond det Samme. Glædelig Jul for Husbond og for Alle, han har kjær!“

Upaatvivlelig havde Gaardens Folk deres Meninger og Formodninger om Richards Fremtid, ja maaske om Betydningen af hans Ridt til de Beutler; thi Karlene, især de,

der stode længst borte, gave en Lyd som af en Istemning eller et Hurra, der blev bange paa Halvvejen.

Da vi vare komne til Sæde i Stuen, syntes Richard igjen et Øjeblik tilbøjelig til at bøje Hovedet, men opmandede sig og sagde: „Hør nu, Major — for det kan De ikke længer slippe for at være imellem Venner — hvad siger De om en Bolle Punsch?“

„Hvad jeg siger?“ svarede Hr. Lind; „jeg er en Mand af faa Ord og vil ikke sige Andet end: Velkommen! — ikke fordi jeg holder utilbørlig af Punsch; men det kan ikke nægtes, at nydt med Maade er den en god, sund og velsmagende Drik, der befordrer Selskabeligheden, forudsat at den, som man jo kan vente i et saadant Hus som dette, er lavet af gammel Rom, Sukker *quantum satis*[1]) og ikke for meget Citron. Der er dem, som holder mere af Arrakspunsch, og jeg skal ikke nægte . . . .“

„Ja,“ sagde Richard, „her er nu den første Bolle, den anden vil blive af Arrak.“

„Den anden?“ udbrød Majoren; „ja, men saa maa den første drikkes med Maadehold.“

„Det skal den anden sgu med,“ svarede Richard; „har De troet, at vi Jyder ere umaadeholdne, saa har De troet fejl. Men,“ vedblev han i en alvorligere Tone, „tillad mig, før vi tænde Cigarerne, at udbringe en Skaal, som svarer til den gamle Skik, da man holdt Gravøl og gjorde Løfter. Dette Glas er for min Moders Minde, og mit Løfte er, at Ingen, som er hende uværdig, nogensinde skal tage hendes Plads i dette Hus.“

Mig var det klart, at en god Halvdel af denne Skaal var adresseret til en vis Person under de Beutlers Tag, og da Richard formodenlig ved at sende sine Tanker den Vej paany blev opmærksom paa visse Hindringer, havde han strax efter Møje med at holde sit Ansigt i de rette Folder, hvorfor jeg tænkte paa at finde en eller anden interessant Gjenstand for Samtale; men Majoren, som næppe havde ringeste Anelse om, hvordan det kneb for vor Vært, kom mig alligevel i Forkjøbet.

„Mine Herrer,“ sagde han, idet han rejste sig med Glasset i Haanden, „tillad ogsaa mig at udbringe en Skaal, og tillad mig ligesom vor ærede Vært at tage mit Udgangs-

[1]) I passende Mængde.

punkt fra en gammel, nordisk Skik. Selve Julen er en gammel nordisk Fest. Vore Forfædre fejrede Jul længe før Christi Tid, og i vort Sprog er Navnet blevet bevaret, medens beslægtede Nationer have glemt det. Tyskerne sige Weihnachten, Engelskmændene kalde Festen Christ-Messen, Christmas. Men ligesom vi Skandinaver ere de Eneste, der sige Jul endnu som for tusinde Aar siden, saaledes ere vi ogsaa de Eneste, der fejre Julen ikke blot som en religiøs, men ogsaa som en national Højtid. Det er en national Fest i videste Betydning, fordi den — det Religiøse ufortalt — udgaar fra en Betragtning eller Fornemmelse af vor Hjemstavns Forhold til Solen og Lyset, hvorfor ogsaa Lyset giver vore Juletræer en ganske anden Glans end de matte eller smagløse Efterligninger andensteds. Efter Alt, hvad jeg har hørt om Julen og Julelys i andre Lande, er det aabenbart, at man ikke har faaet Øjet op for den symbolske Betydning og næppe nogensinde faar det. Med sit beundringsværdige Instinkt er Folket — jeg mener det dybere Lag af Folket — forblevet trofast mod den Aand, der, om jeg tør sige saa, hører til Forfædrenes Jord; det har gjennem Juletiden en Anelse om Kamp mellem Lys og Mørke og Forudfølelse af Lysets Sejr. Selve Korsene, som vi paa vor Rejse saa i denne og tilgrænsende Egne malede paa Porte og Ladedøre, ere i denne Henseende højst interessante og ingenlunde, som min ærede Ven ligeoverfor mente, blot Tegn paa Overtro. Nej, med min ærede Vens Tilladelse, ikke ganske. I fjerne, uforstyrrede Egne af vort Land bevarer Folket en utydelig Erindring om, hvad der skete for tusinde Aar siden, da nemlig et himmelsk Dynasti blev stødt fra Thronen og et andet indsat i dets Sted. Den afsatte Hersker og Prinserne af hans Hus — Odin, Thor, Thyr o. s. v. — ligge ligesom andre afsatte Fyrstefamilier paa Udkig efter en eller anden gunstig Omstændighed, hvorved de igjen kunde komme tilbage, og i Julen, som især var helliget deres Dyrkelse, ligesom den nu er helliget det nye, sande Dynasti, bestige de deres Stridsheste. Folket, som godt kjender Sandheden af det gamle Ord „*Delirant reges, plectuntur Argivi*“[1]) — endskjønt det just ikke kjender

[1]) Naar Kongerne strides, gaar det ud over Folkene.

Ordene paa Latin — hvad gjør Folket? Jeg spørger Dem, mine Herrer, hvad gjør Folket? Det maler paa sine Porte begge Dynastiers Skjoldmærke. Thi Thors Hammer ligner jo, som vi Alle vide, det hellige Kors, ligesom der jo ogsaa i vor gamle Mythologi var mere Christendom end i nogetsomhelst andet hedensk Folks. Mine Herrer, det er en Selvfølge, at jeg ikke holder med det faldne Dynasti. Hvad Religion angaar, er jeg Christen, det bekjender jeg i al Ydmyghed; for det er tillige noget Stort at være en Christen, en god Christen. Men som national dansk Mand er jeg glad ved at se, at et Minde om den Herre Thor endnu er tilstede i Folkets Blod, og jeg haaber af ganske Hjerte, at hans Hammer skal føles paa vore Fjenders Hoveder, i Nutid og Fremtid som i Fortiden. Mine Herrer, jeg siger ikke, at Thor skal være i vore Hjerter eller i vor Sjæl, men i vor Arm. Lad det hellige Kors være i vore Hjerter, men Thors Lyn i vor Haand. Mine Herrer, lad os paa denne hellige Aften mindes vort Fædreland og sende et Ønske til Himlen om, at Vorherre vil staa det bi. Gud velsigne gamle Danmark, og gid ingen uværdig nogensinde tage Plads i det danske Hus!"

Jeg har maaske gjengivet Majorens Tale noget vidtløftigere end egenlig passende med denne lille Fortællings Omfang; men han talte med en saadan Ild og Hjertelighed, og hans Personlighed gav den noget saa særeget Tiltrækkende, at hvert Ord, hvortil hans Tonefald, Blik og Miner knytte sig, for mig har en Interesse, som Andre vel næppe kunne finde deri. Paa den anden Side maa jeg ogsaa tilføje, at den ikke gik hen uden Opposition, og naar det ikke var ubeskedent af mig, vilde jeg paastaa, at jeg havde Ret i endel Indvendinger; men for at Publikum kunde samstemme med mig heri, maatte jeg være endnu ubeskednere og forelægge ogsaa mine Taler. Det være nok at sige, at Talen bragte meget Liv i os og førte os ind paa Politiken. Man siger i Almindelighed, at Politiken er uselskabelig; men i nærværende Tilfælde fandt jeg ikke dette bekræftet. Vor Vært blev friere og lettere tilmode, som om hans personlige Bekymringer følte sig smaa overfor Fødelandets Anliggender; en om-

hyggelig Diskussion af store Fællesinteresser gav vort Sind en mandig Stemning og vedligeholdt en velgjørende Tørst.

Jeg kan næsten ganske forbigaa den følgende Dag, Juledag. Det er vistnok den eneste Helligdag i Landet, der bliver fuldstændig højtideligholdt; intetsomhelst Arbejde foretages, undtagen hvad der hører til Føde for Mennesker og Dyr, og da denne Beskjæftigelse er ganske uden Rival, bliver den ogsaa passet godt.

Heller ikke har jeg Meget at berette om anden Juledag, skjønt vi vare paa Jagt hos en Hofjægermester omtrent halvanden Mil borte. Majoren vilde være med, men var træt, inden vi kom til den anden frosne Brakmark, og trak sig tilbage til Damerne, og jeg har mine Grunde til ikke at slaa om mig med Jagteventyr; thi medens jeg engang stod foran en høj Busk, mærkede jeg en Uro mellem Skytterne, foraarsaget ved, at en Hare var sprungen op bagved os. Jeg vendte mig om og saa igjennem Busken Haren ganske tydelig og lige for mig, hvilket bragte mig i den største Iver for at nedlægge den; men da jeg ikke godt kunde skyde igjennem Busken og ikke havde Tid til at løbe til Siden, skjød jeg over Busken, hvilket vakte en homerisk Latter og gav Anledning til utallige Vittigheder om, at jeg skjød med Bombe. Naar jeg nu tænker derpaa, synes det mig ubegribeligt, at jeg kunde være saa dum; men, naar man ikke er en øvet Skytte, skal man ikke forsværge nogensomhelst Jagtdumhed. Der er en Mand, som endnu, hvert Aars anden Juledag, faar sig en sund Latter, naar han fortæller om min Bedrift.

Efter Jagten var der stor Diner og Dans. De Beutler vare blandt Gjæsterne, og imellem Richard og Frøken Amalie fandt samme Scene Sted som ved forrige Møde: først henrykt Glæde ved første Øjekast og strax fulgt af Nedslagenhed, idetmindste paa hans Side, uden Tvivl foraarsaget ved, at han, for ikke at bryde aabent med Beutlerne, maatte holde sig i Afstand fra hende. Det syntes at give ham Lise, at jeg ved Tilfældets Gunst fik hende til Borddame; han betragtede mig maaske som sin Stedfortræder eller som Hindring for en Anden og

Værre. Men skjønt det for mig var en behagelig Omstændighed at være halvanden Time ene med Frøken Winge — thi Kammerraad, Landvæsenskommissær Moes, som sad paa hendes anden Side, gjorde egenlig Tjeneste som Væg, og han var saa beskjæftiget med Mad og Drikke, at han knap, som mange andre Vægge, havde Øren — saa følte jeg dog, at Situationen ikke var ganske uden Fare, nemlig for mig selv. Det er næsten tantalisk at sidde hos en saadan smuk Pige, der ikke blot er elskværdig, men betragter En som Stedfortræder for en Anden, imod hvem hun vil være specielt elskværdig, og saa hele Tiden passe paa sig selv og værge sig imod det Behag, hun vækker. Der var Øjeblikke, da jeg hartad ønskede, at hun maatte vise sig lidt kejtet eller sige noget Skurrende, for at jeg kunde trøste mig med, at det ikke var mig, men Richard eller Kammerjunkeren, der skulde have hende. Men hun vilde ikke, eller rettere, hun kunde ikke. Det var netop det Fortryllende ved hende, at man fornam en Natur, der uden overvættes Dannelse var harmonisk og gik rigtig ved Hjælp af sit Instinkt.

Jeg har ofte bemærket, at naar i en Fortælling eller Roman mindre fejlfrie Kvinder, blandede Naturer, ere skildrede, saa blive de fleste Læserinder misfornøjede — Nogle, fordi de ville, at hvad der skrives og trykkes, skal pege mod Idealet, og fordi de ikke bemærke, at Idealet ikke altid kjendes i Enkeltheder, men gjennem en Helhed — Andre, fordi de have en Fornemmelse, som om der udenfor deres Bolig blev ophængt et ugunstigt Skilt — medens Sandheden tvertimod er, at Beskrivelser af yderst fortræffelige Kvinder ere langt mere farlige, fordi de forhøje unge Mænds Fordringer. Jeg kjender en lille Gaas, der aldrig var bleven gift, hvis ikke en Dumrian havde af en Roman faaet Angst for kløgtige Damer. Men maaske ville de fleste Læserinder svare, at de slet ikke forholde sig saa egenkjærlig til en Skildring, det er dem blot om Sandheden at gjøre, og de vide bedst, hvor megen kvindelig Elskværdighed en Mand kan finde at beskrive, naar han søger rigtig. Eller maaske sige de: Værsgo, forhøj kun de unge Herrers Fordringer, vi

er slet ikke bange. Ja, ja, saa toer jeg mine Hænder, og vender tilbage til Frøken Winge.

Det Fængslende ved hende var som sagt det Harmoniske: Belevenhed og Naturlighed, et fint Gemyt og sund Sans, en glad Livlighed forenet med et Præg af Alvor og Pligtfølelse. Mange af os tage imod Pligten som en Nødvendighed, som Noget, vi skylde Verden og en fornuftig Egenkjærlighed, medens højere Naturer have Pligtfølelsen i sig som et Instinkt, der er paa Vagt og i Virksomhed, inden Noget, der truer den, kan nærme sig og faa Magt. En saadan pligtbunden Natur, der viser sig, ikke i kantet, visnet Form, men i en ungdommelig og yndefuld Skikkelse, udøver en sær Magt, en poetisk og tillige moralsk. Vistnok kunde jeg ikkun bedømme hende efter, hvad hun sagde, og ikke ved at se hende i Handling; men jeg skildrer jo ogsaa kun den Overbevisning, som hendes Væsen frembragte hos mig, og en af Grundene til, at jeg med Føje kan sige Overbevisning, ikke Indtryk, hidrørte rimeligvis fra hendes Stemme. Den kan naturligvis ligesaa lidt som nogen anden Musik beskrives; men af hvad Art Virkningen af et Menneskes Stemme end er, saa kan i Reglen siges, at den er ægte. Alt Andet kan forfalskes, selv et uskyldigt Blik kan være studeret; men Stemmens egen indre Klang og Tonart er Ingen Herre over. Jeg kunde have lyttet til hendes Stemme uden Hensyn til, om Ordene, den iførte sig, havde Mening eller ej — men den Slags Stemmer skjænker Naturen ikke sine Børn uden tillige at give dem Intelligens at fylde dem med.

For mig var det ligesaa vanskeligt at tale til hende om Richard som ikke at tale om ham, medens han sad i nogen Afstand og, saa godt det kunde ske, holdt Øje med hendes Læber og formodenlig samtidig tænkte paa, hvorledes han med stor Behændighed skulde faa mig til at tale om hende og gjengive hendes Ord. Endelig maatte Gjenstanden jo berøres, og jeg antog rigtignok, at hun vilde bruge mig paa den Maade, som han ventede; men jeg kunde ikke gribe hende i det. Efterhaanden mærkede jeg, at under Indflydelsen af en eller anden Magt var det mig og ikke hende, der vilde tale om ham; under Fægt-

ningen, som fandt Sted mellem os, kunde jeg ikke komme til at bruge et Stød, som en Dame engang havde lært mig med de Ord: Vær elskværdig mod en Dame ved at give hende Lejlighed til at tale. Al min Elskværdighed gik efterhaanden op i Stræben efter at tale til hende om det, hun helst vilde høre, uagtet jeg gjentagne Gange sagde til mig selv: Du Nar, Du sidder jo her som hin Krage med Osten, hvem Ræven bad om at synge. Kun i Forbigaaende — og jeg mærkede ikke engang Vejen, ad hvilken hun kom dertil — fortalte hun, at medens Richards Moder levede, havde han givet hende (Frøken Amalie) Undervisning i Tegning, og da jeg senere tænkte derover, oversatte jeg denne Meddelelse til: Hvis De har mærket noget, saa skal De ogsaa vide, under hvilke Auspicier vor Kjærlighed er begyndt. Midt under vor Samtale kom Majoren hen til mig og spurgte hviskende, om det var rigtigt, at han i en Skaal, han vilde udbringe, hentydede til et snart og lykkeligt Ægteskab mellem Kammerjunker Beutel og Frøken Winge. Jeg gav et Sæt og saa vistnok paa ham, som om jeg vilde kneble ham. Den Gamle misforstod mig aldeles, men kom gjennem Misforstaaelsen til det heldigste Resultat. Han sagde: „Oh .... jeg ser! .... Stakkel! .... ja, jeg skal nok tie!" — og listede sig tilbage til sin Plads. Min Forfængelighed vilde gjerne udlægge det saaledes, at han med „Stakkel" sigtede til Kammerjunkeren; men jeg tror dog, han mente mig. Hun spurgte mig, hvad det var, der pludselig havde bragt mig i Affekt, og jeg svarede, at Majoren, som holdt saa meget af Richard, havde haft til Hensigt at udbringe hans Skaal og ønske ham en Hustru inden næste Jul. Hun blev blussende rød og forsøgte paa at gjøre Kammerraad, Landvæsenskommissær Moes veltalende; men da Rødmen var forbi, opgav hun Forsøget.

Een Dans fik Richard med hende; den havde alle sex Beutler med Kammerjunkeren i Spidsen ikke Behændighed nok til at forhindre. Men l'appétit vient en mangeant[1]), og Richard fik alligevel ikke flere Danse med hende.

Vi kom hjem opad Morgenstunden, og Dagen hengik

[1]) Appetiten kommer, idet man spiser.

med Søvn og med et nyt Middagsselskab, hvor de Beutler ikke vare tilstede.

Den følgende Dag, 28de December, erklærede Majoren ved Frokosten, at nu havde han haft nok af Julefornøjelse, nu var det Tid, at han tog sig noget nyttigt for, og nu vilde han uden Ophold gjøre Begyndelsen med at besøge den interessante Bondefamilie, hvor der upaatvivlelig var Sagn at opdage (og hvor han kunde anbringe noget af sit Legetøj). Han bad mig om at følge med, hvilket jeg lovede, uagtet Richard aabenbart ønskede at have mig i Enrum og pumpe mig ud, hvilket jeg ikke havde Lyst til, dels af en Slags Koketteri, dels fordi jeg ikke kunde finde mig i at tale om Frøken Amalie saa forbeholdent, som hans Mangel paa Fortrolighed vilde gjøre nødvendigt. Jeg agtede hos ham, at han holdt Hævd over sin Følelse og ikke vilde udsætte sig for at gjøre den til Konversations-Gjenstand; men saa maatte han ogsaa tage Følgerne.

Trods Majorens Utaalmodighed kom vi dog ikke afsted før henved Kl. 12, og saa tog det en lang Tid, inden vi fandt Vigfus Olsens Hus; thi uagtet han selv havde sagt, at han boede i Sandgraven, havde jeg dog uvilkaarlig taget det som en Metafor eller idetmindste forstaaet det, som om „Sandgraven" var Navnet paa en vis Del af Egnen. Men i en Sandgrav boede han, skjøndt ikke netop paa dens Bund; Huset stod ligesom paa et lille Forbjerg, der sprang ud omtrent midtvejs mellem Jordens Overflade og Hullets Bund. Husets eller Hyttens Skorsten naaede netop til Jorden, saa at den kunde aande frit, medens Afgrunden gabede lige under Vinduerne. Husets Indgang vendte ud imod den Sti, ad hvilken man steg ned, og foran laa en lille bitte Kaalhave. Men Hytten syntes saadan i Læ for Himlens Vinde, dens Straatag saa' saa hyggeligt ud, og i den lilliputske Have med snedækt Kaal havde man et saa kjønt Billede paa lykkelig Nøjsomhed, at den Lyst, vi alle bære i os til at søge Lykken i afsondret Fred, uvilkaarlig blev vakt ved dette Syn. Vi bandt Hestene til et Piletræ og gik igjennem Haven. Det varede en Stund, inden efter gjentagen Banken Døren blev aabnet paa Klem af en kjøn Pige paa

sytten, atten Aar, med Øjnene røde af Graad. Da vi spurgte efter Vigfus Olsen, nølede hun med at svare; men da jeg sagde: „Hvis Vigfus eller hans Kone er hjemme, saa sig, at vi ere de to Kjøbenhavnsfolk, de nok vide," saa gik hun ind, efter omhyggelig at have lukket Døren. „Graad ogsaa her!" sagde Majoren medlidende; „men," tilføjede han med et Blik paa den Pakke, han havde i Haanden, „vi skal nok faa dem til at smile!" Pigebarnet kom tilbage og sagde grædende: „Værsgo at gaa ind og se vor Fa'er," og da vi kom ind i Stuen, saa' vi i en Alkove eller rettere i en Trækasse i Væggen Vigfus Olsen ligge med Hovedet omviklet af blodigt Linned, og Blodpletter paa Sengen.

„Hvad er det, Vigfus Olsen?" sagde jeg, „har I gjort Jer en lystig Jul?"

„Ja, lystig nok er den bleven, men ikke for mig," svarede han med svag Stemme.

„Hvad er der i Vejen? Hvor er Jer Kone?"

„Hun er gaaet til Karen Peersen paa Bakken efter Hjælp."

„Men hvad er der hændt Jer? Er I faldet ned i Sandgraven, eller er I væltet?"

„Aa, ja, væltet, men ikke af en Hest, næ, af En, der er stærkere end en Hest."

„Min kjære Vigfus," sagde Majoren, „i Deres Stilling skal man være dobbelt forsigtig med sine Ord. Vorherre er visselig stærkere end en Hest; men det er ikke passende at anbringe ham i den Sammenligning."

„Han, jeg taler om," svarede Vigfus, „har kun lidt at gjøre med Vorherre; tvertimod!"

„Min gode Ven, Vigfus!" sagde Majoren ivrig, „De maa virkelig ikke tale saadan. Han, De nu taler om, har ikke Magt over os Mennesker og kan ikke krumme et Haar paa vort Hoved."

„Ja," svarede Vigfus Olsen, „det kan nok hænde sig, at han ikke kan krumme et Haar paa mit Ho'de; men itu er det. Det kan min Kone og mine Børn bevidne, hvis de Godtfolk ikke kan se det selv."

„Hør nu, Vigfus," sagde jeg, „hvem er det, I taler om?"

„Om ham, Mathias, Kammerjunkeren, natyrligvis," svarede Vigfus.

„Kammerjunker Beutel!" raabte Majoren og jeg; „har han slaaet Jer?"

„Ja, hvis han ikke vil gaa fra det som en Løgner, skjøndt der er Vidner! — Og der gror ikke Græs, hvor han slaar. Med mig er det nok ude."

„Nej, hør nu, Vigfus, sæt Dig nu bare ingen Griller i Hovedet og vær ikke forknyt. Har han slaaet Dig i Gulvet, saa maa Du ikke gjøre ham den Fornøjelse at blive liggende. Drik nu først et Glas af denne Portvin, som jeg har faaet af Jomfruen paa Holmgaard, den vil gjøre Dig godt. Jeg bragte den med, for at vi skulde drikke paa et Glædeligt Nytaar, og det vil vi gjøre alligevel, for det kan blive et lykkelig Aar for Dig endnu."

Vigfus sagde ikke Nej til Vinen, og den gjorde ham synlig godt, medens Majoren stod med et ynksomt Blik paa sit Legetøj og derefter saa' paa mig med virkelig Misundelse.

Vigfus Olsen gav os nu en Beretning om det forefaldne; men den var baade vidtløftig og utydelig og vel ogsaa beregnet paa at vække vor Medfølelse. Efter hvad jeg kunde skjønne, var Sammenhængen kortelig denne: Et Par Timer før os var Kammerjunkeren ledsaget af to Tjenestekarle kommen til Sandgraven og havde befalet dem at grave Sand lige under den fremskydende Pynt, hvorpaa Huset stod. Maaske havde han kun gjort det som en Demonstration, eller for at Græs ikke skulde gro over hans formentlige Ret; men Vigfus mente, at det ligefrem skete af Malice, for at styrte hans Hus omkuld. Næppe var der taget et Par Skovlfulde Sand, før Kammerjunkeren raabte op: „Kan Du høre mig, Vigfus Olsen?" og da Vigfus ved Lyden af den frygtede Stemme fór ud, vedblev Mathias: „Se nu, Vigfus, vi er ifærd med at tage lidt Sand hjem fra vor Sandgrav, og da dit Hus derved kunde komme til at svæve i Luften som en Ballon, saa vil jeg raade Dig til, at Du rydder det, for at det frit kan stige tilvejrs." Istedetfor at bede om Skaansel og give gode Løfter, som Mathias maaske havde ventet, blev Vigfus ude af sig selv af Harme, fór ind og hentede en

Plejl og raabte ned, at han vilde forsvare sin Kone og sine Børn, saalænge der var Liv i ham. Med lange Skridt steg da Kæmpen opad Skraaningen og stod snart ved Siden af Vigfus. „Saa Du truer?“ sagde han og var ganske rød i Ansigtet, og „Øjnene skinnede som to smaa Stykker Kul“; „truer Du mig?“ — „Jeg vil værge for Kone og Børn,“ svarede Vigfus noget ængstelig. — „Det er saa længe, siden nogen har truet mig med Hug,“ sagde Mathias, „og det er saa tappert, at jeg ikke kan lade det ubelønnet,“ og næste Øjeblik havde Vigfus en Fornemmelse, som om Tordenen slog ned i hans Hoved, og det lynede fra alle Himmelhjørner. Men om hans Hoved var gaaet istykker under Kæmpens Haand, eller han i Faldet havde slaaet sig paa en Sten, kunde han ikke sige, for han var ikke kommen til sig selv, før han laa i sin Seng.

Vigfus saa' rigtignok foruroligende bleg ud; men det var dog øjensynligt, at hans Hjerne ikke havde lidt Skade, og af et almindeligt Hul i Hovedet, selv om det er noget stort, plejer en Jyde ikke at dø. Det var og blev imidlertid en meget alvorlig Sag.

„Hvad vil Du nu gjøre?“ spurgte jeg.

„Gjøre? — Jeg har ikke stor Lyst til at komme af Regnen i Tagdryppet.“

„Hvad mener Du dermed?“

„Ja, se nu, jeg kunde jo sagtens sende Bud til Bondevennernes Agent, og saa vilde alle Rigens Blade glamme efter disse Beutler, og Kongen vilde kassere deres Etatsraadskab og Kammerjunkerskab. Men det vilde bare gjøre dem værre endnu. Byfolkene vilde bruge mig som en Plejl; men mit arme Hoved kom sig ikke for det, og har jeg Raad til at føre Proces om min Grund?“

„Ja, men noget maa dog gjøres.“

„Ja, noget vil blive gjort, og det, som værre er .... Vil en af de Godtfolk ulejlige sig med at lukke Døren? .... De saa' min ældste Datter, Anne Kirstine. Der er en Boelsmandssøn, som løber efter hende; men vi er for smaa til, at hun kan faa ham, og saa har jeg holdt dem fra hinanden. Men naar jeg nu dør, saa bliver hun forført, stakkels Tøs, og det er dog Synd for hendes Ansigt. Vi

skylder alle Vorherre en Død; men det gjør Døden bitter at gaa paa."

Hvorfor den stakkels kjønne Pige skulde blive forført, indsaa jeg rigtignok ikke som Nødvendighed; men det slog mig, at lignende Ytringer findes i Sagaerne, og der vise de sig altid profetiske.

Vi antoge imidlertid, at det var høj Tid at lade Vigfus faa Ro, og tog Afsked med Løfte om at sende en Doktor og komme snart igjen.

Under den hele Fortælling havde Majoren ikke sagt et Ord; men saasnart vi vare udenfor, gav han Luft for sin brændende Harme over dette skammelige, morderske Anfald og for sit lidenskabelige Ønske om at se det straffet. Al hans Kjærlighed til de Beutler var som blæst bort; havde han kunnet opføre et Batteri af Kanoner eller Blider, vilde han, efter at have ladet Kvinderne gaa ud, skudt Borgen ned i Bund og Grund og saaet Salt paa dens Ruiner. Hans stærke Lidenskab bidrog til at gjøre mig rolig, og jeg saa' desuden Sagen fra en Side, Majoren ikke havde Øje for. Jeg havde en Anelse om, at Kammerjunkeren aldeels ikke havde tilsigtet en direkte Strid med Vigfus Olsen, men kun i sit onde Lune — hvilket jeg forklarede i Lighed med det, en Hanelefant har, naar den føler sig tilsidesat — var gaaet videre end paatænkt. Hans egenlige Hensigt var vistnok at komme i Strid med Richard Holm, hvis Grund Vigfus Olsen havde lejet. Hvorfor vilde han ellers netop nu rippe op i Striden om Grænseskjel? Og kom det først til Strid med Richard, saa var Vejen spærret for min Ven til at se og tale med Frøken Amalie. Jeg indsaa, at det voldsomme Slag paa en Maade var til Held for Richard, forudsat, at han ikke kom ti lat tage sig af Sagen, og jeg ønskede derfor at holde ham uvidende derom saa længe som mulig.

Det kunde imidlertid ikke nytte at tale til Majoren om den højere Politik, hvor Eros og Justitia paa indviklet Maade havde Portefeuiller, og jeg nøjedes derfor med at gjøre ham opmærksom paa, at Vigfus Olsens Tarv var vigtigere end Straf over Kammerjunkeren, og at vi, for at Richard ikke strax skulde blive nødt til at skride

juridisk ind, helst maatte se efter, hvad vi selv mulig kunde gjøre. Mig forekom det, tilføjede jeg, at jeg saa' Traade, der kunde blive til et Reb om Kammerjunkerens Hals; men vi maatte være forsigtige.

Majoren var rede nok til at love, at han for ikke at bringe Richard i Ubehageligheder vilde tie stille, og han tilføjede: „De kjender saa mange Folk og kan sno Dem i Verden; jeg er ikke andet end en Mus; men en Mus befriede engang en Løve."

Lidet tænkte jeg, at Majoren næsten talte profetisk, da jeg i mit Overmod svarede: „Ja, men her gjælder det om at binde en Løve, og derfor vilde det være heldigere, om De istedetfor beskedent at være en Mus, var noget andet, som De ikke er."

„Og hvad er det, maa jeg spørge?"

„En Kamel, for Løven er jo bange for Kameler."

„Gid jeg da var en Kamel, blot det kunde hjælpe den stakkels Mand og hans Datter!" svarede Majoren.

„Ja, det er Hovedsagen! — Det meste vil komme an paa Herredsfogden. Hvis det er en Mand, man kan tale sig tilrette med, saa kan der komme meget godt ud af det Lynslag. Kjære Hr. Lind, bliv ikke utaalmodig, men lad mig raade!"

„De skal raade! De skal! De skal være Manden, der taler, Haanden, der handler, ja Hjernen, der tænker; jeg vil ikke være andet end Blæsebælgen, der puster til Ilden. I vore Dage," tilføjede han med et blidt Smil, „er Verdensordenen forstyrret; den gamle er hidsig, og den unge er viis."

Da jeg ret kom til at tænke over Sagen, opdagede jeg, at jeg ved at ville holde Richard udenfor den, egenlig havde tænkt mindre paa ham end paa Frøken Winge. Havde jeg været en mefistofelisk Regissør ved denne Verdens Scene, kunde det vil have moret sig at se et Experiment gjort med hende, at iagttage, hvorledes hun vilde tage sig ud i Kamp og Forvirring. Jeg forestillede mig tydelig nok, at hun for Tiden ikke gik ligegyldig om, men at hun som en Penelope i Stilhed syslede og vævede paa en eller anden lille Plan om Udsættelse og Redning og styrkede Garnet med Haabets Islæt. Men hvis denne

huslig-kvindelige Snildhed ikke længer var paa sin Plads, hvis hun skulde vælge imellem et usandt og uhelligt Ægteskab eller et aabent Brud med sin Familie, hvis hendes Natur fik den Opgave at bringe stærke og lidenskabelige Dissonanser i Harmoni, hvordan vilde hun saa bestaa, hvor vilde Skjønheden blive af? Jeg havde faaet hende saa kjær, næsten kunde jeg sige: søsterlig kjær, hun var i den Grad for min Forestilling kommen til at tilhøre det gode i Verden, man vil have uantastet, at jeg med Ængstelighed og Uvillie tænkte paa en saadan mulig Forstyrrelse. Hvad Richard angik, regnede jeg, at han jo nok i Løbet af denne eller næste Dag paa en eller anden Maade vilde høre om det forefaldne; men det var dog noget ganske andet end, om vi fortalte ham det og med eller mod vor Villie gjorde ham det til en Æressag at tage Parti.

Ved Middagsbordet fik vi Samtalen i ret livlig Gang ved at lade Richard give Oplysning om Familier i Nabolaget, og da han omtalte to Herremænd, som laa i Proces, kunde jeg ganske naturlig udspørge ham om Dommeren paa Egnen. Jeg erfarede da, at Herredsfogden tillige var Byfoged i nærmeste Kjøbstad; men hvad Richard tilføjede om hans Karakter, var just ikke meget trøstende: „Han er Enkemand, en forlibt Nar og ubehagelig Person." Men da jeg spurgte: „Kommer han hos Etatsraadens?" og Richard blev rød, imedens han svarede Ja, saa trøstede jeg mig med, at min Ven med en Ensidighed, som ikke er usædvanlig hos Elskere, havde fældet en Dom, som ved Appel kunde blive underkjendt. Ogsaa byder Retfærdigheden mig at tilføje, at Richard hurtig tog Magten over sig selv og tilføjede saa koldsindig som mulig: „Han skal være ret flink i sit Embede. Vi træffe ham nok en Gang derovre .... han er intim Ven af Kammerjunkeren, det vil sige tilsyneladende, ikke oprigtig; men Kammerjunkeren hører til den Slags Mennesker, som let kunne narres, fordi de ikke kunne være mistænksomme mod flere end een ad Gangen" — hvilket jeg uden at bruge stor Skarpsindighed oversatte ved: Enkemanden gjør Kur til Frøken Amalie.

Jeg begyndte at se, at der i det uskyldige Landliv var

ganske god Mulighed for en Intrige; men jeg kunde endnu ikke se, hvordan den skulde slynges.

Majoren vilde have, at vi strax skulde tage til Byen, men gav efter, da jeg gjorde ham opmærksom paa, at Richard vilde være beskjæftiget med Regnskaber næste Formiddag; saa kunde vi tage ene afsted og med det samme høre til Vigfus Olsen. Dette skete ogsaa. Vigfus havde, som det var at vente, faaet Feber, og Doktoren havde paabudt saa megen Ro som mulig. Frøken Amalie havde allerede været der om Aftenen og bragt Syltetøj og Vin m. m. Det lod til, at Konen opfattede dette, som om Frøken Winge vilde bøde lidt paa sin tilkommende Husbondes Forseelse, og hun tilføjede: „Det er Synd for hende.“ Vi forlangte ikke, og hun gav ikke nærmere Forklaring af dette Ord, og det var ogsaa det eneste, som blev ytret med Hensyn til Beutlerne. Der lød ingen Klage og ingen Vrede, og denne Tavshed, medens der var øjensynlig Angst, og medens Manden stønnede, gjorde mere Indtryk paa mig end hele Vigfus Olsens Beretning forrige Dag. Da vi forlode Huset, mærkede jeg, næsten til min Forundring, at jeg var inderlig forbitret paa Kammerjunkeren og ønskede Strid med ham; men lykkeligvis havde jeg to Mils Kjørsel i en skjærende Nordenvind til at afkjøle mig.

Da vi gik fra Gjæstgivergaarden ned ad Kjøbstadens Gade, saa' vi i nogen Afstand Kammerjunkeren komme gaaende Arm i Arm med en Mand, i hvem jeg paa den guldbroderede Krave strax kjendte By- og Herredsfogden.

„Nu,“ sagde jeg til Majoren, „gjælder det om at give Agt. Paa vor Selvbeherskelse beror maaske Vigfus Olsens Vel og Ve.“

„Qui nescit simulare, nescit regnare“[1]) var Svaret; „for en Gangs Skyld vil jeg være Jesuit og lade Hensigten hellige Midlet — men paa en Betingelse: Betro mig Deres Angrebsplan.“

„Men, kjære Hr. Lind, her er endnu ikke Tale om Angreb; vi ere ude paa Spejderi, vi rekognoscere Terrænet .... De véd, at en Generals første Pligt er at rekognoscere.“

---

[1]) Hvo der ikke kan forstille sig, kan ikke herske.

„Jeg er bange, De er mig for klog.“

„Kjære Hr. Lind, jeg vil sige Dem, at jeg er ligesaa vred som De; men min Vrede er en god Jagthund, den gjøer ikke i urette Tid.“

„Ja, før saa an, i Guds Navn!“

Mathias forestillede os for Kancelliraaden, en temmelig fyldig, smuk Mand paa omtrent fyrretyve, som strax meget venskabelig sagde, at han havde hørt, vi vare paa Egnen, og glædet sig til at se os. „Og nu er det mig en desto større Fornøjelse at træffe Dem, mine Herrer,“ vedblev han, „som De kunne gjøre mig en Tjeneste og hjælpe mig med at faa denne unge Herre til at gaa i Theatret iaften — for her er kommet en Trup meget gode Subjekter, og der spilles blot iaften og imorgen Aften. Kammerjunkeren siger, han vil ikke, fordi det vil blive saa kjedeligt at ride hjem alene; men det kan han dog ikke være saa uhøflig at sige længer. Kom og spis til Middag hos mig, mine Herrer, og lad os saa gaa i Theatret. Paa en gammel, rustificeret Student som mig løber ordenlig Tænderne i Vand ved Ordet Theater.“

„Jeg kan sgu ikke godt,“ sagde Mathias; „jeg lovede at være hjemme inden Aften. Hvad vil de tænke, naar jeg ikke kommer?“

„Etatsraadinden vil blive ængstelig for sin Glut. Jeg véd heller ikke, hvordan De kan faa Lov til at ride ud alene! Men et Spøg, et andet Alvor, vi kan sagtens finde en Bonde fra Egnen og sende en Seddel hjem baade til Etatsraaden og til Holm, saa at han heller ikke skal være i Angst.“

Man skulde troet, at Mathias havde en Anelse om den Skjæbne, der forestod ham, saa nødig vilde han, men maatte dog endelig give efter.

Maaltidet var udmærket, og da man højt erkjendte det, sagde vor Vært: „Ja vel, jeg har en god Kokkepige. Naar man er blevet Enkemand, maa man finde paa kunstige Midler til at gjøre Hjemmet behageligt for sig selv og sine Venner. Prøv De, hvad det er at sidde hele Dagen i Retten og have at gjøre med smaa Tyverier og smaa Slagsmaal, og De ville erkjende, at man ved sin Hjemkomst maa have noget til at opfriske Livsaanderne. Enke-

mænd og Pebersvende blive ved Omstændighedernes Magt til Gourmands. Jeg véd ikke, om nogen af mine ærede Gjæster er i nogen af disse Kategorier?"

„Jeg," sagde Majoren.

„Enkemand eller Pebersvend?"

„Pebersvend."

„Saa er hele Gourmandisens Fakultet repræsenteret, og jeg foreslaar, at vi fejre Begivenheden med en extra — — hvad holder De mest af, Hr .Major Lind, Nuits eller Pomard?"

Majoren, der rimeligvis betragtede sig som i Fjendens Land, hvor intet skulde skaanes, svarede: „Jeg foragter ingen af Delene."

„Jeg har endnu aldrig truffet den Mand, der gjorde det," sagde Kancelliraaden og gik for selv at hente Vinen fra Kjælderen.

„Dolus an virtus quis in hostem requiret?"[1]) sagde Majoren med et fornøjet og listigt Blik paa mig, idet han aabenbart glædede sig over at spille sin Hyklerrolle saa godt og ikke saa' noget ondt lurende paa Flaskens Bund.

„Hvad var det, De sagde?" spurgte Kammerjunkeren, der hele Tiden havde siddet i Tanker eller noget lignende.

„Han sagde: Nuits eller Pomard, hvo vil vrage, naar de ere gamle?"

„Det havde Majoren meget Ret i," sagde Kæmpen.

„Mere, end De tror," svarede Majoren og gned sine Hænder af Fornøjelse. „Der er gaaet en Macchiavel tilgrunde i mig."

„Hvem var Macchiavel?"

„En stor Historiker."

„Ja, saa er han sgu funden igjen!" raabte Mathias med en høj Latter over sin egen Vittighed, og Latteren forenet med de støvede Flasker, der nu kom tilsyne, syntes ganske at forjage hans onde Humør.

Vi vare alle fire i det prægtigste Lune, da vi ankom til Theatret og toge Plads i en Loge i første Etage belagt med rødt Klæde, Kammerjunkeren tilvenstre, saa

[1]) List eller Tapperhed, hvo vil vrage, naar det gjælder Fjenden.

Obersten, saa Kancelliraaden og saa jeg, og som om vi vare kongelige Personer, gik Tæppet op strax efter vor Ankomst.

Efter en Stunds Forløb troede jeg at bemærke, at første Elskerinde, en kjøn, ung Dame, hvem jeg erindrede at have set spille i Kjøbenhavn, gjentagent saa' op til vor Loge, og jeg antog, at hendes Opmærksomhed gjaldt mig, at hun mulig havde set mig i Kjøbenhavn og havde gjenkjendt mig. Men pludselig hørte jeg Mathias sige dæmpet og med en kort Latter: „Hun ser sgu paa mig!“ — hvortil Kancelliraaden bemærkede ligesaa dæmpet: „Den Nar!“

Lidt efter sagde Kæmpen i en dybere og alvorligere Tone med en Blanding af Overbevisning og Forundring: „F— skal ta'e mig, om det ikke er mig, hun ser paa!“ — hvortil Kancelliraaden, igjen dæmpet, anmærkede: „F— ta'e den Nar!“

Nu hører det, tror jeg, noget nær til den største Troldom, som Mandfolk, der ikke ere vante til at komme mellem Kulisserne, kunne udsættes for, at blive Gjenstand for en smuk Skuespillerindes Blik, der udvælger ham iblandt de mange, dvæler paa ham med ubestemt Behag og Undren, synes at suge Begejstring af hans Nærværelse og love ham Andel i den uendelige Feverden, som Skuepladsen halvt lader skimte, halvt skjuler. Men vid og uendelig, som denne Feverden er, har den dog kun Plads for en. Selv Damon og Pythias vilde, det tror jeg for vist, ophøre at være Venner, hvis de begge paa engang bleve Gjenstand for den samme tryllende Lokken.

„Godt,“ tænkte jeg, „Tilfældet kan her gjøre noget, skjøndt det vel ikke vil komme til aabent Brud mellem Damon og Pythias.“

Da det første Stykke var forbi, bemærkede jeg, at Majoren var i nogen Sindsbevægelse, og at han vinkede mig ud af Logen.

„Jeg frygter,“ sagde han, da vi vare paa Gangen, „at Kammerjunkeren og Kancelliraaden ere blevne førte i en Vildfarelse, som kunde være til Skade for en ung Dame. Det lod til, at begge troede, hun saa paa dem — jeg

mener Skuespillerinden, Jomfru Julie Lund — og jeg vidste ikke, hvorledes jeg skulde sige dem, at de tog fejl."

„Hvem saa' hun da paa?"

„Paa mig, naturligvis."

„Alter Schützt vor Thorheit nicht"[1]), tænkte jeg og sagde ligefrem, for ikke at sige uhøflig, til Majoren: „Hvorfor skulde hun se paa Dem?"

„Fordi vi er gamle Venner! Jeg har lært hende Historie, og saadan en flink Pige, som det var! Det er en Fornøjelse at undervise Piger! De undres over enhver ny Kjendsgjerning, som kommer til deres Kundskab, medens de dumme Drenge betragte den som en Selvfølge eller som Noget, man har hittet paa for at plage dem. Og ser De, saa er Pigerne altid en lille Smule forelskede i deres Lærer — men det er saadan en god, uskyldig Kjærlighed! Naar han kommer ind i Klassen træt og mismodig — hvilket jo desværre ofte er Tilfældet — saa vide de meget godt, at et Blik af dem, en lille blød Bøjning af deres Stemme kan oplive ham. De kjærtegne ham med noget ligesom Magnetisk i Luften. De sætte hans Stol tilrette, og om ogsaa det ikke bestaar i Andet end rykke den en Tomme frem og tilbage, saa faar den dog strax et andet Udseende og staar ikke længer som en død Klods, der ligesaa følelsesløst modtager mig som min Forgænger. Ja, var der ikke til Afvexling Pigebørn, saa skulde Pokker være Timelærer! Og hun dernede, hun var nu altid den Første . . . . . jeg vil ikke sige i Lærdom, men i at tage sig af En . . . . . aa, hun kunde gaa ind og ud af En . . . ."

„Var hun kløgtig? Havde hun *esprit*[2])?"

„Ja, jeg er næsten bange for, at hun havde lidt for meget. Hvis jeg var gift og havde Piger, saa vilde jeg ikke ønske, at de skulde have for megen *esprit*."

„Hør, Hr. Lind, De kunde gaa ned med og forestille mig for hende."

For første Gang siden min Skoletid saa Majoren paa mig med Uvillie, ja han var saa ubehagelig overrasket, at han slet ikke kunde finde Ord.

Jeg tilføjede: „Det er for Vigfus Olsens og hans Børns Skyld."

---

[1]) Alderdom beskytter ikke for Daarskab. — [2]) Aand.

Majoren var aldeles forbavset. Endelig sagde han: „Jeg har ikke Grund til at anse Dem for et Menneske, der i stakkels, uskyldige Børns Navn vil misbruge en gammel Mands Tillid.“

„Ganske vist ikke! Jeg giver Dem mit Æresord paa, at denne Dame kan gøre Godt og ikke Ondt i Sagen, saavidt jeg kan se. Men Tiden er kostbar; vi maa gaa strax!“

„Jeg forstaar det ikke, jeg forstaar det sandelig ikke,“ sagde Majoren, idet han hovedrystende fulgte mig.

Der er et Frimureri ogsaa udenfor det, som skal nedstamme fra Tempelherrerne, og som holder hemmelige Loger. Et Par Kjøbenhavnere, der træffe sammen i en fjern Provinsby, kjende hinanden paa Tegn, der ikke lade sig beskrive, tale et Sprog, som de Profane kun utydelig forstaa, og ere rede til at danne en of- og defensiv Alliance, hvis de ellers ikke staa hinanden i Vejen; thi i saa Tilfælde skal det være en stor By, der kan rumme dem begge. Skuespillerinden og jeg kunde ikke blive Rivaler, og inden to Minutter vare vi som gamle Bekjendte. Jeg sagde til hende: „De har anrettet frygtelige Ødelæggelser i vor Loge. En Kammerjunker og en Kancelliraad have Begge tilegnet sig de venlige Øjekast, De sendte vor fælles Ven, Hr. Lind, og Ingen af dem er tilbøjelig til at overlade den Anden et eneste.“

„Tror De, det vil komme til en Duel?“ spurgte hun. „Saa haaber jeg, at der i Bladene vil blive hentydet til mit Navn, med Forbogstaver og Prikker, det er tilstrækkeligt. Ingen vil kunne laste mig, for vi kom i Middags og rejse igen imorgen Aften . . . . det er godt gjort paa saa kort Tid, naar jeg selv skal sige det.“

„Ja, jeg vilde ogsaa gjerne se paa en Duel; men Kaarde og Pistoler ere gaaede af Brug, og Kancelliraaden vil have sine Grunde for ikke at vælge . . . . Hænderne; men en eller anden Slags Kamp kunde gjøre godt, idetmindste paa en stakkels Bondefamilie.“

„Hvordan det?“ spurgte hun, medens nogen kvindelig Sympathi blandede sig med det skjælmske Udtryk i hendes Øjne.

Jeg forklarede hende kortelig, hvad der var sket, hvor-

paa hun, idet hun paatog sig den Dronningværdighed, for hvilken hun var paaklædt, og satte Kronen paa Hovedet, sagde: „Godt, vi vil se. Hvad Slags Menneske er vor tro Vasal, Kammerjunkeren?“

„Han plager en ung Dame, hvem en af mine Venner ønsker at ægte. Han fortjener Deres Majestæts allerhøjeste Mishag.“

„Vi vil se,“ gjentog hun og afskedigede mig med en Bevægelse af sin kongelige Haand.

„Nu forstaar jeg,“ sagde Majoren paa vor Tilbagegang til Logen; „nej, jeg forstaar det dog ikke.“

Hun havde lovet at s e, og hun holdt sit Ord bogstavelig, idet hun paa engang spillede tre Roller: den ene, den officielle, overfor Publikum, den anden med hendes to Ofre, en kvindelig Undseelses, Nysgjerrigheds, kjærlighedsbetagen Rolle, og en tredje, lynglimtende, triumferende skjælmsk med mig. Retfærdigheden byder mig at sige, at hun spillede Rollen Nr. 2 bedst; hun spillede den naturlig og overnaturlig godt; ledet af et diabolisk Instinkt havde hun, som det syntes, tilbunds gjennemskuet begge Individer og delte sine glødende Pile saa kløgtig og med en saa uovertræffelig Variation imellem dem, at jeg, som dog var indviet i Hemmeligheden, i Øjeblikke ikke vidste, om hun ikke spillede ogsaa mig et Puds, og snart mistænkte hende for at foretrække den anselige Enke- og Embedsmand, snart den kæmpemæssige Stamherre.

Begge sad imidlertid tavse, næsten aandeløse. Endelig, i Dramaets tredje Akt, drog Mathias et dybt Suk — Hvalen var harpuneret, men søgte dog ikke at undfly.

Da vi toge Afsked med hinanden, saa' Kancelliraaden meget alvorlig ud, og Kammerjunkeren mælte ikke et Ord paa Hjemvejen.

Efterat vi vare blevne ene, sagde Majoren til mig: „Nu have vi været paa Rekognoscering — er De bleven klogere? For jeg tilstaar, at jeg er ikke.“

„Jeg smigrer mig med, at jeg er.“

„Saa hold mig ikke længer i pinagtig Uvished, men meddel mig Noget af Deres Visdom.“

„Ja, jeg vil ikke paastaa, at jeg véd Meget; men det véd jeg, at hvis Kammerjunkeren tager til Byen imor-

gen, saa rammer der enten ham eller Kancelliraaden noget Ubehageligt."

„Ja, men hvis han ikke tager til Byen?"

„Det er efter Psykologiens Regler usandsynligt."

„Ja, men hvis der ogsaa rammer ham eller Kancelliraaden noget Ubehageligt — og jeg haaber, ikke noget meget Slemt, for Kancelliraaden er dog en net Mand — hvad saa?"

„Ja, hvad saa? Saa er der rørt Vande at fiske i."

„Ja; men hvis der ikke inden fire og tyve Timer er baade rørt Vand og Fisk, véd De, hvad jeg saa gjør?"

„Nej."

„Saa gaar jeg til Amtmanden . . . . ja, se kun paa mig! Jeg kender godt mit Fædrelands Inddeling i Jurisdiktioner, og om jeg saa skal gaa paa min Fod, skal Vigfus Olsen ikke ligge der for Lud og koldt Vand, mens vi Andre besørge hans Affærer ved at spise til Middag og gaa paa Komedie."

„Det er endelig ogsaa sandt," sagde jeg; „vi ere som to Statsrevisorer, der tage Diæter eller Gage, om der ogsaa er Underballance."

„Ja, og det er en Skam!"

„Velan, fire og tyve Timer!"

En Del af det, som nu paafulgte, gik for sig, uden at jeg var tilstede; men af de Kjendsgerninger, der siden kom til min Kundskab, er det let at danne sig et anskueligt Billede af de handlende Personer og deres Adfærd.

Næste Formiddag havde Kancelliraaden i sin Egenskab af Politidirektør officiel Anledning til at aflægge Teaterdirektøren et Besøg og fandt under Samtalen en Anledning til ogsaa officielt at besøge første Elskerinde. Da han nu saa' hende privat, var der knap Spor af forrige Aftens Stemning eller Lune. Hun var en huslig Pige, men højsindet, sympatetisk og med almindelige Interesser. Hun spurgte ham, om han havde hørt Noget til det frygtelige Overfald, der var blevet begaaet i en Sandgrav, og da han ved at spørge til sin Forbavselse erfarede, at Forbry-

delsen var udøvet paa hans Jurisdiktion, var det ham altfor meget om at gjøre at vise sig i sin Majestæt overfor hende, til at han ikke strax skulde erklære, at Sagen øjeblikkelig maatte undersøges. Saa forskjellig Virkning gjør en Beretning alt efter, hvem man hører den af. Havde f. Ex. jeg fortalt ham Begivenheden, vilde han enten have troet, at det var et almindeligt Bondeslagsmaal, eller han vilde tvunget Kammerjunkerens Navn ud af mig. Blot ved at se ind i hendes forfærdede og smukke Øjne blev han overbevist om, at der var sket noget Usædvanligt. Naar man ikke véd, hvor megen holbergsk Komedie der bliver opført i Smaakjøbstæderne, vil man ikke letteligtro, at han fra hendes Hus sendte Bud over til sin Fuldmægtig og i hendes Nærværelse paalagde ham at tage strax afsted og fare frem paa det Strengeste. Derved vandt han, foruden at spille Konge, at kunne opholde sig desto længer hos hende, og han benyttede Tiden til at gøre Kur paa den Maade, som i hans Tid var Skik i Kjøbenhavn, og som vel heller ikke har forandret sig meget med Aarene. Han udtalte Haabet om, at Selskabet vilde blive længer, hentydede til Muligheden af, at Byen ved hans Initiativ kunde faa et fast Teater, omtalte Virkningen af hendes smukke Øjne, var elskværdig og klappede hende beskyttende paa Haanden. Det er muligt, at han vilde ladet Retten vente, hvis Pigen ikke var kommen ind og meldt, at der var en høj, smuk Herre udenfor, som havde givet hende to Mark.

Det varede noget, inden den høje, smukke Herre kom ind; thi Kancelliraaden havde mødt ham paa Trappen og med et sært Udtryk spurgt ham om Frøken Winges Befindende. Endskjønt Mathias havde set Amalie samme Morgen, før han begav sig paa dette Ærinde, blev Svaret ham dog saa vanskeligt, at han enten vilde have vendt om eller være bleven staaende som Æslet mellem to Læs Hø, hvis ikke Pigen havde sagt: „Værsgo at gaa ind.“

Hans Sind var i Førstningen ganske ude af Ligevægt; thi en klar Tanke om hans Stilling, om hans Forpligtelser og om den Afhængighed, hvori han for Øjeblikket

var bragt til Kancelliraaden, var faret gjennem hans Hoved; men imidlertid var han kommen ind under et Batteri, der ikke ventede paa Angreb, men strax aabnede Ilden paa ham. Hun var nu en romantisk Dame paa tysk Maner. Det sorte Haar var slynget i Uorden ud over hendes Skuldre, medens noget tilsvarende Løst i Klædedragten vidnede om, at hendes Sjæl havde en høj Flugt, højt over denne Verdens Smaating.

„De er Kammerjunker von Beutel,“ sagde hun. „Jeg saa' Dem iaftes! Jeg vidste det, en indre Stemme sagde mig, at vi skulde mødes, at jeg ikke skulde blive ene i denne Ørken, tørstende efter Samkvem med en af mine Lige — thi ogsaa jeg er af Adel, min Fader, Grev Gyldenlykke, er en svensk Adelsmand — men min Moder er Dansk, og jeg er opdraget i Danmark. Min Fader vilde tvinge mig til at ægte en Nordmand; men, om der ikke er andet Svensk i mig, saa hader jeg Nordmændene, og derfor er jeg her!“

Skjønt født og baaren paa Landet havde Mathias Meninger om Kvinder i Almindelighed og Skuespillerinder i Særdeleshed, som ingen Østergades-Løve behøvede at skamme sig ved, og han var inderlig overbevist om, at hun ikke af Angst for at ægte en Nordmand var gaaet til Theatret. Men to Ting troede han — først, at hun var af Adel; thi han saa' en Krone broderet paa det Lommetørklæde, hun ved de sidste Ord holdt for Øjnene — og dernæst, at hun var forelsket i ham; thi hvorfor skulde hun ellers gjøre sig saa megen Umage for at narre ham? Men forresten behøvede han ingen Fornuftgrund; thi ingen Mand er forfængeligere end en Kammerjunker, der maaler sine 72 Tommer paa Hosesokker.

Han kom derfor i Stemning og var ifærd med at afgive en lidenskabelig Erklæring, da hun afbrød ham med det Spørgsmaal: „Kjender De Kancelliraaden?“

„Ja — hvorfor?“ spurgte Mathias, tydelig nok skinsyg, men formodenlig tillige med ængstende Erindring om, at han behøvede Herredsfogden.

„Han var her, lidt før De kom. Der er noget Sim-

pelt ved den Mand, ret noget Vulgært, som De maa føle, netop ved Modsætningen til Dem selv — ikke sandt?"

„Jo, vel," svarede Mathias; „vi er heller ikke intime Venner. Men han faar sin Lhombre hos os en Gang om Ugen, og vi sende ham et Dyr i Oktober og ved Juletid og Meloner fra vort Drivhus, saa jeg tror nok, jeg faar Sagen i Orden."

„Hvad Sag? . . . . For Guds Skyld, tror De, at han er Spion for min Fader og vil udlevere mig til Nordmanden? Hvor det er ædelt af Dem at optræde som min Beskytter!"

„Nej, det véd jeg ikke Noget om — ja det vil da sige, jeg kom for at tilbyde Dem, at hvis jeg i nogen Maade kunde være Dem til Tjeneste, saa . . . ."

„Det vidste jeg! Det sagde mig en indre Stemme! — Men lad os nu ikke tale om mig! Tal om Dem selv! Hvad var det for en Sag — hvis det ikke er en Hemmelighed, som jeg ikke maa vide."

„Aa, en Hemmelighed er det just ikke; men Kancelliraaden er jo vor Herredsfoged . . . ."

„For Himlens Skyld! De har da ingen Proces? O, det er rædsomt at have en Proces! Min Bedstefader, Grev Geert Gyldenlykke, havde en Proces, som han tabte og græmmede sig næsten tildøde over . . . . Men De ser saa god ud, De kommer vist ikke i Proces!"

„Nej; men Ingen har Fred længer, end Ens Nabo vil. Jeg maatte forgangen Dag holde over Markfreden, og saa kom jeg til at klapse en Mand lidt over Fingrene."

„O, en Mand som De burde være forsigtig med at smække en Anden over Fingrene."

„Ja, han blev liggende ved det."

„Gud fri os! Han er da ikke død!"

„Nej; men han ligger. Jeg vilde nu tale lidt med Kancelliraaden om den Ting. Jeg traf ham igaar; men saa blev vi forstyrrede af to kjøbenhavnske Springfyre . . ."

„Saa? Er her to unge Kjøbenhavnere i Byen — Studenter?"

„Nej; den Ene er gammel nok og vistnok en grumme skikkelig Fyr. Den Anden ser lumsk ud; jeg kan ikke lide hans Ansigt."

(Det sagde Skuespillerinden, at han havde sagt; men det behøver ikke at være aldeles sandt, og desuden har Kammerjunker Beutel tilstrækkelig bevist, at han ikke er Menneskekjender).

„Naa, og saa? Jeg er lutter Øre, jeg er ganske angst af Forventning!“

„Ja, og saa vilde jeg se at faa ham i Tale idag. Naar jeg bare vinder Sagen, som de formodenlig faar Indsidderen til at anlægge imod mig, saa bryder jeg mig ikke om at give ham en Femdalerseddel og betale Doktor- og Apothekerregningen!“

„Hvor De er god og højmodig! .... Jeg vidste det, jeg kunde se det! — Hvor bor Manden?“

„Aa, han bor i Sandgraven, men De kjender jo ikke Egnen ....“

„I en Sandgrav! .... O, jeg Ulyksalige! .... At vi skulde mødes første Gang i en saadan Ulykkens Time!“

„Hvad er der i Vejen?“

„I Sandgraven! — O, saa er Politiet ude at søge efter Dem for at arrestere Dem!“

„F— heller!“ raabte Mathias og foer op.

„Det er saa, det er saa! Den vulgære Person Cancelliraaden fortalte mig det!“ sagde hun og holdt hulkende Tørklædet for Øjnene.

„Men for Pokker, hvorfor arresterede han mig da ikke her paa Trappen, hvor han mødte mig?“

„Fordi han ikke vidste, hvem der var den Skyldige! Han havde faaet Efterretning om et blodigt Sammenstød og sendte sin Fuldmægtig ud for at optage Forhør og arrestere den Skyldige! Og selv gik han lige fra mig hen for at telegrafere til Kultusministeren!“

„Til Kultusministeren?“

„Ja .... eller til en anden Minister — jeg véd ikke. hvad disse nymodens, vulgære Indretninger hedde .... Det er jo skrækkeligt, om de faa en Adelsmand i Fælden! Hvor de ville triumfere! .... Han sagde, det saa ud, som om De kunde have gjort det.“

„Gjorde han? — Det er Venskab! Det er den Slange, jeg har næret! Men før han fører mig i Arrest, skal han mærke, hvor tung Mathias Beutels Haand er, naar han er vred!“

„Nu taler De som en Helt! Nu er jeg ikke bange længer! De vil trække Dem tilbage til Deres Gaard, og med Deres ærværdige Fader og tapre Brødre vil De forsvare Dem ....“

„Nej, det kan der ikke være Tale om, det vilde være Galskab. Politiet kunde vi blæse omkuld; men saa vilde de rekvirere Dragoner fra Aarhus, og der er Tugthusstraf for at slaa Politiet fordærvet. Nej, det vilde være Galskab.“

„De kunde da ikke sætte en Adelsmand i Tugthuset.“

„Gu kunde de saa! Tiderne er forandrede .... den ford — Grundlov!“

„Have vi da mistet alle vore Rettigheder? Er ingen af os bedre end en Bonde?“

„Nej, ikke naar Kjøbenhavnsfolkene og deres Lovtrækkere og Bondevennerne faa fat i os .... Og de sagde, han telegraferede til Kjøbenhavn?“

„Han gik lige herfra hen for at telegrafere.“

„Men saa er jeg jo fortabt!“ sagde Mathias, ganske forundret over, at han virkelig var kommen i Ulykke.

„De skal ikke komme og fængsle Dem her! .... Hvem er der? .... O, gaa et Øjeblik ind i det andet Værelse!“

Tjenestepigen kom, og efter en Hvisken hørte Mathias hende ganske tydelig sige: „Der var en Politibetjent her og spurgte efter den høje, smukke Herre; men jeg sagde, han var gaaet.“

„Det gjorde Du Ret i,“ svarede Skuespillerinden; „kommer Nogen, saa sig, at her er slet Ingen hjemme.“

„Hvad skal jeg nu gjøre?“ spurgte Mathias, da hun atter lod ham komme ind.

„Ja, hvad er der nu at gjøre? Kunde De ikke begive Dem bort, indtil det Værste er ovre? Kan De ikke kjøre incognito til Aarhus? ....“

„Hvordan skal jeg komme bort? Jeg er saa kjendt som en Randers Handske.“

„Hvis De vil vente her, til det bliver mørkt, saa staar mit Hus til Tjeneste. Jeg har kun en tarvelig Middag at byde Dem; men jeg er stolt af at dele den med Dem i Deres Ulykke.“

„Hvor De dog er god imod mig! Jeg havde aldrig troet, at jeg skulde finde saadant Venskab hos en Fremmed!“

„Tal ikke saadan! Kammerjunker Beutel og Komtesse Julie Gyldenlykke ere ikke fremmede for hinanden."

„De er .... jeg føler .... jeg kan ikke sige, hvad jeg føler; men De er ingen Skuespillerinde, De er en adelig Dame!"

„For Øjeblikket sætter jeg min Stolthed i at være en god Skuespillerinde."

„Det er De foruden! ..... Men hvad kan det hjælpe mig at blive her til iaften? Mørket varer ikke evig, og jeg véd ikke, hvor jeg skal tye hen. Min Forstand staar stille."

„Saa kommer min lille Forstand nok til at hjælpe paa deres, ligesom man binder Reb til Reb for at komme ud af Vinduet i et brændende Hus. De kan iaften rejse med os til Aarhus. De kan sidde i min lukkede Vogn; Ingen vil fatte Mistanke og søge Dem der .... Vi maa nu spise til Middag; jeg spiller fra Sex til Ni; Kl. Ti rejse vi."

Ingen Mand under fyrretyve er et saadant Stykke Træ, at han ikke skulde føle sig forsonet med en Fare, naar en saadan Udvej, om end kun til midlertidig Frelse, bliver aabnet for ham. At rejse bort med en Skuespillerinde, medens han tænkte paa Forlovelse med sin Cousine, var Noget, Mathias aldrig vilde vovet; men at lade sig af hende frelse fra Arrestation, syntes ham saa uskyldigt og tillige saa .... pikant, en sand Lykkens Gave. Fra Forknythed gik hans Sindsstemning over til næsten sorgløs Glæde, og Maaltidet hengik, idetmindste for ham, yderst behageligt.

„Det var dog Skade," sagde han, „at jeg skulde komme i den Forlegenhed, netop som Lykken førte mig til at gjøre Deres Bekjendtskab!"

„Det Ene kunde ikke kommet uden det Andet," svarede hun.

„Det er sandt, det er sandt," sagde han uden at forstaa den dobbelte Mening i Ordene.

Imidlertid sad vi og kukelurede paa Holmgaard. Vejret havde slaaet om, Majoren var stærkt forkjølet, og Richard fandt det uhøfligt og ukjærligt at forlade sin Gjæst, men vilde dog gjerne vide, om Nogen fra Egnen tog ind til Theatret. Jeg tilbød at ride over f. Ex. til Etatsraadens og høre, om de toge ind; gjorde de det, vilde jeg strax komme tilbage, hvis ikke, skulde Richard ikke vente mig. Dermed var han vel fornøjet.

Hos Etatsraaden fandt jeg, at Alle, med Undtagelse af Mathias — der af gode Grunde var fraværende — havde beredt sig paa at tilbringe en sædvanlig rolig Aften. Kudsken havde erklæret, at Vejen var for tung for den store Vienervogn, og i aaben Vogn vilde Damerne ikke kjøre. Jeg var for urolig eller videbegjærlig til, efter Indbydelse, at blive og spise til Middag med dem og red til Byen.

Det var blevet stærkt Tøvejr. Der faldt en fin, taageagtig Regn, som gjorde Isen mere glat og opblødte de frosne Vandhuller, saa at min Hest, uagtet jeg maatte lade den gaa Fod for Fod, snart kom i Sved og indhyllede mig ligesom i en Sky. Blandet med den dumpe Lyd af dens Hovslag hørte jeg den særegne, melankolske Musik af Vandet, der fra den lange Linie af Træer langs Landevejen dryppede ned i smaa Huller, det selv havde boret i Isen, og nu og da saa' jeg smaa Strømme skyde ned ad den grønne, runkne Bark ligesom tunge, tavse Taarer over et gammelt, rynket Ansigt. Fra Straatagene paa de ensomme Huse, jeg kom forbi, løsnede sig Bunker af Sne og faldt ned i Snevandet med et Pladsk, der undertiden skræmmede min Hest, medens Tagene, der hidtil havde været skjulte af Vinterens lyse og renlige Dække, pletvis fremviste deres mosgroede, smudsige Straa, ret som om Masken blev reven baade af Natur og Civilisation og bragte dem til at græde kolde Taarer sammen. I den Sindsstemning, som disse Lyd og dette Syn frembragte, var jeg ude af Stand til at forstaa min Adfærd med Hensyn til Vigfus Olsen. Det syntes mig, at gamle Lind havde havt mere end Ret i at bebrejde mig let Sind; jeg havde spøget istedenfor at handle, og dog kunde jeg ikke faa Øje paa den Hank, hvori jeg skulde have taget fat. Men,

naar Alt kommer til Alt, hvad angaar saa det Hele mig? sagde Noget i mig — men i næste Øjeblik gjorde denne Slags Trøst kun den moralske Verden ligesaa klam som den fysiske.

Da jeg nærmede mig Byen, naaede gjennem Taagen og den begyndende Skumring dens adspredte, rødlige Lys til mig som ligesaa mange Tegn paa varme Hjerter, der vilde være rede til at understøtte hvilkensomhelst god, menneskelig Bestræbelse, og jeg tænkte: „Hvorfor ikke gaa til Kancelliraaden og tale med ham? Jeg er dog nu bekjendt med ham, og han er ikke nogen ivrig Ven af Kammerjunkeren, skjønt han kan have sine Grunde for at handle lempelig med ham. Hvorfor skulde han ikke ville tage sig af Sagen, ikke som Politimester, men som en retsindig, indflydelsesrig Mand søge at skaffe Vigfus Oprejsning? Og hvis han ikke tør selv, saa kan han jo gjøre mig bekjendt med en anden af Byens betydeligere Mænd, der kunde mægle i Sagen."

Jeg red lige til Kancelliraadens Gaard for at overgive mig selv og min Hest til hans Gjæstfrihed; men han var ikke hjemme og blev ikke ventet hjem før „efter Komedien". Hvilken ubehagelig Følelse det er, naar Ens varme Forsætter støde paa en saadan dværgagtig, klam Hindring! Jeg havde ingen Lyst til at gaa i Theatret, men efter at være af Husjomfruen bleven nødet — ikke ganske uvillig — til at sidde ned ved et meget godt. skjønt hastig anrettet Maaltid, fik jeg pludselig den Tanke at opsøge Skuespillerinden i hendes Paaklædningsværelse.

Saasnart hun saa' mig, sagde hun, idet hun igjen paatog sig sin Dronningeholdning: „Det har allernaadigst behaget os at beordre en Rigsret nedsat over en Adelsmand af vort Hof, den velbaarne Kammerjunker Mathias von Beutel. Men paa samme Tid, og i den Hensigt at forene Strenghed med den Mildhed, som pryder Tronen, har det behaget os underhaanden at tilraade bemeldte vor Kammerjunker at forlade Landet inden Midnat, og endvidere have vi, af sær Naade og af Hensyn til hans personlige Fortjenester, for at frelse ham fra vor Generalfiskal, midlertidig givet ham *bouche en cour*[1]) og Op-

[1]) Taffel ved Hove.

hold i vore Appartements, hvor han forbliver, indtil vi forføje anderledes. Dermed sker vor Vilje. Befalende Dig Gud. Givet i vor Residensstad — — —, Julia Regina."

Jeg tilstaar, jeg havde ikke *esprit* nok til at forstaa hende; men da hun havde oversat og forklaret sit kongelige Reskript, blev jeg som slaaet af hendes Gjernings Omfang og Hurtighed og af de nye, uventede Udsigter, som aabnedes, at jeg udbrød: „O, Kvinder! Kvinder! Kvinder!" hvorved jeg vilde betegne, at en trefoldig Nar er den, som ikke anerkjender Kvindens Overherredømme over det Skabte.

Et Øjeblik rørte sig min Samvittighed, som om den ikke fandt det Hele ærligt og honnet nok; men dette svage Opstandsforsøg blev snart kuet ved det Spørgsmaal til Samvittigheden, om jeg skulde befri Kammerjunkeren fra Skuespillerinden, for at han skulde blive virkelig arresteret af Kancelliraaden? Strax fra Begyndelsen af havde Sagen været ude af mine Hænder; jeg var nu ligesaa meget ude af Stand til at virke; Skæbnen havde anvist mig en underordnet Rolle: at komme ind, gjøre et Buk, bringe Bud. Sandt at sige var min eneste Frygt nu, at Mathias ikke vilde blive i sit Fængsel eller i sidste Øjeblik ligesom Gunnar paa Hlidarende ikke vilde gaa i Landflygtighed, hvad det end kunde koste ham; men efter et Blik paa Julia Regina tænkte jeg, at hvis hun havde været paa Island og villet føre Gunnar bort, saa var han rejst, eller ogsaa havde han været en stor Nar.

Jeg gik nu ned paa Tilskuerpladsen, hvor jeg fandt de fem yngre Beutler, der i sidste Øjeblik havde betænkt sig og vare tagne til Byen for i Selskab med den Førstefødte at se Komedien, og som syntes forundrede, men aldeles ikke urolige over ikke at se ham. Da deres Broders Vogterske traadte ind paa Scenen, gav jeg Tegnet til Applaus, og hjulpen af deres mægtige Hænder bragte jeg hele Huset i Enthusiasme. Der kom noget Elektrisk i Atmosfæren, mest hidrørende fra hende selv; thi fornøjet med sin private Skuespilkunst og i Følelse af sin Overlegenhed over Omgivelserne, spillede

hun med et Lune og en Sikkerhed, som vilde skaffet hende almindeligt Bifald paa enhver Skueplads.

Da Forestillingen var ude, gik de fem Beutler for at søge efter deres Broder — jeg ligeledes, men i den rigtige Retning. Staaende i nogen Afstand saa' jeg ham Kl. 10, morsomt tildækket med Dametøj og sænkende sig i Knæ for at skjule sin Højde, ledsaget af en tilsløret Kvindeskikkelse, jeg ikke kjendte, men formodenlig en Skuespillerinde, komme ud af Julia Reginas Hus og forsvinde i Postvognen. Derpaa kom hun selv. Jeg hørte hende give en Karl Ordre til, næste Morgen Kl. 8 at bringe Etatsraaden et vigtigt Brev, hvorfor han vilde faa gode Drikkepenge. Jeg saa' hende stige ind; Postillonen blæste i sit Horn og smeldede med Pisken; Larmen af Hjulene, der førte Mathias Beutel og hans Skjæbne, døde hen, og jeg hentede min Hest hos Kancelliraaden. Jeg hilste paa ham, undskyldte den store Frihed, jeg havde taget mig, fik endnu til Afsked et godt Glas Vin og red hjem.

Naar og hvordan de fem Beutler kom hjem, véd jeg ikke. Jeg véd kun, at jeg var træt og sov den Retfærdiges Søvn.

Majorens Snue og Hoste tillod ham ikke at komme ned næste Morgen til Frokost, og da der saaledes ingen Fare var for, at han skulde gaa til Amtmanden, gav jeg ham kun den almindelige Forsikring paa Sengen, at Sagen stod godt, og var endelig efter lang Tids Forløb alene med Richard.

Han var bleven træt af sin store Tilbageholdenhed og tænkte kun paa, hvorledes han passende kunde indlede en fortrolig Bekjendelse, saa at han paa mit Spørgsmaal: „Tror Du, at Kammerjunker Beutel for Alvor tænker paa at gifte sig med Frøken Winge?“ forholdsvis rolig svarede: „Ja, det tror jeg.“

„Og tror Du, at Frøken Winge vil gifte sig med ham?“

„Nej, det tror jeg ikke.“

„Du tror det bare?“

„Nej, jeg veed det.“

„Er det meget indiskret af mig at spørge, hvoraf Du veed det? Har Frøken Winge selv sagt Dig det?“

„Ja.“

„Er Du hendes Formynder eller nær beslægtet med hende?“

„Nej, hvordan falder Du paa det?“

„Jeg spørger kun. Naar Du, som jeg nu hører, svarer Nej, saa vilde jeg sige, at hvis Frøken Winge har betroet Dig det, uagtet Du ikke er hendes Formynder, Broder, Onkel eller desl., saa kan Du uden Ubeskedenhed antage, at Du mulig, hvis Du selv friede, vilde faa Ja.“

„Driv nu ikke længer Gjæk med mig! Du har gjættet det Hele.“

„Naar tænker Du paa at holde Bryllup?“

„Men er Du forrykt? — Du kjender ikke Beutlerne! De er haardnakkede Folk, og hvis Mathias ikke brækker Halsen, har jeg ingen Udsigt til Ægteskab og Lykke.“

„Ja, men jeg i Dit Sted vilde dog løse Kongebrev endnu den Dag idag.“

Richard stirrede paa mig, som om han tvivlede om min Forstand.

„Jeg har det sørgelige Budskab at bringe Dig,“ vedblev jeg, „at Kammerjunker Mathias Beutel brak sin Hals igaar Aftes Kl. 10.“

„Men det er dog ikke muligt! .... Stakkels Fyr! Jeg kan højt og hellig forsikkre, at jeg aldrig har ønsket, det skulde ske bogstavelig!“

„Det er heller ikke sket bogstavelig. Han er løben bort med en Prinsesse.“

„Aa! Har vi Prinsesser, der vil tage til Jylland for at løbe bort med en Dragon!“

„Ja, hun er ogsaa blot Komtesse.“

„Heller ingen Komtesse vilde, ingen Dame vilde — hvor kan Du nu spøge med mig i en saadan Sag!“

„Men jeg spøger aldeles ikke!“ svarede jeg og fortalte ham det Indtrufne. „Og nu, Richard,“ tilføjede jeg, „op at vinde Din Brud! Der er ingen Tid at spilde! Vi maa smedde, mens Jernet er varmt! Vi maa være i Position paa Avlsgaarden Huguemont, inden Slaget tager en ny Vending!“

Inden jeg havde endt min Opfordring, havde Richard

ordnet Hestene for Døren. „En Hest, en Hest, et Kongerige for en Hest!“ raabte han eller kunde han have raabt.

Vi bleve lidt overraskede ved at finde, at vor pludselige og tidlige Ankomst til Gaarden ikke foraarsagede nogen Overraskelse. En Slags højtidelig, glad Alvor slog os imøde, hvilken Etatsraaden snart forklarede os, da vi vare blevne ene med ham. „Mine Herrer,“ sagde han, „uagtet det endnu er en Hemmelighed, kan det dog ikke i Længden holdes dulgt, og det fornøjer mig at kunne meddele mig først til Dem. Min ældste Søn, Mathias, skal giftes med Komtesse Gyldenlykke.“

Det havde jeg ikke ventet! Jeg stod som forstenet; men Richard, der kun havde Sind og Sands for en eneste Gjenstand, raabte: „Saa er Amalie fri!“

„Ja,“ svarede Etatsraaden alvorlig, „hun er fri. Af forskjellige Grunde ønskede vi et Ægteskab mellem — ja, jeg tilstaar oprigtig, at det ikke ganske var os med at se, at De lod til at ville gjøre Krav, fordi Amalie som Barn havde vist Dem nogen Hengivenhed. Men nu, da vi som andre kjærlige Forældre ikke ville staa vore Børns Lykke i Vejen, og da Mathias har gjort et standsmæssigt Valg, som rigtignok kommer os uventet .... men den Knægt har altid tænkt mere, end han talte, saa .... ja, det vil sige .... jeg formoder .... jeg ved ikke ....“

„Ja, ganske vist, kjæreste Hr .Etatsraad! Det vil være min højeste Lykke!“ raabte Richard.

„Ja, saa staar kun tilbage at spørge Amalie. Folk maa jo se, at de have taget fejl med deres Snak, naar Mathias's og Komtessens og Deres og Amalies Forlovelse deklareres paa engang. Nu skal jeg gaa ud og hente hende, hvis hun vil,“ sagde Etatsraaden og udtalte de sidste Ord saa diplomatisk alvorlig, som om han virkelig tvivlede.

„Dette er for godt til at vare ved!“ sagde jeg i den dybeste Forbavselse. „Saasnart Du har Din Bruds Haand i Din, saa stig tilhest, sæt hende foran Dig paa Sadelknappen, og rid, som om Du havde hentet hende af Højen og Elverfolkene vare efter Dig!“

„Ja, ja, ja,“ svarede Richard uden at høre, hvad jeg sagde.

Døren aabnedes, og Etatsraaden førte højtidelig Amalie ved Haanden; men enten det var for at spare Etatsraaden en Slags Vielsestale, der dog efter Omstændighederne ikke kunde være ham saa ganske let, eller af andre Grunde, slap hun ham strax og gik rask hen til Richard og rakte ham Haanden med et Smil, der endnu straaler i mit Hjerte — og hvordan da i hans!

Umiddelbart efter Frøken Amalie fulgte Etatsraadinden og Rækken af Sønner, og Alle forebragte deres Lykønskning med en Ro, som om de havde gaaet i Skole hos Talleyrand. Jeg havde ikke en saadan Ro; jeg maatte tale for ikke at tænke og gjorde hundrede Spørgsmaal om fjerntliggende Ting og uden Sammenhæng, som om Fjedren i mit indre Uhrværk var sprungen og Taleorganet løb af. Etatsraaden, som heraf formodede Sandheden, nemlig den dybeste Nysgjerrighed, var for godmodig til at holde mig i Spænding, drog mig hen i et Vindue og viste mig følgende Brev:

„Kjære Forældre!

Af Grunde, som jeg bedst kan sige mundlig, rejser jeg bort iaften. — Jeg rejser med den unge Komtesse Julia Gyldenlykke, hvis Fader er en svensk Greve. — Vi kan aldrig gjengjælde hende, hvad hun har gjort for mig. — Hvis I nogensinde se mig lykkelig igjen, saa er det hendes Skyld. — Kjære Forældre, I maa ikke blive forskrækkede; men I ville selv snart indse, at jeg maatte tage min Beslutning. Med Guds Naades Hjælp bliver det kun for kort Tid. — Men det er til mit Bedste. — Jeg har modent overvejet det og er meget forsigtig. Tager Eder iagt for falske Venner. — Det havde været bedre, om vi først kunde have talt sammen om Tingen; men det maatte være saa. Amalie vil sikkert undskylde mig.

Eders kjærlige Søn

Mathias.

Efterskrift.

Vær saa god at sende mig min sorte Kjole og andet Tøj, og Penge, *poste restante* Aarhus; Adresse: Jomfru Lund."

Hertil var føjet en anden Efterskrift af en meget god Damehaand, saalydende:

„Komtesse Julia Gyldenlykke, der for Tiden rejser incognito, sender Hr. Etatsraad og Fru Etatsraadinde von Beutel sin venlige og ærbødige Hilsen, og idet hun bedømmer Dem efter Deres Søn, længes hun efter den Tid, da Omstændighederne ville tillade hende at gjøre Deres personlige Bekjendtskab."

„Saadan skriver en Dame!" sagde Etatsraaden og oplæste med Velbehag Komtessens Efterskrift.

Skuespillerindens List og Lystighed, Etatsraadens Lettroenhed og en Anelse om, at det Hele vilde tage en Ende med Forskrækkelse, og at min Medviden skulde blive opdaget, holdt mig aldeles betagen. Da de store Hunde igjen begyndte at glamme, lød det for mig som Bebudelse om, at jeg skulde komme ud af Vinduet til dem, og at de skulde slikke mit Blod, som det i sin Tid gik den ugudelige Jesabel.

Deres Larm betød dog for Øjeblikket kun en ny Gjæsts Ankomst, og Kancelliraaden rejste sig i Døren.

„Naa, De har Lykken med Dem .... eller jeg skulde sige, min Madeira har Lykken med sig, for vi skal netop have en Flaske af den bedste og for at drikke paa Amalies og Hr. Holms Forlovelse!"

Saaledes tilraabte Etatsraaden ham muntert. Men Kancelliraaden, der var bleg og synlig bevæget, kastede et uroligt Blik om sig, idet han næsten adspredt svarede: „Gratulerer .... men det gjør mig ondt, jeg kommer for at søge Deres ældste Søn."

„Det gjør mig ogsaa ondt, at De maa tage tiltakke med os Andre .... kom, sid ned!"

„Nej, Tak, jeg maa tale med Kammerjunkeren."

„Men De sagde jo selv, at han ikke var hjemme?"

„Sagde jeg?"

„Ja, sagde De ikke, det gjorde Dem ondt?"

„Visselig gjør det mig ondt, Hr. Etatsraad, at have et saadant Ærinde. Men jeg skal se ham, og jeg maa ogsaa tale med de to af Deres Karle, som vare Vidner til hans morderske Overfald paa Vigfus Olsen."

„Mordersk Overfald?!“ gjenlød i Stuen i de mest forskjellige Betoninger af Overraskelse, Angst, Uvillie, Vrede. Naar Folk komme i Affekt, betone de deres Repliker meget godt.

Etatsraaden fattede sig nogenlunde og svarede: „Saa glæder det mig, Hr. Kancelliraad, at min Søn ikke er hjemme.“

„Det vil være ligesaa godt, Hr. Etatsraad, at De lader ham komme frem strax,“ sagde Kancelliraaden og opknappede sin Overfrakke, hvorved hans Uniform kom tilsyne. „Jeg taler i Kongens og Lovens Navn.“

„I Hs. Majestæt Kongens Navn kan De ligesaa godt være fornuftig som ufornuftig! Min ældste Søn, Kammerjunker Beutel, er ikke hjemme. Han er rejst bort.“

„De vil indse, Hr. Etatsraad, at min Embedspligt ikke tillader mig at tage bort blot efter en saadan Forsikring af en Fader ....“

„Jo, min Sæl, er han rejst bort! Og det med Komtesse Gyldenlykke!“

„Komtesse Gyldenlykke? .... Ja, om jeg ogsaa personlig gjerne vilde tro Dem, Hr .Etatsraad, saa kan De dog ikke forlange, at jeg som Politimester ....“

„Gud bevar's! vil De have Bevis, kan De faa det! Her er hans og Komtessens Brev!“

„Komtesse Gyldenlykke?“ gjentog Kancelliraaden, idet han modtog Brevet; men da han havde læst det og var kommen til Efterskriftens sidste Linie, syntes der pludselig at opgaa et stærkt, men ubehageligt Lys for ham; thi det trak i hans Ansigtsmuskler, medens han med mekanisk Omhyggelighed foldede Brevet sammen. Men ligesaa pludselig kom en ny Følelse, der forraadte sig ved et gult Smil om hans Mundvige, idet han spurgte: „Kjender Etatsraaden den Komtesse Gyldenlykke?“

„Nej; men Familien er kjendt nok; den er svensk.“

„Ja, der er maaske en svensk Familie Gyldenlykke .... der er i Sverrig mange Familier med Guld- og Sølvnavne .... og det er meget muligt, at den Dame, der nu rejser „incognito“ og, som det lader, under Navnet Julie Lund, hører til en af dem; men igaar var hun Skuespillerinde, og jeg mødte Deres Søn, Kammerjunker

Beutel, paa hendes Trappe. Jeg ser nu af Brevet, at vi kan træffe Kammerjunkeren og „Komtessen“ i Aarhus — Mine Damer, mine Herrer, en god Morgen!“

Det varede et Par Minutter, inden det fuldelig gik op for de Beutler, at der maatte være spillet dem et Puds; men da de kom til dette Resultat, var Virkningen frygtelig. Den store Larm af sex Kæmper og deres Moder (henholdsvis: Hustru) i det forholdsvis lille Værelse, gjorde et saadant Indtryk paa mig, at jeg senere ved Erindringen derom lagde Planen til en Opera, „Titanernes Kamp med Zeus“, og hvoraf Hovedscenen, de fangne Titaners Kor under Ætna, stod ganske færdig for min Fantasi. En af dem havde i Almindelighed en Trækning ved Munden og tilsvarende Bevægelse af Hovedet og Halsen. Da han nu var i Lidenskab, tog det sig ud, som om han saa til Solen og bed efter Maanen.

Det er ikke fromt at more sig over Folk, der ere i Lidelse, selv om man ikke ser nogen dyb og alvorlig Grund til Smerten. Jeg vil just heller ikke sige, at jeg var saa ugudelig at more mig; men jeg blev beroliget. Jeg indsaa, at disse Folk ikke vilde opdage, hvad et fornuftigt Menneske vilde holde skjult for dem.

Hidtil havde de dog kun bemærket to Grunde til Vrede og Mismod: En uforskammet Streg, der var spillet dem, og Udsigt til en ubehagelig Proces; men Etatsraaden, hvem jeg maa lade, at han var den Fornuftigste, opdagede pludselig en tredie, idet han forfærdet udbrød: „Og hvis Tøjten har giftet sig med vor stakkels Mathias!“

En Tavshed og Ubevægelighed, som om Scenen med Loths Hustru blev gjentaget sex- eller syvdobbelt, fulgte dette Udbrud. Men før den truende Storm igjen kunde bryde løs, søgte jeg at virke lidt beroligende paa Gemytterne ved at sige: „Jeg tror virkelig ikke, Hr. Etatsraad, at der er Fare derfor.“

„Hvorledes kan De tro det? Hvad Grund har De til at tro det? De kjender ikke saadanne Fruentimmers Underfundighed!“ raabte Etatsraaden.

Jeg turde ikke forsikre ham, at jeg kjendte den; men jeg fandt uventet Bistand i Etatsraadinden, skjøndt hun udgik fra andre Fakta og anvendte en anden Logik end

jeg. Hun sagde: „Jeg tror, Hr. — — har Ret; der er ikke nogen Fare for Øjeblikket, da Mathias udtrykkelig forlanger sin sorte Kjole sendt til Aarhus. Vielsen kan altsaa ikke staa strax, og tilligemed Kjolen kan En af os være i Aarhus.“

„Ja, Du har Ret, Mo'er! Saa maa en af os afsted strax .... Jeg vil selv tage afsted .... og komme den ford— Kancelliraad i Forkjøbet! .... Hejda, lad den letteste Vogn blive spændt for .... fire Heste! .... Men hvad kan det nytte Altsammen? Hvor de finder ham, om jeg saa tog ham til Kongens eget Forgemak, kan jeg jo risikere, at han bliver arresteret!“

„Nej,“ sagde jeg, idet jeg igjen lagde mig imellem, „det kan blive forebygget.“

„Hvordan det? Min kjære Ven, De gjør mig ganske lykkelig ved, at De ser saa tillidsfuld ud!“

„Det kan have sine Vanskeligheder; men det er ikke uoverkommeligt. Nu er Indsidderen maaske nok bleven kry ved at se Politiet komme og tage sig af ham; men paa den anden Side er han vist ogsaa for snu til ikke at indse, at han ingen Nytte har af, at der tilføjes Kammerjunkeren Ondt. Lad ham faa Udsigt til Fordel, saa bryder han sig ikke om Hævn. Giv De ham et Hus i Fæste, lad ham faa et Par Heste, nogle Køer og Faar, saa er han tilfreds, og Dem, Hr. Etatsraad, kan det jo i Grunden være ligegyldigt, hvem De fæster Deres Hus til, naar De faar Fæsteafgiften. Vigfus Olsen har Ord for at være ærlig og stræbsom — det Hele kan blive ordnet meget godt, De kan endnu komme til at fejre et glædeligt Nytaar.“

„Hvis blot Mathias ikke er viet ....“

„Lad os haabe det Bedste, og, som Fru Etatsraadinden sagde ....“

„Der er Noget i det, De der sagde .... Men jeg har ikke noget fæsteledigt Hus. Der er et Boelsted paa næsten to Tønder Hartkorn, og det plejer at give mig 50 Daler om Aaret og 400 Daler Indfæstning. Vigfus Olsen har Pokker ikke 400 Daler.“

„Saa er det Hele et Spørgsmaal om 400 Daler.“

„Det skal ikke siges, at en Beutel saa paa 400 Daler,

naar det gjaldt hans Søn! Lad Vigfus Olsen faa Boelstedet .... Men jeg kan ikke tage til ham, og det er heller ikke passende, at nogen af min Familie henvender sig direkte til ham .... Men, mine kjære Venner, ville ikke De? De, Holm, er jo nu saagodtsom min Neveu — ja, det er jo ogsaa sandt, det er De! — vil De ikke tage Dem paa at besørge den Ting? Jeg giver Dem min Fuldmagt .... Naturligvis, vi vil ikke bestikke Nogen! Hvis Vigfus Olsen efter at have hørt om Boelstedet paastaar, at min Søn har slaaet ham, saa bliver det fæstet bort til en Anden."

„Ja, kjære Onkel, De kan være vis paa, at jeg skal gjøre Alt, hvad jeg formaar ...."

„Onkel .... det er rigtigt! Jeg er Deres Onkel .... det er første Gang, jeg hører det, og sørg nu for, at det bringer Lykke .... Men nu maa jeg afsted! — Farvel! — Farvel vor Moer, min egen, rare Kone! Hvem skulde have troet det om os i vor Alder! Gud være med Jer Alle!"

Richard og jeg begave os strax til Vigfus Olsen.

Jeg vilde gjøre Vigfus til en større Helt, end han gjør Fordring paa at være, hvis jeg sagde, at han satte den strenge Sandhed over sin Fordel eller satte en Ære i at holde med haardnakket Konsekvens ved sin første Forklaring. Et Boelsted paa to Tønder Hartkorn kan bringe en Mand til at gjøre Uret, endsige glemme Uret og Overlast. Da vi langsomt og tydelig havde foreholdt ham Muligheden af, at han kunde faa Fæstet, uden at vi gjorde nogen Betingelse, sagde han langsomt, men frivillig, som sandt var, at man ikke kunde forlange af en Mand, der havde faaet sit Hoved slaaet itu, at han skulde huske grangivelig, hvordan det gik til. Han vidste nok, at han havde truet Kammerjunkeren med Plejlen, og det var ogsaa muligt, at han selv var falden derved. Følgelig var det aldeles ingen Bestikkelse, at vi igjen begyndte at tale om Boelstedet og tilsikrede ham det. Da dette var i Orden, sagde Vigfus: „Nu kan Ane

Kirstine magelig faa Knud Hansen, magelig. Ja, nu vil vi se ad."

„Nej, Du skal ikke se ad!" raabte Richard; „lad os ikke lige i det Øjeblik, da Lykken vender sig til Dig, faa Beregninger over, at hans Faders Sted er mindre værdt end Dit! Før nu ikke Ulykken med Dig ind i Boelstedet, men lad de unge Folk faa hinanden, saa vil jeg gjøre Bryllupet."

Det gjorde Indtryk paa Vigfus og han svarede: „Ja, lad dem det da."

„Ja, og det skal være afgjort, inden Fæstekontrakten underskrives — forstaar Du det, Vigfus Olsen?"

„Ja, vel forstaar jeg det. Knægten er skikkelig nok. Han skal faa min Datter."

Efter saaledes at have saavel forebygget Lovens Vrede som taget Braaden fra Kancelliraadens samt kuet den nye Boelsmands Ærgjærrighed i Fødslen vendte vi tilbage til Etatsraadens, hvor vi dog af Hensyn til den syge Major hjemme ikke kunde blive saa længe, som Richard gjerne vilde.

Medens vi red hjemad, sagde Richard: „Jeg kan just ikke sige, at det gjør mig meget ondt for Etatsraaden, at han maa rejse til Aarhus, forudsat blot, at Jomfru Lund ikke gjør Alvor af det og gifter sig med Mathias. Det vilde være et haardt Stød for dem, saa fornemme som de føle sig."

„Ja, Du vilde vel heller ikke gjerne have hende til Kusine."

„Det vil jeg ikke sige," svarede Richard og blev lidt rød; „Fordom mod hendes Stand har jeg naturligvis ikke, og det kan gjerne være, at hun blev en meget god Kone — skjøndt jeg mener, at hvad der begynder med Skuffelse, ogsaa ender i Skuffelse."

„Jeg tror ikke, at der er ringeste Fare; for selv om Komtessen vilde nedlade sig til at blive Kammerjunkerinde, saa skulde der dog skaffes Papirer tilveje, og naar Alt kommer til Alt, er Mathias ingen Idiot."

„Det er sandt," svarede Richard; „men jeg er glad ved, at Amalie ikke har vidst det Ringeste om det Hele. — O, jeg er tilmode, som om Himlens Sluser havde

aabnet sig ligesom i gamle Dage, men istedenfor Vande nedsendte Blomster og Solskin og Lyksalighed, femten Alen over de højeste Bjerge!"

„Du har rigtignok Grund til at være taknemlig."

„Ja, og næst Gud mod Dig, min kjære Ven!"

„Der tager Du aldeles fejl! Næst Komtesse Gyldenlykke er der intet Menneske, hvem Du skylder saa megen Erkjendtlighed som Majoren."

„Aa, tal nu ikke saadan! Det er dog Synd at slaa sig til Ridder paa gamle Lind."

„Stop lidt. Jeg har ikke sagt, at han bevidst, vedholdende, med al sin Magt, har arbejdet paa at sætte Dig i Besiddelse af Din Kjærligheds Gjenstand. Jeg vilde endog sige, at hvis han havde stræbt og slidt paa den Maade, var han næppe kommen til Maalet og havde ikke slaaet Goliath. Men der er i ham et saadant Fond af Hjertensgodhed, at han bringer Lykke, hvor han kommer. Han har ikke direkte udført Noget; men hans Personlighed er ligesom en Leder for det Gode og Lykkelige, og det er gjennem ham kommet baade til Din Gaard og til Vigfus Olsens Hus."

Richard hørte nu opmærksomt paa Beretningen om Alt, hvad der var foregaaet, medens han selv i Uvirksomhed drømte og længtes — indtil vi nærmede os Gaarden, hvis Vinduer hist og her lyste ud til os. Da rejste han sig i Sadlen og raabte, idet han aftog sin Hat: „Hurra for Amalies nye Hjem!"

Jeg istemmede, og det syntes mig, at selve Hestenes Hovslag paa Gaardens Stenbro anmeldte, at vi kom tilbage som Sejrherrer.

Majoren kom os imøde paa Gangen, hilste venlig paa os, forsikrede paa vore Spørgsmaal, at han nu var meget bedre, og bad Richard om Undskyldning for al den Ulejlighed, han havde gjort i Huset. Han tilføjede, idet vi fulgtes ad ind i Stuen, at han nu tænkte paa at rejse og blot havde et lille Ærinde at besørge først.

„Nu kan der ikke være Tale om at rejse!" raabte Richard, „jeg er bleven forlovet!"

„Er De? Jeg gratulerer! Med hvem, maa jeg spørge?"

„Med Frøken Amalie Winge."

„Jeg gratulerer," gjentog Majoren, men kastede i det Samme et medlidende Blik paa mig og greb hemmelig min Haand som for at trøste mig med Alt, hvad han kunde.

„De tager fejl," sagde jeg, „jeg har længe vidst det, jeg var kun bange for, at Kammerjunkeren skulde forhindre det."

Saa gik Majoren hen til Richard og trykkede med hjertelig Lykønskning hans Haand, „for ser De," sagde han, „der er ingen større Ulykke i Verden, end naar en Ven tager sin Vens Brud. Kjærlighed, som er noget Stort, ja, som er givet Menneskene paa Jorden istedenfor Himmel, bliver saa til Gift. De To blive aldrig rigtig lykkelige, og den Tredje bliver tidlig graa og visner — nej, der er dog en større Ulykke, og det er, naar en Fader ser sit Barn vanæret eller ligger paa Dødssengen og frygter, at det skal ske, og derfor maa vi have Noget gjort for den stakkels Mand i Sandgraven — — ja, jeg kan ikke tie længer, min kjære Holm, De maa vide, at Vigfus Olsen er bleven slaaet fordærvet af dennehersens Kammerjunker, den Knægt!"

„Ja, kjære Hr. Lind, jeg ved det; men Vigfus Olsen er næsten rask nu, og han faar et Boelsted i Fæste, og hans Datters Bryllup skal staa tilligemed mit!"

„Nej, virkelig? — Gud være lovet! — Men hvordan er Alt det gaaet til? Har han pludselig faaet Arv?"

„Nej, en brav Mand lagde sig imellem."

„Saa gid Himlen velsigne ham for det!"

„Amen," sagde baade Richard og jeg, og den Gamles Skikkelse var i det Øjeblik saa rørende elskværdig, at ingen af os kunde fortælle Noget, der for ham selv vilde lyde som Spøg.

„Men, alvorlig talt," sagde Richard efter en Pavse, „De maa ikke rejse saa snart."

Tonen i Majorens Svar viste imidlertid, at Richard her vilde støde paa en urokkelig Modstand: „Jeg har mine Pligter at efterkomme. Den 3dje Januar paa Slaget 9 vente Drengene mig. Her er mit Uhr — naar paa Onsdag Morgen den lange Viser staar paa 12 og den lille paa 9, aabner jeg Døren til Klassen. Jeg længes næsten

efter den, skjønt jeg har det godt nok her, det var sandelig Synd at sige Andet; men der er ogsaa flinke Drenge, opvakte Drenge — og jeg er bleven vant dertil."

„Men De er da ikke med Legeme og Sjæl slavebunden til en Skole!"

„Ja og Nej. Det er blevet mit Lod. *Hic Rhodus, hic salta!* [1]) Have I ikke Begge været mine Elever? Jeg spørger Eder nu paa Ære og Samvittighed, hvis I nu vare i Klassen og jeg ikke kom paa Onsdag, hvad vilde I saa sige — aa, I Skjælmer, I vilde gjøre et morderligt Spektakel, og hvor mange af Jer vilde tænke: Gud ved, om gamle Lind ikke er syg eller maaske endogsaa død?"

„Der tager De fejl! Det tænkte vi altid, naar en Lærer blev borte, og holdt vi af ham, som af Dem, gjorde det os ondt. Men Richard har Ret, hvorfor skal en Mand som De være bunden til en Skole eller til en enkelt Plet? De skulde have Lejlighed til at arbejde for Videnskaben, til at skrive et stort Værk om . . . ."

„Om Adelen i Almindelighed og Beutlerne i Særdeleshed — ikke sandt?" spurgte Majoren med et listigt Smil i Øjet; „nej, mine kjære Venner, Julespøg og Juledrømme ere forbi. Mit Uhr og jeg have set hinanden i Øjnene og sagt hinanden, at det er Daggry. Maskeradedragterne forsvinde fra Gaden, og Virkeligheden træder i Stenbroen."

Richard sagde: „Er da Videnskaben en Drøm, og kan De ikke uden Ubeskedenhed sige, at De er født til Mere end til at tylde Aarstal og mærkelige Begivenheder i andre Folks Børn?"

„Videnskaben er ingen Drøm, og jeg var maaske født til at elske og tjene hende og som en lykkelig Husbond faa sunde og gode Børn, jeg mener Værker, Bøger. Men jeg er blevet Pebersvend, og jeg er for gammel til Giftermaal og — til at blive Etatsraad Beutels Bibliothekar."

Efter denne Uafhængigheds Erklæring kunde Richard ikke for Øjeblikket gaa videre med den Plan, som vel laa paa Bunden af hans Overtalelsesforsøg, og han nøjedes med at sige: „Det glæder mig, at De idetmindste

---

*) Her er Rhodus, dans her. Sigter til en antik Anekdote om En, der sagde, at han ikke kunde danse uden paa Øen Rhodus.

ikke vil foretrække Etatsraadens Hus for mit, og for at han ikke senere skal beklage sig, saa maa det se ud, som om De aldrig helt forlod min Gaard. De maa tage Nøglen med til Deres Værelse, og det skal hedde Majorens Værelse, og De maa lade Noget blive tilbage, en Ubetydelighed, en Bog ...."

„Min kjære, kjære Holm! Hvor jeg er inderlig taknemlig for Deres Godhed! — Ja, jeg vil med Deres Tilladelse komme i Sommerferien og næste Jul — — og jeg har Noget, jeg kan lade blive: Legetøjet!"

„Nu en Flaske Champagne!" raabte Richard.

Hvis vi vare i nogen Uro eller Ængstelighed med Hensyn til Kammerjunkeren, saa blev den snart hævet ved Etatsraaden, som, skjønt han vendte alene hjem, meddelte, at Sagen var ordnet saa tilfredsstillende, som efter Omstændighederne muligt. Mathias skulde rejse udenlands i nogen Tid, og der var sørget for en passende Rejsefælle, en Slags Hovmester.

En Aften silde i den følgende Uge kom Mathias hjem for at sige Farvel; han skulde rejse næste Dag. Richard fik strax Bud, og vi red derover, ikke ganske med den Ro, som en god Samvittighed giver, idetmindste ikke jeg; men enhversomhelst Frygt blev snart fjernet; thi Mathias var som et Menneske, hvem enten stor Lidelse eller stor Lyksalighed havde løftet op i en højere Sfære, og som, lig Kong Frants d. 1ste af Frankrig, ikke erindrede, hvad der var hændt ham før hans Ophøjelse. Han lykønskede Richard saa rolig, som om han aldrig selv havde tænkt paa at ægte Amalie, og han forbavsede os ved at begynde Samtalen, næsten hvor han sidst havde sluppet den, som om han havde rejst sig fra en lethargisk Søvn og ikke vendte tilbage fra en tvetydig Udflugt. Men det er rigtignok sandt, at hans Konversation sædvanligvis bevægede sig indenfor en snever Kreds, hvor det var let at finde Traaden. Pludselig meddelte han os dog den Beslutning, han havde taget, at ville besøge Vigfus Olsen næste Morgen.

Da vi om Morgenen kom til Huset i Sandgraven, sad Vigfus ved Vinduet, noget bleg og mager og med hvid Bandage under den røde Hue, men med en tilfreds Mine, der hævedes ved at Solen skinnede ind omkring ham. Kæmpen satte sig ligeoverfor ham, og følgende Samtale, jevnlig afbrudt af Pavser, fandt Sted:

„Naa, Vigfus, hvordan har Du det?“

„Bedre, Gud ske Tak!“

„Naturligvis. Du vilde ikke lade Kjøbenhavnsfolk se en Jyde falde omkuld uden at rejse sig igjen.“

„Nej; det vilde jeg jo ikke.“

„Jeg hører, Du vil dog flytte.“

„Ja—a—a,“ svarede Vigfus meget langt.

„Ja, vi har maattet hjælpe paa Dig baade med det Gode og med det Onde.“

„Aa, ja, saamæn.“

„Nu er Du vel bange, at Du ikke faar et godt Herskab.“

„Aa, nej, saamæn, ikke.“

„Ja, det behøver Du heller ikke; Du ser, jeg bærer ikke Nag.“

„Nej, jeg skjønner det.“

„Siden jeg kommer for at sige Dig Farvel.“

(Pause)

„Ja, det er ikke Dig, men mig, der skal afsted.“

„Naa?“

„Ja, jeg rejser langt bort og bliver længe borte.“

„Naa, ja, saa.“

„Ja.“

(Pause)

„Ja, saa siger jeg lykkelig Rejse — i Guds Navn.“

„Tak, Vigfus Olsen,“ sagde Kæmpen, idet han rejste sig; „sandt at sige, vilde jeg nok have det lille Ord paa mit Pas.“

KARNEVALET

(1863)

Man har hørt og læst saa Meget derom, at man kjender det meget nøje. Man ved, at i de otte sidste Hverdage før Fasten samles Folk paa Korsoen, en Gade, der omtrent er saa lang som fra Grønningen til Vesterport, og som bliver belagt med brun Puzzolanjord og behængt med Tæpper af mange Farver, og man kjører eller gaar eller sidder i Vinduerne eller paa Balkonerne, og man holder Maskerade ved højlys Dag, tilkaster hinanden Blomster og kommer i en Bevægelse, som har begejstret en Mængde Digtere, men som ingen Fortæller finder tilstrækkelig skildret af Forgængerne. Jeg er lovlig fritaget for at falde i Gjentagelse; thi Karnevalet var et andet end det sædvanlige; Festen lignede det, den havde været og kunde være, som en fuld Mand ligner Bacchus.

Det eneste Friske og Livlige var de franske Soldater, der hver Dag henad Kl. 2 — da Karnevalet begynder — rykkede ud i store Masser og toge Position paa alle Pladse nær Korsoen. Man kan ikke ligegyldig se den franske Fane med Ørnen føres frem. Fanens Pjalter tale stolt om store Valpladse, Ørnen fløj engang „til Pyramiderne, Austerlitz og Moskou", og Sappeurerne, der gaa foran med deres Øxer, de to brede Rækker Trommeslagere, der bringe Vinduerne til at dirre og Luften til at slaa om Ens Tindinger, og Mængden af Bajonetter, der følger efter — Alt har, medens det fylder Øjeblikket, en mægtig Fortid og skrider i sluttet, energisk Masse mod en Fremtid. Om end den Fremmede betragter de Franskes Nærværelse som en Ubillighed, kan han dog, medens de rykke gjennem den „evige Stad", ikke lade være et

Øjeblik at fængsles af det stærke, klang- og glansfulde, slagfærdige galliske Liv og fornemme sig selv som Tilskuer ved et Moment af Verdenshistorien, der drager op. Indrømmer han midt i al hin store Blanding af Ret og Uret, at Paven dog ogsaa har noget Krav paa at være i Rom, men burde finde Midler til at være der paa human Maade, saa formildes ogsaa, især under Karnevalet, den politiske Uvilje mod de Franske; thi de ere aabenbart tillige Folkets Beskyttere mod den pavelige Soldateske, der samtidig marscherer op for at gjøre Polititjeneste. Den franske Soldat ser munter og intelligent ud; man kan nok mærke, at han ikke er at spøge med; men han synes altid tilgængelig for Ræson; hvorimod de pavelige Soldater i Reglen have et grumt, arrigt eller tungt Blik. De ere for en stor Del hvervede blandt Folkets Udskud eller fremmede Eventyrere (der var iblandt dem ogsaa en Dansk, hvem den pavelige Hververofficer, morsomt nok, havde lokket til at tage Tjeneste ved at forsikre ham, at Paven snart maatte løbe sin Vej, og saa vilde hans Armé blive opløst og faa Pension af Victor Emanuel). Hvad der end har bragt disse Folk sammen under Nøglerne — deres Felttegn —, saa føle de snart, at de ere hadede og foragtede, og de gjengjælde det med Lyst til at gjøre Ondt. Uden Franskmændene vilde det snart komme til et Myrderi, som vel efter nogen Tids Forløb endte med Victor Emanuels Indtog, men som det er behageligere at paakalde i Afstand end paa Korsoen.

Naar nu Franskmændene have taget Stilling paa Piazza di popolo, ved S. Carlo, paa Monte Citorio, Piazza Venezia o. s. v., og holde sig beredte ved deres Geværpyramider, og „Festen" begynder, medens pavelige Dragoner ride frem og tilbage for at bevogte den Skridt for Skridt, saa kan man jo nok føle sig betrygget mod Romerne og „gjøre Karneval", hvis man har Sind dertil. Hvo der har set Festen i lykkeligere Tider — som i 1847, da Italien bævede af Begejstring for Pius d. 9de, og da det paa Korsoen „saa ud, som om Menneskeheden var bleven Barn igjen og legede i Edens Have og Gud saa til paa Legen" — kan jo ikke lade være at erindre,

stræber et Øjeblik at betragte Festdagen som en neutral, af Religionen fredlyst Tid, og søger efter det Aandfulde og Barnligglade, der engang var Karnevalets Særkjende, men søger forgjæves. Alt, hvad der i Rom henhører til den dannede Borgerstand, er liberalt, imod Paven som Re Sacerdote (Konge-Ypperstepræst) og holder sig fjernt. Senatorens pragtfulde Tog udfoldes, og de farvede Tæpper udhænges over Husene for de Fremmede, for Soldater, der have faaet en Times Orlov til at more sig, og for Lazzaroner. En enkelt ung Patricier af Pavens Parti gaar igjennem Gaden, arrig over, at de, som har Aand, ikke ville komme tilstede og yde Bevis for, at Rom er fornøjet. Hist og her paa de store Paladsers høje Balkoner sidde franske Officersfruer i elegant Toilette og vise ved enhver Bevægelse, navnlig naar de engang faa Lejlighed til at modtage og kaste en Blomst, Forskjellen mellem den pikante Franskhed og den naive Italienskhed. Hvor koldt og fremmedagtig dette Syn end virker, er det dog behageligt i Sammenligning med den Rolle, de Engelske spille langs hele Korsoen. Hvad enten de gaa tilfods forsynede med Staaltraadsmasker — al anden Maskering var forbudt — eller staa i Klynger oppe paa Balkonerne, have de intet andet Begreb om Karnevalet end, at det skal være et Slagsmaal. Den italienske, gratiøse Skik: at man kaster et Par confetti (smaa Gibskugler) paa den, hvis Opmærksomhed man vil vække, og hvem man derpaa rækker eller tilkaster en Buket, have de opfattet saaledes, at man skal slaa af al Magt med Haandfulde af confetti eller øse dem ned Skjæppevis. Især naar de kunne kaste Gibsstøvet ind i Øjnene paa Folk, selv paa Damer, synes det dem en ypperlig practical joke. Engelskmændene have nu engang ingen sympatetisk Sans for andre Nationers Ejendommeligheder, og saa alvorlige og tilbageholdne de ere i Piccadilly, saa ubændig slaa de sig løs udenlands, kun ikke med Lystighed. Selv den dejlige Moccolo-Aften, da man som ved andre Ligbegængelser tænder Lys — fordi det nemlig er Karnevalets Begravelsesaften — og da Lyset skal betyde Haabet om Gjenopstandelse, og da dette Haab funkler i utallige Voxlys, paa Gaden, i Vinduerne, paa Bal-

konerne, paa Tagene, løbe eller kjøre de omkring og slaa løs med deres confetti. Pavens Politi og Soldater lægge dem ingen Hindring i Vejen. De gjøre jo Larm, det ud som Tilfredshed og Glæde, og kun den, der gjør Modstand mod deres Glædesytringer, bliver arresteret. Endog fra det poetiske Standpunkt ønsker man da Victor Emanuels Indtog: det frie Italien vil næppe taale den engelske Brutalitet ved sine Nationalfester. Og hvilket Karneval vil ikke det første italienske blive i Rom!

Der fandt „Demonstrationer“ Sted, men saa spage, at man kunde være tilstede ved dem uden at mærke dem. Om Torsdagen, Giovedi grasso, der i Festlighed svarer til den franske Mardi gras, da jeg havde gjort mit andet eller tredje Forsøg paa at opdage det gamle Karneval og kun havde fundet dyb Lede, gik jeg for at trække frisk Luft op paa Monte Pincio og blev noget overrasket ved at se en stor Mængde, flere hundrede Herrer og Damer, spadsere deroppe. Spadseregangen, la passeggiata, plejer nemlig først at finde Sted henad Aften. Men disse Spadserende vare Bourgeoisiet, de Liberale, der vilde vise, at de ikke vare paa Korsoen. Nogle af dem gik i Rækker med hinanden under Armen, og af disse bleve om Natten et Par Stykker arresterede, fordi de havde gaaet trodsig. Paven er imidlertid ingen Murawieff. Naar en Undersaat bliver arresteret paa Grund af en saadan Forbrydelse, holdes han kun i Fængsel i nogle faa Maaneder, indtil man bliver overbevist om, at han er misfornøjet med Rom, og saa bliver han uden videre Straf sendt ud af Rom.

Men Rom er saaledes indrettet, at man kun behover at gaa et Par Skridt fra den hele Larm for at føle, som om den ikke var til. Fra Piazza Venezia, den ene Ende af Korsoen, naar man i faa Øjeblikke Trajans Forum med Kolonnen og den lille Skov af brudte Søjler; tæt ved er Kapitolium, og paa den anden Side af Kapitolium ligger Forum med sine Ruiner. De have set noget Værre, og det er gaaet over. Romeren, der gaar herned, føler vel noget anderledes end den Fremmede. Han tænker — eller han burde tænke — paa Brutus og Scævola og andre Helte, der mane ham til Daad. Os Fremmede ma-

ner Roms Fortid ikke paa samme, personlige Maade, vor rette Virkekreds er ikke der paa Stedet, hvad vi indsuge af de store Erindringer, gjemme vi i Sindet som Momenter til Kundskab, Friskhed og Glæde, og naar vi fra Forum ere gaaede op forbi Maria Maggiore, igjennem Via delle quattro fontane til Piazza Barberini, er Paven os næsten ligesaa fjern som Kejser Octavianus. Saa er Rom igjen Rom, en Oase fjern fra Verden, en neutral Plet, hvor man mødes med det Skjønneste og Bedste fra forgangne Tider, en Egn under Himlen, hvor Uhret ikke slaar for at tilkjendegive, at man bliver ældre, men hvor man bliver yngre indtil Afrejsens Dag. Og saa er Sindet igjen lige modtageligt og beredvilligt til Spring fra det Sublime til det Komiske, fra Rafaels Loggier i Vatikanet til Osterien i Chiavica del Buffalo.

Det kan ogsaa hændes, at man i Osterien faar et Glimt af det gamle, poetiske Karneval at se. Nogle Folk komme pludselig, underlig paaklædte, springende ind, improvisere en lille dramatisk Scene og slutte den med en Dans, og man kan da undtagelsesvis have det Held at se Saltarelloen blive danset af en romersk Jomfru, i hin mageløse Blanding af Ynde, Sømmelighed, udfordrende Kraft og dulgt Lidenskab, der ender med, at hun rystende Tambourinen over sit Hoved farer ud og forsvinder. Og naar man sent paa Aftenen gaar hjem, kan man maaske møde en lille Trup af to eller tre Par, med Fløjte og Mandoline, der glide forbi i Danseskridt, hastig og sikkert som til en skjult ventende Glæde. Man søger beskedent at følge dem i nogen Afstand i Maanelyset, men de forsvinde i en af de snevre Gaders Skygge, og man bliver staaende og lytter til den svindende Musik, der lyder, som om Maanestraalerne klang.

DAGBOG

FRA EN REJSE PAA VESTKYSTEN AF VENDSYSSEL OG THY

1865

Nogle Mennesker kunne foretage store Ting, uden at Pulsen slaar eller Hjertet banker hurtigere derved, andre kunne ikke udføre endog smaa Ting uden Sindsbevægelse. Jeg maa tilstaa, at jeg idetmindste for Jyllands-Rejsens Vedkommende hørte til den sidste Slags, hvilket rigtignok hidrørte fra særlige Omstændigheder. Fra min Barndom havde Ordet „Vendsyssel", „Vendelbo", en ejendommelig, fast mystisk Klang for mig. Jeg kan ikke nøjagtig angive hvorfor; men rimeligvis er det kommet af, at jeg hørte Vendelboerne omtale som et haardt, stridbart, oprørsk Folk, hvis Knive sad løse i Skederne, og som vare blevne voldsomt kuede, skjønt ufuldstændig. De havde slaaet en Konge ihjel eller givet Anledning til, at han blev slaaet ihjel, havde leveret en anden Konge Feltslag, kæmpet mandig for en tredje, der var afsat, og endelig vist deres nedarvede Trods endog imod Frederik den Sjette. De levede i et vildt, trist, ufrugtbart Land, vadede somme Steder i Sand til midt paa Livet, besøgtes kun ugjerne eller af Folk, som kunde drikke mægtige Thevandsknægte. Trods al deres historiske Vælde vare de plagede af Hudsygdomme, som de gjerne meddelte Andre. Kort, der omgav dem noget Sært, og skjønt de sysselsatte min Fantasi, faldt det mig dog aldrig ind dengang, at jeg fornuftigvis kunde besøge deres Land. I Aaret 1854 kom jeg dog til Aalborg, og da jeg nu kun ved Fjorden var skilt fra Vendsyssel, forekom det mig bag hine tavse Bakker som et Eventyrland, som et Siberien, hvor der hang novellistiske Herremænd paa Træerne og Sagn paa alle Buske. Jeg vilde derover; saa

blev jeg pludselig nødt til at vende hjem, uden at se saa meget som Nørre-Sundby.

Tiden gik, jeg kom temmelig vidt om, og engang, da vi vare endel Danske, som gjennem Sand gik ned til Middelhavet ved Ostia, sagde En: Det ligner dog Vestkysten af Vendsyssel. Siden den Tid groede Længslen efter Vendsyssel stærkere og stærkere i mig; hvor jeg var, bebrejdede jeg mig selv, at jeg ikke havde set Vendsyssel; Landet stod for min Fantasi, formedelst Længslen, som selve Poesiens Land, og skjønt jeg kunde sige mig selv, at hvis der var saa megen Poesi, saa klang den jo nok i vor Literatur, kom det dog sidste Vinter saa vidt, at jeg fast besluttede at rejse derover i Sommer.

Naar en Beslutning om en lille Ting tages efter saadanne Forudsætninger, vil man forstaa, at den udføres med en Slags Hjertebanken. Man vil endvidere kunne forstaa, at jeg virkelig blev ganske forundret, da jeg kom ombord i Dampskibet „Dania" ved Kvæsthusbroen og saa, at saa Mange vilde samme Vej. Men dersom man tror, at jeg rejste med store Forventninger, vil man alligevel tage meget fejl. I Aarenes Løb og efter nogen Rejsen lærer man at have Mistillid til Forventninger og at føre saa faa med sig som mulig. Jeg rejste med god Vilje, beredt til at føje mig i Omstændighederne, finde mig i Mangler af forskjellig Slags, men tillige ængstelig for, at jeg ikke i mit Sind skulde have Nøglen til Landet og Beboerne, og at Rejsen derfor skulde mislykkes. Mere end een kjøbenhavnsk Ven eller Bekjendt havde spaaet mig, at jeg ikke vilde holde ud derovre i fjorten Dage; jeg bad Skjæbnen om at give mig Udholdenhed i to Maaneder. Jeg er bleven bønhørt langt ud over Forventning; thi istedenfor at faa Udholdenhed for to Maaneder naaede jeg til den Overbevisning, at to hele Aar vilde være for lidt, og jeg ved meget godt, at jeg nu er kommen tilbage med et højst ufuldstændigt Udbytte.

Det er ufuldstændigt og vil maaske af Nogle findes vidtløftigt, fordi jeg nu engang indfandt mig med Længsel og desaarsag følte Interesse for Meget, der af Andre kan anses for altfor smaat. Ingen Bearbejdelse vilde kunne

hjælpe; jeg maa enten forelægge Publikum min Dagbog — idetmindste den overvejende Del — som den er, eller helt tie stille om Rejsen. Jeg beder nu om, at man vil læse med nogenlunde imødekommende Stemning, ikke vente store Ting, men smaa Ting sete med Velvilje og skildrede med Sanddruhed. Dette Sidste maa jeg især udhæve. Det Hele vilde for Læseren falde sammen til endnu mindre, end det er, til værre end Intet, hvis man tvivlede om Nøjagtigheden, det vil sige: en subjektiv Nøjagtighed — thi om jeg har set, netop som alle Andre — især de, der gjøre en Fornøjelsesrejse, uden Formaal — ville se, tør jeg ikke sige. Jeg har, som allerede en Dagsbogs hastige Oprindelse foranlediger, stræbt at fotografere, ikke at male.

Det er en Selvfølge, at de to smaa historiske Skildringer af Kampen 1441 og af Martin Dietz, ikke ere skrevne paa selve Stederne, men enten før eller efter Rejsen og indskudte i Dagbogen.

I.

FRA AALBORG TIL BLOKHUS.

Selv om jeg havde opholdt mig længer i Aalborg, vilde jeg dog ikke forsøge en Beskrivelse af Byen, eftersom der kan ventes et udtømmende Værk i denne Retning af Adjunkt Wulff. Det er en historisk By, i hvis Nærhed endnu vises et Sted, der med Rette eller Urette kaldes Skipper Clements Skandse; den har i Navnet paa en Bro opbevaret Erindringen om en fjendtlig, svensk General eller Oberst Wrangel, der holdt den i Tømme; snevre Gyders Navne minde om Spidsborgere og Spidsborgerinder, der ved at staa i Fortiden faa noget gemytligt Ærværdigt for os; smukke og anselige Bygninger have set Kong Hans og hans Tid. Jeg skal kun et Øjeblik opholde mig ved et Par Steder. Det ene er Mariekirken, som var under Udbedring, og som jeg besøgte, mest af Hensyn til min kjære Ven, Bjørnstjerne Bjørnson, hvem jeg nylig havde taget Afsked med i Kjøbenhavn. Thi i denne Kirke skal Sigurd Slembe ligge begraven. Der staar i *Marmora Danica* om Sigurd Slembidiacken: „Da Folket fik at vide, at hand var fangen, da raabte ald Hæren af Glæde. Sigurd sagde: Mangen ond Mand glæder sig ved mit Hoved idag. Tiostolff strøg hans Silkehue af hans Hofved og sagde: Hvi vaarst Du Træls Søn saa dristig, at Du turde kjende Kong Magnus Barfod for Din Fader? Sigurd sagde: Ikke tør Du ligne min Fader ved en Træl; thi lidet var Din Fader værdig hos min Fader. *Et post nonulla.* De sloge og brøde hans Fodeblad og Haandebag og siden hans Arme og Ben

sønder med Øxer, Hamre og Kolfver; siden vilde de flaa hannem levende etc. etc.; derefter hugge de Hovedet af ham og droge hans Legeme hen i et lidet Hus og kaste nogen Steen og Træer derpaa. Haller sagde, at han talede lidet og svarede ikke alle dem, som talede til hannem, der han pintes, og ej gaff eller klagede hand sig, eller sukkede ved, eller blunkede med hans Øyenbryne, naar de sloge hannem med Stok eller Sten, og ej skifte han sit Maal og ikke højere eller lavere, end hand plejede at gjøre, og saa gladelig, som hand havde siddet i et Gjæstebud. Ingen talede han ilde til. Han talede. indtil han gaff Aanden op, og sang stundom Psalmer, hvilket syntes at overgaa andre Menneskers Styrke og Tollighed. En Præst, som boede der nære hos, lod føre Sigurds Legem til Kirken. Hand kom i stor Ugunst og maatte give mange Pendinge, og de lode føre Sigurds Lig tilbage igjen, og siden (1140) komme Sigurds Venner fra Danmark og hente hans Lig og førte det til Aalborg og lode hannem begrave udi Marie Kirke i Aalborg, som Provsten til Marie Kirke, Kield Kalf, vidnede."

Paa Kirkegaarden udenfor Byen er en stor Grav for danske Soldater, der faldt ved Oberst Becks Angreb paa Lundby. Der var lagt Blomster og et skrevet Digt paa Graven. Folket glemmer Vreden og føler ved Graven kun sorgmodig Kjærlighed. — Der er tre Grave over tydske Soldater, som døde her. Paa den ene Grav — de ere alle sømmelig holdte, men med bar Jord, uden Blomster — stod stukket en eneste Blomst, en Nellike. Hvad vilde den Dødes Moder sige, hvis hun kom og saa det? Hun vilde søge efter den, som satte Blomsten paa Graven. Men hun skjuler sig; thi det er vel en dansk Pige, der ikke tør være ved det.

Ved Siden af Kirkegaarden hæver sig Anlæget. Stedet hed forhen Galgebakken, nu Skovbakken eller Frederiksminde. Indtil 1820 var her øde Sand; Apotheker Kayerød plantede med Møje og Udholdenhed. Først gjorde man Nar ad ham, nu har man rejst et Monument for ham. Det er det Forsonende ved Spidsborgerne, at de anerkjende — bagefter. Monumentet ligner en Bordop-

sats: Tre Statuer, Sundhed, Flora, Poesi, staa om Stammen, der bærer en rund Kumme, hvor en Amorin leger med Vandstraalen.

Det kostede mig nogen Møje mellem de forskjellige Rejseplaner, som foresloges mig, at holde fast ved den oprindelige: at tage lige til Blokhus, som jeg ved at se paa Kortet har faaet en instinktmæssig Forkjærlighed for. I sidste Øjeblik besluttede en Familie i Aalborg sig til at tage med. Stegen, der skulde været paa Middagsbordet, blev pakket ind; vi skulde mødes i Sundby Kl. 1.

Ved Bredden af Vendsyssel, da jeg knap var et Stenkast derfra, blev det endnu usikkert, om jeg nogensinde skulde komme der; thi Færgebaaden, der foer afsted for en vestlig Storm, var lige ved at støde imod en anden Færgebaad, der kom ud. I det yderste Øjeblik drejede vor Styrmand fra og bemærkede koldsindig, at han ikke havde kunnet se gjennem Sejlene og sin Medhjælpers Ryg. Jeg tog det som et Varsel om, at min Rejse paa et hængende Haar skal mislykkes, men — tilføjede jeg, da den Første, jeg mødte i det nedbrændte, halvt gjenopbyggede Sundby, var en meget smuk Bondepige — dog skal lykkes alligevel.

Blæsten var saa stærk, at vi for Damernes Skyld maatte tage lukket Vogn, og jeg saa af Egnen ikke meget Andet end, at den er flad. Da vi havde kjørt i fire Timer og efter Kudskens Sigende vare endnu en halv Mil fra Blokhus, saa jeg pludselig udenfor en hvidgul, grundmuret Bondegaard et Syn, der paa aldeles overraskende Maade mindede om Havet: en overskaaren, kronet Neptun, en Gallionsfigur. Han stod der som en mageløs rask, næsten ideal Sømand, med et fornøjet-vældigt Udtryk, som om han netop havde sagt sit *Quos ego*[1]) og var bleven adlydt af Bølgerne, og dog stod han overskaaren paa det faste Land udenfor Bondens Hus. Hvis Jammerbugten ved Vesterhavet, som vi nærmede os, skulde have et Skilt ude i en halv Mils Afstand, kunde i Sandhed intet tænkes bedre valgt.

En Fjerdingvej længere frem begyndte det grønne Land

[1]) Neptuns befalende Ord til Bølgerne om at lægge sig (hos Virgil).

tilhøjre og venstre at forme sig paa en Maade, som jeg ikke kan beskrive ved Andet end, at det saa ud, som om det havde forset sig paa Havet og gav sig til at bølge ligesom det. Inde i Bølgerne stod en Kirke, Hune Kirke. Disse Bølger, hørte jeg til min Forundring, vare Klit.

Lidt efter holdt vi udenfor Gjæstgivergaarden i Blokhus og ilede strax afsted mod Havet. Tilvenstre, skraasoverfor Gjæstgiverstedet, var en Plet, indhegnet som en Have, men uden Træer eller Blomster, og jeg var lige ved at tage min Hat af for en Dame, som stod der i blaa Kjole, barhovedet og med bar Hals trods Blæsten; men jeg saa dog i rette Tid, at det var en Gallionsfigur. Vejen gik igjennem en Hulvej og en Sanddynge, der aldeles lignede Vejen ved Ostia ned til Middelhavet, der, hvor Carl Bloch, som var forrest, havde rakt Hænderne mod Himlen og var ilet ned. Men saa ophørte Ligheden. Istedenfor det smilende, blaa Middelhav saas en urolig, graa, umaadelig Flade, men kun i et Glimt; thi Sandet hvirvlede om os og føg os i Øjnene. Vi lærte at træde forsigtigere og kom ned paa den vaade, flade Strand, hvor Havet, ubelyst, skyfarvet, kastede lange, lave, lidt skummende Bølger ind. Det var en Skuffelse. Jeg havde troet, at det tørnede imod en høj Vold eller svære Sten og i en saadan Storm vilde opføre det Skuespil at sprøjte himmelhøjt.

Det var bidende koldt. Saa gik vi ind mellem Klithøjene, og der, i de sandede Dale, var blidt.

Kl. 10 kjørte mit Selskab tiltage til Aalborg, og jeg var nu noget uvis, om jeg havde gjort rigtig i at rejse til Jylland; men Varslerne vare dog saa gode, især de i mit eget Sind.

II.

BLOKHUS.

Mandagen den 10de Juli. Blæsten havde næsten lagt sig, jeg kunde gaa ned igjennem Klitten uden at faa Sand i Øjnene, og spadsere paa den hvide Strand.

Jeg er skuffet for saa vidt, som Havets meget omtalte Majestæt, dets store Bevægelse efter en Storm ikke vil vise sig, og jeg kan nok indse, at det paa en saadan flad Kyst aldrig i Magt og Vælde kan naa op til, hvad det samme Hav er f. Ex. ved Dover, hvor det bryder sig mod Kalkklipper, eller ved Ramsgate, hvor det tørner mod den høje *pier*. Selv naar Bølgerne her gaa højt, maa de nødvendigvis synes smaa, formedelst den uendelige Udstrækning, man overser. Er her en Majestæt, saa er det Fladhedens og ikke Højhedens. Dog skal jeg vel ikke dømme, siden det er Sommer.

Men smukt er her, eller rigtigere: her er skjønt. Thi det Smukke er af en lavere Art, gjør sig behageligt for det daglige Liv, og derom kan her ikke være Tale. Stranden er, set fra det daglige Livs Standpunkt, nøgen og gold; men den er hvid, fast og blød, hist og her fint tegnet af Bølger og af Vind, og det er besynderlig oplivende at se det store, blaa Hav i Solskin trille op mod denne tindrende hvide Udstrækning. For Øjeblikket er Strandens Brede, d. v. s. Afstanden mellem Havet og Klitten, vel omtrent 200 Alen, iaftes var den næppe 50 Alen. Klitten er vistnok sørgelig gold, naar man betragter den fra det daglige Livs Standpunkt og anser den som Del af Landet, der har den Pligt at være frugtbart. Den bærer ikke synderlig Andet end Marehalm og Klittag, som man møjsommelig planter for at holde Sandet fast. Men jeg anser den som et Bolværk, Naturen har opkastet for Landet; lige bagved den staar jo Bygmarker; af den selv have Menneskene Intet at fordre. Derimod bølger den i afvexlende skarpe og bløde, ofte

aldeles skjønne Linier, og naar jeg fra en af de højeste Toppe overser Blokhusegnen, synes den mig et Bjerglandskab i Miniatur.

Efter en herlig Morgen, hvor Intet manglede, undtagen at det ikke skulde været altfor koldt til at bade sig, gik jeg ind i Blokhus og afleverede Breve til et Par af Notablerne og saa hjem til Gjæstgiverstedet, noget uvis om, hvad jeg nu egenlig skulde tage mig for paa Vestkysten. I Døren stod min Vært, Borregaard, og spurgte mig, om jeg havde Lyst til at gaa med over til Hune Torp til Lars Rod og kjøbe en Gruegryde. Anede Borregaard, at det netop var noget Saadant, der interesserede mig? Der var ikke Anledning til at spørge ham netop derom, og vi begave os strax paa Vej, bestege Højlandet ved Møllen og gik saa i sydøstlig Retning tversover Marker, over Hedestrækninger med enkelte Lyngblomster og med den smukke Revling, der er som en lilliputisk Gran, grøn, bronze- og purpurfarvet. Selve den korte Lyng syntes mig koralformig. Hist og her var der det blødeste, hvidlige Mostæppe at gaa paa. Etsteds var Hede-Grønsværet oppløjet og laa i store, lange, sejge Flader over Sandet. Til Foraaret bliver det skjørt, gjødes, harves, tilsaas, og med Tiden bliver det en omtrent ligesaa frugtbar Mark som dets Naboer mod Øst og Syd. Saa traf vi igjen grønne Kornmarker og saa Huse og Gaarde ligge for os vidt adspredte paa den store Udstrækning, der langsomt sænker sig mod Øst. Alle disse adspredte Bygninger, der syntes grundmurede og skinnede hvidt i Sollyset paa den bleggrønne eller brunlige Jord, gjorde et Indtryk af personlig Selvstændighed, af kraftig Individualitet, som passede godt ind i Tanken om Jyllands tidligere Historie.

Imidlertid spurgte jeg Borregaard, hvad den Gruegryde, vi skulde kjøbe, var for en Ting, og af hans Forklaring udledte jeg, at den var en Slags Brygger- eller Bagerkjedel af Jern. Han fortalte mig, at han først nylig havde kjøbt Gjæstgiverstedet, at det havde været i daarlige Hænder og faaet et slet Navn, at der hørte Bageri til, men det havde ikke været brugt i syv Aar; han troede, det kunde betale sig at drive Bageriet igjen, Ovnen var god, og nu

vilde han kjøbe en Kjedel, en Gruegryde, Lars Rod havde nok nogle tilovers.

„Men hvem er da Lars Rod?“ spurgte jeg. „Er han Kjøbmand?“

„Nej, han er Husmand; men han handler somtid med alt Muligt; det er en flink Mand.“

Jeg spurgte nu Borregaard lidt om ham selv. Han er omtrent tredive Aar, høj, smækker, smuk, sortskjægget. Han sagde, at han var Søn af en Bonde syd for Hjørring, havde været paa en Bondehøjskole, tjent som Underforvalter, giftet sig og i sidste Krig tjent som Soldat i det Aarøeske Frikorps. Han var med, da Korpset gjorde Landgang i Egnen af Hoptrup og blev anfaldet af østerrigske Uhlaner. „Vi sluttede Karré. Jeg knælede i første Geled. De kom ansættende i fuldt Firspring, og det saa fælt ud, for de laa bøjede ned over Hestens Hals og havde Sablerne udstrakte. Jeg krønede.“

„Hvad vil det sige, at De krønede?“

„Jeg trykkede mig noget tilbage, for det saa jo farligt ud. Men saa sagde min Sidemand, en gammel Gardist, der havde ladet sig stille: Hold Kjæft, Rekrutsnude! og saa rykkede jeg mig frem igjen.“

„Naa, og saa?“

„Ja, saa drattede de sgu, da vi skjød, og gjorde Omkring i en Hast.“

„Det var en flink Mand, den Gardist, der tog sig af Dem.“

„Ja, det blev min bedste Ven i hele Krigen; men jeg hævnede mig dog tilsidst paa ham.“

„Saa, hvordan det?“

„Jo, for Aftenen efter at Als var taget, vare vi en 40 Mand kommanderede til at redde Ting paa Østkysten. Saa blev der med Et raabt: Der er Preusserne! og saa sprang Garderen som en Raket ud i Baaden; men jeg blev, for jeg havde netop fat i en Fustage Brændevin, som jeg syntes vi burde have med. Da det saa viste sig, at der ingen Preussere kom dengang, og Garderen sprang iland igjen, sagde jeg til ham: Kan Du se, denne Gang blev jeg.“

Det lod til, at vi vare gaaede lidt for langt mod Øst,

og da Borregaard endnu er ung i Egnen, gik vi hen til et ensomt Hus for at spørge om Vej. Manden, Christen Clausen, var ikke hjemme; men Konen stod ude. Det var en undersætsig, bredskuldret Kvinde med et stort, sort Tørklæde slaaet som Hætte over Hovedet. Hendes Ansigt var bredt og kraftigt, Munden smuk, skjøndt stor, Øjnene brune. Hun bød os ind, satte Brændevin for os, beklagede sig over Mormonerne, der „drive deres Spil og lokke de unge Karle til Amerika", og satte os paa rette Vej.

„Bare nu Lars Rod er hjemme," sagde Borregaard.

„Aa, i alt Fald kan vi vel faa Lov at se hans Gruegryder," sagde jeg. Jeg forestillede mig, at de stode opstillede ligesom Kakkelovne i Jernstøberiet paa Gamle Kongevej.

„Det er ikke saa vist endda," svarede Borregaard, men tilføjede strax efter fornøjet: „Der sidder Lars Rod selv!"

Vi nærmede os nu et Hus, og i Skyggen af det sad en Mand og sleb en Øxe paa en Hverresten (ɔ: en Slibesten til at dreje rundt). Jeg var nysgjerrig efter at se Handelen begynde; thi jeg har hørt fortælle, at naar Jyder ville handle, f. Ex. om Stude, saa spørge de om Heste, Faar, Langhalm, kort om Alt undtagen netop Stude. Men Borregaard anvendte ikke denne Taktik, han gik lige bus paa: „God Dag, Lars Rod, jeg har hørt, at De har nogle Gruegryder tilovers."

Det forekom mig, maaske vel fordi Borregaard ragede saa højt op, medens Lars Rod sad saa dybt og sammenbøjet over Hverrestenen, at der var noget Nedladende i Borregaards Stemme, en Følelse af, at han kom for at gjøre Lars Rod en Tjeneste. Og naar denne paa Hune Torp sad inde med „nogle" Gruegryder, maatte han jo ogsaa være taknemlig for at kunne sælge en og maatte sætte Prisen lavt.

Men Lars Rod kjendte sikkert den national-økonomiske Virkning af, at Markedet bliver overfyldt, og svarede med venlig, skjøndt fast Stemme: „Jeg har kun een."

Ved dette ene Ord skiftede Rollerne højst uheldig for os; thi nu kunde Lars Rod hvilkensomhelst Øjeblik anse sig som en Velgjører imod Borregaard, der havde begivet

sig helt ind paa Hune Torp for at erhverve Lars's eneste Gruegryde.

Jeg ansaa vor Expedition for mislykket; men Borregaard har været Soldat og viger ikke for det første Chok. Med en Aandsnærværelse og Koldblodighed, som om han selv havde beregnet, at hans første Slagorden skulde falde som et Korthus, gjorde han en Vending, der idetmindste kunde have sikret os et hæderligt Tilbagetog, hvis Saadant havde været vor Agt. Han spurgte: „Hvor stor er den?“

„Sex Skjæpper,“ svarede Lars Rod argløst.

„Av,“ sagde Borregaard, „saa er den for stor.“

„Hvor stor skulde den være?“ spurgte Lars Rod blidt.

Her kom det kritiske Punkt, hvor vi ganske tabte Slaget og bleve fangne. Borregaard kunde have svaret f. Eks. tre Skjæpper, trukket sig tilbage til Blokhus og ventet, til Lars Rod vilde rykke frem, tynget af sin usolgte Gruegryde. Men Borregaard er vist egenlig et poetisk Gemyt, hans Fantasi er greben af Tanken om Bageriet, og han svarede: „Aa, saadan en fem Skjæpper.“

Hvad virkelig Indvending var dette mod en sex Skjæppers Gryde!

Lars Rod rejste sig fra Hverrestenen, og jeg fik ham rigtig at se. Det er en Mand i de Fyrretyve, lidt over Middelhøjde, med et stort Hoved, temmelig ovalt og dog bredt Ansigt, mørkt Haar, mørke Øjne og noget kroget Næse. Han frapperede mig ved den Blanding af Kraft og Kløgt, der var i hans Fysigonomi, og den smukke Anstand — kan jeg sige — hvormed han hilste, og et Øjeblik glemte jeg aldeles Gruegryden over den Tankeforbindelse, som han tilvejebragte mellem Landet og Fortiden: Hans Forfædre droge jo ud og erobrede England. Hans Forfædres Efterkommere bo tydelig derovre. Hvis denne Mand for ottehundrede Aar siden var bleven sat tilhest med en Stridsøxe i Haanden, havde han været med at sejre ved Hastings, og hans Børn vare nu enten Peerer i Overhuset eller Handelsherrer i City.

Saaledes som Skjæbnen nu havde villet det med ham, stod han som Sejrherre over Borregaard paa Hune Torp. Det var noget saa Sikkert i hans Holdning, som om

Nogen havde meldt ham pr. Telegraf: Borregaard vil anlægge et Bageri og skal og maa have Din Gruegryde. Men i Sejrsfølelsen tabte han ikke sin Venlighed og Belevenhed. Han sagde blidt: „De kan jo se paa den."

„Ja, det kan jeg jo," sagde Borregaard.

Vi gik lidt mod Øst, hen imod et lille, grundmuret Hus.

„Er det Deres Hus?" spurgte jeg Lars Rod.

Nej og Ja, svarede han; „jeg kjøbte det for nogen Tid siden; men jeg har lejet det bort."

„Naa, saa De har Gruegryden liggende der?"

„Nej, den staar der indmuret."

„Aa," sagde Borregaard, der fik Haab om, at han efterat have haft sin Forvirring ved Øvre-Stolk endnu kunde sejre ved Isted; „saa har den været brugt længe."

„Den har været indmuret nogen Tid, men ikke brugt," svarede den ubøjelige Lars Rod.

Vi kunde have betvivlet dette; men vi skulde jo have Gryden, og Lars Rod vidste det. Borregaard turde ikke forfølge sin Fordel.

Vi vare nu ved Huset. Ved den østre Gavl holdt en Vogn med fem Personer, to Mænd, to ældre Koner og en kjøn ung Pige; de havde været paa Besøg og kjørte nu bort. Brændevinsflasken stod endnu paa Bordet derinde; den blev taget bort og sat fyldt igjen for os. Jeg satte mig til at drikke et Glas med Manden, medens Borregaard gik med Lars Rod ud i Kjøkkenet, der forresten var lige ved, og Døren stod aaben. Jeg hørte Borregaard sige: „Ja, hvis den blot er hel, kan vi vel komme tilhandels om den; hvad skal den koste?"

„Den har fra Nyt af kostet 11 Rdl.; men siden den har staaet i nogen Tid, faar jeg vel sælge den for 7," svarede Lars Rods Stemme.

Han var højmodig som en Engelskmand, forærede os 4 Rdl.

„Jeg kan faa en for 4," sagde Borregaard usikkert.

Paa denne Bemærkning fandt Lars Rod det ikke Umagen værdt at svare. „Vi kan snart se, om den er hel," sagde han, og jeg hørte en Stund en Lyd, som om der var Kaniner i Muren.

Imidlertid spurgte jeg min Vært om forskjellige Ting.

Han sagde, at han ikke var rigtig ved Helbred, og jeg bemærkede ogsaa, at han havde en hektisk Hoste, der tilligemed Udtrykket i hans matblaa Øjne ikke spaaede godt, især ved Siden af Brændevinsflasken. Han sagde endvidere, at han havde tre Børn, men havde haft ni, sex vare døde, og det var godt gjort af Vorherre.

„Hvorfor?“ spurgte jeg.

„Fordi vi jo ikke kunde føde dem.“

Manden sagde dette med den største Koldsindighed, og netop derfor stak eller slog det mig. Midt i Idyllen, hvortil jeg ønskede at hengive mig, slikkede en rød Tunge op fra den sociale Jammer. Men jeg kunde ikke gjøre Noget ved Ordet eller Sagen og søgte at lade for mig selv, som om jeg Intet havde hørt.

I dette Øjeblik trillede Lars Rod hele Gruegryden ind i Stuen. Han havde uden Videre nedbrudt Muren om den. Jeg beundrede denne Energi i Handel og Handling; en sjællandsk Bonde vilde aldrig tage saa rask fat paa en mur- eller nagelfast Ting.

„Ja, saa vil jeg nok tage den,“ sagde Borregaard; „men,“ tilføjede han for at opretholde sine Faners Ære, „saa skal De ogsaa sælge mig nogen Tørv og tage Brændevin istedet.“

Det var Lars Rod ogsaa øjeblikkelig villig til, og vi gik ud for at se paa hans Tørv. Hvor vilde en kjøbenhavnsk Husmoders Tænder løbe i Vand ved disse høje, spidse Stakke, at se til som Pyramider af mægtig, storskaaren Chokolade, uforfalsket tillavet af den herlige Skov, som i forhistoriske Tider stod, hvor nu Lyngheden strækker sig og Moserne gaa i Dybet.

„Hvis den Tørv laa ikke længere fra Kjøbenhavn, end den nu er fra Blokhus!“ sagde jeg til Lars Rod.

„Ja, men saa var jeg vel ikke Ejer af den,“ svarede han uforstyrret.

Jeg ved ikke, hvor megen Brændevin Lars Rod fik for Læsset; men jeg tvivler ikke om, at han fik den fulde Markedspris, skjøndt det da ogsaa vilde komme meget an paa, hvormange Grader Brændevinen holdt, og det ved kun Borregaard.

Lars Rod bød os nu indenfor, og vi gik op til hans

Hus. Det ligger frit paa den grønne Mark, uden Gjærde eller Grøfter, og bestaar af en gul, grundmuret Rolling (Stuehus), der efter Landsens Skik ligger i Retning fra Vest til Øst — for at byde Vestenvinden saa liden Overflade som mulig — og en Stald- og Ladebygning parallel dermed i en 30—40 Skridts Afstand. Nord og øst for Vaaningshuset, paa en indhegnet Plet, hvor man efter vore Begreber kunde vente en Have, har Lars saaet strandet Rug, der staar fortræffelig. Det var mig overraskende, at jeg paa Vestkysten skulde komme ind i den netteste, friskeste Bondestue, jeg endnu har truffet paa. Konen, en mager, lille Person, indfandt sig med sit „Walkommen" og Brændevin og gik strax igjen. Jeg vilde nu gjerne haft en Praat, som de sige her, naar de mene Passiar, Samtale; men Lars Rods hele Interesse fulgte Borregaards Bagerplaner, maaske fordi disse ville medføre megen Forbrug af Tørv.

Da vi gik tilbage, bøjede vi nok lidt for meget imod Vest og kom ind paa en ujævn, tung Strækning, hvor Ager og Engjord forsvandt og en dyb Sandvej snoede sig igjennem den brune Hede. I nogen Tid kunde jeg tro, at vi vare paa den store Hede; thi vor Vej gik dybt, og Landet, der højnede sig omkring os, frembød intet Andet end den brune Lyng. Med Et hørte jeg mellem Lærker og Viber en usædvanlig Fuglestemme, en Fløjten, der gik over i et underligt, blidt Skrig. „Hvad er det?" spurgte jeg Borregaard. — „Det er Hjejlen," svarede jeg. — Eja, saa hørte jeg da Jyllands poetiske Fugl! Men jeg kan ikke sige, at Lyden er egenlig melankolsk, saadan som man har beskrevet den. Mig forekommer den besynderlig vækkende. Den sky, graa Fugl med det hvide Bryst sidder paa en Lyngtue, stille og dybsindig, og ser ud, som om den tænkte over Fortiden, der livlig har bevæget sig over disse Egne og ladt den ene. Pludselig uden synlig Grund, udstøder den da det særegne, fløjtende Skrig, og det lyder som Fantasien, som om den vilde sige: Her var det! Nu er det sunket! — Man nærmer sig, den flyver hen til en fjernere Tue, falder igjen i Tanker og skriger —: Det er borte! Hvor blev det af? — Saadan kan man blive ved at følge den; det ene fløj-

tende, kaldende, spørgende Skrig i Moll, der dør hen i Vinden paa den vide Udstrækning, ligner det andet og fremkalder dog en anden, men beslægtet Tanketraad, en Mængde usammenhængende Forestillinger eller Billeder opstaa og forsvinde igjen i Stilheden, og Fantasien, der gjækkes og ophidses, forstaar, at Oldtiden digtede Myter om Fugle, der vare Afdødes Aander.

Borregaard er en fortræffelig Ledsager. Han forstaar at tale og tie i rette Tid, har Intet imod at gaa Omveje eller gaa i Cirkel; finder en barnlig Fornøjelse i, hvad der interesserer en Anden, tror ikke, at det er ufornuftigt, som han ikke forstaar, men søger at gjætte sig til det Fornuftige og har Instinkt dertil, marscherer tilsyneladende langsomt, men kommer dog paa sine lange Ben hurtig afsted.

Det var endnu højt paa Dagen, da vi kom hjem, og jeg gik ind og hilste paa Kjøbmand Klitgaard, der bod mig en udmærket Geiszenheimer. Og saa taler man ilde om Vestkysten! Hr. K. delte ikke min Enthusiasme for Lars Rod og kunde ikke i ham se Muligheden af en engelsk Squire, men sagde, at han er en af de fiffigste jydske Prangere, der handler med Alt og uden just at være uærlig barberer Alle. Jeg finder dog ikke dette uengelsk. Jeg hørte ogsaa en Historie om Borregaard, der bestyrker min Tvivl om, at han, skønt født ved Hjørring, er en stor Handelsmand. Han handlede om Rug med Christen Smed, der forlangte 4 Rdl. 5 Mk. for Tønden. Borregaard spurgte Klitgaard om Raad, og denne sagde, at det var en billig Pris, Rugen steg. Saa kjøbte Borregaard Rugen, men paa den Betingelse: Han vilde til Efteraaret give 9 Skjæpper for hver Tønde, han nu fik. Og Rugen var som sagt i Stigen! Smeden kom ned ad Aalborg til, hørte at Rugen steg, blev bange, og bød Borregaard 4 Glas Toddy for at lade Købet gaa tilbage, hvilket Borregaard dog var fiffig nok til at modtage. Saaledes slap den Ukloge fra en Handel, fordi hans Kontrahent var end uklogere! Og disse Folk kalder man Jyder!

Der kom Besøg, og da Kjøbmand Klitgaard — det skulde nok være til ironisk Bevis paa kjøbenhavnsk

Menneskekundskab — fortalte, at jeg havde forelsket mig i Lars Rod, blev der talt Mere om ham. Klitarbejdet, d. v. s. Plantning af Marehalm og Klittag paa Sandbakkerne, bliver aarlig bortliciteret. Man tilbyder at levere saa og saa mange Arbejdere for saa og saa megen Betaling. En lang Tid var dette blevet Monopol for tre eller fire Folk paa Egnen, der mødte og underbøde hinanden med 1 à 2 Rdl. for et Syns Skyld, men i Virkeligheden vare i Kompagni sammen. Saa indfandt sig en Dag Lars Rod ved Licitationen og underbød de Andre med hundrede Rigsdaler. Der blev stor Forstyrrelse. En gik ud med Lars Rod, og da han kom tilbage, bød han ikke mere; han var bleven Medlem af Kompagniskabet. Herredsfuldmægtig Terndrup indrømmede til en vis Grad Nøjagtigheden af denne Fortælling, men mente, at Lars Rod havde handlet af ren Interesse for det Offenlige og ikke var bleven Medlem af Kompagniet. Her have vi nu en Mand, der ikke bor stort over ½ Mil borte, og en Begivenhed, der er passeret ikke blot i Mands Minde, men for nylig, og dog staar Karakteren og Begivenhedens egenlige, rette Aand, saa usikker som imellem de Lærde Kleon i det antike Athen eller Cæsar i Rom. Jeg repræsenterer den fjerne, upartiske Historie, der skal dømme i sidste Instans; men jeg ved hjerken ud eller ind. Jeg ser ret, af hvad Art vor meget priste historiske Vished er. Lars Rod vil maaske ligesom Cæsar staa miskjendt af Mange, indtil en Klit-Entreprenør skriver hans Historie.

Da jeg kom tilbage til Gjæstgiverstedet og vilde gaa op paa mit Kammer, kom der en Mand ud fra Gjæstestuen, et vendisk Ansigt, rundt, med sort Haar og yderst livlige mørke Øjne. Han raabte til mig: „Jeg har noget Kommers, jeg vil fortælle Dem!"

„Saa? Hvem er De?" spurgte jeg.

„Jeg er Smeden," svarede han.

„Naa, hvad er da det Kommers?"

„Ja, det er bedst, jeg bliver med det, til jeg er bleven ædru."

Han gik tilbage igjen, og da det syntes mig, at jeg idag har oplevet nok, fulgte jeg ikke efter.

Tirsdagen den 11te Juli. — Det er ikke længe, siden jeg ved om Morgenen at komme til mit Vindue i London saa Livet staa op i den store Stad: Mælkehandleren indfandt sig med sine Blikspande og raabte sit lange, tudende Juh, og saa kom Pigerne, endnu med Søvn i Øjnene, op fra Areaen og aabnede Jerndøren. En Dreng smuttede forbi og lod ilsomt en Avis falde i Kokkepigens Haand. Lidt efter saas i alle Husene overfor mig Stuepigerne komme frem, trække Gardinerne op, aabne Vinduerne. Saa lød fjernt i Gaden et Slag af Dørhammeren: det var Bageren, der kom i sin Enspænder eller rettere i sin lille, grønne Kasse trukken af een Hest. Omtrent naar han var kommen igjennem Gaden, begyndte de to Slag at lyde paa Husdørene: Postbudet. Og nu rejste Herskabet sig til Frokost, Brev- og Avislæsning. Civilisationen var paa Benene. Her har jeg istedenfor Mælkehandler selve den grønne Mark og Koerne for mig; jeg ser igjen det smukke Syn: Mælkespande med blanke Baand paa Pigehoveder, og Morgensolen skinner paa dem; Skyggen af Møllevingerne falder langt over Bygmarken og næsten til Bækken; bringer Postbudet mig intet Nyt, saa forstyrrer han mig heller ikke, og istedenfor hans to vedtagne Slag hører jeg en dump Banken i Vest: det er Havet, det store Postbud og Nyhedsbringer paa denne Egn.

Jeg gik ud for at faa et Overblik over Blokhus, men først til Havet. Jeg valgte at gaa igjennem Klitten i nordvestlig Retning, kom over Bækken og op til et lille Hus. Udenfor dette stod Borregaard. „Hvem bor her?" spurgte jeg. — „Arrestforvareren," svarede han. — „Ja, dette er Arresthuset," sagde en Mand, der kom ud i det Samme. Han ligner Biskop Monrad, men er smukkere og ser mere tilfreds ud; han er lille, rund, med livlige, blaa Øjne, et blondt Hageskjæg og lidt tyndt Overskjæg. — „Sidder Nogen her?" spurgte jeg. — „Ja, vel," svarede den runde, blonde Mand og lukkede Hængelaasen og Døren op til et lille Rum. Der laa en Høne og rugede. — „Den ligger paa Paafugleæg," sagde Manden; „det er for Madam Klitgaard; hun holder saa meget af alt Kræ og gjør mange Experimenter; men nu er hun jo selv syg.

Stakkel." — Der var endnu en Arrest, som vi gik ind i: omtrent ni Alen i Kvadrat, en Bænk, der skjulte et Dejgtrug til at sove i, et lille Vindue med Jernstænger for. Arrestforvareren — det er den runde Mand, men han er tillige ansat ved Redningsbaaden og desuden Hjulmand — mente, at Folk her havde det for godt. „Kunde a gjøre de Hærer ondt, saa gjorde a det." — Det oplystes da, at Arrestanterne, han havde at gjøre med, i Reglen ere Karle, der sættes paa Vand og Brød for Alimentationsbidrag. De kunne ikke sættes længer end 5 Dage, og afbøde 2 Rdl. med hver Dag. Han indrømmede, at sommetider kunde en saadan Karl, selv med den bedste Villie, ikke betale; thi en af dem f. Ex. havde 11 at betale til; men af disse vare rigtignok to Par Tvillinger. De sove gjerne hele den første og næsten ogsaa den anden Dag, tilføjede han, saa at de i Grunden kun sidde tre Dage for 10 Daler. — „Snige de sig nu ikke til at faa Noget ind med?" spurgte jeg. — „Nej, med de Hærer er a paapassig. Dem vil a rigtig ilde. For a lokkede selv min Kone; men da vi saa fandt det paa Tide, saa giftede vi os, og nu har vi Fire. Men derfor har a ogsaa et Horn i Siden paa de Hærer." — Vi diskuterede Principet baade fra det statsøkonomiske og moralske Standpunkt og bleve enige om, at Karlene istedenfor at ligge indespærrede og dovne burde afsone de ti Daler med Arbejde. Saa vilde man faa Klitten billig beplantet og flere Ægteskaber.

Jeg tror, at Arrestforvarer Sørensen er den Første, jeg her har hørt sige a. Han taler forresten meget rent Dansk, med Egnens for mig ret behagelige Dialekt, og hans a forekom mig at bryde besynderlig barnligt midt i Talen, især da han ser ud til baade at være lun og bomstærk.

En Ytring af ham, der fortælles mig, minder næsten om det bekjendte Sted i Sagaen: „Om Gunnar er hjemme, ved jeg ikke, men at hans Øxe er hjemme, ved jeg. Med disse Ord faldt Manden død om." Ved Juletid 1856 prøvede man her den nye Redningsbaad. Man betragtede det som en Lysttur; thi det var godt Vejr, og der sagdes, at Baaden ikke kunde kantre. Men ved sært Uheld eller sær Uforsigtighed kantrede den paa den inderste Revle,

og i faa Alens Afstand fra Land omkom fem af Besætningen. Arrestforvarer Sørensen, der var blandt dem, som arbejdede sig op af Havet, gik drivende vaad hjemad. En Mand, der havde hørt om Ulykken og ilede til, mødte ham og raabte: „Men Herregud, Sørensen, hvad er der dog sket?“ — „Ja, nu har vi da set, at hun kunde vælte,“ svarede Sørensen og travede videre gjennem Klitten.

Fra Stranden gik jeg op og vandt uden stor Møje det attraaede Overblik. Det er en ganske flad, grøn Slette, omtrent 750 Alen fra Havet til Møllen omtrent 1500 Alen i Retning fra Nord til Syd og overalt omgiven af Klit, der især mod Syd og Sydost bølger i skjønne, bløde Former. Ved første Øjekast bemærker man, foruden en Gruppe Bygninger ved Gjæstgiverstedet, ikke Andet end den grønne Mark og de omgivende Klitbølger; men efterhaanden opdager man, at der paa Sletten ligger adspredt en Snes Huse, der tilsammen skulle have et Indvaanerantal af 100 Mennesker. Men selv om man har set og talt Stederne, forsvinde de dog igjen eller gjøre sig ubemærkede, saa at man her ret kan være „ensom, dog ej ene“, og jeg tror, at denne Omstændighed bidrager meget til det Velbehag, jeg føler her. Men en betydelig medvirkende Grund hertil er vel ogsaa det, at den grønne Plet er saa indhegnet, tilsyneladende saa afsluttet og skjult, og dog behøver man kun at gaa faa Skridt igjennem Klitvolden — helst langs den friske, klare Bæk, der fægter sig Vej ud gjennem Klithøjene — saa ligger Havet der, bestandig overraskende, voxende større og større ved Bekjendtskabet; thi idag syntes det mig end mægtigere end igaar.

Paa hele den vide Strækning set fra Møllen, ikke blot paa Blokhussletten og Klitterne, men saa langt Øjet rækker østerefter, findes ikke et Træ eller en Busk, der hæver sig en Alen over Jorden. Man har gjort mig opmærksom paa denne „Nøgenhed“; selv bemærkede jeg den ikke eller opfattede den i alt Fald ikke som en Mangel, men som en Egenskab, der er nøje forenet med noget saare Tiltalende: Friheden, det dybe uhindrede Aandedræt og vide Syn, Fornemmelsen af Jordens egen Form i kraftige Strøg, Anelsen om slumrende Vælde.

Der er en Undtagelse; men man maa gaa nær til for at finde den. I Læ af sin Gaard, ved dens østre Gavl, har Kjøbmand Klitgaard anlagt en Have. Træerne gro frodig, indtil de naa Tagskraaningen; saasnart de have forsøgt at række en Fingerbred op derover, ere de blevne som afklippede med et glødende Jern. Hver Kvist, der har gjort Forsøget, er sort, afsvedet — af Vestenvinden. Men dybt i Læ er den lille Plet frodig nok. Der staar Rodtjørn, Sneboller, hvide og røde Roser, Ribs, Pæretræer og de to mærkeligste Æbletræer, jeg har truffet paa. De bleve fundne i Klitten. En havde engang spist Æbler derude, et Par Kjærner faldt i Sandet paa et Sted, hvor de fandt Læ, fik Solskin og Regn, og da disse Kulturbørn opdagedes i Klitverdenen ligesom hine Børn bag Mjøsvandet i Norge, flyttede Kjøbmand Klitgaard dem ind i sin Have.

— Opad Formiddagen havde Hr. Carstensen den Velvillie, efter Aftale at gaa med mig ud i Klitten for at gjøre mig bekjendt med den.

En vis elskværdig Kjøbenhavner, der bestandig holder sig ung, plejer at sige, at for ikke at blive gammel maa en Mand i rette Tid finde Noget, han kan lege med; men der maa være Aand i Legen. Branddirektør C. har ved Siden af en betydelig praktisk Virksomhed fundet en saadan underholdende Beskjæftigelse, hvori der tillige er Aand, Videnskabelighed: han samler paa Sommerfugle, og dette holder ham i stadig, livlig Berørelse baade med Bøger og Naturen. For mig er det et Held, at jeg ved Siden af Kammerraad Andresens Bog om Klitterne har en saadan Mand til Vejviser.

Vor Udflugt strakte sig omtrent en Fjerdingvej mod Nord, og dette er nu min Viden:

Klitten er et Rov af Havet og en Gave af Vinden. Havet undergraver Landet, sluger store Masser Jord og kaster dem udvaskede tilbage igjen, men ikke just paa samme Sted, som det tog dem. Hertil føjer det Udbyttet fra sit eget Værksted: Stene, gnedne til Atomer, saa fine og lette som et Fnug. Stormvinden griber paa Stranden dette udvaskede Mineralstøv, fyger med det som med Sne og danner bølgende Høje, der i deres Sam-

menhæng blive en Dæmning ud imod Havet. Men Stormens Gave er betænkelig: det fygende Sand eller Sandflugten nøjes ikke med at blive ved Havet og danne Dæmninger af passende Tykkelse; det har Tilbøjelighed til at bemægtige sig hele Landet og strækker sig somme Steder en Fjerdingvej, andre Steder en Mil dybt ind. Den jydske Klit er altsaa en bølgende Sandegn, 30—40 Mile lang, og i Gjennemsnit $1/4$ til $1/2$ Mil bred.

Sandbølgen er imidlertid ikke bleven dannet alene af Vestenvinden eller lagt blot parallel med Havet; Nordenvinden har ogsaa villet lege med og har opdynget Sandet i Bølgelinjer, der gaa fra Vest til Øst. Nogle Steder kan man se Sporene af denne dobbelte Naturvirkning temmelig regelmæssig: Bølgerækkerne skjære hinanden lodret og danne Kvadrater, inden i hvilke der kun er lidet Sand, smaa, dyrkelige Oaser. Blokhussletten er en, rigtignok usædvanlig stor, Aabning af denne Art mellem Klitbølger.

Det er nok ellers sjældent, at man kan se de regelmæssige Spor af Vesten- og Nordenvindens Rivalisering. Reglen synes at være, at Klitten ligner et pludselig storknet, oprørt Hav; men somme Steder, fra høje Punkter, bærer denne Bølgeverden et saadant Præg af Stormen, der har skabt den, synes endnu at have en saadan Bevægelse i sig, at det er, som om man kan mærke dens higende, fygende Længsel østerpaa.

Denne store Sandverden antages ikke at være bleven dannet paa engang, ved en enkelt Revolution, hvorvel det er historisk, at Flod og Storm paa faa Timer have foretaget mægtige Omvæltninger. Men man ved ikke noget sikkert om, naar Klitdannelsen begyndte. I sit omhyggelige, ansete Værk[1] gaar Kammerraad Andresen tilbage til den mysteriøse cimbriske Flod for at angive den Tid, da Klitten endnu ikke var til. Før hin engelske Dronning af Vrede imod en dansk Konge, der havde brudt sit Ægteskabsløfte til hende, gjennembrød Landtangen imellem England og Frankrig og kastede Oceanet ned mod vore Kyster, eller før en Naturrevolution udførte dette Værk, strakte Jylland sig uberegnelig langt ud i

[1] „Om Klitformationen og Klittens Behandling og Bestyrelse“.

Vesterhavet. Havet gaar nu histude over begravne Marker og Skove, over en Vaar, der for Aartusinder siden var grøn. Man beregner, at Flodbølgen, Havmassen, som dengang styrtede ind paa os, var fyrretyve Fod højere end den sædvanlige Vandstand. Begyndte Klitten at danne sig, da dette forfærdelige Slag rystede Jorden og rev milevide Strækninger ud i Dybet, og da Stormen hvirvlede den udvaskede Jord op i Luften? Det ved man ikke. Før det 16de Aarhundrede er der overhovedet ikke officiel Tale om Sandflugten. Enten fandt man Jylland stort nok og rykkede taalmodig tilbage for Sandet, eller af andre Grunde lod man Naturen skjøtte sig selv. Men fra hin Tid er der Lovbud, hvis Hensigt er at gjøre Sandet fast, at forhindre Klitten fra at trænge dybere ind i Landet. Dette sker ved at følge et Vink, som Naturen selv har givet: den lader i Sandet opvoxe Marehalm og Klittag, hvis fine Rødder sprede sig i Vidden og i Dybden og give Sandet en fast Overflade. Man freder disse Væxter, forbyder Folk at tage dem til Kvægfoder eller Brændsel, og planter dem overalt, hvor Hav og Vind have gjort Breche. Nærmest ved Havet maa man stadig begynde igjen, og man ser derude det bleggrønne Klittag staa plantet paa Skraaningerne i tætte, lige Rader, ligesom ung Kaal eller, hvad den enkelte Plantes Udseende angaar, som unge Nelliker.

Naar man nu begynder derude paa Stranden og gaar lige ind i Landet over de 20 à 25 Fod høje, sønderrevne og møjsomt udbedrede Klithøje, saa træffer man paa den første, yderste Række ikke Andet end de smaa Duske af Klittag, der ikke formaa at skjule Sandet. Planten kan let rives op, Sandet glider under Ens Fod og fyger ved den mindste Vind. Men denne yderste Række er Kulturens *enfants perdus*[1]), Soldater, der opslides i Kampen og bukke under, for at andre kunne leve. De yde Læ for den næste Sandrække, og saasnart der blot er lidt Sikkerhed imod den vilde Blæst og Havet, kommer Rensdyrlav og andre Mosser frem. Tæt bagved Mosserne finder Graarisen, en Dværgpil med lange, stærke Rødder, Lejlighed til at sætte sig fast. Efter den indfinder sig Havtorn, en lille, stærk Tjørn, der sætter gule Bær og adskillige Steder danner

[1]) Fortabte Børn.

Krat, en tæt Skov paa en halv Alens Højde. Hvor man ser Havtornen, er man ikke længer bange for, at Klitten skal komme i Bevægelse, og nu „freder" man den ikke længer. Først efter Graarisen og Havtornen følger Lyng; dens Tilstedeværelse er allerede Bevis paa ordnede, fredelige Naturforhold, og den antyder i Reglen, at der noget under Sandet er Mergel, Ler eller Muld, saa at Landet kan dyrkes. Men det Hele frembyder dog ikke ganske en saadan Regelmæssighed, som man i Erindringen og af Hang til at systematisere, gjerne vil anbringe i Beskrivelsen. Mos og Lyng staa hyppig sammen tilligemed den smukke Revling. Efter en Græsmark, ja efter en Kornmark, der møjsomt er bragt tilveje i Klitverdenen, kunne faa Skridt igjen bringe En ind mellem Klittag, især paa Højene, der stadig ere udsatte for Blæsten. En halv Fjerdingvej, ja maaske dybere inde i Landet, kan man træffe en Klithøj, som Stormen har hvirvlet op i. Den er dybt udhulet mod Vest, forlænget mod Øst. Fra dens Top nedhænge i Tjavser over Hullet Klittagets lange, fine Rødder. Da jeg saa Blæsten tage i dem, bragte Højen mig uvilkaarlig til at tænke paa Kong Lear, der var ude i Stormen, forladt af sine Døtre, nær Vanvid. Det var en anden Høj af lignende Art; men derfra hang de lange Rødder saa tæt og fast ned, at de lignede italiensk Vinløv om Vinteren. — Jeg har glemt Blomsterne, eller jeg har gjemt dem tilsidst. Allerede ved den yderste Sandrække, i en solbeskinnet Kløft, i det bare Sand, fandt jeg en Stedmoderblomst. Den saa ud, som om den var voxet i en Have, og som om en ukjendt, venlig Haand for at overraske mig havde stukket den rodløse Stilk ned i Sandet. Men den stod fast nok der, som en besynderlig, gaadefuld, men kjærlig Hilsen fra skjulte Naturkræfter. Længer inde viste sig Mariæ Sengehalm, en toppet, gul Blomst, der tørret yder et blødt Mos; den blaa Munk; Kavling eller Kapeleje, en Ranunkel, lille, fembladet, gul; den hvide Kjæruld; Lyngens smukke røde Blomst og Klokkelyngen, der i Kjøbenhavn holdes i Urtepotter. Endvidere: Klitkløver, brun og lilla, aflang; Skabiose, Djævelsbid, stor, rund, blaalig; rød Arve, lille, meget smuk, zinnoberrød; rød Markspan, med meget smaa, krap-

røde Blomster; Kjærlingetand, en smuk, gul Ærteblomst, der paa Norsk meget betegnende hedder Mariæ Guldtøfler; Kongens Knapper, blegrød; de mangfoldige Blomster, der danne en ophøjet Knap, sidde hver for sig inde i hvidlige, rødstribede Hylstre. Videre frem var der Violer, ja vilde Roser, og paa fugtige Steder stod Tusindblad og Forglemmigejer. Mange af disse Blomster har jeg aldrig før brudt mig om og ikke engang kjendt deres Navn; men det er, som om man ude ved Stranden havde faaet et Bad; man stiger op paa Landet med ny eller forfrisket Sands, med Glæde over hver Farve, Jorden yder. Det er en Slags Forglemmelsens Bad: man husker ikke længer, at engang var selv Siciliens Skjønhed knap skjøn nok. Men det er vel ogsaa, fordi dette er vort Eget, og fordi det bæres En for, at i denne tarvelige og dog ikke grumme Natur kan udvikle sig en Menneskeaand, der kan styrke Riget.

Det er let at forstaa denne simple, naive Kyst; men Noget faldt mig dog vanskeligt at begribe, og jeg er ikke sikker paa, at jeg forstaar det endnu. Historie, Tradition, Sagn paavise, at Jylland i tidligere Tider strakte sig langt ud i Havet (paa Kristi Tid to Mile længere end nu, ifølge Andresen) og dog skal Blokhussletten saavelsom en Strimmel Land nordligere og sydligere være indvundet eller opskyllet Land, Vesterhavets Gave. I ca. 700 Alens Afstand fra Havet viser man paa Blokhussletten „Landets gamle Grændse“. Hertil gaar nemlig Lerjord, og i en lang Linie ser man dette Lerland skyde brat ned. Hvad der ligger udenfor er fladt og sandet. Havet har givet os det, og for at gjøre os trygge i Besiddelsen, har det ved Hjælp af Vinden anbragt en Klit, der formener det selv at komme op igjen og tage Gaven tilbage. Theorien er let nok at forstaa, men det er ofte paa selve Stederne højst vanskeligt at kjende Forskjel mellem „Linen“, den gamle Grænse, og Sandklitten, der er føget langt, langt derover.

— Kl. 5 gik jeg ud for at faa et Brev besørget til Hune Kro, en halv Mil herfra, hvor Saltum Post kommer forbi. Med det Samme vilde jeg se en nys udgravet Kæmpehoj paa Stenmarken. Min fortræffelige Vært, Borre-

gaard, var strax villig til at gaa med, han havde aldrig før set en aabnet Kæmpehoj. Vi gik først til Egnen om Hune Kirke, en Fjerdingvej herfra. Der bor Gaardmand Christen Bødker, som antoges at skulle have Bud til Hune Kro. Gaarden ligger paa den gronne Mark hinsides Klitten; Christen Bødker stod ude. Det er besynderligt, at jeg her paa Kysten endnu ikke har modt en eneste Fisker, og at jeg netop her skal træffe de solideste Bondemænd, jeg endnu har set. Gaardenes alvorlige Ensomhed paa den stille, grønne Slette, og deres faste Bygningsmaade, bidrager vel til at give Mændene en Baggrund, hvorfra de hæve sig frem for Forestillingen. Men Personligheden hos Nogle af dem er dog Hovedsagen. Tanken vender sig uvilkaarlig til forgangne Aarhundreder, fører Stamtræet tilbage til Mændene, der paa Knud den Helliges Tid stødte Spydet i Jorden og kaldte Naboerne sammen om det til at værne om Bondens Ret og Ejendom, eller som droge erobrende ud, valgte sig storre Gaarde i England, holdt paa deres Herreret, selv imod Kongerne, skreve *Magna Charta* eller lode det skrive. Christen Bødker med det kraftige Hoved og de skarpe, sindige, graablaa Øjne, syntes mig en tydelig Ætling af dem eller en Sidegren ladt tilbage og glemt af Historien. Alting hos ham tilkjendegav, at han følte sig som sin Gaards Herre, nøjagtig vidste, hvortil hans Mark naar, og hvortil hans Ret gaar. Han er hævet over Fristelsen til at gjøre sin Nabo Uret, og han vil ingen Uret taale. Det staar skrevet paa ham saa bestemt som med Bogstaver. Ceremonien, der foregik, var ogsaa en, man ikke venter paa Vestkysten. Da Christen Bødker saa mig og jeg hilste, hilste han tilbageholdent igjen; men saasnart Borregaard havde forestillet mig: „Det er Hr. G. fra Kjøbenhavn," rakte Christen Bodker mig Haanden med fri, simpel, venlig Anstand, aldeles som en engelsk gentleman. Han kjendte mig naturligvis ikke; men hans Bekjendt, Borregaards, Introduktion var nok. Aldeles engelsk. De have faaet deres simple, smukke Høfligheds-former herovrefra, lader det til. Han var strax villig til at lade Brevet besorge, og da jeg tog Borregaard afsides og spurgte, om jeg ikke skulde tilbyde at betale Budet.

sagde han: „Nej, saa fornærmer De ham.“ Stille og tarveligt er her, som paa en Gaard i en islandsk Saga. Hvor en sjællandsk Bonde vilde have en Have, Frugttræer, har Christen Bødker til sin Stolthed en Høj, formodenlig en Kæmpehøj, tæt østenfor hans Vaaningshus. Fra den kan man se til Aaby, to Mile herfra, Skipper Clements Fødeegn, og videre til Galgebakken ved Aalborg, en Afstand som fra Kjøbenhavn til Roskilde. Paa den Høj kunde Christen Bødkers Familie den 18de December 1534 staa og se Branden, der ledsagede Johan Rantzaus Storm paa Aalborg, hvor Christen Bødkers Forfader vel kæmpede under Skipper Clements Fane. Var Christen Bødkers Slægt med? Derom vides Intet; Familietraditionen synes udslettet her. Man mindes godt baade Knud den Hellige, Christoffer af Bayern og Skipper Clement; men sin egen Slægt har man glemt. Der var jo ogsaa en Tid, da det kostede Penge at huske. Men jeg har Lov til at huske paa Christen Bødkers Vegne, fordi hans Personlighed træder frem for mig som et Monument.

Vi gik over til Stenmarken; men ved Kæmpehøjen er intet andet Mærkeligt end det Indtryk, man altid faar, naar det vældige Begravne lukkes op, og naar Dagslyset utilfredsstillende, prosaisk opklarende, falder ind i det Hemmelighedsfulde. Levninger af Lerkar, en Jern-Spydspids og et Stykke af en Bronce-Paalstav ere bragte til Hr. Carstensen. Men hvorledes kan man ved denne Kæmpegrav holde fast paa den Theori, at Landets gamle Grændse har været, ikke udenfor, men indenfor Blokhussletten? Er det rimeligt, at man i Oldtiden vilde have lagt de Afdøde saa nær ved det opslugende Hav?

Naar blev da Landet bortrevet? Om den cimbriske Flod kan der ikke være Tale; thi den var enten før Kæmpehøjene, eller den vilde have gaaet over dem og bortskyllet dem. Det maa altsaa være i en forholdsvis ny Tid, at Land er blevet borttaget og dette Sand lagt istedenfor, der har en vis Frugtbarhed i sig og understøttet af Mergel og desl. bærer de smukke Agre og Enge.

Hvor gammel er da Blokhus og hvorfra kommer Navnet? Ingen ved det. Navnet findes i „Danske Atlas“, men

uden at der er Tale om Oprindelsen. Den Gisning, at her under en af Svenskekrigene skulde være opført en Befæstning, et Blokhus, finder ingen Støtte, og rimeligere er det vel — hvad Hr. Etatsraad Trap paa min Forespørgsel til ham har svaret — at Navnet „alene kommer af Bygningsmaaden for disse Udliggersteder; maaske have Nordmændene, der med deres Smaaskuder fore paa Kysten, opbygget saadanne Oplagssteder for deres Tømmer“.

Beskrivelsen i D. A. passer ganske godt endnu. Dengang var her „5 à 6 Selvejeres Bøndergaarde“; nu er her kun 2, Carstensens og Klitgaards, men endel Huse. Selvejerbønderne dreve dengang, for 100 Aar siden, Handel paa Norge med 4 Sandskuder — flade Fartøjer til at trække op paa Sandet —; nu driver Kjøbmand Klitgaard denne Handel, sender Korn og Smør til Norge og henter Trælast i smaa Skibe. Kommer en paalands Storm, medens de losse derude, saa kaste de Ladningen overbord og staa tilsøs. Hvad der særlig fornøjer mig, er, at Pontoppidan, der dog ellers ikke viser sig som en malerisk eller æsthetisk Forfatter, med en Slags Kjærlighed omtaler vor smukke Bæk. „Igjennem Blokhusene løber en Aa, som har overmaade klart og sødt Vand.“ Men engang har Livet her bevæget sig, ikke blot idyllisk, men stort, maaske romantisk. Syv adelige Herregaarde laa i Hune Sogn, siger Danske Atlas, men bleve opslugte af Sandflugten.

Onsdagen den 12te Juli. — Stranden er stadig meget kjølig, men skjøn. Den brede, blode, faste Sandstribe mellem Klitten og det blaa Hav er saa ren og hvid, som om den blev fejet og vasket ved Solopgang. Ikke en Sten saa stor som en Valdnød, ikke Spor af Tang. Etsteds glimrer i Morgensolen noget Gult, Geléagtigt, en Mollusk; et andet Sted ligger Noget, der ser ud som sorte Krakmandler paa Rosinstilke. En Mand her kaldte dem ung Hummer, Hummeryngel i Bælgen; men det Rette er nok: „Faareklove“ eller „Langhalse“, en Slags Snyltedyr. Ellers er der Intet at se og Intet at høre, intet individuelt Liv, kun det store, langsomt dronende

Almenliv, Havet, kildeklart ved Sandet, indigoblaat paa Dybden. En svagtskummende Stribe antyder, hvor den inderste Revle ligger skjult; en endnu svagere antyder den anden; den tredie, som fanger Skibene og overleverer dem til at omkomme paa anden eller første, er der aldeles ikke Spor af. Ingen skulde tro, at det var Vesterhavet; det lader Skibsfarten skjøtte sig selv, holder Sommerferie, ligger paa Landet[1]).

— Nu bor jeg i Nørre-Saltum. Denne Kyst er i Sandhed saa gjæstfri, at man om Morgenen ikke ved, hvor man skal lægge sig til at sove om Aftenen.

Hr. Klitgaard kjørte mig til Besøg i Ejersted, en Mil herfra mod Nord, og derfra lidt videre østerpaa til Saltum. Besøg hos Præsten og i Kirken, hos Apotheker og Doktor — thi skjøndt vidt spredt paa Marken er Saltum forsynet som en Kjøbstad. Præsten er fra Vordingborg, og hans Stuer vende ud til en Have med fyldige Frugttræer og Blomster, som om han havde bragt Vordingborg Luft med sig. Men Sandheden er nok, at Jorden her er ligesaa villig som andensteds, naar man blot skaffer Læ: et højt Dige og nogle tætte Rækker af haardføre Træer, mest Hyld og Pil, som tage af for Stormen, blive bøjede, afruskede, svedne, men bagved hvilke Frugttræer, Urter, Blomster trives godt, og Haven synes stor og yppig, fordi man møder den midt i „Nøgenheden“. Kirken, der skal være den længste i Vendsyssel — ca. 60 Alen — er hvælvet og af en smuk og kraftig Simpel-

---

[1]) Dette Stykke var trykt i „Ill. Tid.“ af 29de Oktb., og der stod Fejlen med Hummeryngel uberigtiget. Den samme venskabelige Brevskriver (fra et andet Sted paa Kysten), som gjorde mig opmærksom paa Fejlen, mener ogsaa, at det ikke er tredje Revle, der fanger Skibene. Det langt overvejende Tal strander paa mellemste og inderste Revle, tilføjer han. Men i Blokhus sagde man mig, at naar Skibet først er kommet ind over tredje Revle, kan det sjælden komme ud igen, dels fordi det i Reglen under Forsøget vil have Vinden imod sig, dels formedelst Brændingen, og endelig formedelst den stærke norden eller sønden Strøm, der gaar indenfor Revlen. Det var derfor, at jeg figurlig sagde, at tredje Revle fanger Skibene. De kunne gaa ind over den, men ikke komme ud, og i de fleste Tilfælde kastes de saa længer ind. Under Stormen den 11. Septbr. saas fra Blokhus en Skonnert komme betænkeligt nær til den Linje, hvor tredje Revle ligger. Man iagttog den i største Spænding. Kom den over Linjen, sagde Alle, var den fortabt. Den slap.

hed. En stor Altertavle, en Gruppe af udskaarne Træfigurer, et virkelig interessant Arbejde med Præg af Kraft og Skjønhedssands, har man borttaget og sat som kasseret Gods hen under Taarnet; en malet, mat, fad Altertavle er kommen istedenfor — ret som Symbol paa, at det gammeldags Naive og Storslaaede skal vige for Spinkelheden. Paa den nordlige Side af Hvælvingen over Koret er der interessante Spor af Maleri. De ere meget gamle og næsten udviskede. Et Par af Billederne ere obskøne. Et forestiller to Kjærlinger, den ene lys, den anden mørk, der slaas med Sløv over en Gryde. Er det en burlesk Fremstilling af de to Magter, der slaas om Menneskets Sjæl? Staar det Obskøne i nogen Forbindelse med den massive, sarkastiske Spøg med Gejstligheden, som de frie Murere i Middelalderen ofte anbragte i Kirkerne, f. Ex. paa Portalen til Kirken St. Jean, Kathedralkirken i Lyon? *Chi lo sa?*[1]) som Romeren sagde til mig, da jeg spurgte ham om Navnet paa et Palads.

Ved sit Apothek faar Saltum en Slags antikvarisk Interesse, minder om de gamle Kjøbstæder eller om den primitive Tid, da Apothekeren solgte Kaffe og Sukker og desl. som sjeldne indiske Kryderier, og da man gik ind hos ham og fik en Drachme Brændevin (en Dram) som Medicin — Alt kun med den Forskjel, at han nu sælger Kaffe, Sukker, Brændevin o. s. v. i Kvantiteter, der passe til Tidens Oplysning og Konsumtionsevne.

Udenfor Doktoren, der bor østerpaa, holdt en forhenværende Landsthingsmand, der vilde hente ham hjem til en Husmand, som var bleven slaaet fordærvet ved at faa et Læs Tørv over sig. Jeg saa paa den gamle, ret kjønne og kraftige Mand og undrede mig over, at jeg aldrig i Rigsdagen havde fundet noget Kjønt eller Karakteristisk ved ham. Fisk skulle ses i Vandet og Vendelboerne i Vendsyssel, lader det til .— Jeg gik til en fejl Dør og kom istedenfor til Doktoren ind i et stort Dameselskab. Fru M., hos hvem Doktoren bor, holdt Fødselsdagsfest. Her viste det sig, hvor ægte og uforfalsket den jydske Gjæstfrihed har bevaret sig; thi jeg blev indbuden til Aftenselskabet med. Og her ved Aften-

[1]) Hvem ved det?

gildet paa Saltum Mark var ikke blot Universitetet godt repræsenteret — det theologiske Fakultet i Mænd fra Kirken og Skolen, det medicinske i Doktor og Apoteker, og det filosofiske (jeg havde en Samtale med en elskværdig Filosof af den skeptiske Skole) — men ogsaa Kunstakademiet, forsaavidtsom Kunstakademiet jo hylder Gratierne, og endelig var Bournonville repræsenteret; thi man dandsede.

Torsdagen den 13de Juli. — Jeg tænker paa Goethes Ord: „Was in der Jugend man wünscht, hat man im Alter die Fülle." Man faar det Meste, man ønsker, blot man giver Tid. Som noget Attraaværdigt har det bl. m. A. staaet for mig at have en Enspændervogn og med den kjøre eller slentre afsted i et udstrakt Land, snart gaa, snart kjøre, beredt til at dvæle, hvor der var godt, men altid fri, søgende Mere. Idag fik jeg pludselig dette og Tilgift: Da jeg i den dejlige, friske Morgen havde fulgt de unge Ribe Damer fra Apotheket op til Vandt, kom Kofod frem med en gammelagtig graa Hest, som han spændte for en Enspændervogn med den Hensigt, først at kjøre os alle Tre til Saltum og saa mig til Blokhus, slentrende, aflæggende Besøg undervejs. Kl. 11 kjørte vi fra Vandt; det vil sige, jeg gik, for der var knap Plads. Men det hører til det Fornøjeligste, jeg ved, at have en Vogn og ikke benytte den, at gaa inde paa Marken, medens den som et vandrende Hjem følger Landevejen.

Saltum er vist næsten en Fjerdingvej lang, og vi tilbagelagde denne Strækning paa tre Timer. Da vi endelig vare syd for den gjæstfrie Apothekers Gaard med de tre Skorstene — de andre Huse og Gaarde have kun to — blev det besluttet, at vi skulde kjøre til Ole Brogaard, om hvem Blokhusfolkene alt have talt. Han lider af en Sygdom, en Orm, jeg godt kjender fra Kjøbenhavn: han vil være Ridder af Dannebroge. Men han lider naivt, klager sig lydelig for Alle, og paa hver Session henvender han sig til Chefen og beder ham om at gjøre Noget i den Retning. En Spøgefugl i Saltum gik i Kompagni med Skalken i Blokhus og fik ham fra Kjøbenhavn sendt et Kors, som han forsøgte at bære. Jeg fik den Tro, at den Mand maaske ikke er rigtig forstaaet.

Ole kom ud og tog imod os. Ingen Lidelse, ingen utilfredsstillet Ærgjerrighed spores paa ham. De Andre af hans Art gaa omkring med en Blanding af Arrogance og Skyhed, forceret værdige, blege. Han er rund, rødkindet, blond, blaaøjet, jovial, snaksom. Kofod raabte straks til ham: Her bringer jeg Dem en Mand, der har været Minister og kan gøre Dem til Ridder! Jeg blev bange for Misforstaaelser og sagde, at det var Spøg. Ole saa forskende paa mig og spurgte, om jeg vilde have hans Stude; han havde fjorten. Jeg svarede, at jeg vilde nok have dem, men ikke betale dem. Saa kan jeg ligesaa godt beholde dem selv, sagde Ole smaaleende og bød os indenfor. Konen bragte Brændevin, Brød, Smør og Ost. Sønnen, en Knøs paa ca. 20 Aar kom til, og ved Synet af ham gik der et Lys op for mig over Huset: Her er en Blanding af Idiotisme og Genialitet. I dette friske, rødmussede Menneske med det mægtige, blonde Haar synes der at ligge en Livskraft og Begavelse, der uden Ledelse bliver fortumlet og summer planløst som en Flue mod Ruden. En Mærkværdighed ved ham er, at han ikke drikker Brændevin. Da kan jeg! sagde Ole. I en Ramme paa Væggen hang et Papir med Indskrift: „I denne Kiste hviler de jordiske Levninger af" o. s. v. Det angik Oles ældste Søn, der var død 1855; Papiret havde været lagt paa hans Ligkiste, da han jordedes. Ved Siden deraf hang trykte Fødselsdagsvers, som den Afdøde havde kjøbt og foræret sine Forældre.

Jeg vilde nok tale med Ole Brogaard om det, han syntes at interessere sig mest for, nemlig Ridderkorset og hans formentlige Adkomst dertil; men jeg vilde være ene med ham og indbød ham derfor til at besøge mig i Blokhus paa Søndag Formiddag, hvilket han modtog. Vi besaa Gaarden, der rigtignok ikke ser saa kraftig ud som Christen Bødkers eller saa net som Lars Rods Hus, men dog synes ordenlig passet. Som alle Ejendomme her paa Egnen har den et Hartkorn, der er vildledende for Sjællændere: kun 2½ Tdr.; men han holder 6 à 7 Heste, 30 Køer og Stude, desuden Faar o. s. v.

Jeg troede oprigtig, at jeg skulde sove i Blokhus inat;

men det var profetisk, hvad jeg skrev igaar: Ingen ved om Morgenen, hvor han skal ligge om Aftenen. Residens: Lundergaard, en stiv Mil sydost for Blokhus, fordi jeg paa Korsvejen, hvor Saltumvejen skjærer Hjørringvejen, mødte Gaardens Ejer eller Forpagter — korrekt: Ejer af Aalholm, Forpagter af Lundergaard — der med en anden Proprietær kom kørende fra Hjørring Hestemarked.

„Velkommen paa Egnen! Kan De huske mig fra forrige Tider?" — „Ja, hvorledes har De det, Hr. Møller?" — „Tak, godt! Kom, tag nu med til Lundergaard." — „Ja, Tak, det vilde jeg gjerne; men imorgen tidlig Kl. 5 skal jeg kjøre til Bolbjerg med Carstensen." — „Hvad gjør det! præcis Kl. 4 kjører jeg Dem tilbage til Blokhus."

Da jeg senere, ved Blokhus, var kommen op i Tospænderen, gik Vejen gjennem Hede og sandede Mosmarker. Tunge Skyer vare paa Himlen; det var skyggeløst, ensformigt, ubegrændset. Snart fore vi afsted, snart krøb og stønnede Hestene i de dybe Huller. Vejen gaar gjennem Gaarden Kjærsig, som Prof. T. A. Becker i „Vandrefalken" har indblandet i en Historie fra Sagatiden. Min nye Vært gjorde mig opmærksom paa, at det var denne Gaard Kjærsig, som Wulfheard Beornson tilligemed Elgive og Abdallah i det 9de Aarhundrede kom forbi, da Wulfheard havde udført den Stordaad at dræbe Kjeld Terkildsbane og flygtede for Erik, Kongen af Sjørring — og jeg tør sige, at vi alle Fire troede det, skjøndt ingen af os vidste, om Becker har havt historisk Ret til sin Skildrings Enkeltheder eller ej. Men naar Fantasien blot bliver vækket og ser, saa gjør dens Syn samme Virkning som Sandhed. Heller ikke passer nogen Egn bedre til at vække Tanken om Sagatiden og føre Indbildningskraften tilbage til den end denne vide, ensomme Udstrækning, der synes at have i umindelige Tider tilbragt et afsides, uforstyrret Liv. Man kunde fristes til her at søge efter Fodspor, traadte for tusinde Aar siden, og den ejendommelige Maade, hvorpaa Lyden høres, naar man taler højt, vækker en usikker Fornemmelse, omtrent den Forestilling, at ude i Rummet ligger Fortiden, opfanger Ens Stemme og sender den tilbage. Men hvad der giver en saadan Egn en egen

Ynde for mig, er den sammenblandede Fornemmelse af det Ældgamle og det Unge, det Alleryngste, det Vordende; thi Heden er tillige Fremtiden, den kan opdyrkes, rigtignok med Møje; hvor der nu er ensomt, vil engang bo haardføre, flittige, glade Mennesker.

Angivelsen hos Trap (II. Pag. 84) er ikke længer korrekt, siden der er blevet solgt Jord fra Lundergaard. Den har nu 19 Tdr. Hartkorn, 1,700 Tdr. Land. Besætningen er 25 Heste, 160 Køer, 40 Stude. Borgen eller Slottet Lundergaard skal fordum have staaet paa den Ø, der ligger i Heledsø — dengang sejlbar til Havet — og var beboet af Sørøvere, som ved deres ugudeligt Levnet foranledigede, at Borgen sank. Om selve Søen gaar det Sagn, at den skal vedblive at nærme sig den nuværende Hovedgaard, forhen Slottets Ladegaard, og tilsidst opsluge den. Den har ogsaa i den nuværende Besidders Tid nærmet sig Gaarden 50 Alen; men han tror ikke paa Sagn og mener, at en Stendæmning med Lethed kan sætte Søens Aand Skranker.

Den store, simple, kraftig byggede Herregaard — de to Lindetræer ved Trappen — de lange Stalde med tildels nye Heste fra Markedet — den ene af Hestene, som har trukket os hertil, ikke vel, ført frem i Gaarden, beset, bedømt, aareladt af min Vært — Gaardens Fuldstændighed med Smedie og andet Haandværk i ypperlig Orden — den elegante Svinesti — Teglbrænderen, der havde brudt sin Kontrakt og var løben bort, Altsammen det moderne, frie Forfatningsvæsens Skyld — Vandringen i den store Have, dækket mod Vest af en Dæmning og tætte, piskede, svedne Træer, udenfra at se til som en Klit — Spadsereturen i Skumringen over Lyngheden til Søen, hvor ifølge gamle Kort engang Skibe sejlede ind fra Vesterhavet, og paa hvis Bredder der, ligeledes ifølge samme Kort, var Bjørne — det ordenlige, af en kraftig, methodisk Villie prægede Ungkarleliv paa Gaarden — det Djærve og Forstandige — — Alt dette stiller sig for mig som første Kapitel af en Roman. Men her viser sig det Mislige eller Utilfredsstillende ved at berejse, istedenfor at leve i et saadant Land: Hver Dag er 1ste Kapitel, og 2det Kapitel kommer aldrig.

Fredagen den 14de Juli varede 20 Timer i et Kjøre. Kl. 4 øsregnede det; Kl. 5 sagtnede det; Kl. 6 kom jeg afsted; Kl. 7 til Blokhus; saa begyndte Turen til Bolbjerg.

Vi kjørte mod Syd, ad en Vej, som de færreste Folk i Danmark tænke paa, egenlig udenfor Land og Rige: nedenfor Klitten, langs Stranden, undertiden ude i selve Havet. Vinden var sydlig, Regnen ganske lunken; efter en Times Tid klarede det op, og efter den lange Kulde fik vi endelig en Sommerdag. Paa denne Vej var da Syn for Sagn om Strandinger: vi kom forbi det ene Vrag efter det andet. Havet laa blidt, smaatgyngende, som et Dyr, der har bidt Mennesker, men logrende vil bringe til at glemme det, skjønt Beviserne ere tydelige. Et Skibs For- og Agterstavn ragede op af Sandet; man kunde kjøre derigjennem. Et andet Skib, noget fuldstændigere, laa ganske lidt ude i Vandet; Bølgerne trak sig undertiden næsten tilbage fra det, som om de vilde indbyde En til at gaa ombord og sejle bort med det. Et tredje var strandet for faa Uger siden; et Tov gik fra Masten iland; i et Telt paa Stranden var Vagthold; Folkene skulde holde Andre fra Skibet og øve Selvbeherskelse.

Stranden var bred og fast som den herligste Chausee, men med en Modifikation: der kan pludselig, uden at det er muligt at se det paa Overfladen, være Kvegsand. Dette fremkommer ved, at et under Blæst eller ved Havets Slag opkommet Hul i Bunden hastig er blevet tildækket med Sand. Ved det ringeste Tryk viser sig Vand blandet med Sand. Saa vidt og dybt kan Hullet være, at det sluger baade Folk og Fæ. Etsteds kom vort ene Hjul i Kvegsand; men et hurtigt Rap med Pidsken førte os over; saa maatte vi kjøre nærmere til Klitten, hvor Stranden var tæt besaaet med Smaastene.

Efter omtrent to Timers Kjørsel naaede vi det Sted, hvor Svenstrup Aa stræber at løbe ud, men forgjæves søger en lige Linie. Havet spærrer Vejen ved smaa, lave Sandrevler. Saa strømmer Aaen parallelt med Havet, deler sig i flere Grene, vildleder Øjet med sin usikre Famlen mellem den afruskede Klit og Havet. Denne store, flade Sandstrækning med mange Vande gjorde da endelig

paa mig det Indtryk af Øde og Vildhed, som jeg har søgt, men hidtil ikke fundet; her idetmindste skjøtte Elementerne sig selv, her er Fraværelse af Orden, Aand, Kultur.

Vi kom endelig over og bøjede ved Slettestrand ind i Landet. Her møder Øjet strax „Landets gamle Grænse", den grønne Lerbakke, der træder mægtig frem. Lige indenfor Klitten bor en Toldassistent; thi her er en Slags Udskibningssted, og her er en Gaard paa en grøn Slette. Ensomheden her i denne ejendommelige, storskaarne Naturomgivelse er saa tillokkende, at jeg af ganske Hjerte modtog Indbydelsen til at komme igjen og bo her adaare.

Vi kjørte over Bakkerne og henved to Mil gjennem Landet, indtil vi ved Kollerup naaede Thisted Landevej. En Fjerdingvej sydligere ligge tæt ved hinanden

St. Jørgensbjerg og Husby Hule[1]**,**

berømte af Kampene 1441, da Vendelboerne i Forening med Morsinger og Thyboer havde rejst sig for Legitimiteten imod Rigsraadet, Adel og Gejstlighed. Vi ere fra de gamle Skolebøger vante til i Kong Erik af Pommern, den store Margrethes Søsterdattersøn og Efterfølger, at se en svag, uduelig, ufolkelig Konge, fejg og tillige grum. Vi lærte at opramse som historisk Sandhed Fablen om, at hans Dronning, den ædle Philippa, uden hans Raad og Bistand forsvarede Kjøbenhavn imod Hansestæderne, og at han, som Hvitfeldt dog kun tvivlende fortæller, slog eller sparkede sin frugtsommelige Hustru. Allen har nogenlunde rehabiliteret ham for Skoleungdommen ved at vise, at Erik selv førte an og sejrede i et stort Søslag, at han selv havde sørget for Kjøbenhavns Forsvar, at hans Dronning aldrig var frugtsommelig, og at han aldrig var ond imod hende. Den nuværende Slægt maa ogsaa sympatisere med Erik i hans 25-aarige Kamp for Slesvig, hvori han, trods alle Fejl og trods al Misfornøjelse, som Krigen vakte især i Norge og Sverrig, dog bragte det videre end det danske Rigsraad snart efter. Men det ganske Særegne ved Kong Erik var hans Romantik, der ikke blot viste sig i Maaden, hvorpaa han gjorde et Korstog, men især

[1]) Den følgende Skildring er indskudt.

deri, at han med Et blev kjed af alt det Vrøvleri, han havde af at regere de tre nordiske Riger, og saa en smuk Dag frivillig gik fra det Hele og blev Viking. Han tog ikke Andet med sig end nogle Klenodier, rede Penge, Papirer samt sin Elskerinde Cecilie, forhen Pige (Allen: Hofdame) hos den afdøde Dronning, og saa sejlede han bort med den skandinaviske Union for selv at plyndre Danske, Norske og Svenske uden Forskjel, dog helst Svenske. Geijer har digtet en berømt Sang om en oldnordisk Viking, der lider Skibbrud og i Brændingen synger om sine Bedrifter, blandt hvilke var den, at han engang blev Konge:

Jag ingenting gjorde, men hade ei ro
För at hjelpa hvar hjelplös gäck.
Till mur vill man ha mig kring bondens bo
Och till lås för tiggarens säck.
På sakören, edgång och tjufvar och ran
Jag hörde mig mätt — vor' jag långt derifran
Uppå hafvet!
— slog min krona i kras,
Och fattig som förr, med et skep och ett svärd
Emot okända mål drog i vikinga-färd
Uppå hafvet.[1])

Dette er netop, uden at man ret har villet lægge Mærke dertil, Erik af Pommerns Historie, eller har man lagt Mærke dertil, saa har der vel i Sindet været en Utilbøjelighed til at indrømme en virkelig Konge i det 15de Aarhundrede samme Ret til at unddrage sig de prosaiske Pligter som en opdigtet Viking fra Oldtiden. Sandt er det rigtignok, at Erik under sit frejdige Fribytterliv paa Gulland endnu gjorde Fordring paa kongelig Magt og Indflydelse; men man kan tvivle, om dette skete af Inkonsekvens eller

[1]) Jeg gjorde Ingenting, men jeg havde ikke Ro for at hjælpe hver hjælpeløs Stakkel. Til Mur vil man ha' mig om Bondens Hjem og til Laas for Tiggerens Sæk. Jeg blev træt af at høre om Bøder og Edsaflæggelser, om Tyve og Ran. Var jeg blot langt derfra paa Havet! Jeg slog min Krone itu, og fattig som før med et Skib og et Sværd, mod ukendte Maal drog jeg i Vikingefærd paa Havet.

for at chikanere sine tre Rigsraad — thi han havde tre. Men i alt Fald ligner Erik slet ikke de andre Herrer og Fyrster, der have trukket sig tilbage, enten, som Diokletian og Carl d. 5te, fordi de vare verdenstrætte, eller fordi de havde udtømt alle Forsøg paa at holde sig; hans er den originale, romantiske Ide at nedsætte sig som virksom Mand paa en Ø, beliggende omtrent midtvejs mellem hans forrige Undersaatter, og leve af at plyndre dem, især dem, der mest havde modsat sig hans Kongeplaner (Slesvigs Erhvervelse). Der er ikke Spor til, at han var Menneskehader; som Konge synes han at have yndet Almuen, og den jydske Almue holdt af ham. Da Rigsraadet skaltede med Riget og kaldte Christoffer af Bayern til Tronen, stode Vendelboerne op for Kong Erik; „deris rette Herre lefvede; hannem vilde de gjøre, huad de skulle". Men de vare for gode Vendelboer til at stride for en blot og bar Ide. Hvitfeldt beretter under Anno 1438: „Udi samme Aar begynte den menige Mand her udi Riget, særdeles det udi Vendsyssel, at sætte dennem op imod Clereciet oc deris egne Hosbonder, benectendis dem Skyld oc Landgilde. De haffde hørt, at Eugenius Paffve haffde anstillet det Concilium til Basel, til at corrigere oc rette hves Brøst oc Bræck hos Clereciet fantis. Derfore vilde de forholde dennem all Rettighed, indtil de finge at vide, huad der var besluttet. Adelen beskylte de med det Samme, at de tyranneligen handlede med deris Undersaatter. — — Kong Erich haffde nogle Gange sit Bud til de Oprørske, som hand skriffver, til at stille Almuen. Men Somme tenckte, meere til at opegge dennem."

I Aaret 1441 kom det til en afgjørende Kamp; men det er næppe rigtigt, som man har forsøgt, at kalde denne Krig en Bondekrig; det ligner idetmindste ikke den tydske Bondekrig, hvori Götz v. Berlichingen maatte optræde, ej heller det franske Jacquerie, der begge styrtede vildt og blindt imod Samfundsordenen. Den havde en kongelig Fane og en royalistisk Anfører, Henrik Tagesøn, „som vaar en af Danmarckis Raad oc Kong Erichs Parti". Det var samme Slags Borgerkrig som 90 Aar senere for Christian d. 2den.

To store Sammenstød fandt Sted, begge Gange i samme Egn og med et kort Mellemrum, d. 3die Maj og 6te Juni.

Før jeg kom til Jylland, var jeg uvidende om Kampens Plads; senere har jeg gjort mig endel Umage for at faa nøjagtig Kundskab om begge Slag; men der er af Bøger saare Lidet at erfare, paa Grund af, at vi, som ogsaa Jahn bemærker, have en beklagelig Mangel paa Annalister fra hine Tider. Medens Kong Eriks Pennefejde med Rigsraadet — hvori han baade gjendrev dets Beskyldninger og sejrede med Sarcasmer — er bleven opbevaret, have vi ikkun en Vise om, hvorledes Almuen stred og led, det øvrige Optegnede er enten lidet oplysende eller gaaet tilgrunde.

Af Hvitfeldts foranstaaende Bemærkninger er det tydeligt, at den jydske Almue fulgte opmærksomt med de store Begivenheder paa Fastlandet og kløgtig beregnede, hvad Nytte den kunde have af Conciliet i Basel. Aabenbart har man da ogsaa havt god Kundskab om Hussiterkrigen, som var udbrudt tyve Aar tidligere og endnu varede ved. Til Ziskas sejrrige Taktik hørte Vognborgen, som han overalt førte med sig, og da Vendelboerne ligeledes kæmpede med Vognborg, kunde det antages, at der blandt dem var Mænd, som havde deltaget i de bøhmiske Kampe eller set dem i Nærheden. Thi vel havde allerede i Oldtiden vandrende Nationer benyttet deres Vogne som naturlig Fæstning eller Forskandsning; men paa Ziskas Tid synes dog denne Strategi at have været ligesom en ny Opfindelse.

En saadan indirekte Forbindelse med og Paavirkning af Hussiterne maa i Mangel af Bevis henstaa som en blot Formodning; men det lader sig, saavidt jeg har kunnet udfinde, ikke heller afgjøre, om man i disse Slag har brugt Skydevaaben. En Bøsse af meget primitiv Art, der er funden ved Vedelspang, antages med stor Vished (ifølge Blom i Tidsskrift for Krigsvæsen) at have været brugt i Erik af Pommerns Tid, hvilket ogsaa stemmer med den temmelig almindelige Mening, at Skydevaaben først kom i Brug i Hussiterkrigen[1]), men hvorvidt man har slæbt nogle af

[1]) Men som bekjendt er Krudtets Brug i Krig meget ældre, idetmindste fra 1372, skjønt man ikke veed, i hvilken Udstrækning Brugen fandt Sted. Den lærde Gram har skrevet fire utroligt lærde Afhandlinger her-

disse uhandelige Bøsser med i den jydske Krig, henstaar uafgjort.

Ifølge Olaus Petri og Hvitfeldt vare Bønderne 25,000 Mand stærke, nemlig ikke blot Vendelboer, men ogsaa Thyboer og Morsinger; dog er Tallet vistnok overdrevet. Man søgte ikke eller fik ikke Lejlighed til at udbrede Rejsningen syd for Limfjorden. Thyboerne gik op over Vuust Tange og Morsingerne rimeligvis over Fæggesund for at forene sig med Vendelboerne og møde den dansk-bayerske Hær, der kom syd eller sydost fra og gik over Limfjorden fra Løgstør til Aggersborg. At Thyboer og Morsinger gik mod Nord for at møde en Fjende sønden (eller for dem øster) fra, bliver let forklarligt, naar man ser paa Kortet. Christopher af Bayern havde, som det synes, ikke Tropper nok til at gjøre en betydelig Diversion mod Vest, og Hovedhæren kunde ikke indlade sig paa den lange Omvej over Agger eller Ottesund; paa den anden Side vilde Bønderne ikke angribe, men lade deres Fjender bryde sig paa deres Front.

Efter at have tiltvunget sig Overgangen fra Løgstør til Aggersborg — hvilket Slot Bønderne ifølge Kæmpevisen havde brændt — forfulgte Eske Brok i Spidsen for den dansk-bayerske Hær Bønderne lige mod Nord; men i Egnen af Fjerritslev maatte Sidstnævnte beslutte sig til at holde Stand; thi her gik dengang som nu Vejen vest om til Thy og øst- og norden om ind i Vendsyssel, saa at her havde Vendelboer og Thyboer (og Morsinger) det sidste Sted at holde sammen paa. Rigsraad Henrik Tagesøn valgte da tæt op til den nuværende Landevej en god Stilling paa St. Jørgensbjerg — en Banke paa ca. 80 Tdr. Land, med en halv Snes store Kæmpegrave, jevnt stigende fra Nord til Syd og med et brat Affald mod Syd — og befæstede den ydermere med Vognborgen. Hr. Eske Brok drog op gjennem et Landskab, der tilvenstre havde

---

om. I England troede man for en Tid siden at have gjort den Opdagelse, at der var brugt Kanoner i Slaget ved Crécy 1346, fordi Froissart siger om Engelskmændene, at de jettèrent trois canons. Men en engelsk militær Forfatter med sund Sands og Sprogkundskab har nylig paavist, at Forklaringen ikke holder Stik; thi for det første er det at kaste Kanoner ikke det samme som at skyde med dem, og for det andet betyder canon et Pilekogger, saa at Meningen af, at de jettèrent trois canons, er den, at de engelske Bueskytter afskjøde tre Kogger fulde.

en nordfra kommende Aa, tilhøjre en nu udtørret Vejle; paa det Bredeste var denne Egn vel 1½ Mil og trak sig sammen mod Aagaard og St. Jørgensbjerg. Havde han kunnet eller villet søge Vej til en af Siderne for at drage forbi og hærge Landet, maatte Bondehæren have fulgt ham og vilde vel have opløst sig, „for hver at værge for Sit", som det jo gjerne, til fælles Fordærv, siges i den Slags Hære. Men Eske Brok sparede Bønderne for at komme i saadan Fristelse: han angreb stoltelig Vognborgen paa St. Jørgensbjerg.

Sagnet lever endnu, skjøndt utydeligt, paa selve Valpladsen, og man kan ved Hjælp af dette og af Jordsmonnet danne sig en Forestilling, der rigtignok skiller sig noget fra de sædvanlige Fortællinger. Eske Brok foer frem med sine harniskklædte Ryttere østen for Husby Hule, opad imod Nordvest og tørnede mod Vognborgen, men kunde ikke ride den overende, og idet han vilde trække sig tilbage, formodenlig i nogen Uorden, og samle sig, blev der gjort et Udfald, eller, som Bønderne paa Stedet nu fortælle, der var lagt et Baghold. De tilføje, at Bondehæren havde paa et Sted, ca. 100 Favne syd for St. Jørgensbjerg, i Bakken gravet en Grav, 60 Favne lang, 12 Alen dyb og foroven ligesaa bred — den nuværende Husby Hule —, og at den var kunstig dækket af Grønsvær, saa at Eske Brok og hans Mænd, da de paa Flugten rede derover, styrtede ned. Endnu ere kyndige Mænd ved at bese Stedet uenige om, hvad enten denne sære Hulvej skal anses som dannet ved Kunst eller af Naturen. Var den paa Slagets Tid dannet af Naturen, saa er Sagnet en Digtning for at forklare, at Eske Brok og hans Følge kom derind — skjøndt Forklaringen vel ogsaa kan gives saaledes, at de paa Flugten ned ad Bakken og i Forvirringen drejede ind i denne Gyde som en Udvej. Men for vist tør det vel anses, at her i Husby Hule — hvor historiske Meddelere, endog Pontoppidan, sætte Bøndernes senere Undergang — var Scenen for de Hertugeliges eller Kongeliges Nederlag. I selve Hulvejen ligger der en Sten, 3 Alen lang og paa det Bredeste 1½ Alen bred, isprængt med rødt Glimmer. Det fortælles paa selve Stedet, at her blev den tyske Hertug ihjelslaaet, og at

Stenen endnu er rød af hans Blod. „Den tyske Hertug" kan mulig være en Forvanskning, fremkommen ved, at Historien gjennem Ukyndige er bleven til Sagn, og Oprindelsen kan jo være den Omstændighed, at den hertugelige Anfører, Eske Brok, her faldt og blev hugget istykker. Besynderligt er det imidlertid, at selve Kæmpevisen i det næstsidste Vers, uden Sammenhæng med det Foregaaende eller Efterfølgende, har Ordene:

„Hertugen ud af Bayerland
Og saa hans brune Fole,
De ligge begge i Vejen omkast
Saa dybt i Huseby-Huole."

Disse Linier bære i sig Præget af at være indskudte og paavirkede af en senere Tids Forvirring, og de findes da heller ikke i den ældre Haandskrift, men først hos Vedel (Nr. 45). Nogle, der ikke lægge Mærke til eller Vægt paa denne Omstændighed, antage, at Verset sigter til en Episode under det næste Slag, da Bønderne (mulig) gjorde et Udfald, og da Hertugen eller Kongen (mulig) selv styrtede med sin Hest. Beviser eller Modbeviser haves ikke; det maa overlades til en Følelse, et Skjøn at afgjøre, om der kan være sigtet til saa Lidet med Ordene: „de ligge begge i Vejen omkast, saa dybt i Huseby-Hule." — Tæt ved Stenen er en Kilde; men til den knytter sig intet Sagn. For Fuldstændigheds Skyld bør endnu bemærkes, at ved Husby Hules sydlige Ende løber en anden Hulvej i Retning fra Øst til Vest, og denne er saa tydelig frembragt af Naturen, ved et lille Vandløb, at Husby Hules Tilblivelse ved Kunst derved synes bestyrket paa Grund af Modsætningen.

Eske Brok omkom paa den anførte Maade. Tolv andre Adelsmænd og en bayersk Anfører, der fangedes, bleve, som det lader til, stillede for en Slags Krigsret som Forrædere mod den lovlige Kong Erik, domfældte og henrettede.

Triumfen maa have været stor i Vendsyssel som og paa Mors og i Thy, og Sange, som snart forstummede, bleve vel sungne, ligesom det endnu sker ved enhver

Begivenhed; men — fem Uger efter finde vi Bondehæren paa samme Sted. Henrik Tagesøn havde ikke kunnet benytte Sejren; det øvrige Danmark havde ikke villet rejse sig for Vikingen paa Gulland; selv i allerlykkeligste Tilfælde kunde man altsaa kun oprette en nordlimfjordsk Republik, og overfor en saadan Udsigt holder Enhver med Kong Christopher, der nu selv rykkede frem.

Det andet Slag — det mest omtalte af de to — er blevet gjort endnu utydeligere end det første, tildels fordi nyere Historieskrivere paa forvirrende Maade have søgt at bøde paa Stoffets Magerhed. Jahn[1]) kommer med en næsten uforklarlig Fejltagelse. „Kongen," siger han, „angreb dem fra tvende Sider: paa Morsø og paa Tangen ved Vuust, som, førend det sidste Gjennembrud af Havet, forbandt Vendsyssel og Thyland." Men Havet har ikke i en Tid, her kan være Tale om, gjennembrudt Tangen ved Vuust, og Jahn, som vel skrev sit Værk omtrent 1830, maa have tænkt paa Gjennembrudet ved Agger (1825), der imidlertid er syd for Thy, medens Tangen ved Vuust er Thylands nordøstlige Spids. Saavel Scheel (i „Krigens Skueplads") som L. C. Müller (i hans Danmarkshistorie) begaa formentlig en lignende, men mindre Fejl ved at fremstille det, som om Kongen kom fra to Sider, truede Bønderne baade fra Vuust Tange, i Nordvest, og fra Løgstør eller Aggersborg. Var Kongen rykket op over Vuust, saa maatte han jo først have gaaet over de vanskelige Sunde og undertvunget Thy, hvilket ikke blot er usandsynligt, men bliver bestemt modsagt af alle Omstændigheder. Alligevel bliver Beretningen om Kongens dobbelte Angreb fra Vuust og sydfra flittig udskreven af dem, der i den sidste Tid have fortalt fædrelandske Historier. Den simple Sandhed synes at være, at Kongen drog frem ad samme Vej som Eske Brok, og at Bønderne søgte at standse ham i deres forrige Stilling, fordi denne, som alt paavist, spærrede Vejen baade til Thy og Mors og det indre Vendsyssel. Bønderne stode som forhen. St. Jørgensbjerg, der falder stejlt ned mod Syd, var her og mod Øst ved Hjælp af Vognborgen gjort end vanskeligere for Angribere; mod Vest laa det nedbrændte

*) Danmarks politisk-militære Historie under Unionskongerne Pg. 196.

Aagaard og det sumpige Land langs Aabredderne. Kongen synes først at have angrebet ligesom Eske Brok, men forsigtigere. Christiern Pedersen, der skrev ca. 1500, men Intet melder om det første Slag, siger om dette, at Bønderne „skjøde hannem mangen dejlig Mand fra saa godt som til forgjæves“ — om personlig Livsfare for Kongen i Husby Hule er der end ikke en Antydning — og saa gik Herrer, Riddere og andre gode Mænd hen og lokkede Bønderne med falske Løfter. Man tilbød nemlig dem, der vilde drage hjem, Straffrihed og Fred:

„Først da rømte de Morsinger
Og saa de Forrædere af Thy,
Efter stode de Vendelboer,
Og de vilde ikke fly,“

siger Visen, der endnu synges i Vendsyssel. Men følger man Visen videre, saa var der ikke nogen Vognborg før nu:

„Efter stode de brave Vendelboer
Og de vilde ikke fly,
Saa bygged de dem en Vognborg
Og derfor lod deres Liv.“

Det er overhoved umuligt at forene Visen med den nærmeste Tids Historieskrivere. Visen ved Intet om Underhandlinger; den siger kun, at Henrik Tagesøn midt i Kampen saa sig forladt af Morsinger og Thyboer. Man vilde gjerne nogenlunde redde disses Ære ved at antage, at Kongen havde etsteds sydvestfor Stillingen ladet Tropper gaa over Aaen, og at disse Tropper nordligere igjen vendte sig mod Aaen, kom over dens sumpige Bredder, afskar Morsingerne og Thyboerne Hjemvejen, gjorde dem i Hast tilbøjelige til at modtage Fred, og derpaa angrebe de trodsige Vendelboer, der nu søgte at danne sig en Vognborg ogsaa til denne Side. Men Christiern Pedersen og Arild Hvitfeldt, især den Sidste, der saa afgjort holder med Sejrherrerne, vilde dog næppe

have forklaret Sejren saa væsenlig af gode Løfter til Bønderne, hvis de tillige kunde have paavist, at der foretoges en saa kraftig og klog Diversion fra Kongens og Adelens Side, og at man kun af Naade og Barmhjertighed lod Morsinger og Thyboer slippe ud. Herved nægtes ikke, at en Diversion alligevel fandt Sted bagefter. Bedømmes samtlige Efterretninger i Henhold til Valpladsens Natur, saa synes det Rimeligste at være, at Morsinger og Thyboer virkelig bleve lokkede bort, at deres Bortgang gav Kongen en Idé om, at Vejen, de toge over Sumpene og Aaen, kunde benyttes ogsaa af hans Krigsfolk, at disse paa den foranførte Maade noget syd eller sydvest for Stillingen kom over Aaen og nordligere, men naturligvis ikke fra Vuust Tange, igjen vendte sig imod den, ad den af Morsinger og Thyboer traadte Vej trængte ind paa Vendelboerne vestfra gjennem Sumpene, hvor der ingen Vogne var — men hvor det dog af Spor, der endnu findes i Mosen, synes tydeligt, at den kloge Henrik Tagesøn havde anlagt en Forskandsning, maaske især betroet Thyboer og Morsinger — og saa overvældede Vendelboerne, der ogsaa maatte give Agt mod Syd og Øst. Flygtningene søgte dels nord-, dels østpaa. Nordpaa, ved Kollerup blev rimeligvis en Skare indhentet og nedsablet; thi vesten for Kirken vises endnu to Høje, hvorom Sagnet siger, at de slagne Bønder blev begravne der. De, som flygtede østpaa, kom ned i Husby Veile (ikke Husby Hule). Naar man nu spørger Bønderne, hvor Husby Vejle er, saa kjende de ikke Navnet, men antage uvilkaarlig, at man mener Husby Kjær. Paa dette Sted, der er øst for St. Jørgensbjerg og nordost for Husby Hule, siger ogsaa deres Sagn, at Bønderne bleve nedhuggede, og ifølge Geologers Mening har Kjæret i gamle Dage været en Vejle, en lavvandet Bugt ind fra Limfjorden (jvfr. Kæmpevisens 12te Vers)[1]).

Ifølge Hvitfeldt faldt 600 à 1800 Bønder, ifølge Olaus

[1]) Med Hensyn til Alt, hvad der angaar Husby Hule, maa jeg udtrykkelig og med megen Tak nævne som min Bistand Hr. Pastor Friis i Horne. Da jeg var hjemkommen til København og søgte at ordne alle Oplysninger, blev meget betræffende Valpladsen igjen uklart, hvorpaa Hr. Pastor Friis viste Sagen den Interesse og mig den Velvillie at rejse derned og ved Opmaaling o. s. v. skaffe den størst mulige Sikkerhed.

Petri 2000. Mange af de Overblevne maatte „løse sig til det Yderste“, d. v. s. de maatte opgive deres Odel og blive Vasaller, eller de havde været Vasaller og sank dybere. Saaledes var denne Kamp i Et og Alt et Forspil paa, hvad der skulde indtræffe ca. 90 Aar senere i Striden for Christian d. 2den. Henrik Tagesøn — det førte det ominøse Vaabenmærke: en sort Stige i gult Felt — foregik Skipper Clement med et ulykkeligt Exempel; han blev tilligemed sex andre Førere fangen, henrettet og lagt paa Stejle. Hvis det kan være ham til nogen Trøst i hans Grav, blive hans Bedrifter ikke forringede af Tiden; thi ifølge Kæmpevisen nedlagde han, skjøndt sunken i Knæ, syv Fjender; halvhundrede Aar efter, da Christiern Pedersen skrev, var Tallet steget til femten.

Løverdagen d. 15de Juli. — Hvis Nogen vil sige, at Svenstrup Kro ikke er en udmærket god Kro, saa vil jeg ikke stride imod; men at den ligger smukt, vil jeg forfægte. Lige østlig for den skraaner den mægtige Bakke bredt og langsomt ned, og man overser det vidtstrakte, frodige Land med hvide Gaarde. Ligeoverfor Kroen, blot skilt fra den ved Landevejen, ligger en Lund eller lille Skov, og tiltrods for den Kjærlighed, jeg har faaet for det nøgne Lands kraftige Former, havde dog det uventede Syn af Skoven og Spadsereturen derovre i varm, skyggefuld Sommermorgenluft en egen Magt: Det var, som om jeg igjen fornam Duften fra Monte Pincio, og var dog hjemme, rigtig hjemme!

C. er med Damerne gaaet ned til Boelsgaard, og har overladt til mig at komme efter, naar jeg vil, og jeg fortsætter nu Bolbjerg-Rejsen.

Vi kjørte fra Fjerritslev igaar omtrent Kl. 1 og efter et Par Timers Kjørsel gjennem storskaaret, bakket Land, hvorfor ogsaa dette Herred hedder Han-Herred, det høje (jvfr. Hanebjælke) — gjennem Byerne Klim, Torup og Vuust, hvor Kalk- eller Limstenen viste sig i Bygningerne, drejede vi fra den fortræffelige Chausse ind tilhøjre eller nordlig i et Landskab, der vistnok ikke gjør Fordring paa at have Veje og derfor ikke bør kritiseres i

denne Henseende. Saasnart vi stege af og gik, viste det sig ogsaa, at Landskabet kun havde været tvært, fordi vi kom fornemt, i Extravogn. Ved Siden af de dybe, hullede, sandede Vognspor var det blødeste Mos, Lyng, Græs og mine kjære, smukke Revlinger; det var, som om jeg igjen kom sammen med Almuen. Snart udfoldede Bolbjerg-Egnen sig for os. Midt i en Bjergverden, der kastede sine laveste, grønne Bølger hen imod os, hæver sig den svære Knude. Mathematisk sammenlignet med Alperne vilde disse Høje rigtignok falde hen til næsten Intet; men Landskabet virker, paa Grund af Harmonien, med en Bjergegns Magt. Har man først, kommende fra den flade Lynghede, faaet den Forestilling, at den nærmeste grønne Klit er en Høj, saa bliver det Øvrige i Forhold dertil grandiost, og Bolbjerg hæver sig centralt med stor Vælde, som en virkelig Bjergknude. Vi stege paa vor glade Vandring over de første Bølger, saa blev en vigtig Sag bragt under Diskussion. Damerne holdt sig nevtrale. C. og jeg afgjorde enstemmig, at vi skulde spise efter at have været paa Toppen. Da Sagen et Par Minutter senere foretoges til anden Behandling, blev det ligesaa enstemmig afgjort, at vi skulde spise, før vi havde været der. Det er imidlertid min Overbevisning, at der for meget faa parlamentariske Omslag kan gives saa gode Grunde som for vort. Kjøretøjet fik et Vink, svinglede op, afgav Madkurven og vi valgte til Spisestue en Dal, der gav os Læ, og hvor vi paa den grønne Klitskraaning sad imellem vilde Roser og Revlinger, hvilke sidste tilbøde os deres sorte Bær som Dessert. Et saadant Maaltid i den friske Luft, i den ensomme Egn — det kan ikke beskrives, man maa selv smage det, som H. C. Andersen omtrent plejer at sige. Hvis Kjøbenhavnerne faar at vide, hvordan det er at rejse heroppe, gjør det mig kun ondt for en Klasse af mine Landsmænd, der altid maa betale Gildet i disse Egne, nemlig Kyllingerne.

Vi bestege da Bjerget, paa hvis Top der er en Indsænkning ligesom paa en gammel Vulkan. Det er imidlertid ikke Lava, kun Grus og Sand ovenpaa Kalkklippen. Naar man efter at være kommen ned i den lille

Indsænkning gaar et Par Skridt frem, viser sig et Syn, som Alperne med al deres Storhed dog ikke opvise Mage til: Havet, det blaa Hav, der drøner nede i Dybet og med stedse voxende Magt viser det forskende Øje sin Uendelighed.

Her er en virkelig Afgrund, idet Bjerget skyder brat, knudret og sønderrevet ned til Havet fra en Højde, som Nogle (Trap) angive til 350, Andre (Mansa) til 130 Fod. Det er besynderligt, at vi ere mere enige om Chimborazzos og Dhawalagiris Højde end om Bolbjergs. Jeg vilde skjønne, at Angivelsen 130 Fod er nærmest Sandheden, uagtet Skare Klev (kaldt: Skare Klit), hvis Højde angives til 60 Fod, ikke synes at kunne naa næsten halvt op. Denne besynderlige Klippe bliver efterhaanden det, der mest tiltrækker sig Opmærksomheden. Den staar lidt udenfor i Havet, 40 Favne fra Stranden, og ser oppefra ud som en graa Obelisk eller næsten som Ulfeldtsstøtten, der engang stod paa nuværende Graabrødretorv. Men om ogsaa Formen og Farven kan bringe Tanken et Øjeblik paa en saadan Erindring, falder det En dog ikke ind her at dvæle ved Noget, der staar i Forbindelse med Skam. Uvilkaarlig og med sær Magt tvinge Omgivelserne Tanken hen til store, kraftfulde Tider, om hvilke disse Klipper synes at staa som drømmeagtig Erindring. Skare Klev tager sig da for den mythisk tilhyllede Forestilling ud som første Pille til en Bro over Havet til England. Man havde engang en lignende Tanke, og Slægtskabet mellem Bolbjerg og Kysterne af Kent og Essex vidner om, at selve Naturen havde drømt om noget Tilsvarende. Drømmen og Tanken blev i historiske Tider optagen af Kong Knud den Store, Danmarks, Norges og Englands Konge. Skare Klev tager sig ved denne Erindring ud som et norsk Klippestykke ydet til Bropillerne. Bolbjerg Klippe er det symbolske Minde om Kongen. Mindet er dækket med Sand og Grus, og der gror Græs derpaa, og Klithøjene, der ere føgede sammen i Øst og Vest og Syd om Klippen, er den senere Tid, der søger at løfte sig, men ikke kan faa Stenfasthed i sig.

Vi gik „nordenom" ned paa Stranden under Bjerget. Her luder den hvidgule Kalkmasse stærkt ud, saa at man

et enkelt Sted endog er som i en Grotte. Havet og Arbejderne, der tage Kalksten, have hjulpet hinanden med at udhule Klippens Fod, og det foranlediger vel inden føje Tid, at svære Blokke foroven styrte ned, men gjør Scenen mere malerisk. Jeg har sjelden været paa et Sted, der saaledes fængsler En til Pletten, breder Glemsel over Sindet og holder En beskjæftiget med en baade legende og meget alvorlig Natur. Skjøndt der var svag Vind, gik der en betydelig Dønning, og de dybtblaa, solbeskinnede Bølger slikkede snart skummende op i Skyggen til os, snart trak de sig tilbage og viste det bratte Dyb i faa Alens Afstand. Man behøvede ikke megen Fantasi for at indse, at ved en paalands Storm er her ingen Spadserevej, men en fraadende Brænding, der tordner imod Kalkklippen. Stranden var bedækket med Smaastene, den ene smukkere, rundere eller ovalere end den anden, glansfuld som en Ædelsten; man kunde ikke lade være at belæsse sig med dem, vrage det alt Indsamlede for endnu fortræffeligere Former og Farver; men saasnart de tørredes, blev Farven mat, og Formskjønheden syntes at tabe sig med det Samme, saa at ogsaa dette Bjerg har sin Rübezahl. Nu stod ogsaa Skare Klev for os paa ny Maade, i ringe Afstand og i sin fulde Højde, imponerende og barok; thi den syntes at ville ligne en Pyramide, men paa samme Maade som en Troldunge ligner et Menneske. (Arrestforvarer, Redningsbaadsmand Sørensen sagde senere, at den ligner en gammel Hat; men det maa da være en meget gammel Hat, en, der næsten har tabt Erindringen om et menneskeligt Hoved.) Naar man passede paa en Bølgedal ved dens Fod, kunde man se, at den under Havets Overflade er afslidt af Strømmen — der skærer heftig og meget dybt ind imellem den og Landet — saa at den synes at staa som paa en Tap[1]).

[1]) Da dette Stykke om Bolbjerg stod trykt i Ill, Tid., anførte jeg Grunden til, at jeg ikke vilde skrive Skare Klit, men Klint. Jeg har senere modtaget et Brev fra Hr. Distriktslæge Fangel i Elmelund ved Fjerritslev, hvori han bemærker, at selve Tanken om Skare Klit som Bropille imellem Danmark og England fører til at antage, at det oprindelige Navn vistnok er hverken det ene eller det andet, men Skare Klev (scare, skræmme, cliff, Skrænt). Klev forekommer endnu i det nærliggende Svinklev, ligesom i det norske Krogklev m. m. — Jeg antager, at man ligesom jeg vil finde dette overbevisende.

Da vi bøjede om Bjergets saakaldte Sydside — efter Kortet dets Vestside — stødte vi paa den Industri, der her benævnes ved „at gaa til Bolbjerg“. Mellem store, hvide Blokke, der i Hast saa ud som Marmor, stod en Mand og savede Limsten, saa store, regelmæssige og smukke, at de syntes brugelige til et Palads. Men der er kun Afsætning til Egnens Folk, og det betaler sig daarligt at gaa til Bolbjerg. Manden klagede over, at han og hans Kammerater nylig havde mistet deres Værktøj. En Aften, da Havet „ikke fejlede noget“, lode de Save, Øxer o. desl. blive paa Stranden; men om Natten blev Havet uroligt og gik op og tog dem. Manden syntes ikke at klage saa meget over at have mistet sit Værktøj som over at være bleven skuffet af Havet, der havde kjendt ham fra Barnsben.

Det hastede, hvis vi inden Nat vilde være under Tag. Paa Tilbagevejen, i Egnen af Vuust, havde vi Landet liggende nedenfor os i dejlig Belysning. Vi troede endog at kunne se Løgstør; men de hvide Bygninger ved Fjorden vare Aggersborg. Derimod havde vi hele den blaa Løgstør-Bredning for os dernede i Syd. I Fjerritslev slap vi fra den kongelige Extrapostbefordring og kom igjen op i C.'s Rejsevogn med de prægtige Graa. Det var Skumring, da vi kjørte gjennem den betydelige Hede mellem Fjerritslev og Svenstrup. Derpaa kom Maanen op og skinnede i stor Klarhed ved Midnat, da Jomfruen her i Kroen mismodig spurgte, hvem det var, der bankede paa Ruden.

— — Da jeg henad Formiddagen gik fra Svenstrup Kro for at træffe mit venlige Selskab paa Gaarden nedenfor Bakken, fik jeg et smukt Syn at se: Frodige Marker, en solid Gaard med Præg af Velstand, en høj, kraftig, ung Mand i en smuk Familie. Der var hin Blanding af Intelligens og sund, dygtig, endnu ikke helt afsleben Natur, som ethisk gjør en Virkning lig den, de æginetiske Tempelfigurer frembringe æsthetisk. Det var Danskheden i en smuk Udgave, Prøve af den danske Landbostand, der engang skal være Herre i Landet.

Vi kjørte Kl. 12 for at benytte Dagen; thi C. var ikke

tilfreds med at forebygge Ensformigheden ved at kjøre en anden Vej tilbage, men vilde ogsaa lade os se Egnen ved Fjorden og navnlig Øen Gjøl. Ad en lang, sandet Vej, urimelig anlagt, ofte i spidse Vinkler, naaede vi endelig de vide, herlige Egne ved Fjorden, med kort, men „tungt" Græs, som høje Karle gik og slog, medens deres lange Skygger faldt som mørkegrønt Fløjl paa Engen; mange brune Heste, kraftige og smukt byggede, græssede i Nærheden og saa paa os med klog, rolig Selvtillid; røde Køer, saa lige ad Ryggen, som om de vare byggede efter Vaterpas, dreves langsomt sammen til Malkning; store Skarer af Stærer, Lærker og Viber svajede i Luften; Ryler hoppede langs de vaade Grøfter. Fra den forholdsvis, høje, nyanlagte Vej, der her gaar i lige Linie mod Maalet og paa begge Sider har brede Grøfter fyldte med Vand, havde man hele dette blide og dog saa kraftige, landlige Billede udbredt for sig.

Vi kjørte gjennem Vejlen og over Dæmningen, der forener Vendsyssel med Gjøl, og sluttelig ind paa Birkumgaard. Det er tydeligt nok en stor Herregaard; men om Rigdommen, som hersker her, faar man dog først en Forestilling, naar man ser Mausoleet, som Ejeren har bygget for sig og sin Hustru i en Granskov udenfor Gaardens Have.

Jeg besøgte Præsten og saa Kirken, hvor der er en udskaaren, forgyldt Altertavle med meget gode Figurer, bl. A. de hellige tre Konger med „ridende Engle". Det er virkelig sandt, at man ovenover de hellige Mænd, der tilbede Christusbarnet, ser tilvenstre en flyvende Engel og ved Siden af ham en Gruppe ridende Figurer i Stil à la Henrik d. 8de eller Frants d. 1ste. Dog opdages det, at der tilhøjre for den virkelige Engel er en lille Forhøjning i Træet, hvormed Kunstneren har villet antyde, at hvad der er anbragt ved Siden af, ikke maa tænkes i samme Plan: det er de hellige tre Kongers jordiske Følge. Men saasnart man ikke længer har Opmærksomheden paa den lille Streg, ser det unægtelig ud, som om de himmelske Hærskarer ere tilhest, og som om dette er gjort for at kanonisere Jyllands Yndlingsdyr.

Paa Gjøl skal være eller var en Høj, hvori, ifølge Peder Dyrskjøt, den Kong Alger blev lagt, der byggede Algersborg eller Aalborg i Krigen mod sin Frænde Baldur (Kong Balder).

I denne Egn, hvor Birkumgaard er Hovedstaden, hørte jeg overvejende Historier, der klang af Guldpenge og Sølvposer.

Der var to Proprietærer, A. og B. A. lod altid, som om han var misfornøjet med sit store Gods og gjerne vilde sælge det. Saa bliver B.'s Brodersøn gift, og B. faar Lyst til at forære ham A.'s Gods og taler en Dag til A. om, at der muligvis, siden han saa gjerne vil af med alle Fortrædeligheder, kan findes en Kjøber. — „Ja," svarer A. gnavent, „men man kan jo ikke engang faa den Smule for Gaarden, som man vilde nøjes med." — „Aa, jo," svarer B., „man vil ikke skambyde Dig." — „Ja, men jeg vilde sgu ikke sælge den til nogen af disse Glasproprietærer." — „Nej, det skal Du heller ikke; det behøver Du ikke at være bange for, min Bro'er." — „Ja, men saa skulde man lade Pengene staa, Gud ved hvorlænge." — „Nej, det skulde Du heller ikke, for naar Du vil nævne Summen, kan Du faa Pengene strax." — „Strax?" siger A. studsende; „det var et svært Ord; jeg ved kun een Mand, der kan sige det." — „Ja, men han siger det ogsaa." — „Ja, men saa ved jeg dog en anden Mand, der siger: „Jeg sælger ikke min Gaard for Penge."

En Proprietærsøn, hvis Fader var død, vilde gifte sig. Moderen kalder Forvalteren ind og spørger ham, hvormeget en Gaard (en af hendes egne) er værd." — „Ja, det er jo ikke saa lige at sige," svarer Forvalteren paa forsigtigt Jydsk. — „Ja, det skulde jo være til min Søn." „Ja, han kunde vel nok uden at forkjøbe sig give 200,000 Daler for den" (den var 400,000 værd). — „Ja, men han maa have den til en saadan Pris, at han senere aldrig skal komme i Forlegenhed med den." — „Ja, saa kunde vi jo sige 100,000." — „Ja, saa vil jeg da spørge ham, om han vil give 100,000." — Det vilde han; men da Dokumenterne skulde opsættes, forandrede hun Summen til 50,000 Rdl., hvilke han fik ind de tre første Aar ved at skove.

Ved den Slags Historier løbe Vendelboers Tænder i Vand, og de lytte til Fortælleren som Araberen til Beretningen om den dejligste Prindsesse.

— Vi kom Kl. 11 her hjem til Blokhus.

Søndagen den 16de Juli. — Bageriet er i fuld Drift. En flink lille Svend er kommen ned fra Skyerne eller pr. Telegraf, og jeg har idag spist vort eget hjemmebagte Hvedebrød, firkantede Stykker med en Klump Puddersukker i Midten. Det skal være endnu bedre end Hune Kroes. Vi skulle have Sælgekoner og Udsalgssteder rundt om i Egnen og knuse al Konkurrence. Det har Borregaard udrettet, medens jeg føjtede paa Landevejen.

Jeg har da ogsaa endelig faaet mig et Nordsøbad og i den Anledning talt med Borregaard om en Plan, han allerede tidligere berørte: at faa Blokhus gjort til et Badested. Han har hørt om, at man andensteds ved Nordsøen har Badevogne, og spurgte mig om deres Konstruktion; thi i Reglen ville Folk vel ikke gjerne gaa ud fra den aabne Strand. Han har nu lovet, at han snarest mulig, og senest til næste Foraar, vil have idetmindste een saadan Vogn færdig, og jeg har lovet at bringe Sagen offenlig paa Bane i Kjøbenhavn. Nylig stod jo i „Ill. Tid." en Artikel betitlet „Den Fattiges eneste Lam", og hvori man udhævede Fanø som det eneste Nordsøbad, der efter Slesvigs Tab er levnet Danmark. Men hvorfor den prægtige Sandbund og det ligesaa prægtige Bølgeslag her ved Blokhus ikke skulde kunne hamle op med Fanøes, indser jeg ikke. Til Fanø er fra Øerne en lang Rejse, hertil Blokhus en kort. Naar man Torsdag Eftermiddag Kl. 5 sejler fra Kjøbenhavn, kan man være her inden Kl. 12 Fredag Middag med en Udgift af 8 à 9 Rdl. Der kan gjøres god Plads paa Gjæstgivergaarden for Familier saavelsom for enkelte Personer, og her er renligt: lyse Værelser paa 1ste Sal (thi Gaarden har to Etager!), en flink Madmoder, der tillige, til min Overraskelse, vasker og stryger næsten ligesaa godt som Dehns i Kjøbenhavn. Jeg er kun bange for, at naar Alt dette bliver bekjendt, gaar Idyllen af Blokhus — endskjønt et lille Stykke Klit kan man vel faa Lov at beholde i Ro.

— Præcis Kl. 10 indfandt Ole Brogaard sig efter Aftale for at drikke Toddy og tale om Ridderkorset. Anders Sørensen var hos mig i den indre Gjæstestue, men gik med et klogt Sideblik paa Ole. Borregaard lod os ligeledes ene, og Ole Brogaard sagde da uden Omsvøb: „Det var saa det om Dannebrogsordenen.“ — Endnu engang sagde jeg ham, at jeg ingen Indflydelse har, og at det næppe engang vil gavne ham, hvis jeg nogensinde offenlig berører hans Sag. Han laante mig selv Blyant til at optegne alle hans Adkomster.

Han er Gaardmandssøn „fra sin Ungdom“; bliver 65 Aar næste 24de August, Bartholomæusdagen (jeg vilde anslaa ham til 45); har havt syv Børn, af hvilke tre leve; har været baade i Norge og Sverrig; har arvet en Gaard, kjøbt en anden og flyttet Bygningerne sammen; har været Lægdsmand i 27 Aar; Synsmand over de Døde, „siden det blev“; Brandfoged i 15 Aar.

„Og derfor,“ sagde han, „forlanger jeg nu Pension og Godtgjørelse.“

„Vil De da ikke have Ridderkorset?“

„Jo, jo, naturligvis; jeg vil have Godtgørelse.“

Han fremtog et stort Brev, aabnede det og viste mig Indholdet. Jeg skulde ikke i Forvejen have hørt Noget derom og spurgte derfor, hvad det var. I Brevet stod det ene Ord Frederik, og indlagt var et glat Blikkors, af Form og Størrelse omtrent som Storkorset.

„Hvad mener De om det?“ spurgte Ole Brogaard med et ubeskriveligt Blik.

„Hvorledes er De kommen til det?“

„Det blev sendt til Jordemoderen, under min Adresse.“

„Til Jordemoderen?“

„Ja, men det kom fra Kjøbenhavn.“

„Hvad gjorde De saa?“

„Jeg kjøbte Baand dertil og gik op til Herredsfogden og forlangte, at han skulde hænge det paa mig.“

„Hvad sagde saa Herredsfogden?“ (I Parenthes: En Mand af dybeste Alvor).

„Han sagde, han troede ikke, det var en dansk Orden.“

„Naa?“

„Men saa spurgte han, om jeg ikke havde Fortjenester af en udenlandsk Konge; og det havde jeg."

„Hvilke vare de?"

„Jo, jeg har en Broder i Arendal, og til ham har jeg udskibet Smør i Fjerdinger baade fra Blokhus og Løkken."

„Naa, og alligevel vilde Herredsfogden ikke?"

„Nej. — Hvad tror nu De?"

„Oprigtig talt, Ole Brogaard, det er et Stykke Blik; Folk har gjort Løjer med Dem."

Ole lagde igjen Korset i Brevet og stak det omhyggelig ind i Brystlommen.

Saa talte vi sammen om andre Ting, og i Samtalens Løb berørte han tilfældigvis, at han i 1846 frivillig var med om at gaa ud i en Baad og redde Skibbrudne. Fem Mennesker bleve frelste fra Havet. Han skildrede mig hele Scenen med ret sælsomme Biomstændigheder.

„Men det er jo en virkelig Fortjeneste!" sagde jeg.

Det undrede ham at høre.

Jeg vilde ikke sige ham, at han fortjente at blive Ridder derfor, men søgte at faa ud af ham, hvad han egenlig betragtede som Fortjenstligt. Tilsidst sagde han: „Saadan at gaa ud og redde Mennesker, det har jo med vor Herre Jesus Christus at gjøre og kommer ikke Kongen ved."

— Efter Middag var jeg med Terndrup og Borregaard nordpaa og skjød efter Ryler. Da vi henad Aften kom hjem, var her Fremmede, en Postinspektør fra Kjøbenhavn og Postmesteren fra Hjørring. Samtidig var Lars Søborg nede i Forstuen, det halvgamle Bud, der er saa flink til at gaa Stafet og har en saa høj Tro paa sin Stillings Vigtighed. Det var ham, der kom ind til Toldforvalteren i Hjørring, efter at han var bleven Etatsraad, og vedblev som forhen at kalde ham Hr. Justitsraad. — „Jeg er ellers bleven Etatsraad." — „Aa, Skidt, vi er jo ene To."

De to Fremmede kunne for vordende Badegjæster afgive Vidnesbyrd om, hvilket net Aftensbord der kan anrettes her i Huset. Efter Bordet gik vi ned paa Stranden. Det var lidt efter Solnedgang, stille, med nogle mørke Skyer og et stærkt rødgyldent Skjær i Nordvest, der gjød en

mærkværdig Glansstribe hen over de sorteblaa Bølger. To Fiskere trak Vaad; den ene gik omtrent 50, den anden omtrent 150 Alen fra Landet, og begge arbejdede langsomt det tunge Vaad op mod Nord. En sexaars, spinkel, smuk, sortøjet Dreng fulgte dem paa Stranden med en Trillebør. Det øjensynlig tunge Arbejde ude i Havet, den lille, trillende Dreng paa det lange, graablaa Sand, gjorde Stranden i Skumringen melankolsk som ingensinde før; men vi havde dog Haabet om en stor Fangst, og Guldglansen, der endnu spillede paa enkelte Bølgetoppe, syntes at love den. Endelig trak de Vaadet iland med — sex smaa Flyndre, som bestemtes til den syge Mdm. Klitgaard.

Da jeg kom op paa mit Værelse, forefandt jeg min Post med Times af 12te, hvori en Beretning om Fiskeri paa Frankrigs Vestkyst ved Ingeniør Bazins elektriske Lys. „Forsøget som lededes af Hr. Bazin i Overværelse af 1500 Personer, der stode paa Dæmningen, løb fuldstændig heldigt af, og Mængden af Fisk, der fangedes, var meget stor. Intet kan være mere interessant og spændende end et saadant natligt Fiskeri. Saasnart Lanternen med det elektro-magnetiske Lys var sænket i Havet, saa man Stimer af alle Slags Fisk samle sig i Kreds om den, medens Fiskerne udkastede deres Net udenfor Kredsen. Det ejendommelige Lys i Havet, Fiskene, der tydelig saas, Baadene, der beskinnedes af det, Alt forenede sigt il et imposant Skue. Hr. Bazin agter at begive sig til Bona for at fiske Koraller; han vil sænke Lyset 400 Fod dybt ned i Havet. Marineministeren har stillet et Orlogsskib til hans Disposition og nedsat en Kommission bestaaende af Ingeniører og Søofficerer, der skulle afgive officiel Indberetning."

„Rige Fugl kommer susende, kommer brusende:
Ser Du vel, Du fattige Fugl, hvor mine Fjedre de prâle."

Mandagen den 17de Juli. Idag fik jeg da endelig fat i Christen Smed. Han syntes at have skyet mig, siden den første Dag, da han vilde fortælle mig „noget Kommers". Han forklarer nu, at han var fuld, og at han, da han saa mig igjennem Ruden, troede, at jeg var

hans Ven, Redaktøren fra Hjørring. Jeg undrer mig over mit Indfald, at han havde et vendisk Ansigt; thi, skjønt han er født i Jylland, stammer han dog dernedefra; hans Fader er født i Lübeck og lever endnu, i Aalborg, 101 Aar gammel, siger han. Han har vandret paa Professionen og bl. A. været i Østerrig; der var et højt Bjerg, hvor om Sommeren Sneen gik ham til Hofterne; saa vendte han om. Hans fulde Navn er Christen Johansen Hartvig Dreves, og ethvert mandligt Medlem af hans i Venden vidtspredte Familie bærer Navnet Hartvig Dreves. Denne Omstændighed forebyggede Blodsudgydelse under Krigen 1848—50. Hans Broder tjente i den danske Armee og fandt sig i et Slag tæt overfor en fjendtlig Krigsmand. Før de nu anfaldt hinanden, fik de ligesom Homers Helte en Samtale, og det opdagedes da, at hver af dem var en Hartvig Dreves; Smedens Broder stod overfor sin kjødelige Fætter fra Lauenborg. De enedes nu om, at den ene af dem skulde overgive sig til den anden, og det blev den lauenborgske Hartvig Dreves, der forlod Oprøret og tog Tjeneste i den danske Armee som (Under-?)Officer. — Smeden er 53 Aar, giftede nylig sin Datter bort og havde — siger han selv — den Selvbeherskelse, at han under det tre Dages Bryllupsgilde ikke blev fuld. Han har en Søn, som, sagde han, kan løfte 18 Lispund i sin Lillefinger. Det har han efter sin Moder og min Fader, tilføjede Smeden beskedent.

Jeg gik til hans Vaaningshus og traf hans Kone, et af de Fysiognomier, der i denne Egn have interesseret mig mest. Hun maa være af den ægte Vendelboæt. Hun er lille, men stærktbygget, med temmelig brede Kindben, graablaa Øjne, en ejendommelig farveløs og dog sund Ansigtslød, fast, ret kjøn Mund med herlige Tænder, energisk, rund Hage. Hendes hele Skikkelse antyder Ro, Bestemthed og Kraft. Folk sige ogsaa, at hun er den Eneste, Smeden er bange for. Jeg fortalte hende, hvad Smeden havde sagt om Sønnen. — „Ja, Smeden lyver jo,“ svarede hun leende. — Sønnen sad inde og kunde ikke rejse sig. Han har i Smedien faaet en Harvepig ind i Benet og bliver hver Dag brændt med Helvedessten. Han sad stille

med sin Pine. Der var noget Sagamæssigt i dette unge, blonde Menneskes mørke, stærke Ansigt.

— Jeg har nu hist og her hørt Adskilligt om Smeden, der tillige staar i Forbindelse med Gjæstgivergaardens Historie. For nogle Aar tilbage havde Blokhus intet Gjæstgiveri, kun en ussel Brændevinskro. Alle toge ind til Kjøbmanden. Efter lang Overvejelse besluttede Kjøbmanden sig da til at bygge en Gjæstgivergaard, og skjønt han er en lille Mand, er der noget Storskaaret ved Alt, hvad han tager sig for. Derfor blev Gjæstgivergaarden paa to Etager, forsynedes med Bageri og et udmærket Inventarium. Men efter kort Tids Forløb generede det den gjæstfrie Kjøbmand at være Gjæstgiver, hvisaarsag han forpagtede Stedet bort. Saa modtog han igjen Folk hjemme i sin Gaard, hvoraf Følgen blev, at Forpagteren gik fallit. Gjæstgivergaarden blev solgt, først for 7000, saa for 3000 Rdl.; endelig kjøbte den velhavende, nu afdøde, Bonde Peer Høien den. Peer Høien gjorde et Indkjøb af fortræffelige Drikkevarer, men forelskedes selv i dem, og der blev et frygteligt Hus med Drukkenskab og Slagsmaal. I otte Dage drak Peer Høien og Smeden sammen for lukkede Døre og enedes endelig om, at de vilde dø sammen. De vilde tage Gift. Smeden gjennemsøgte hele Huset efter Gift, men fandt ikke Andet end Kamferdraaber, som de drak. I Rusen, som nu paafulgte, solgte Peer Høien Gjæstgivergaarden til Smeden, og da Førstnævnte vilde gaa fra Salget, bankede Sidstnævnte ham til at staa ved sit Ord. Smeden blev da Krovært; men da han mærkede, at ogsaa han forgreb sig paa Drikkevarerne, søgte han at undfly Fristelsen og solgte Gaarden til Borregaard for cirka 1500 Rdl.

Det Mærkværdigste ved Smeden er, at han i ædru Tilstand ikke skal være fiffigere end Folk i Almindelighed; men naar han faar en Rus, bliver han genial og tager Vendelboer ved Næsen. Han havde en Gaard i Hune, som han i ædru Tilstand solgte Parceller fra, og han blev snydt ved Handelen. Ministeriet vilde ikke bifalde Salget, og han blev snydt ved Betingelserne for at tage Parcellerne tilbage. Men i en Rus solgte han hele Gaarden og tjente 1000 Rdl. Han har i en Rus solgt

Fru M. Stedet i Saltum, og hun klager sig endnu. Mens han smeder en Hestesko, spekulerer han i Korn, Brændevin, Gaarde, Huse, Kroer. Han er et Exempel paa den Handelsaand, der er heroppe. Jeg var forleden sammen med en Mand, der hjalp til at smøre en Vogn, og som spekulerer i russiske Statspapirer foruden i Sæd, Hesteavl og Kirketiender.

I Kjøbmandens Gaard traf jeg igjen Smeden, og da jeg talte om Fiskeriet iaftes, sagde han, at saa skulde han iaften vise mig, hvordan man fiskede ved Blokhus. Den voldsomme Tordenregn, der til almindelig Glæde faldt i Eftermiddag, holdt os alle indespærrede indtil Kl. 9. Saa holdt Smeden sit Løfte, hjulpen af sin gamle Svend og den lille Bagersvend, men fik ikke en eneste Flynder. Men kyndige Folk sige ogsaa, at Vaadfiskeriet ikke kan drives ved, at man gaar nogle faa Favne ud i Havet. Den egenlige Fiskerslægt i Blokhus, tilføjer man, er uddød ved de store Ulykker 1846 (da endel omkom i Forsøget paa at redde Skibbrudne) og 1856, da Redningsbaaden kantrede paa en Øvelsestur. — Man mærker dog undertiden, midt i Freden og Stilheden, at man er ved Jammerbugten.

Fra paalidelig Kilde ved jeg, at Ulykken 1846 ikke indtraf uden foregaaende Varsel. En Aften hørte man Menneskeskrig paa Stranden. Hele Blokhus hørte Skrigene, og man skyndte sig ned igjennem Klitten i den Tro, at Kromanden fra Løkken, hvem man ventede, var kjørt mod en af Baadene og væltet. Men der var Intet. Næste Aften lød Skrigene igjen; saa rørte Ingen sig. Tredie Dag kom Ulykken.

Den blev som de fleste Begivenheder paa Egnen Gjenstand for en Vise, hvoraf jeg har faaet opdrevet et Exemplar. Den er forfattet af Chr. C. Kalsensgaard og udmærker sig mindre ved lyrisk Patos end ved beskrivende Nøjagtighed, hvori der forresten ikke mangler en simpel Inderlighed. Af dens tolv Vers lyde 2det, 3die og 4de saaledes:

Den 16de i 12te Maaned
I sidste forgangne Aar

Et Skib saae man stedt udi Vaande
For Vinden mod Landet at gaae.
Det stødte saa haardt imod Stranden,
At Bølgernes brusende Kraft
Bortsplintrede Skibet, saa Vandet
Tilegned sig fuld Overmagt.

Fra Blokhus var Redning tilrede,
Vi saae dem at ile hver Mand,
Og flere, som der var tilstede,
Var villig at yde Bistand.
Og strax var en Baad udi Vandet,
I Tallet 14 vi saae
Saa modig at skyde fra Landet,
Man saae dem snart Skibet at naae.

Et Toug over Borde de kaster
Og raaber: I Sømænd, tag fat,
Og herned i Baaden I haster,
Eders Skib maa I byde Godnat!
I det samme en Braadsø mon kæntre
Den Baad, hvori Mandskabet var,
De halve til Landet Gud sendte,
De Andre til Offer han ta'er.

Da jeg talte til min Hjemmel om Varslet, fik jeg tillige en ældre Historie fra Stranden. I Aaret 1808 indstrandede her et Skib ladet med Sirts. En Kone kom død iland indhyllet i en Mængde Shavler og med et ganske lille Barn ved Brystet. Et Par Husmandsfolk fandt hende, begravede hende hemmelig og toge Schavlerne. Saa hørte man hende gaa igjen, og man saa hende — en Kone med et Barn ved Brystet. Husmandens Kone blev næsten vanvittig af Angst, men tav alligevel for ikke at miste Schavlerne. Saa kom et voldsomt Højvande, og en Morgen rakte den Døde sin Haand op af Sandet.

Tirsdagen den 18de Juli. Her var imorges to Mænd fra Hune Torp, som jeg drak Kaffe med. En lille Historie blev fortalt. Christen C. derovre har Tørve-

jord, som han lejer ud til mindre Folk, og han maaler dem Jorden til i Fod, det vil sige: ved selv at gaa hen derover i svære Træsko og sætte Hæl til Taa. Men Træskoene har han ladet lave saadan, at de forneden gaa ind og kunne bringes meget tættere sammen, end det ser ud til. Anders Nielsen opdagede dette, da han engang fik tilmaalt Jord, og sagde endelig: „Hør Christen, a vil nok oven i Kjøbet holde Dig med Træsko.“

Kl. 11 gik vi til Saltum i Anledning af Auktionen efter afdøde Distriktslæge Kastberg. Vi skjød Gjenvej gjennem Klitten nærved Hune Kirke og kom forbi en Mand, Klitfoged og Husmand Jens Martinus, der stod udenfor sit Hus. Han fulgte med; men jeg gav ikke synderlig Agt paa ham, fordi vi vare beskjæftigede med at gaa, ofte ad snevre Stier gjennem vaade Bygmarker, over Grøfter og vaade Enge. Til Saltum kom vi tidsnok; der var over en Time til, at Auktionen skulde begynde; men Gaardspladsen var allerede fyldt med Bønder. Der var baade Aristokratiet, repræsenteret bl. A. i Peer Nørregaard fra Stavad, og Plebs, navnlig min Ven Lars Søborg, der i Anledning af Dagens Højtidelighed var bleven Kromand og solgte Snapse. Jeg gik ind i Hoben og spurgte en Mand med en herlig, svær Hovedbygning om hans Forfædre: om de vare Vendelboer. Han gjorde Regnskab for sin Fader og Bedstefader og vilde nu vide, hvorfor jeg spurgte. Jeg svarede, at jeg gjerne vilde vide, hvordan de gamle Vendelboer havde set ud, og naar jeg traf En, som efter min Formening kunde ligne dem, saa spurgte jeg. Dette syntes at interessere Mændene, og den Ene kom efter den Anden og gav Oplysning eller vilde vide, om han saa ægte ud. Der var ikke faa, storskaarne, djærve Hoveder, og det slog til: de kunde oplyse to eller tre Generationer fødte i Vendsyssel; videre strakte sig imidlertid ingen Genealogi. Jeg anser det for et Held, at jeg har mødt Lars Rod og Christen Bødker først; thi disse gave mig Nøglen; de synes virkelig at komme Typen nærmest i dens to Hovedarter, den mørke og den blonde, og naar jeg besvarede en Mands Spørgsmaal ved i Tanken at sammenligne ham med hine To, slog det til. Men der var ogsaa blandt

Hovederne adskilligt Jux, hvilket ikke er at undres over, da Befolkningen dels er bleven meget blandet, dels har lidt meget. Underkuelse, Fattigdom og Drik skal nok efterlade sit Spor i tredie og fjerde Led. Det maa jeg anmærke, at jeg hos ingen Almue Nord for Alperne har truffet forholdsvis saa mange livlige Øjne; der var knap En, som ikke saa ud til at være, hvad Engelskmændene kalde wide awake[1]). Dette Tegn paa Livskraft og Opvakthed foraarsagede mig efterhaanden en sand Fornøjelse, og jeg erindrer ikke nogensinde i en Menneskemængde at have været saa vel tilmode. Noget Eget kom jo til. Jeg har nu oftere paa denne Rejse følt en pludselig Glæde ved at gribe mig selv i, at jeg rejste og dog ikke behøvede at tale et fremmed Sprog; men her, imellem de mange Mennesker, blev denne behagelige Følelse af at være fremmed og dog hjemme rigtig levende. Hvor fjernt er man dog fra de Andre, Italienere, Engelskmænd, Franskmænd o. s. v., selv naar man troer at slutte sig menneskelig til dem! Hvor mærkede jeg ret Forskjellen imellem, paa den ene Side at tale og forstaa et fremmed Sprog, paa den anden Side at forstaa Sproget i dets inderste Kjerne, Sindet, hvorfra det kommer, de smaa Glæder og Sorger, som modulere det, Historien, som har været med at danne det tilligemed Ens eget, der uhindret kommer som Gjensvar. Det er Umagen værdt at have fjernet sig noget, for at føle denne Tilnærmelse eller Sammensmeltning.

Herredsfuldmægtigen kom ud af Vinduet, tog Plads paa Stilladset, og Auktionen begyndte. Den lignede enhver anden Auktion, indtil Hesten kom. Den graa Hest blev ført ind midt i Mængden, og man havde sat Apotekerens smukke, brunøjede lille Dreng op paa den. Hinsides Hestens Hals saas et Pigehoved med rødt Silketørklæde om. Scenen under den blaa Himmel blev pludselig saa malerisk, som om den var tagen fra Italien. Saa bød man. En Hest er i Vendsyssel som i Arabien Mere end et Dyr; den overgaar endog Mennesket for saa vidt, som den jo kan sælges. Hvor højt vilde den gaa? Hvo skulde have den? Da Keller fra Kjettrupgaard, som stod

[1]) Lysvaagen.

ved Siden af den, havde budt 111 Rdl. og vendte Ryggen til den og lyttede med alle Sanser, var der saa stille, at man kunde hørt en Naal falde. Første — anden Gang — 111 Rdl. — Jeg stod saa spændt som Nogen. Det er næsten ligegyldigt, hvad det er, der er Gjenstand for en Mængdes Interesse: naar alle Pulse omkring En slaa heftig, slaar Ens Puls med i samme Takt, ved et Derby-Væddeløb som ved en Auktion i Saltum. Et hundrede og elleve Rigsdaler — tredie Gang! — Terndrups Stok berørte Stilladset, den Graas Skjæbne var afgjort, og Pladsen blev atter levende af Menneskctale.

Inde i Stuerne vare Præster, Skolelærere, Proprietærer m. Fl. Jeg spurgte dem ikke om Sagn — som jeg antager høstede — men vilde gjerne havt en lille, om nok saa lille romantisk Historie. Men Romantik, sagde man, er der ikke paa Egnen, og det er jo rimeligt nok. „Peu de raffinements amoureux ou mystiques chez ceux qui portent le poids de la vie[1].“ Dog turde en anden Grund vel ogsaa ligge i de Forhold, som Arrestforvarer Anders Sørensen forleden omtalte.

Jeg gik til Bakkerne mod Øst med de smukke Dale, som jeg forleden saa flygtig ved Solnedgang. Det er en virkelig og karakteristisk Naturskjønhed. Dalene have i forrige Tider været Søer og i endnu ældre Tider Skov. Der er Tørveskjær i Bunden; men i de blødeste Former hæve sig Holme op og skyde Forbjerge ud. Selve Bakkerne stryge i brede, kraftige Linier, og her gik det op for mig, hvorfor jeg i disse Egne ikke savner Skov. Det er, fordi det nøgne Land minder om et menneskeligt Hoved, der er skaldet, men netop derved viser sig kraftig og ædelt hvælvet.

Fra Bakkerne ser man mod Øst flade Enge, og østlig for dem igjen ligger Vildmosen i umaadelig Udstrækning. Ikke færre end sex Kirker ser man i en Bue fra Nord til Øst: Saltum, Ingstrup, Børglum Kloster, Vrensted, Tise, Alstrup. De se ud som hvide Pæle rammede i Jorden for at holde Landet sammen.

Skoven nede i de dybe Dale har bestaaet af Eg og

[1]) Man finder kun faa Raffinementer paa Kærligheden eller Mystikens Omraade hos dem, der bærer Dagens Byrder.

Birk; Beviset herfor er i de Rødder og svære Grene, man har fundet i Tørven. Lidt imod Nordvest har Præsten, paa et Sted, hvor der nu ikke er Spor af Trævæxt, dybt i Jorden fundet Nødder, tilsyneladende friske, men indvendig med sort Støv. Dog synes mig det mærkeligst, som Andresen fortæller: at man i Klitten har fundet Frø af Vandax, Chara og Rør, der maa antages at have ligget begravet mere end 200 Aar, og som ved igjen at komme i Berøring med Luften vaagnede af sin lange Dødssøvn og begyndte at spire. Det minder om Kornet, man fandt i de ægyptiske Pyramider.

Da Auktionen var forbi, tilbøde to Bønder mig at age med dem til Hune Kro. De havde begge set dem godt om i Vendsyssel og Thy, og den ene af dem omtalte en Præst, der skal være meget ivrig for at faa sin Menighed til at synge danske (ɔ: patriotiske) Sange. — „Ja, han bliver betalt for det,“ sagde den Anden. — „Hvordan mener De?“ spurgte jeg overrasket. — „Jo, hvis han sad i fattige Kaar, vilde han vel ikke stemme Røsten saa højt for Landet.“ — „Men holder De og Deres Lige og Fattigfolk da ikke af Landet?“ — „Jo, men med Kroppen, naar det gælder.“

Vi drak et Glas sammen til Afsked i Hune Kro, og saa gik jeg ind og besøgte Sognefoged Niels Mortensen, udenfor hvis smukke, grundmurede Gaard den overskaarne Neptun staar. Han er en gammel, kraftig Mand med et bredt, storskaaret Ansigt, der ligner Portrættet af Christian den 1ste, men med langt klogere Øjne end den første Oldenborger, hvorvel han stiftede Universitetet i Kjøbenhavn. Som en Skolelærer havde sagt mig i Saltum, havde Niels Mortensen kjendt Degnen Martin Dietz i Vrensted og fortalte mig ogsaa Lidt om ham.

Gik saa den halve Mil hjem. Fra Højen ved Møllen saas Havet. Den graa Himmel syntes at ligge lavt, tyngende paa Havet; men alligevel havde dette en graaligblaa Glans som en Hugorm. Paa begge Sider, i Klitterne, saas de smaa Huse som Fuglereder; de hvide Skorstene toge sig i Skumringen ud som Fugle, der kiggede ud, før de trak sig tilbage for Uvejret, der truede. Nu er det kommet; det tordner.

Onsdagen den 19de Juli. — Da jeg kom op fra Stranden og fra Besøg hos Kjøbmanden, sad Niels Mortensen og Jens Martinus i den inderste Gjæstestue. De udtalte deres Forundring og Fornøjelse over, at jeg kunde huske dem ved Navn, og jeg vogtede mig vel for at sige dem, at vi i Kjøbenhavn anse Hukommelsen for en underordnet Sjæleevne. De havde været Stokkemænd i Formiddag. Bl. A. behandledes Boet efter en Soldat, der saaredes ved Dybbøl. Han fik en Kugle i den højre Side af Hovedet, bad sin Kammerat om at lægge ham Tornystret under Hovedet, og siden har man Intet hørt til ham. Dramaet trænger dog bestandig ind i den danske Idyl, men forsvinder deri som de af Andresen omtalte Planter, til man graver dybt efter det.

Gamle Niels Mortensen fortalte, at han er selv tyvende Barn. „Mærkeligt nok, Gud ske Lov," sagde han, „at ingen af os er bleven Krøbling, Kortenspiller, Pranger eller saadant Skidt." — Jeg undrede mig over den Ringeagt, han udtalte for Prangere, hvorpaa de Begge forklarede, at Pranger er den, der handler, efter at Sol er gaaet ned. „De Andre kalde vi Handelsfolk, og dem synes vi om, de bringe os Penge."

Jens Martinus saa idag, da han sad uden Hat, ganske anderledes ud end igaar. Han er bygget i Stil med Smedens Kone; men i hans Øjne er der en ganske anden Tænksomhed. Hans Fader var en ægte Vendelbo; men hans Moder var hollandsk, hørte til Kjedelførerne. Selv var han Kusk ved Lauget i to Aar, men kunde som Udlænding ikke blive optaget, ikke betros til at føre Bog. Derpaa blev han Mølleforpagter; har nu Hus lidt nordost for Carstensens Lod, 6 Børn, 1 Hest, 2 Køer og er Klitfoged. Naar han er alvorlig, ser han rigtig paalidelig, dygtig og trofast ud; men naar han bliver livligere, og især ved den ringeste Skjemt, spiller en Skalk i de blaagraa Øjne.

Af Jens Martinus og af en Færgekarl, der forleden satte mig over Limfjorden, hørte jeg de fornuftigste nationaløkonomiske Ytringer, jeg nogensinde har stødt paa i en Almue. Med Færgekarlen talte jeg om den nye Bro over Fjorden og spurgte ham, hvad han nu sagde til,

at derved vilde Færgefolkene lide Skade. Han svarede: „Aa, hvad der er til Gavn for alle Andre, kan ikke være til Skade for mig, naar jeg vil arbejde.“ — Sognefogden, Jens Martinus og jeg talte om den Plan, som Borregaard har, at bortleje den østre Del af Gaarden til en Kjøbmand. „Det synes nok Kjøbmand Klitgaard ikke godt om,“ bemærkede jeg. — „Det har han dog ingen Grund til,“ sagde Jens Martinus. — „Hvorfor mener De det?“ — „Jo, for, naar her kun er een Kjøbmand i Blokhus, søger Folk ikke saa gjerne hertil. Er de her først, saa maa de tage Varer og betale den Pris, som Kjøbmanden vil. Men bliver her flere Kjøbmænd, saa tænker man, at vil ikke den ene Kjøbmand, saa vil den anden, og saa bliver her Søgning.“

Baade J. M. og N. M. fandt Fornøjelse i at give mig tilkjende, at de have Penge. Sognefogden omtalte med Velbehag de Embeder, han har haft og nydt Betaling for (1 à 2 Rdl. om Dagen). Han har været tre Gange til Udpantning i denne Kro og hver Gang faaet sin Betaling, og det syntes mig, jeg kunde mærke, at hvis det blot ikke maa gaa Borregaard altfor ilde derved, vil han med Sindsro indfinde sig fjerde Gang.

[Her er en Parenthes fra September, da jeg fra Kjøbenhavn kom anden Gang til Blokhus, men kun i det Ærinde at gjense et Sted lidt nordpaa samt nogle Bække og Klitter, til Brug for en lille Novelle, jeg havde paatænkt. Fra denne Rejse har jeg Følgende optegnet om Jens Martinus samt Mads Vedsted.

J. M. kjørte mig omkring to Dage i sin Enspændervogn. Han betog mig endel af min Tro paa, at Vendelboerne ere saa tarvelige. Nu skal man møde om Sommeren i Kirke med to Frakker paa, og Konen skal have et Shavl til 12 Daler. Nu bliver det ogsaa Mode, at Bonden (ɔ: Gaardmanden) ikke spiser med sine Folk, og saa skal han naturligvis have bedre Mad end de. „Det er Frihedens Skyld,“ tilføjede han; men for denne Ytrings Skyld maa man ikke sætte Jens Martinus i Ban som reaktionær; uden at have det Ringeste imod Friheden, som han selv gjerne vil nyde, standser han blot

et Øjeblik ved det Faktum, at Friheden „har gjort Gaardmændene stolte, de ville være Mere end Bønder“.

Naar vi, navnlig paa Aalborg-Vejen, kom forbi smukke, grundmurede Rollinger (Stuehuse til Gaardene), udhævede han, hvad der var smukt med Maade og prisværdigt, og hvad der var Overdaad. Saa udpegede han Hederne, der endnu ligge uopdyrkede, og sagde: „Der skal Bonden sætte sine Penge i.“

Jeg kunde ret forstaa den Tilfredshed, hvormed han igjen talte om, at han har Lidt tilovers; thi det er samlet Skilling for Skilling, under Savn, med stadig Angst for at blive trængende, „den Lille“. Hesten, der trak os, har hjulpet trolig til; hvert Aar har den kastet et Føl og derved betalt sig selv. Mens vi saadan kjørte, virkede han usædvanlig harmonisk paa mig; thi han er tilfreds og siger det og er taknemlig.

Mads Vedsted gik med mig en Formiddag en halv Mil sydpaa langs Stranden ved Blokhus. Det var Dagen efter Stormen den 11te September, da jeg endelig havde set Vesterhavet staa i Fraade, saa langt Øjet rakte, og naa helt op til Klitten. Mads Vedsted er Gaardmand og bor tætved Sognefoged Niels Mortensen en halv Mil fra Blokhus. I den senere Tid har han lagt sig efter at kjøbe Vrag, fordi, siger han, han har lidt Skillinger tilovers og vil være virksom med dem. Det er ham, der vil anlægge en Kjøbmandshandel i Gjæstgivergaarden. Han er 46 Aar, høj og ser kløgtig ud. Vor Spadseretur gjaldt en „Guldgrube“, som han har ude ved Havet. For et Par Aar siden strandede her et engelsk Skib med Kul og Jern. Der er ikke Spor at se deraf; Ladningen ligger i et Hul nogle hundrede Alen ude. Mads Vedsted kjøbte ved Auktion den i Havet begravne Ladning for et Par hundrede Daler, og Alle sagde, at Pengene vare bortkastede. Men iaar, efter en stærk østlig Vind og dermed følgende Lavvande, har Mads Vedsted faaet en Kjetting op og solgt den for 400 Rdl. Jernet og Kullene ere endnu dernede, og de ere „Guldgruben“. Paa Stranden laa et andet Skibsvrag, som han havde kjøbt. Stormen og Havet havde gjort ham den Tjeneste at kaste det

langt op paa Stranden, bryde det istykker og løsne Jernboltene, der ville indbringe ham Mere end Kjøbesummen.

Han fortalte mig, hvor mange Kirker der var i London, hvor mange Indbyggere hver af vore vestindiske Øer har, og syntes at kunne idetmindste hele Danmarks Geografi paa en Prik. Det var godt at mærke, at han vidste, det vilde undre mig.

Han spurgte mig, om jeg vidste, hvorfor Havet er salt, og da jeg gav fortabt, fortalte han mig et Eventyr om Kværnen, der vedblev at male, hvad man forlangte, men ikke holdt op, medmindre dens rette Ejer bød det. Tilsidst blev den kjøbt af en Kaptajn, der skulde bringe Salt til England og fandt det bekvemmest at fylde sit Skib ved Hjælp af Kværnen; men den malede og malede Salt, til Skibet sank under sin Byrde, og den maler endnu paa Havsens Bund. Mads Vedsted tilføjede, at denne Historie var prentet, og senere har jeg ogsaa opdaget, at den er trykt.

Samme Dag gjorde Mads Vedsted sig tilgode i Gjæstestuen og fik sig en lille Pisk. Ude paa Vejen traf han Jens Martinus og puffede ham et Par Gange i Grøften. Da sagde Jens Martinus: „Hør nu, Mads Vedsted, nu skal jeg sige Dig Noget."

„Naa, hvad er det?"

„Det er, at naar jeg er hjemme ved mit Hus og passer mit Arbejde, saa faar jeg en Snaps om Formiddagen og somtid en om Aftenen til min Mad. Men kommer jeg til Stranden, saa faar jeg fem, sex, og saa bliver jeg en forfalden Mand. Hvad siger Du til det, Mads Vedsted?"

Mads Vedsted svarede: „Jeg vil tænke derover imorgen."

Næste Morgen gik Mads Vedsted til Jens Martinus og sagde: „Tak for det, Du sagde iaftes."

Her slutter Parenthesen, og vi ere atter ved Dagbogen af 19de Juli i Gjæstestuen.]

Sognefogden tilbød mig paa given Anledning at præsentere mig for Bødker Jens Munk, der bor tætved Møllen og betragtes som en stor Særling, og vi gik derhen. Huset er lille, men yderst propert at se til. Det ligger i en ganske lille Kartoffelhave, der støder op til Klitten, og i samfulde 19 Aar har den Jord eller det Sand baaret

Kartofler. Nordost for Huset har Jens Munk i disse Dage tømret og tjæret et kjønt Træskur for Tørv.

Han er ca. 55 Aar, noget svagelig af Ansigtsfarve, Øjne, Haar og Skjæg, men velvoxen, med aflangt Hoved og et intelligent, skjøndt mat Blik. Han er født i Grønhøj, en Mils Vej herfra ved Stranden, men siger dog, at han er fremmed og ene paa Egnen. Samtalen begyndte med Spørgsmaal herom; thi Sognefogden brød strax frem med, at jeg var en Fremmed, „der vilde høre ham tale og erfare Noget om ham". Derefter kom han til at omtale sin Farbroder i Kjøbenhavn: „Snedkermester er han, Jacobsen hedder han, og i Myntergade bor han eller har han boet". Oprindelig hed denne Farbroder Jacob, senere kaldte han sig Jacobsen eller Grønhøj. M. ved ikke nøje hvilket og ved heller ikke, hvordan det er gaaet ham. Denne Jacob tog frivillig Tjeneste paa Flaaden 1801 istedenfor sin Broder Frederik, der var overmaade bange for at blive udkommanderet paa lang Tjeneste. Derved slap Jacob med tre Maaneder, hvorimod Frederik senere blev tagen og sendt ud i flere Aar.

Han førte os om i Huset og i Værkstedet, og det er Altsammen præget af Orden og Renlighed. Mærkeligst er hans Sovekammer. Midt paa Gulvet staar hans Seng, af Form og Størrelse omtrent som en Ligkiste, men ved Hovedgjærdet forsynet med en Læsepult. Stuens sydlige Væg er helt beklædt med smaa, grønne Skabe; man skyder Skabets Laag tilside, og saa er der fuldt af Bøger, historiske, juridiske, agronomiske, moralske, medicinske. Jeg slog op ved et Mærke i en af Bøgerne; det var Stilichos Historie. Lidet drømte jeg ved Stilichos Grav i St. Ambrosiuskirken i Milano, at en Husmand ved Blokhus studerede hans Historie. De medicinske Bøger studerer Jens Munk nok for sin Helbreds Skyld. Han holder streng Diæt, spiser næsten aldrig Kjød, og derfor sige Folk, at han lever af Vand og Brød.

Han ejede 3 Skill. og en brækket Kridtpibe, da han som ung Svend kom fra Aalborg til Nørre-Sundby. Han arbejdede længe for 10 Skill. om Dagen, bosatte sig saa og er nu ved at arbejde meget bleven en holden Mand. Der var Fynd i Tonen, da Niels Mortensen senere sagde,

at baade han og hun have Penge. Hun er en Pige, han lever med, men adskilt fra baade i Henseende til Bord og til Seng. Hvorfor de ere flyttede sammen, kan Ingen forklare. Jeg saa hende ikke.

Jens Munk gik i Førstningen meget flittig i Kirke. Saa udvalgte man ham til at staa for Fattigblokken, og saa kom han der aldrig mere.

— Henad Eftermiddagen gik jeg ud med Hr. Klitgaard for at se en stor Stendysse noget østerpaa i Klitten ved Hune Kirke. Vi kom forbi en vandrende Klit; den var gaaet i Retning fra Nord til Syd og havde kun efterladt ganske lidt Sand paa Muldjorden. Man behøvede blot at ridse med Stokken for at se det sorte Muld. Her er altsaa haandgribeligt Bevis paa Sandflugten: hvordan den har overvældet frugtbar Jord, og hvorledes den endnu kan falde paa at bevæge sig.

Stendyssen eller, som man ogsaa kalder den, Thinghøjen ligger ved den østlige Ende af en stor Eng, der er omgiven af næsten parallele Klithøje. Højen er paa sin øvre Rand besat med store Sten; den er 113 Skridt lang og 15 Skridt bred; dog naa Stenene nu ikke over hele Længden mod Vest. Midtpaa er en meget stor Sten, hvorpaa har ligget en anden, og her, siger man, har været et Offeralter. Paa Højens østlige Ende er en Kæmpehøj, som er udgravet. Det er tydeligt nok: Her imellem Sandhøjene staar man i Midtpunktet af et Landskab, der engang var velbebygget og beboet af stridbare Mænd.

Naar var det? Hvo var det? Mig er det underligt; thi jeg skrev om disse Folk i Italien, og nu staar jeg ved deres Gravsted. Vendler eller Vendiler eller Vandaler hed den Vikingehær, der under Genserik landede ved Ostia, indtog Rom og førte Billedstøtter bort fra den evige Stad til at pryde dens gamle Fjende Karthago[1]). Romerne hævnede sig med et Ord: de kaldte denne Adfærd Vendilisme, Vandalisme, og vi have godmodig optaget og anvendt Ordet, som om Vendelboernes Vikingefærd var Bru-

[1]) Om dette Tog til Rom har jeg skrevet i „Fortællinger og Skildringer fra Rom", 2det B. Pg. 86 og fl. Men jeg paatager mig intet Bevis overfor de Lærde med Hensyn til, at Vendiler og Vandaler efter Nogle (Suhm) bekæmpede hinanden heroppe i Norden, men efter andre (Plinius) i Syden vare eet Folk.

talitet og Barbari i usædvanlig Grad. Vel, stærke og grumme Krigere have de været. Vidste man det ikke af Andet, kunde man slutte det af en saadan Thinghøj og Begravelsesplads, der er saa mægtig, saa barsk i selve sin Regelmæssighed, og hvis utilhugne Stene i Afstand ser ud som Underkjæben af et vildt Dyr fra Forverdenen.

Have de her Begravne ikke hørt til hin Slægt af Vendelboer, saa kunne de have hørt til dem, der senere, ifølge Poul Warnefried, optraadte i Italiens Historie under Navnet Langbarder. Oehlenschläger har i „Langbarderne" og Kingsley i „Hypatia" henlagt Sagnet til Vendsyssels Strand, hvor Kvinderne en tidlig Morgen gik ned vaabenklædte for at hilse paa Odin, der havde lovet, at dem, han først saa ved Solopgang, vilde han give Sejr i Heltefærd. Da han saa dem med det lange Hovedhaar strøget ned om Kinderne og troede, det var vendilske Mænd, kaldte han dem Langbarder.

Det var paa denne Tid, da Kvinderne paa deres Mænds Vegne havde sluttet en saadan begejstrende og befrugtende Pagt med Odin, at det første, store Udbrud skete ad Syden til.

Rimeligvis er det den samme Begivenhed, der ogsaa fortælles saaledes, at der var Hungersnød i Landet, og at man paa Thinghøjen besluttede at dræbe Oldinge og Børn, men at Gambaruk eller Gamle Fru Berthe af Vendel — den samme Kvinde, som i hint poetiske Sagn fik Aabenbaringen om Odins Hensigt — formaaede sine Sønner Aage og Ebbe til at modsætte sig det og hellere gribe til en Udvandring. Sagnblandet Historie bliver det: at Vendlerne droge ud, svulmede som en Flod ved Tilstrømning af andre Folk, kæmpede ved Donau, bemægtigede sig en Del af Spanien — Andalusien, Vendilitia — erobrede Ægypten og indtoge Rom.

Var det fra denne Thinghøj, at en af Historiens store Kilder sprang, ligesom den nu udspringer i Tuilerierne?

III.

VRENSTED.

Torsdagen den 20de Juli. — Adskillelsen bør vel helst komme uventet. Jeg anede ikke imorges, at jeg idag vilde have forladt Blokhus for at søge noget Nyt, Rejsens andet Formaal, Scenerne for Vendelboernes første og sidste Oprør. Men selv Borregaard mente, at naar jeg dog engang skulde afsted, kunde jeg ikke faa nogen bedre Befordring end Kromanden fra Løkken, der var kommen, og saa pakkede jeg ind og tog Afsked, skjøndt jeg vilde nødig. Der var saa stille-livligt i Blokhus; det synes mig, at man der kun behøvede at røre ved et Menneske, saa blev det interessant. Og det gjør mig ondt, at jeg ikke igjen kom over til Lars Rod.

Vi kjørte mod Nord gjennem Saltum og Ingstrup, hvor jeg prøvede det mærkelige Ekko paa Gan-Højen ved Kirken (Sagnet om Taarnet, der staar skævt til Kirken, trykt hos Trap), og gjennem den korn- og kvægrige Egn om Trudslev. Men snart blev Egnen, alt som vi nærmede os Kysten, bar og sandet; derpaa saa vi Klitterne tilvenstre og Løkken lige for os. Røde Tage fra flere høje Bygninger (Magasiner) skjulte Horizonten; det saa ud til at være en anselig By. Men i Gaderne ligge Sanddynger, der hist og her nysgjerrig løfte sig op mod Vinduerne i et Hus og synes ifærd med at stige ind. Ret egenlig talt er der ingen Gader; Alt ligger adspredt paa en Sandmark, Vejene derimellem ere en Labyrinth, der undertiden udvider sig til en lille Kartoffelmark, en Mødding eller en Tørreplads, hvor paa Snore hænger den yndede Fisk Haar, en Slags Haj. Befolkningen synes at være bleven gnaven af at gaa i det dybe Sand; den hilser ikke og ser ikke mildt som Blokhusfolk.

Udenfor det første Hus staar en drabelig Riddersmand, formodentlig en Hector, Gallionsfigur. Men hvad vittigt er der i, at Hector er kommen paa Land? Nej, Neptun udenfor Sognefoged Niels Mortensens Gaard ved Hune Kro!

Gik straks med Kromanden til Møllen, hvor han havde et Ærinde; det lod næsten til, at han ikke gjerne vilde have mig med; men han var dog ikke uhøflig. Møllen ligger lidt udenfor Byen og synes ikke at høre til Løkkens Kommune og være underkastet dens Brolægningsvæsen; den staar paa fast, grøn Jord. Vi gik først ind i Vaaningshuset noget fra Møllen, og af min Værts Miner og dæmpede Stemme antog jeg, at han bad Mølleren om et Laan af Korn eller Mel. Mølleren sagde endelig Ja, og saa gik vi rask over i Møllen. Den er fra Fod til Top beklædt med Lyng, og det ser ud, som om den havde en laadden Pels paa. Kromanden henvendte sig til Møllersvenden, og efter nogen Tale bleve de enige om, at han kunde have det i et lille Træbæger. Var Laanet ikke større, saa kunde det ikke være udelikat af mig at spørge om, hvad det var, og jeg erfarede nu, at det var Møllefedt. — „Møllefedt! Hvad er det?“ spurgte jeg. — „Det er en Blanding af Hestefedt og Olie, som vi bruge til at smøre Axlerne med.“ — „Men hvad skal De bruge det Fedt til?“ spurgte jeg min Vært. — „Det er til min syge Dreng; Doktoren siger, han har Gigtfeber; men nu har han kureret paa ham i sex Uger, og det har ikke hjulpet.“ — „Naa, har Doktoren saa foreskrevet Møllefedt?“ — „Nej, jeg var i Formiddags hos den kloge Kone i Han-Herred, og hun sagde, at jeg skulde gnide hans Ryg med Møllefedt, men fra Kværnene, ikke fra Axlerne.“ — „Men det synes mig, at De kjøbte Medicin hos Apothekeren i Saltum.“ — „Ja, det forordnede hun ogsaa.“ — „Hvor kan nu en Mand som De, der ser ud til at staa over de Udannede, tro paa den dumme Kjærling i Han-Herred?“ — „Ja, naar Doktoren ikke kan hjælpe, hvad skal jeg saa gjøre?“ — „Hvad maatte de betale hende?“ — „Hun ta'er Intet, ikke Andet end, hvad man selv vil give hende.“ — „Hvad gav De hende?“ „To Rigsdaler.“

Det Forsonende ved Manden er, at han har grebet til dette som formentlig sidste Udvej, at han er bedrøvet og bekymret og hverken skyer Udgifter til Doktor eller til Hex.

Huset er malet, alle Vinduer staa aabne, Værtinden

har Tandpine. Men jeg kan ikke klage paa Folkene; de have givet mig et meget ordenligt lille Kammer belagt med Sivmaatter, to Lys at skrive ved og ypperlig Mælk.

Fredagen den 21de Juli. — Løkken er trist formedelst sin Storhed, et London sammenlignet med Blokhus (her skal være 500 Indvaanere), uden en Kjøbstads borgerlige Hygge og uden Landlivets Frihed og Friskmen siges at være en driftig Losse- og Ladeplads for Kjøbstaden Hjørring, med hvilken den er forbunden ved en to Mile lang Chaussee, ligesom Piræus var forbunden med Athen ved to Mile lange Mure. Der er fra Kroen forholdsvis langt og tungt til Havet. Vejen til Stranden, der ved Blokhus næsten romantisk gaar igjennem en Hulvej og over en Klitbølge, aabner sig her med bred, kjedelig Gaben. Derimod laa der optrukket paa Stranden langt flere Baade end ved Blokhus, et helt Dusin, ja et Skib red for sit Anker lige udenfor, og langt ude saa jeg to Skibe for fulde Sejl — Vesterhavet viste sig pludselig sejlbart. Men man sagde mig, at der ikke blev fisket i disse Dage, og saaledes glippede mit Haab om at komme ud en Nat med Fiskere. Paa Tilbagevejen vilde mit Sind ikke forliges med Løkken, og jeg besluttede derfor at gaa bort strax. Ved Bortgangen traf jeg en Vogn fra Vrensted, Manden lovede, at ville tage mit Tøj med, og saa gik jeg hertil (3/4 Mil). Jeg kunde ikke tage fejl af Vejen; thi Egnen er saa flad, at jeg ikke et Øjeblik tabte Vrensted Kirke af Syne. Det var en dejlig Sommermorgen, og snart var jeg mellem yppige Bygmarker, ja der var en Hvedemark.

[Medens Forf. nu spadserer der, bedes Læseren at underholde sig med en Skildring af Degnen i Vrensted og Vendelboernes sidste Opstand].

Martin Dietz,

fremstillet efter Justitsacterne.

Som Baggrund for denne lille Mand burde egenlig anbringes en Skildring af Tilstanden, navnlig af Embedsvæsnet paa hin Tid. Men selv om man havde alle

Materialerne hertil, vilde det være en vanskelig Sag, fordi Misbrug, der vilde blive at paavise i Almindelighed, kunde komme til at ligge for tungt paa enkelte Mænd, som leve endnu, eller deres Børn. Det kan vel ogsaa siges, at der er Ting, som man ikke vilde foretage nu, og som man dog gjorde dengang, fordi Forholdene, hele Atmosfæren var anderledes.

Et Par Antydninger faa være nok. Jeg ved en Mand, der i Aarene 1820—21 som 6—7 Aars Dreng jevnlig blev sendt til Byens Toldinspektør med de Ord: „Jeg skulde hilse fra min Fader og bede, om han maatte laane Stemplet.“ — Saa fik han Stemplet leveret som et andet Husgeraad, Faderen stemplede de indsmuglede Varer med det og sendte det tilbage til Toldinspektøren, der for sin Artighed fik Tak for Laan og en god Nytaarsgave eller „Dusør“.

Toldinspektøren var en gammel Mand, afholdt og agtet i Byen — forsaavidt man tør tale om, at Tidens og Stedets Smaaborgere forstode at agte. Hvorledes maa man nu tænke sig Toldbetjentene stillede, og hvor højt stode Byens andre Embedsmænd? Hvorledes gik det til ved Strandinger? Hvorledes i Hoveri-, Tiendesager o. s. v.?

En Anekdote er bekjendt: Kongen, Fredrik d. 6te, opdagede engang ved en Mønstring, at der i et helt Regiment var lutter Husmandssønner paa to Mand nær. Der siges nok, hvad han opdagede, men ikke, hvad han gjorde eller udrettede i denne Anledning; thi al hans absolute Vælde formaaede ikke meget i Lagene, der strakte sig fra hans Omgivelser gjennem Embedsmændene ned til Folket.

Sagen var, at der vel ved de store Reformer i Slutningen af forrige Aarhundrede var indtraadt en mere folkelig Tilstand, Nationen var saa at sige gjengiven sig selv, udfriet af den forfærdelige „Herremandstid“, tilhørte udelukkende den „nationale“, „folkegode“ Kong Fredrik og hans Embedsmænd. Men inden det attende Aarhundrede sluttede, var allerede forsaavidt en Reaktion begyndt, som man — varskoet af den franske Revolutions Udskejelser — nærede Mistillid til Folket. I 1799 indskrænkedes Pressefriheden, og saagodtsom ved hver

paafølgende Ulykke udefra kom der en Plakat eller Anordning imod Pressen, saa at der ved Fredens Slutning faktisk fandt Censur Sted, og vi Andre opdagede først i Aarene 30, ved Hjælp af daværende Assessor Algreen-Ussing, at der var et lille, lovligt Hul ud til Friheden. Den grusomme Tid var unægtelig forbi. Man jagede ikke længer Bondekarlen til et Barfred, der ikke gav ham Fred, og solgte ham ikke. Bonden red ikke Træhesten, stod ikke i Halsjernet, kastedes ikke efter Herremandens Luner i Hundehullet. Der var en Oplysning ikke blot blandt Embedsmænd, men ogsaa blandt Borgere, og den skinnede idetmindste paa de højeste Bondehoveder. Regeringsmaskineriet var sat i god Gang og gik ordenlig. Men den ulykkelige, tunge, udtærende Krig 1807—14 havde slappet Alt. Istedenfor Grumhedens rugede Spidsborgerlighedens Tid over Landet: smaalig i det Onde som i det Gode; ikke vanskelig at komme overens med, naar man blot selv vilde være gemytlig — thi „Gemytligheden", Hjertelighedens Guld omsat i Smaapenge, er Spidsborgeriets Valuta — langsom, tvivlraadig, ængstelig, men forresten i mange sociale Forhold saa barnlig og naiv, at man kunde længes tilbage til den Tid, som de Gamle da ogsaa gjøre.

Midt i hin Tilstand stilles nu, ikke en Heros, men En, der ganske hørte til den og dog kom i Kamp med den.

Dietz blev født i Tønder 1765; hans Fader var Dragon (Draguner); men Dietz omtalte ham gjerne som en Soldat af adelig Slægt. Efter at have gjennemgaaet et seminaristisk Kursus og været Huslærer i det Slesvigske, kom Dietz i Aaret 1789 som Skolelærer til Aalborg, hvor han blev 4 Aar, og derpaa til Randers, hvor han forblev i 14 Aar og i nogen Tid var vel anset; men da han levede over Evne og derfor gav sig til at være Vinkelskriver, som Nogle sagde, eller saa de offenlige Forholds Brøst og vilde hjælpe de Undertrykte, som han selv sagde, kom han i Vanrygte hos Embedsstanden og den højere Borgerstand. Han beskyldtes for at have skrevet et falsk Brev fra Kronprinsens civile Departement i Kiel til Etatsraad Carøe i Randers; men ved Forhørene fremkom intet Bevis, og Sagen blev efter Kron-

prinsens Ordre neddysset. En Tradition, der naturligvis ikke findes i Akterne, siger, at Dietz derpaa kjøbte Vrensted Degnekald af Grev Rosenkrones Tjener. Til Vrensted kom han i alt Fald som Degn 1807.

Her aabnede sig en vid Mark for den Blanding af Egennytte og Medfølelse for Almuen, der synes at have karakteriseret Dietz. Der er ingen Tvivl om, at Vendsyssel ikke blev godt regeret, der var meget Tryk og mange Misbrug, og Dietz gav sig til at udfylde omtrent den Plads, som nu indtages af Bondevenner og Presse; men han maatte naturligvis gjøre det paa en anden Maade. Han havde en stor Evne til at vinde Bønderne og overtale dem endog til Ting, der vare dem til Skade, talte godt for sig, skrev ogsaa godt — som man endnu kan se af de faa Skrivelser fra ham imellem Akterne —, men var dog meget mere snogeagtig snu end klog, dristig som en ægte Lovtrækker, saalænge han troede at have et Lovens Bogstav foran sig til Forskansning, uden Overblik og derfor ude af Stand til at indse, hvad hans Indflydelse paa Bønderne betød, og hvorvidt han turde gaa. Hans Virksomhed bestod fornemlig i, at han skrev Klager baade til Kongen og Kancelliet, gav juridiske Raad, skrev Indlæg i Retssager — til hvilket Øjemed han betjente sig af to Prokuratorer, hans „Redskaber", der gave Navn til og officielt førte Sagerne — blandede sig i alle Trætter, instruerede Vidner o. s. v. Under den store Sag imod ham, optraadte en Mand som hans Fjende, fordi han i sine Velmagtsdage ved et Par „venlige Linier" havde tvunget denne Mand til at betale sin Karl hans Løn. Han var en lille Konge, omtrent som en uafhængig Redaktør kunde være, holdt et stort Kontor i Degneboligen — thi med egen Haand skrev han sjelden —; af Embedsmænd og Godsejere betragtedes han som en Næskonge, en Assassinfyrste eller ligefrem som „en Skurk".

Det var navnlig i Sager om Hoveri, Tiende og Skolevæsen, at Dietz tjente Bønderne, og det ikke blot ved at tage deres Parti i en enkelt Sag, men ved i det Hele at antyde, at de skulde blive eller burde blive aldeles frie, især for Hoveriet. Han skal have ladet falde Vink

om, at Kongen holdt med ham, og at kun Embedsmændene stode imod. I denne Henseende var han forud for sin Tid og Mønstret for en senere, da man ofte, naar man forlangte Frihed, holdt paa den Fiktion, at Bureaukratiet stod imellem Kongen og Folket. Fra en højtstaaende Embedsmand har jeg hørt, at Dietz engang skal have sendt Kongen en røget Lax, og da han fik en Taksigelse derfor gjennem Overhofmarskallatet, viste han Bønderne Seglet som Bevis paa, at han stod i Korrespondance med Kongen. Dog har jeg Intet fundet derom i Akterne, hvor ellers Alt er bragt sammen, og det er mulig en Forvexling med det fingerede Brev fra Kronprinsen. Det generede ikke Dietz, at han allerede 1811 og 12 efter Kancelliets Ordre fik to drøje Irettesættelser for at have søgt at indblande sig i Besættelsen af Tise Skolelærerkald og for at have villet ved en tvetydig Attest fri en Karl for at blive Soldat. Andre Uheld, saasom tabte Processer og Klagers Frugtesløshed, nedbrøde heller ikke hans Anseelse hos Bønderne; de holde jo fast ved den, de engang tro deres Ven.

En af de Embedsmænd, der fortrædigedes af Dietz, var Amtmand Sporon i Hjørring. Dietz havde klaget til Kongen over hans „utilladelige Handlinger". En Dag i Oktober 1814 skulde der holdes Overpolitiret, og Amtmanden saa da endel Bønder staa opstillede og Dietz færdes med Papirer imellem dem. Han kaldte Dietz ind og „foreholdt ham igjen hans Vinkelskriveri"; men Dietz var dristig eller „fræk", hvorpaa Amtmanden slog ham hans Papirer i Øjnene, greb ham i Nakken og kastede ham paa Døren. Dietz gjorde netop saa megen passiv Modstand, som behøvedes, for at Bønderne skulde se, at han voldsomt kom ud af Døren. Saasnart han var ude, sagde han til Bønderne: „Her bliver ingen Retsdag idag; I have selv set, at Amtmanden har begaaet Overfald paa mig i Retslokalet." Det var den snilde Vending, Dietz strax gav Sagen: Amtmanden havde krænket Thingstedets Hellighed, og han fik Bønderne til at underskrive en Klage herover til Kancelliet. Han troede nu at have Amtmanden fat og ytrede, at enten skulde Amtmanden eller han selv fra Embedet. Men Amtmanden

fremstillede det for Kancelliet saaledes: at han havde kaldt Dietz ind i sit private Værelse og af Vrede over hans Uforskammethed kastet ham ud. Han bad Kancelliet om beneficium processus gratuiti[1]) for at oplyse, at han havde Ret til at bebrejde Dietz Vinkelskriveri, og for at bevise, at den Klage, som Dietz nu havde faaet Bønderne til at underskrive, var falsk. Han fik sin Ansøgning bevilget, og saasnart Bønderne nu stode overfor en skarp Inkvisition, gik de fra Klagen i det Væsenlige (om Retslokalet; thi Retten havde jo ikke været sat, og Dietz var „altsaa" banket i et privat Værelse). Samtidig tilvejebragte Amtmanden saa mange Bevisligheder mod Dietz for Vinkelskriveri, at Kancelliet beordrede Justitssag anlagt imod ham, d. 29de Maj 1815.

Den af Amtmand Sporon beskikkede Aktor, Prokurator Holm i Hjørring, var samfulde to Aar om at samle Bevisligheder imod Dietz; men det var ikke af Mangel paa god Villie fra hans Side. Han udstedte et Cirkulære til verdslige og gejstlige Embedsmænd, Godsejere og Forvaltere vidt omkring og udbad sig Oplysninger om, hvad de i Almindelighed havde at sige imod Dietz. Fra alle Sider kom en højst ugunstig Udtalelse. Men lad os blot ikke overdrive Betydningen deraf. Lad os tænke os, at under Fredrik den 6te eller Christian den 8de eller den Dag idag et Oppositionsblads Redaktør blev sat under Tiltale, og at Alle, han havde angrebet, uden Ansvar kunde udtale sig for Aktor om ham, og at Ingen blev kaldet, som for Retten kunde udtale sig velvillig. Og værre var det naturligvis for Dietz, der unægtelig ikke havde „rent Brød i Posen". Den Eneste, der udtalte sig blidt, var Dietz's egen Præst, Pastor Segelke, hvem Degnen netop havde plaget i en Skolesag. Den gamle, fromme Præst erklærede, at han vel havde lidt Udestaaende med Degnen, men denne havde dog i det Hele passet sit Embede forsvarlig og vist sig hjælpsom og god imod ham; han havde altid hjulpet ham i og af Vognen og op ad Tise slibrige Høj (paa Vejen til Annexkirken).

Efter to Aars Forløb kom da Aktor med sin formidable Samling af Beviser eller Anklager, hvoriblandt var to

[1]) Fri Proces.

meget alvorlige: at Dietz havde ytret eller i en Klage ladet udtale, at da Bønderne ikke havde Nogen til at forsvare sig imod gejstlige og verdslige Embedsmænd, kunde der ventes en Opstand i Landet — og at han var direkte eller indirekte medskyldig i, at Bønderne paa Kokkedals Gods, der vilde være fri for Hoveri, havde rottet sig sammen og voldelig overfaldet Forvalter Hansen.

Han var altsaa „en for den offenlige Sikkerhed farlig Person", og da man ikke kunde eller vilde lade ham blive ved at drive sin Kontorforretning i Vrensted, blev det besluttet, at han skulde arresteres.

Vrensted hører nu til Børglum Herred med Thingsted i Hjørring; men dengang hørte det til Jerslev-Kjær Herreder med Thingsted i Sæby. By- og Herredsfoged Boeck i Sæby var derfor den, der skulde arrestere Dietz, og han vovede ikke at begive sig til Vrensted uden militær Bedækning. Dog behøvede han ikkun tre Mand og en Underofficer for at bringe den frygtede Degn til Sæby (d. 9de Januar 1818).

Dietz blev ikke indsat i Byens Arrest, „ikke fordi denne jo var umenneskelig", men fordi han havde hovne Ben. Han fik Husarrest: man lejede Værelser for ham og hans Familie hos Skomager Schioldan, og til sin Ulykke fik Schioldan det Hverv at passe paa, at Dietz ikke havde Skrivematerialier, og forebygge, at han modtog Besøg. Byens to Politibetjente skulde hjælpe Schioldan med at føre dette Tilsyn. Men ligesom Marcus Meyer, den lybske Krigsmand i Grevefejden, ganske ene vandt Slottet Varberg, hvor han sad fangen, saaledes vandt Dietz Byen Sæby og først og fremmest sin Vært og de to Politibetjente. Man samledes hos ham, drak Brændevin og røg Tobak, holdt *consilium politicum*[1]) og hørte paa hans Klager over den Uret, han og Folket led. Hans Kone var af den vendelske Bondestand, et dristigt Fruentimmer og desuden med nogen Evne til at spille Komedie,navnlig til at falde i Besvimelse. En af hans Døtre var gift, og hendes Mand, Jens Larsen Nørhalm, var Dietz's ivrigste Discipel. En anden af hans Døtre, Agathe, var 19 Aar, kjøn, tilbedet af en Ungersvend ved

[1]) Politisk Forsamling.

Navn Christen Mathiesen, der ligeledes med Liv og Sjæl sluttede sig til Degnens Sag.

Den Tilstand kunde ikke vedblive, og Amtmand Sporon gav Ordre til, at Dietz skulde føres til Hjørring. To Politibetjente afsendtes fra Hjørring for at bringe ham dertil.

Dette var det haardeste Slag, der endnu havde ramt Dietz. At skulle føres som Fange til den By, hvor den Mand tronede som Amtmand, hvem han havde villet afsætte! Han besluttede at sætte sig imod med Hænder og Fødder. Han sagde til sine Venner, at Sporon vilde have ham til Hjørring for at tage Livet af ham, at der allerede var gjort Forsøg paa at sende ham forgiftet Medicin fra Sæby Apotek m. M.

Naturligvis burde Dietz ikke have vidst et Ord om, hvad man havde til Hensigt med ham, før han var overgivet til Politibetjentene fra Hjørring; men der blev vist Mangel paa Konduite fra Politimesterens Side. Boeck var bortrejst, og hans Fuldmægtig, Lieutenant Mørck, konstitueret. Dette udlagde Dietz saaledes, at Boeck toede sine Hænder ligesom Pilatus, og at Mørck havde af Sporon faaet 2000 Rd. for at udlevere ham. Mørck, der strax havde fejlet ved ikke at holde Ordren hemmelig, gav sig nu til at underhandle med Dietz, og først da denne afviste alle Underhandlinger, drog Mørck, d. 22de August 1818, frem imod ham med Byens to Politibetjente. Dietz erklærede, at han vilde værge sig til sidste Blodsdraabe med Øxe og Pistoler. Hans Kone skreg og faldt i Besvimelse. Hans Datter Agathe gik imod Mørck med saadanne Trusler, at han, ifølge egen Tilstaaelse, blev forfærdet. Folk strømmede til. Dietz's 17-aarige Søn, Fredrik, raabte til dem: „Moder kvæler sig!“ (d. v. s. Moder vil hænge sig!). Mørck befalede sine to Politibetjente at lægge Haand paa Dietz; men de vægrede sig, naar han ikke selv vilde. I en Slags Forsvarsskrift, han senere indgav, kalder Mørck den ene af Politibetjentene „en gammel Nathue“, den anden „en stupid og dum Bondeflegel“. Selv forsvarede de sig senere med, at deres Løn ikkun var 8½ Rd. om Aaret, at de hverken havde Skilt eller Uniform og ikke vare vante til at

gjøre Polititjeneste. Hjørring Politibetjente stode hos og erklærede, at det var paabudt dem at bringe Degnen til Hjørring, naar de fik ham, men ikke selv at tage ham. Da Mørck nu følte sig ude af Stand til at overvælde Fjenden og saa Almuen stimle sammen, gjorde han — Appel til Borgervæbningen.

Denne var et Artillerikorps, oprettet under Krigen, havde talt ca. 30 Mand, adskillige Gange betjent et Kystbatteri mod engelske Krydsere og opført sig agtværdig. Efter Freden vare Kanonerne kjørte bort, Korpset blevet glemt og havde næsten glemt sig selv, indtil Mørck fordrede dets Hjælp til at bekæmpe den oprørske Degn. Trofast adlød det Ærens og Pligtens Stemme og mødte ca. 20 Mand stærkt under sin Chef, Lieutenant Aabel, der af Profession var Møller og i Mangel af anden Uniform indfandt sig i Møllerdragt. Mængden lo og spurgte, hvad det var for en Uniform. Det kom til Ordvexling og derpaa til Puf og Slag, og Sæbys Artilleri, der havde staaet sig mod Engelskmændene, bukkede under for de Sæbyske Vendelboer, men havde rigtignok heller ingen Kanoner. Om det saa var Hr. Mørck, fik han Hatten slaaet af og et Dunk i Ryggen.

Nu sendtes Stafetter til Hjørring og Aalborg, og fra sidstnævnte By rykkede Lieutenant Mantzius med 20 Mand og en Underofficer mod Sæby, hvor han indtraf den 25de August. Mantzius „søgte først Audiens hos Dietz", som der senere spydig blev sagt, det vil sige: han gik ind til Dietz og forestillede ham, at han burde være fornuftig og følge med godvillig. Men Degnen sagde Nej. Saa hentede Lieutenant Mantzius sine Tropper og indtog med dem en Stilling saaledes, at de dannede tre Sider af en Firkant, hvis fjerde Side var Schioldans Hus. En naiv Tegning mellem Justitsakterne viser Scenen. Degnen slog Bolt for Døren. Mængden stimlede til, og Lieutn. Mantzius gjorde dem da opmærksom paa, at hans Soldater havde skarpladte Geværer, hvortil Peder Krog svarede, at Degnen fik de ikke uden Blodsudgydelse. Agathes Bejler, Christen Mathiesen, raabte de virkelig tapre, ægte Vendelbo-Ord: „Skyd kun! I kan dog kun skyde tyve ad Gangen!" — Agathe lod bringe store Sten

op paa Taget for at knuse Soldaterne. Hun tilraabte Garver Myhrman: „Lad mig nu se, Myhrman, at De holder med Fader! Lad mig se, at De ikke er bange for de røde Karle!“ — Dietz's Kone var bleven lukket ude, da Degnen stængede Huset. Hun slog en Rude ind, sprang ind ad Vinduet og viste Soldaterne sin Arm, der var bleven skaaren af Ruden, og raabte: „Det er det første Blod, der flyder, men det skal ikke blive det sidste!“ — Jens Larsen Nørhalm, Degnens Svigersøn, fik en Ide, der senere, i Aarene 30, blev benyttet i Paris, men omvendt, af en General imod Folket: Han og en Skare Venner fordrede Byens Sprøjte for at sprøjte Soldaterne bort eller, som de sagde, for at slukke Ilden, der kunde opkomme i Byen, naar Soldaterne skjød. Kort, det var Alvor. Og at det ikke var blot „en af Degnens Kunster og Brændevin vildledet Skare“, men at der var dyb, moralsk Uvilie tilstede over, at Degnen skulde gives i Sporons Vold, kan ses af, at en Præst Søndagen forud (d. 23de) fra Prædikestolen havde sagt nogle Ord til Fordel for Dietz. Der blev senere korresponderet mellem høje Autoriteter om en Undersøgelse heraf; men man fandt det klogest at ignorere det. Flere Borgere havde allerede vægret sig ved at modtage Soldaterne i Kvarter, og ude paa Landet havde Bønderne vægret sig ved efter Tilsigelse at give dem Befordring. Imidlertid stod nu Lieutenant Mantzius med sine tyve Mand og en Underofficer omringet af Mængden og truet ovenfra af Agathes Artilleri. Nogle Borgere fandt da paa en lykkelig Udvej — hvorfor de senere bleve straffede — idet de tilbøde Mantzius deres Kaution for, at Degnen skulde blive tilstede i Sæby indtil nærmere Ordre. Han benyttede dette som en gylden Bro for et Tilbagetog, lod sine Tropper indtage en fast Stilling ved Kjøbmand Aabels Gaard og afsendte en Rapport, hvori han undskyldte sig med, at han ikke havde havt „ubetinget Fuldmagt“ — vistnok en sand Lykke baade for ham og for Landet. Han tilføjede forresten i sin Rapport (citeret af Mørck), at Folket optraadte for Dietz, „som om han var en Helgen og Martyr og ikke en Degn.“

Generalkommandoen for Nørre-Jylland erfarede, at Hs.

Majestæts Soldater havde lidt et, rigtignok ublodigt, Nederlag i Sæby, og blev energisk. I Aalborg havde dengang Hs. Durchlauchtighed, Landgreve Vilhelm af Hessen Kommando; om den Del, han tog i Sagen, fremlyser dog Intet af Akterne, som kun indeholde en Seddel fra ham. Men man afsendte uopholdelig Kapt. Stricker med 200 Mand og ubetinget Fuldmagt. Fredrik d. Sjette, som ved Stafet fik Underretning om Lieutn. Mantzius's *furculæ Caudinæ*[1]), stillede flux de jydske, lette Dragoner og det slesvigske Kyrasserregiment til Disposition. Der var rigtignok af hvert Regiment kun ca. 40 Mand inde; men de kongelige Ord løde dog strax som et Rytterchoc. Heldigvis blev det ikke nødvendigt at bruge Kavalleriet. Da Kapt. Stricker d. 28de August, efter en forsigtig Marsch, som om Landevejen gik gjennem Vendée, drog ind i Sæby og Ruderne dirrede af Trommeslagene, sank Hjertet hos Alle undtagen hos Agathe. Denne Pige omtales naturligvis meget tørt i Akterne; i en dansk Kriminalsag vilde selv Napoleon og Alexander den Store staa magre og smaa som „Komparenter", „Tiltalte" eller „Arrestanter", og Slagene ved Arbela og Arcole vilde enten blive uomtalte eller undersøgte som et Opløb, hvor Vægterne havde faaet Prygl. Man maa af de løsrevne Ord i Vidneforklaringerne danne sig et Billede af Agathe, der ved Kapt. Strickers Nærmelse sendte ridende Stafetter ud for at rejse Fiskerne ved Bangsbo Strand og Fladstrand og Bønderne i det Indre til Kamp for hendes Fader. Men lykkeligvis slog hendes Haab fejl. Der kunde nok ved Malkonduite foranlediges et Opløb for Degnen; men saa meget var han ikke for Folket, at det for hans Skyld skulde rejse sig mod Statsmagten. Dietz blev greben i Maren Christendatter Tranes Madskab, hvor han havde skjult sig; han blev lagt i Lænker og ført til Aalborg. Det opnaaede han dog: Sporon fik ham ikke til Hjørring. Agathe blev gjort til Krigsfange, ligeledes hendes Moder og Broder, hendes Elsker og hendes Svoger m. m. Fl., ialt 51 Personer. Mindet om d. 28de og 29de August staar endnu levende, om end maaske i Enkeltheder ikke ganske nøjagtigt, for ældre Folk. Byen betragtedes som erobret,

[1]) Caudinske Passer (hvor Romerne led et Nederlag mod Samniterne).

Skildvagter stode rundt om den og tillode Ingen at komme bort uden Pas fra Kaptajnen; Enhver, der vilde ind, blev anholdt. Antallet af de Arresterede var saa stort, at man ikke havde Lænker til dem og heller ikke Plads i Hovedkvarteret, Kjøbmand Aabels Gaard; endel af dem skulle have ligget bagbundne paa Fortovet Natten over. Sagnet siger ogsaa, at Christen Mathiesen gik omkring i Byen i Fruentimmerklæder og narrede Soldaterne, indtil han efter 3 à 4 Dages Forløb overgav sig frivillig, og at Peter Krog skjulte sig i Heden og blev som et Dyr jaget af Soldaterne, der skjød efter ham. Men Justitsakterne vise, at ikkun Jens Larsen Nørhalm undslap paa kort Tid.

En Kommission blev under 2den September s. A. nedsat for at dømme Dietz og hans Medskyldige, og i denne Sag blev tillige den forrige, der var anlagt mod Degnen, inddraget. Der forefindes et privat Brev, dateret 3die Septbr., fra et af Kommissionens Medlemmer til Kancellipræsident Kaas, hvori han melder, at Rygterne, som „finde Tiltro endog her i Byen“ om, at Almuen har rejst sig, ere falske, og at man har godt Haab om at bevise, at Degnen Dietz „er den Skurk, han virkelig er“.

Kommissionens Stemning imod ham fremgaar af en anden Omstændighed: Man forbød ham selv at føre sin Sag og vilde ikke tillade ham at se de Dokumenter, der indeholdt og Iøttede Anklagen imod ham; Alt skulde ledes af hans Defensor. Selve Aktor fandt dette, ikke uretfærdigt, men uhensigtsmæssigt, og Dietz kom til at se Akterne. Defensionen var ikke blandt de Dokumenter, som jeg fik udlaant fra Justitsministeriet, og findes heller ikke i Kongens Fogeds Arkiv, hvortil jeg af Ministeriet blev henvist. Dog er der rimeligvis ikke Stort tabt derved. En saadan Provindsprokurator har næppe levet dengang, som turde vove at føre Defensionen ved at underkaste den hele Embedsstand og Regeringstilstand en skarp Kritik og vise, hvad Anledning der var givet. Rimeligvis har Dietz, da han „efter erhvervet Kancellitilladelse“ selv talte sin Sag for Højesteretsskranken, sagt endel i denne Retning; men det er selvfølgelig ikke opbevaret, og med al sin særegne Dristighed og Sejghed var han

dog for ubetydelig til at forstaa hele Situationen og maale sig med den.

Han slap bedre end Dr. Dampe kort efter. Ifølge Kommissionsdommen, der faldt i Juli 1819, skulde han rigtignok have Haand, Ære og Boeslod forbrudt; men ved Højesteretsdom af 9de April 1821 forandredes dette til tre Aars Arbejde i Viborg Tugthus (foruden naturligvis Embedsfortabelse o. s. v.). Ved kongelig Resolution af 28de April 1824, der findes anført i Kongens Fogeds Protokol, fik han et Tillæg af to Maaneders Tugthusstraf for at afsone nogle Bøder, og det ses af samme Resolution, at han var hensat i Kjøbenhavns, ikke i Viborg Tugthus. De Slaveri- og Tugthusstraffe, som Kommissionen havde ladet regne ned over hans Medskyldige, bleve ligeledes betydelig formildede. Hans Hustru, der af Kommissionen var dømt i Tugthuset, blev frifunden for videre Tiltale, og Agathe som Kommissionen ligeledes havde tiltænkt Tugthus i tre Aar, slap med en forholdsvis lille Straf. Men hvo af de Dømte, der ejede Noget, blev ødelagt ved Processen, der efter et omtrentligt Overslag, jeg har gjort i Henhold til nogle af Kommissionens Regninger, kostede c. 12,000 Rdl. Sedler.

Da Dietz kom ud af Tugthuset, fik han en aarlig Understøttelse af Frederik d. 6te. Han tog igjen Ophold paa Skuepladsen for sin tidligere Virksomhed og fortsatte denne. En æret Meddeler har i Aarene 1825 og 26 set Koncepter til Klager og Indlæg, skrevne af D., og altid havde han, belært af Erfaring, skrevet underneden: „For Alting, hold Jer til Sandheden“. Det lykkedes ham bl. A. at skaffe nogle Bønder, der mente sig forurettede ved Udskiftning af Klitlodder, Ret imod Landinspektøren. Han skildres endvidere som en jovial Mand, „en herlig Selskabsbroder“, der kunde fortælle mangfoldige Anekdoter og paa staaende Fod gjøre gode Rim, f. Ex. over en Snaps. Men det hjalp ham ikke; han kom igjen i Kast med Embedsstanden, blev arresteret og maatte bort fra Egnen. Han begyndte i Aaret 1834, da han synes at have boet i Kjøbenhavn, at udgive sit Levnetsløb; men kun 1ste Hefte, der omhandler hans Slægt og Ungdom, udkom; Fortsættelsen standsedes, enten af Døden eller ved

et Magtsprog — thi man sagde, at Frederik d. 6te ikke vilde have Sagen omtalt. Paa Grund af, at Fiskere i Sæby kom i Ulykke for hans Skyld, er hans Minde saa forhadt blandt deres Efterkommere, at da den bekjendte, nys afdøde Skolelærer Rasmus Sørensen i 1849 stillede sig til Rigsdagsvalg i Sæby, og man havde indbildt Fiskerne, at han var en Fætter af Dietz, vilde de prygle ham ud af Byen, og det lykkedes kun med største Møje Politiet at sikre hans Bortrejse. Hvorledes Mindet i en anden Retning vedligeholdt sig, kan ses af, at Løjtn. Stricker — formodenlig en nær Slægtning af Kaptajnen, der besatte Byen — i 1848 stod ved et Kompagni Vendelboer og sagde til dem: „Jeg skal lære Jer, Dietz's Sønner, at lystre!"

En af D.'s Døtre, rimeligvis Agathe, lever endnu i Vendsyssel; men jeg opsøgte hende ikke, for ikke at forstyrre den gamle Kone med Minder om de onde Dage eller om de gode Dage, da Christen Mathiesen vilde ladet sig skyde for hendes Øjnes Skyld, og da hun selv vilde, om hun kunde, have styrtet Frederik d. 6te fra Thronen for at frelse sin Fader. Jeg maa da ogsaa sige, at jeg dengang kun kjendte hende ufuldstændig og mest af Sognefoged Niels Mortensens Erindringer, og disse kunde jo i Enkeltheder lyde underlig. Saaledes roste han Dietz's Døtre, og der mærkedes en Beundring i hans Blik og Stemme; men Ordene løde saaledes: Dietz's Drenge duede ikke, men Døtrene! de var ligesaa stærke i Kjæften som han selv.

Mange andre Enkeltheder af Foranstaaende vare mig ubekjendte, da jeg var i Vendsyssel; thi jeg fik først ved min Hjemkomst Akterne udlaante fra Justitsministeriet. Jeg antog, at Urolighederne havde fundet Sted i selve Vrensted.

Kl. 10 kom jeg hertil og gik ind til Dietz's (ikke direkte) Efterfølger, Hr. Skolelærer Holm. Han vidste dog ikke Mere om Degnen end, hvad han allerede havde fortalt ved Auktionen i Saltum, og førte mig, for at jeg

kunde læse de gamle Skoleprotokoller, til Præstegaarden. Næst et rigtig godt Velkommen fik jeg ogsaa Protokollerne, og da jeg havde læst et Par Timer og gjort Udtog, og Provsten havde sagt mig, at han „en af Dagene" vilde gaa med mig til gamle Mænd, der havde kjendt Dietz, gjorde vi en Udflugt til Tise. Før vi kjørte, var jeg med Provsten et Øjeblik paa Kirkegaarden. Der er en meget stor Sten over Præsten Segelkes og hans Hustrus Grav; men ellers er der ingen Gravsten; ja, der er i Reglen ikke engang Tegn eller Mærke paa Gravene. Folk her ville ikke sørge for „det gode Sted". I levende Live udsøger man man sig gjerne sin Plads, de Efterlevende gjøre Intet, naar den Døde har faaet sin Villie og Graven er lukt, og man sparer saaledes Udgift til Graver. I Vrensted handler man altsaa i visse Maader efter Ordet: Lad de Døde begrave de Døde.

En Fjerdingvej syd for Vrensted, omtrent midtvejs til Tise, ligger paa højre Side af Landevejen „Slottet". Det bestaar af nogle regelmæssige Jordvolde i Firkant, saa lave, at man godt kan kjøre forbi uden at se dem. Hos Trap staar, at det er „et Voldsted, hvorom Intet vides". Men T. A. Becker, der i disse Egne er Souveræn og kan opbygge saa mange historiske Slotte, som han vil, ved, at det var en Borg, engang tilhørende Iver Thøgersen, og at der var Indsejling hertil fra Vesterhavet, og jeg er uden Kritik vel tilfreds med, at den tavse, flade Mark paa denne Maade bliver gjort levende.

Tise Kirke ligger paa Toppen af en svær Banke, og deroppe ser det ud, som man stod paa Randen af et Forbjerg, hvis Fod nede i den flade Dalbund forhen beskylledes af Hav eller Sø. Der er en mægtig Udsigt. Ikke blot kunde jeg mod Vest se en Milsvej over Engene til mine dejlige Bakkedale ved Saltum og til det taarnskjæve Ingstrup, eller mod Nord til Børglumkloster, der hvidt og med røde Tage hæver sig i 1¼ Mils Afstand paa en lignende Bakke og bredskuldret-tankefuld synes at se herover; men langt mod Nordvest løfter sig det svære, hedenske Vennebjerg, kristnet med hvid Kirke, i Randen af Synskredsen, nedad Vestkanten, udenfor Lønstrup Klit og Løkken, er Havet, der smeltede sammen med frem-

stigende, sorteblaa Tordenskyer, medens langt mod Syd Solen skinnede paa Aalborg Bakker og Ølands Skov, mod Nordost paa Vrejlev Kloster og mod Øst eller Sydost kastede et usikkert Skjær over den brune Vildmose. Det hele Panorama, Havet ikke medregnet, er omtrent 30 □ Mile. Der er noget ejendommeligt Styrkende ved et saadant Syn. Medens Øjet sluger Afstanden, synes Lungerne at have Kraft til at rumme det hele Luftlag.

Da vi kom hjem og samtalede om Egnen og Almuen, havde jeg det Held, at Romantiken blev bragt paa Bane. I „Aalborgposten“ har for en Tid siden staaet en Beretning om en Gaardmandssøn, der forelskede sig i en Husmandsdatter, men paa ingen Maade maatte faa hende. Da kom Krigen paa, han maatte med, og faldt. Saa gik hans Fader ned til Husmanden, tog Pigen hjem med sig, satte hende til Højbords og sagde: „Her er nu Din Plads, Marie.“ — Dette gav Anledning til, at man fortalte en Historie, der har tildraget sig her. En Karl, Søn af en Fæstegaardmand, og som selv ejede et Hus (altsaa Husmand), forelskede sig i en rig Selvejergaardmands Datter, og hun — de omtalte hende som usædvanlig smuk, rar og god — holdt ogsaa af ham; men hendes Forældre vilde paa ingen Maade vide af Partiet. Faderen, der ellers skal være en god Mand, blev utaalmodig over hendes Udholdenhed og behandlede hende haardt. Bl. A. overlæssede han hende med Arbejde, og hendes Elsker sneg sig til hende og hjalp hende med Arbejdet, med at malke o. s. v. Saa fandt Faderen endelig grundet Anledning til at lade dem blive gifte; men hun maatte ikke flytte til sin Mand og blev stadig behandlet ublidt. Endelig, da Barnet voxede til, fik hun Lov til at tage hjem til Manden; men saa døde hun et halvt Aar efter. Fra den Tid af glemte Faderen alt Had til sin Svigersøn og behandlede ham som en Søn. Det Væsenlige ved Historien gaar imidlertid bort for mig, idet jeg vil fæste den paa Papiret; thi ved Fortællernes Tone kom ikke blot Pigen frem i et besynderlig blidt Skjær af Ynde, men selv Faderen fik, medens de talte, trods sin Haardhed, Noget ved sig, der drog mig til ham. Det gjorde ham selv ondt at være haard, synes det; men den gamle

Orden og Tugt skulde hævdes; den Enkelte skulde bøje sig for „Familien“.

Ligesom symbolsk for Romantikens Evighed selv i Vrensted er, hvad de tilføjede, at Svigersønnen har en Karl, for hvem en Historie nu er begyndt paa samme Maade.

Løverdag den 22de Juli. — Blandt de Mænd, vi idag besøgte for at høre om Dietz, var — —. Han stod ude i sin Gaard, og han forekom mig lovlig ung; men da Provsten strax sagde, i hvad Ærinde vi kom, svarede han, at han som Dreng godt havde kjendt Dietz, og at Degnen engang, da han var bleven slaaet af en Hest, havde kureret hans Kalle. Heraf lærte jeg to Ting: at Kalle betyder Læg (engelsk: calf), og at Degnen ogsaa var Kvaksalver. Han bød os indenfor. Da han nu havde taget Hatten af og sad paa Bænken ved Vinduet i stærkt Lys, blev jeg frapperet af hans Fysiognomi: stort, smukt formet Hoved, noget Klogt og Godt ved Panden og i Øjnene, en fast, bred, usædvanlig smuk Mund, der mindede mig om Oehlenschläger. Jeg ved ikke, hvordan Tanken kom paa mig; men da Manden et Øjeblik gik ud, spurgte jeg Præsten, om han ikke var i Familie med Svigerfaderen, der var bleven omtalt iaftes. — „Hys, det er ham selv.“ — Da han kom tilbage, talte han paa given Anledning med Tilfredshed om, at han vel var Fæstegaardmand her, men havde en Selvejergaard i Nærheden, derpaa om, at hans Kone desværre bestandig er sengeliggende, og at hans Datter paa den sidste Tid er bleven noget svag. — „Hvor gammel er hun?“ spurgte jeg. — „24 Aar.“ — „Saa gift hende bort,“ sagde jeg mellem Spøg og Alvor. — „Ja, ja,“ svarede han leende. — „Naar Pigebørn ere 20 Aar, saa er det Tid at holde Bryllup.“ — „Ja, man maa dog vente, til der byder sig En.“ — „Aa, De har nok En isigte.“ — Han svarede leende Nej. — „Saa har hun maaske selv.“ — „Ja, det var jo det Bedste,“ svarede han med et Smil og uden ringeste Tegn paa, at han mindedes, hvor lidet han overfor sin ældste Datter havde villet anerkjende dette Princip. Men hvor diplomatisk han end holdt sig, som en ægte Vendelbo, saa talte dog hans hele Fysiognomi; thi vel træffer man

nok hos Bønder Udtryk af Aand; men et saadant Udtryk af Sjæl, af noget gjennem Sorg Blidnet, i et kraftigt Ansigt, synes mig sjeldent iblandt dem. I det Samme kom Datteren ind fra Kjøkkenet med Smørrebrød og Øl. Hun var lille, lidt bleg, med en ren Profil, ikke betydelig, især naar man efter Beskrivelsen havde Søsteren i Tanke. Men om Munden var i det Øjeblik et lille, svulmende, skjelmsk Smil, der hævede hende udover Bonde- og Borgerstand, ja over Adelstand med, helt ind i det Ideale. „De har hørt, hvad vi talte om!" sagde jeg. — „Nej, jeg har ikke!" svarede hun leende og blev saa livlig kjøn derved. — „Jo, thi Du lo!" kunde jeg have svaret med næsten bibelske Ord.

Endvidere gik vi til Fæstegaardmand Christen Kammager, omtrent 78 Aar gl., sund og rørig. Han mindedes Dietz; det var „en knøv Mand med Pidsk i Nakken". Men Mere kunde eller vilde Christen Kammager ikke huske, maaske fordi han ved disse pludselige Spørgsmaal troede, at der skulde rippes op i Sagen igjen, og en Vendelbo bliver under saadanne Omstændigheder dobbelt forsigtig og mistænksom. — Niels Jensen, 83 Aar, er paa Aftægt hos sin Søn, den faste, sindige Selvejergaardmand Anders Nielsen, og blev vækket af sin Middagssøvn for at give os Oplysninger; men den stakkels lille, venlige Mand med de rødmussede Kinder og blaa Øjne syntes aldeles fortumlet derved og huskede Intet. Derimod er det rimeligt, at Christen Rykind, henved de halvfjerds, med betegnende rød Næse, vidste endel, men ikke vilde ud med det. Jeg har fundet hans Navn i Protokollen blandt Underskrifterne paa et Andragende, der bekom ham ilde. Han sagde kun saa Meget: at Degnen var „en grumme Mand og en mægtig Kirkesanger; Ingen kunde naa ham med Røsten. Han var baade god og ond, men afholdt af Bønderne". Da han især ved det Sidste vaandede sig meget og sagde, at han havde Trykken for Hjertekulen, vilde jeg ikke spørge ham om Andragendet.

Her er det første Gang, at jeg har truffet paa Fæstegaarde i Vendsyssel, og jeg er overbevist om, at en Vildfremmed paa et Kvarterstid vilde lære ved første Blik at kjende Forskjellen imellem dem og Selvejergaarde:

hine lave, skjæve, lidet renlige udvendig og indvendig, disse faste, af gule Mursten, lyse og rummelige og beboede af oprejste, kraftige Mennesker. Sjelden ligger det paa en lille Strækning saa tydeligt for, hvilken Velsignelse Selvejendom er — uden at man derfor behøver at glemme, til hvilken Velsignelse Fæste efter Omstændighederne var.

Jeg har nu gjennemlæst, hvad der i Protokollerne angaar Dietz. Han var misfornøjet med Skoleanordningen af 1814, ifølge hvilken der skulde oprettes to faste Skoler i Sognet; thi saa vilde han faa meget Arbejde med den ene og ikke saa godt som hidtil kunne passe sit juridiske Kontor. Bønderne vilde naturligvis heller ikke gjerne bygge to Skolehuse. Saa sagde Dietz til dem, at Sognet heller ikke behøvede to Skoler, en var nok, og den vilde han bygge paa egen Bekostning og holde en af ham antagen Lærer til den, hvis han maatte faa Skjøde paa Degneboligen m. M. Dette „m. M." var en udmærket god Jord, der stod for 2 Tdr. Hartkorn. Bønderne syntes godt om Planen og understøttede med en Ansøgning Dietz's Forslag; men Skolekommissionen og Bispen modsatte sig det. Saa „truede Degnen Bispen med Protest", og Bønderne indsendte en — rimeligvis af Degnen konciperet — Klage til Kancelliet over Bispen, der „misundte Degnen og chikanerede ham". (Der var Christen Rykind med, og maatte han senere, ligesom de Andre, eat dirt, tage Ordene i sig igjen). Saa fulgte Undersøgelse, Klager og Kontraklager, bitter Fejde imod Præsten, Hr. Segelke, og Skolepatronen, Justitsraad Hillerup paa Børglum Kloster, heftige Udfald i Protokollen mod „Seigneur Dietz", hvilket Altsammen pludselig standser ved Kancelliets lakoniske Meddelelse, at Degnen var sat under Tiltale for Vinkelskriveri.

Søndagen den 23de Juli. — I Kirke. Man havde forberedt mig paa, at der skulde være lidt uhyggeligt, nemlig formedelst et stort, sort Kors med en blødende Christus, der imellem Koret og Skibet naar tversover Kirken. Maaske fordi jeg var forberedt, virkede det dog ikke saa frastødende, og der er desuden en lille Historie.

for hvis Skyld jeg vilde stemme for, at Korset blev. Man havde for nogle Aar siden faaet Tilladelse til at tage det ned, og en Tømmermand skulde ifærd med det; men da han saa Indskriften paa Bjælken: „Straffen blev lagt paa ham, at vi skulde have Fred", vilde han ikke.

Medens Provsten tog til Annexkirken, Tise, gik jeg ud for at se Ingstrup Sø og traf paa en herboende svensk Gartner, der vilde samme Vej for at skyde Fugle. Vi kom forbi „Slottet", og skjøndt jeg under Prof. T. A. Becker den Fortjeneste, han har indlagt sig ved at vække Egnens Fortidsminder, morede det mig dog, da den svenske Gartner sagde: „Det skal nu være en Borg! Havde der staaet en Borg, saa skulde man dog ved Gravninger have fundet Sten i Grunden!" — Det syntes mig tænksomt og sundt, og jeg spurgte ham, hvad han da antog, der havde været. — „Et Batteri," svarede han, „en Skandse, anlagt af Kong Carl d. 12te." — Forgjæves gjorde jeg ham opmærksom paa, at Carl d. 12te aldrig var i Jylland, og at han i alt Fald maatte mene Carl d. 10de. Nej, Carl d. 12te staar nu engang for ham som Indbegrebet af Sverrigs Krigerhæder, og den svenske Gartner gaar omkring imellem de Danske og deres Borg-Paastande og pukker indvendig paa sin Nationalhelt.

Ingstrup Sø blev mig vanskelig at finde, fordi Bønderne have tappet den ud; jeg saa kun Siv. Engang var Fiskeriet i denne Sø — ifølge et Dokument fra det 16de Aarhundrede, citeret i Marm. Dan. — „Eyendeel til Ingstrup Præstegaard til Hans Kgl. Mayestæts aabne Kjelder og Gjæsteherberg der sammesteds". — Paa Tilbagevejen blev jeg utaalelig forfulgt af Viber, der havde lagt Mærke til, at jeg var forladt af min væbnede Eskorte. — Vi kjørte over til Besøg i Ingstrup Præstegaard.

Her er en af de ægte Vendsyssel-Egne: Højene ligge ikke i Dalene, men Dalene ere Fordybninger i det tilsyneladende svagt bølgende Land. I Dalen ved Præstegaarden og opad Højen, der dækker den mod Vest, er en med megen Omhu anlagt stor Have og Lund. Aldrig saa jeg saa høje Ribsbuske fyldte med saa store Bær som her. De strække sig mange Favne fra Vest til Øst, i Læ af Lundens Hyld, Elm, Popler, Kastanier og Gran. I

Lunden var der en umaadelig Mængde Stære; det lød, som naar Havet glider hen over Smaasten, „eller som paa Hamborgs Børs".

Nord for Haven, i et mægtigt Tørveskjær, har Præsten til sin store Fornøjelse opdaget „Ivar Thøgersens Vandvej". Iver Thøgersen var jo den Mand, hvem T. A. Becker har gjort til Herre paa „Slottet", og vel er det ved den skete Opdagelse ikke ganske bevist, at Limfjorden ad hin Vej stod i Forbindelse med Vesterhavet; men Præsten har under et tykt Lag Grus fundet Tørv og under et stærkt Tørvelag Strandsand, saa at det er godtgjort, at hertil naaede Havet, og herfra kan „Iver Thøgersen" være sejlet ud mellem Bakkerne. Det maa være meget morsomt for Prof. B. at faa en Havstrand bragt for Dagen, hvor han har digtet et Fartøj.

Nu er der ved en Revolution lukket af for Havet, saa at det ikke kan trænge ind i den snevre Fjord, der fordum førte hertil. Det er nu en god halv Mil borte; fra Terrassen kunde vi se det hinsides Klitterne og med Kikkert i kort Tid tælle tyve Sejlere og et Dampskib.

Præsten har syslet meget med Kirkebøgerne og tillod mig af de mange interessante Notitser at afskrive et Par Exempler paa, hvorledes latinsk dannede Degne i forrige Aarhundrede viste deres Aandrighed i latinske Vers.

En Mand faldt under Tægning ned fra Taget og døde deraf. Vers:

Heu, ruit in terram reparando culmina tecti.
Tres inde hebdomadas cōlica tecta capit.[1])

Ved en anden Lejlighed:

Omnia sunt bona, quando clausula bona.[2])

Et tredie Sted:

Jove, juva! in nomine Jesu![3])

Det var nu den Tids Mode at paakalde Jupiters Hjælp

---

[1]) Ved at istandsætte Husets Tag styrtede han ned paa Jorden; tre Uger efter faar han Plads i de himmelske Boliger. [2]) Alt er godt, naar blot Laasene er gode. [3]) Hjælp, Jupiter: I Jesu Navn!

i Jesu Navn. I vor Tid vilde en „livlig“ Degn vel sige: Hjælp, Thor, i Jesu Navn!

Men det er mærkværdigt, i hvilken tydelig Skikkelse Livet kan rejse sig af de gamle Kirkebøger, og jeg følte atter her, mellem de mange Billeder, der hastig fore mig forbi og bleve til Skygger, at man ikke ved at rejse, men ved at bo kommer ret ind i Landets Sind, Tanke og Minder. Selve Præstegaarden har et Kammer, nu Gjæstekammer, der belyser en hel Tilstand for hundrede Aar siden. Dette Kammer var forhen Del af et særskilt lille Hus, der hed Barfred, ɔ: Fristed. En Bondekarl, der jagedes af sin Herremand for at blive stillet som Soldat — thi Herremændene leverede Soldater som en anden Naturalydelse og udtoge dem vilkaarlig — „søgte hen til dette Barfred efter det Spargement, at her var et Fristed, og forstak sig paa Loftet af samme Barfred, hvor hand dog fandt ingen Fred“ (Marm. Dan. Pg. 267). Man hører Jægernes Hallo, man ser det stønnende Vildt naa ind til Fristedet; men hvad man ikke let kan sætte sig ind i, er den stirrende, forpustede Karls Følelser, da det Sted, han troede helligt, ikke har Magt mod Herremanden, da man med Latter over hans Skuffelse giver ham nogle Pidskerap og saa sender ham lænket afsted til at lemlæstes eller dø for Noget, han ikke kjender, et Fædreland.

Mandagen den 24de Juli. — Her er en vindskibelig Egn. I alle Huse, jeg kommer ind i, ser jeg en Væv. Dog lade Gaardmændene eller rettere deres Koner sig ingenlunde nøje med denne Husflid. Det er deres Stolthed, naar de faar Besøg, at føre Gjæsten op i Storstuen og tavst oplukke de mangfoldige Kister og Skabe fyldte med Silketøj, Shavler, Tørklæder, Uldent og Linned. Her er i den Henseende „en ikke ringe Luxus“; Moderne skifte bestandig, og hvad der bliver aflagt, bliver henlagt. Forsynlig er man tillige; til en syvaars Pige vævede og syede man en Klokke, som hun skal have, naar hun kommer til at gaa til Præsten. Jeg brød mig mindre om disse Gaardmandskoner end om Husmandsfolkene, og Fruen viste mig den Godhed at gaa med til nogle af

disse. Fra en midaldrende, meget snaksom Kone — den Første, hvis Sprog jeg ikke har kunnet forstaa — gik vi til Knurr-Maren, en lille aldrende Kone med livlige, tilfredse, graa Øjne. Der var fattigt at se til, men ikke urenligt, og der var noget Fornøjet-Virksomt over det Hele. Knurr-Maren sagde, da der laa noget Tøj henkastet i Stuen: „Her er jo noget pøset; men vi har det godt efter vor Lejlighed, og hver maa være glad ved Sit.“ De ere Selvejere. Sønnen er nylig bleven gift med et lille, blondt, just ikke smukt Fruentimmer fra en Naboby; men hun er flink, har lært sig selv at hækle og skal nu lære at væve. De havde selv vævet Sønnens Bryllupsklæder, blaat Vadmel. Ligesom disse Folk strax havde troet, at vi kom for at spise de faa Bær i deres lille Have og tilbøde at sende Fruen Solbær, saaledes antog den ulige interessantere Fæstehuskone — —, hvis Datter — —[1]) gaar til Præsten, at vi kom for at faa Noget. og tilbød et Par Ællinger. Hun har et bredt, zigøjneragtigt Ansigt — men er ikke af Taterslægt — spillende mørke Øjne og var meget venlig. Hendes Mand er Husmand, Bødker, Hjulmand, driver undertiden Stude til Holsten og arbejder for Tiden paa Børglum Kloster. Hun talte om ham som en Bekjendt, hvis Anliggender ikke stode i Forbindelse med hendes. „Han har Penge,“ sagde hun og antydede, at det var mange Penge, men blev pludselig forsigtig og tilføjede, at det var vel 500 Rdl. Men han er gjerrig og giver hende aldeles Intet. Hun maa sørge for Alt ved Hjælp af deres lille Jordlod og de to Køer. Hun smager aldrig fersk Kjød, siger hun. — „Men salt Kjød?“ spurgte jeg. — „Hvor skulde vi faa det fra?“ — Da hun for kort Tid siden var syg, maatte Fruen opbydes for at formaa Manden til at betale Doktor; Andre vilde besørge Kjørselen gratis. Han sagde: „Kan De sikre mig, at hun saa bliver rask? For ellers skal jeg betale Doktor og Begravelse ovenikjøbet.“ I den Syges Paahør sagde han, at hun ikke kunde komme sig, og at Dok-

---

[1]) De virkelige Navne er ligesom paa et foregaaende Sted udslettede, af Hensyn, som blive klare i det Følgende. Hvad Alle i en Egn vide, kan vel fortælles uden Indiskretion — antager jeg —; men udenfor Egnen skulle Navnene i visse Tilfælde ikke gaae.

torens Besøg derfor var overflødigt; men endelig gav han efter og sad saa i hele Timer, indtil Doktoren kom, med Albuerne paa Knæerne og Hovedet i sine Hænder. Da Doktoren sagde, at hun kunde komme sig, blev han glad og næsten kjærlig, men lod hende dog senere hele Tiden under Sygdommen høre, hvad hun kostede. — Datteren kom, en af de nydeligste Piger, jeg nogensinde har set i Almuen; vever og frisk og saa frejdig, som om hun havde været meget ude i godt Selskab. Der er en lille Skjævhed ved Øjnene, som ikke er Skelen og som langtfra at skjæmme giver Fysiognomiet noget Rart og Pikant, Noget, som selv den bedste og klogeste Kvinde ikke kan forstaa eller ikke vil forstaa, men som kan vendes til det Bedste. Derfor bad jeg om, at hun maatte komme til at tjene i et rigtig godt Hus, som jeg anviste. Mine Ord ere værre, end jeg tænkte. Jeg mener: Dette Barns Smil og Blik antyde en erotisk Begavelse, der ikke bør falde i Hænderne paa den Første, den Bedste. Hun kan faa Alt af Faderen, undtagen Penge. For at tjene til sin Konfirmationskjole løber hun om og luger og gaar ogsaa op til Børglum Kloster for at hjælpe ved Rapshøsten.

— Jeg sagde Farvel til Haven med „Filosofgangen“ og Ribsbuskene bag Diget, med det ensomme Valdnøddetræ, der „har forvildet sig til Vrensted“, det mærkelig smukke Grønsvær med Rosenbuske i Læ øst for Huset ved de to Pære- og Kirsebærtræer i Espalier. Har nu pakket sammen og skal sige Farvel ogsaa til Menneskene. Ogsaa her er et Blokhus, men af en anden Art.

— Den Mand, som kjørte mig til Klostret, var ham, der havde været gift med den smukke Pige. Iblandt Bønderne anses han for „en dannet Mand“, og han har da ogsaa set Noget af Verden, været med i Krigen 1848, tjent i Thy, paa Sjælland og Møen. Ret beset er han en kjøn Mand eller har idetmindste stundom i Blikket og Smilet noget Opvakt, Skalkagtigt, ret af den Slags, som en Pige med Følelse kunde vindes af. Jeg vilde bringe ham til at tale om hende, men gik saa lang en Omvej, at vi nær vare komne til Klostret først. Fra Møens Klint og Sjællands Skove bragte jeg ham lykkelig over Fyen til Vrensted og trak saa Kredsen sammen om Svigerfaderens

Gaard. Saa mærkede han vist, hvor jeg vilde hen; men han brød ikke igjennem, gjorde blot Front. — „Det er nok en velstaaende Mand?" sagde jeg. — „Ja." — „Han er nok ogsaa en driftig Mand." — „Ja." — „Er han en god Mand?" — „Ja—a; villig til at kjøre." — „Er han god imod Datteren, som nu er hjemme?" — "Ja."

Min Strategi havde ikke ført til Noget; jeg maatte dog gaa lige paa og sagde: „De var nok gift med hans ældste Datter." — „Ja." — „Det skal have været en rar og smuk Pige." — „Ja, det var en dejlig Pige; men a fik itte Noget ud af ham." — „Men De fik Pigen, og det var dog det Vigtigste." — „Ja."

Jeg lyttede, om han ikke skulde tilføje et lille Ord om Kampen, det havde kostet. Nej; men hvad Krav havde jeg ogsaa paa en saadan Fortrolighed? Saa spurgte jeg: „Hvorlænge er det, siden hun er død?" — „Ni Aar." — „Har De været Enkemand saa længe!" — „Nej, for jeg giftede mig igjen to Aar efter."

Sic transit gloria mundi[1]), saadan gaar Romanen over i Virkeligheden.

Netop som dette var afsluttet, aabnede sig det Nye for mig.

IV.

BØRGLUM KLOSTER.

I Afstand ses Børglum Kloster paa den høje, brede, tilsyneladende nøgne Banke at ligge beherskende over Egnen vidt og bredt, som det anstaar en gammel Kongsgaard, Ridder- og Røverborg — thi den har noget nær ogsaa spillet sidstnævnte Rolle —; men altsom man nærmer sig og bemærker, hvor frugtbar Banken er, hvor rigt Sæden staar der eller ligger paa Skaaren, erkjender man, at den ogsaa blev skjønsomt valgt af Munkene, der som bekjendt nok vilde have en Ørnerede, men med bløde Dun i. Dette Sted, der nu ligger „i en Afkrog", var engang Centralpunkt, Stiftets gejstlige Regeringssæde og undertiden

[1]) Saaledes forgaaer Verdens Herlighed.

af Betydning for hele Rigets Politik. Forslagne Hoveder, myndige Prælater, baade velsindede og ryggesløse gejstlige Herrer have gaaet omkring her i den hvide Kutte[1]) mellem harniskklædte jydske Riddere og snu jydske Adelsmænd, og havde Christian d. 4de ikke brugt Kloster- og Borgarkiver til Fyrværkeri, saa skulde vel bl. a. ogsaa dette Sted vise sig livligt med Fortidsbilleder. Nu maa Enhver, der kommer, selv bringe Historien med. Men Murene, imellem hvilke man færdedes, staa endnu, og Bygningerne have, tiltrods for alle Omskiftelser, bevaret noget Storslaaet og en skjøn Simpelhed. Richardts Tegning i „De danske Herregaarde“ vækker rigtignok ikke en stor Forestilling; men den ligner heller ikke, eller formedelst Standpunktet, Kunstneren har troet at skulle vælge, er det Karakteristiske ikke grebet. Man maa fra den meget store Forgaard — en Firkant dannet af Lader, Stalde o. s. v. — komme igjennem den høje Port ind i selve Kloster- eller Borggaarden, en firkantet Plads, omtrent 60 Alen lang og bred, med Lindetræer mod Nord og Vest og med Kirken. Denne udgjør Halvdelen af den nordre Fløj og naar desuden betydelig, næsten med sin halve Længde, udenfor Klostergaarden mod Øst. Den er noget over 132 Fod lang. Denne Gaard med de faste, høje Bygninger, med dens Lys og Skygge, med Lindetræerne og med det Højtidelige, som den hvide Kirke tilføjer, er det Karakteristiske ved dette Sted.

Kirken fik jeg for idag kun set flygtig; men jeg er bleven orienteret i Huset. I det sydvestlige Hjørne af Hovedbygningen, paa 1ste Sal, er den store Kongesal. Her befandt sig rimeligvis Kong Knud den Hellige, da Bønderne, førte af Thord Skore fra Vrensted og Tholar Verpil, droge imod ham fra Thingstedet Hjørring. Paa de sidste Ejeres, Justitsraad og Fru Hillerups, Tid var her Kornloft. Nu er Salen gjort istand med en vis Pragt, og en Kunstner fra Kjøbenhavn har paa Væggene malet de oldenborgske Konger, fra Christian den 1ste til Frede-

---

[1]) Præmonstratenserne, hvortil Munkene paa Børglum hørte, vare en Gren af Augustinermunkene. Navnet kommer af pré montré, pratum monstratum, den af Himlen paaviste Eng ved Coucy, hvor St. Norbert saa hvide Skikkelser, og hvor han byggede det første Kloster af den nye Orden.

rik den 5te, i Legemsstørrelse. En lang Korridor, der endnu hedder Munkegangen, med Nicher, hvori Helgenstatuer vel forhen stode, fører herfra til Refektoriet. Dette er nu afdelt til Gjæsteværelser, Sovekamre m. M. Heroppe, i Nordvest, har jeg mit Logi, i det samme Værelse, hvor for en Tidlang siden en protestantisk Bisp ikke kunde faa Ro at sove, fordi et Par Munke kom og sad ved hans Seng og saa paa ham. Mig lade de sagtens i Fred; jeg faar ingen Løn anvist paa deres Gods.

Der er en anden Spøgelsehistorie henhørende til Stedet, hvilken jeg hørte af gamle Gaardmand Christen Nielsen paa Kjættrup Mark. En af Børglum Klosters forrige Ejere, Fredrik Kjær, var efter sin Død slem med at gaa igjen, og Præsten Ufødt manede ham derfor efter haard Kamp ned i Lunerne (af Sandflugt udtørrede Indsøer); men Præsten maatte, da han ikke selv var ganske skyldfri, tilstaa Fredrik Kjær at gaa fri en Nat hvert Aar. Ên saadan Nat kom en Rejsende ligesom nu jeg til Børglum Kloster, og idet han var ved at gaa tilsengs, indfandt Fredrik Kjær sig. Da den Rejsende ikke strax vilde blive bange, pustede Fredrik Kjær sig skrækkelig op, saa at han naaede helt op til Loftet; men det foranledigede kun den Rejsende til at fremtage et Vridtbor, bore et Hul i Væggen og sige: Du kror Dig nu saa meget med Din Storhed; men kan Du gjøre den Kunst at krybe ind i det Hul? — Det kan jeg magelig! raabte Fredrik Kjær og krøb derind, hvorpaa den Rejsende lukkede for Hullet, og nu sidder Fredrik Kjær maaske og kukkelurer lige tæt ved mig. — Ved at se efter i Listen over Klostrets Ejere finder jeg en Fredrik Kjær, der kjøbte det 1716 og døde 1742. „Han blev adlet 1722 og udnævnt til Cancelliraad 1727; men samme Aar blev hans Adelskab og Vaaben kasseret for en af ham begaaet svær Forseelses Skyld; 1735 fik han imidlertid sit Adelskab igjen og et andet Vaaben og blev Justitsraad“ (Trap). Som Adelsmand hed han Kjærskjold. Almuen har, som det lader, ikke villet anerkjende dette Adelskab, men lader ham for hans Skjæbneomvexlings og formodenlig ogsaa for andre Tings Skyld gaa igjen under sit borgerlige Navn. Hans officielle Begravelse er ovre i Kirken.

Tirsdagen den 25de Juli. — For nogle Aar siden tilbød Hr. Rottbøll sine Fæstere Selvejendom. To Gaarde laa tæt under Banken mod Sydvest, begge kaldede Mariegaard (udtales Marigaard). Den fattige Peer Marigaard kjøbte, gjorde Gjæld, flyttede sin Gaard et Stykke bort ud imellem sine Marker; den formuende Else Marigaard — Manden nævnes aldrig — vægrede sig ved at kjøbe, fordi hun haabede paa en Tvangslov. Hun kunde dengang have faaet Gaarden for 5000 Rdl.; dens Værdi steg og er nu over 7000 (Godsforvalteren siger endog 8000). Hun saa Peer arbejde sig frem og hans nye Gaard hæve sig, og hendes Fejltagelse gik hende dybt til Hjerte. At betale for sin Gaard næsten som Kong Tarquinius for de sibyllinske Bøger kunde hun ikke bekvemme sig til, uagtet hun stod Fare for, at jo længere hun paany betænkte sig, desto mere vilde den stige. Hun er nu bleven meget syg — hun er over 70 — og da Fruen gik ned for at besøge hende, bad jeg om Lov til at gaa med.

Udenfor har Gaarden Fæste-Fysiognomiet; men den første Stue, vi kom ind i, havde strax en egen Karakter; den var, skjønt gammel, saa ren som pustet, og der sad tre Piger, den ene meget kjøn, Sønnens tilkommende Brud, og kartede i dybeste Stilhed. Elses Stue var indenfor, og de sad tæt op til Døren, for at hun kunde høre Arbejdet. De sagde, at hun var meget svag, men gav ikke op endnu; „hun troede, at Mælkefadet ikke kunde blive sat ordenlig paa Bordet, uden hun selv gjorde det.“ Inde hos hende var, trods den varme Sommerdag og Solskinnet, der faldt tungt ind paa Gulvet, lagt i Kakkelovnen. Den gamle, blege Kone, hvis Hænder rystede, og hvis Læber vare blaa, sad ene, i en højrygget Stol, i sort, tætsluttende Vadmels Kjole, lig en Rejsedragt. Hun syntes mig spinkel, med et ret fint Ansigt, men med et paafaldende Udtryk af Fasthed, Sejghed, Tænksomhed i de graablaa Øjne, hvorvel Sygdommen nu tydelig nok havde mattet dem. Hun talte om sin Død som nærforestaaende, men fast, uden Sentimentalitet. „Jeg har ingen verdslige Sorger mere,“ sagde hun i saa overbevisende Tone, at jeg troede det; „jeg tænker kun paa, om Vorherre vil tilgive mig mine Synder, og jeg er rede til at gaa,

naar det er ham behageligt at kalde mig. Men det gjør mig dog ondt, at saa bliver han jen tilbage." Han, det var Manden, der har været som Kone paa Gaarden, mens hun var Mand. — Saa talte hun om Egnens Folk, spurgte til Forpagterens syge Barn, og da vi fandt, at hun blev altfor træt og næsten ikke kunde tale tydelig, vilde vi gaa. Men saa fik hun pludselig ny Kraft og kom frem med, hvad trods hendes Befrielse fra Verdsligheden er hendes kjære, stadige Tanke: Gaarden — om Fruen ikke vilde spørge Herren, hvad han nu (ↄ: siden hendes nære Død kunde tale for en Nedsættelse) vilde have for den. Fruen, der vel ikke anser dette som henhørende til sit Departement, unddrog sig og spurgte, hvorledes Else nu plejer sig. Uagtet hun er formuende eller endog rig, vil hun ikke have Læge hentet, vedbliver at spise Husets sædvanlige Kost og afviste Tanken om at lade kjøbe lidt extra godt Øl. Gaarden, Gaarden! Det er tydeligt, hun kan ikke dø i Fred, uden hun faar den til Selvejendom; men hvorledes skal hun kunne afse et yderligere Tilskud af Penge, som hun saa vedholdende og anstrengt har sparet sammen? — Hun vedbliver at staa for mig, som om hun med sin egen, stærke Villie havde prentet sig i mit Sind: De sikre, forskende Øjne, Fingrene, der legede som med Liglagenet, den hele sejge Personlighed, rastløs, agtpaagivende, rejseklædt, ordnende Husets Ting som til Gjenkomsten.

Derfra til Peer Marigaard og saa undervejs hans Markers Frodighed og hans lille Have i Læ bag et Dige. Gaarden er ny, Stuehuset grundmuret; der er en udmærket, kjølig Mælkestue (han har tvunget sin Kone til at gaa ind paa de nye Ideer og lære Mejeri); i Stalden er der 4 Heste, 3 Føl, 11 Køer, 5 Kalve, Alt i prægtig Orden, og han taler derom paa en Maade, der vidner om Villie og System. Han er høj og stærkt bygget, med en svær Pande og fladtrykt Næse, der giver ham en Lighed med Michel Angelo; selv mens han fik sin Middagsmad, kunde man mærke den utrættelige Arbejdssomhed paa ham: ret en Mand, der gaar et Ærinde for sig selv og sin Slægt. Storstuen var endnu ikke fuld af Kister, som paa andre Gaarde; thi de have kun været her sex Aar. Men

til den toaarige Datter var dog allerede anskaffet Bolster og syet uldent Tøj for flere Aar. Det forklarede man saaledes: mens Barnet er lille, maa man sørge for det Nødvendige til hende som Pige; naar hun bliver ældre, skal der sørges for Stads. En rødmusset Dreng paa 4 à 5 Aar, Sundheden selv, laa i et renligt, luftigt Kammer og sov. Hans ældre Brødre, 8 og 9 Aar gamle, vare ude i Marken at arbejde.

Da vi gik derfra, kom den første Havgus, jeg har mødt i Jylland, en trods Solskin og stille Vejr fra Havet optrækkende Taage. Allerede foran den gaar et isnende, koldt Pust. Vi naaede næsten flygtende tilbage til Klostret. Det begribes, at man aldrig kjører ud i disse Egne uden Pels og Vintertøj.

Efterat have vænnet mig lidt til den nye Temperatur gik jeg ud for at opsøge — — fra Vrensted. Det er en høj, blond Mand, med et dumt, hængende Underansigt, Karikatur af Fredrik d. 6te, men med Øjne, der ere desto snuere. Naar han ikke ser op, maa han kunne narre hele Verden til at tro ham dum. Jeg hilste ham hjemmefra, og da vi havde smaasnakket lidt, sagde jeg, at han dog burde holde sin kjønne, lille Datter i Hævd og ikke lade hende gaa til Rapsen, men selv give hende Konfirmationskjole. Han vilde nu hellere tale om andre Ting, og det lykkedes ham ogsaa, idet han pludselig sagde: „Hun har to voxne Sønner." — „Hvem?" raabte jeg; „jeg taler om Deres Datter!" — „Nej, min Kone." — „Hvorfor siger De, at h u n har dem?" — Han gav mig Forklaringen i Ord, der skulde være fine eller dannede, og som bragte den anden Mand, der stod hos og arbejdede med urokkelig alvorligt Ansigt, til at sende mig et Blik, det skalkagtigste, jeg i mit Liv har mødt, tror jeg forvist, endskjønt jeg nu har set adskillige Vendelboblik. Det besynderlig Alvorlige, Tungsindige og Mørke i dette Ansigt, blandet med den Lystighed, der saa pludselig lyste frem, drog mig til denne Mand, og jeg forsøgte en Samtale, som dog ikke ret vilde gaa. „Er De gift?" spurgte jeg ham. Han svarede med uforandret Stemme Ja, men slog Øjnene ned.

Jeg forespurgte mig om denne Mand, der saa sælsomt

tiltrak mig. Han var med i forrige Krig, viste sig udmærket flink og tapper i tre Slag, deriblandt Isted-Slaget, kom hjem som en Helt, fejret og afholdt, fik et stort Hus i Fæste og giftede sig, men fik Grund til Skinsyge. Som det da kan gaa et stærkt Menneske, der elsker, vendte han sig ikke imod den, der forvoldte ham Smerte, men imod selve Smerten, vilde bedøve den og drak, drak voldsomt. Alt gik tilbage for ham; han bad selv Godsejeren om at tage hans Fæstehus fra ham, blev ogsaa fri for Konen, tog Tjeneste som Arbejder og er nu igjen ædruelig, sund og rolig, et stille, dybt Vand, der har været tilbunds oprørt.

Der er mange Romaner med Krig, store Valpladse, Kjærlighed, Lykke, Skinsyge, Fortvivlelse, netop som denne Mands Liv; men en saadan Romans Forfatter tror det i Reglen nødvendigt at lade den ende med et Knald eller et langt Suk, og næppe vilde nogen Digter kunne frembringe en Slutning, der lignede denne og tillige virkede saa sympatetisk, som Virkeligheden, Personligheden, her gjør.

Henad Aften gik jeg en Spadseretur med Hr. R. ned paa Sletten mod Nordvest og saa paa Havgusen. Den ligner, idetmindste i sin Sommerskikkelse, ikke ganske sin engelske Slægtning, der fra Nordsøen og over Essex's Marskland drager op langs Themsen og lægger sig over London, tung, beklemmende, gulbrun (i hvilken Farve Kulstøvet rigtignok har sin Del). Denne Taage er lettere, men formedelst Havets større Nærhed ogsaa koldere, farligere for Vegetationen og Helbreden. Den var saa fin, at den bestandig syntes os ikke at være, hvor netop vi gik; men i Afstand stode spidse, sorte Telte paa en hvidgraa Slette — Bøndernes Tage, der rakte op over Taagen — og da vi kom tilbage, laa Klostret som et mægtigt, sort Luftslot svævende paa en hvid Sky.

Onsdagen den 26de Juli. Dette har været en rigtig Herregaards-Dag. Først paa Jagt med Herremanden. Enhver Lægmand i St. Huberts Menighed bliver stolt af det, naar han kan skyde et Par Fugle; men jeg havde en sær Kollision. En Hjejle sad paa en Tue paa Lyngheden

og skreg i hin bløde Tone, som jeg første Gang hørte med Borregaard. Jeg gik imod den, og jeg tror, den ellers saa sky Fugl følte paa hemmelighedsfuld Maade min Sympati og blev siddende. Men foruden Sympati for den Blicherske Fugl var der Jagtlyst i mig, og da jeg var den paa 15 Alen nær og den stadig sad og saa paa mig, skjød jeg den. Men det forekom mig som et Forræderi, og jeg kunde længe ikke komme i godt Lune igjen. Saa kom vi ned i Moserne, og naar Hundene „staa“ for en skjult Bekkasin, og man venter at se den, og den endelig, pludselig, farer susende op, saa skyder man, om man saa tror paa Sjælevandring.

Efter Bordet med de unge Damer nede hos Godsforvalter Petersen syd for Banken, bragte Indbydelse til ham og hans Kone om at deltage i Lønstrup-Turen imorgen, og spiste hans bedste Ribs og Solbær.

Senere herhjemme har jeg havt en Samtale med Damerne om en Literatur, jeg gjerne vilde gjøre Bekjendtskab med. Bjørnstjerne Bjørnson har i „En glad Gut“ digtet højst fortræffelige Breve mellem Øivind og Marit, og jeg kunde nu ønske, for en Sammenlignings Skyld, at have nogle Karle- og Pigebreve fra Virkeligheden. Men de ere naturligvis vanskelige at faa fat i. De ere tilstede ligesaa vist som Markblomster; men hvor blive de af? De forgaa ligesom hine og findes kun en sjælden Gang visnede i Dødsboer. Pigebrevene vilde maaske være de interessanteste; men dels indses ikke, hvorledes man skulde faa Karlene til at udlevere dem, dels ere de kun sjelden skrevne af vedkommende Pige selv. Hun henvender sig som oftest til Jomfruen eller til en anden, skrivefærdig Pige, idet hun instinktmæssig ved, at det ikke kommer saa meget an paa, hvad der staar i Brevet, som paa det blotte Faktum, at Karlen faar Brev fra hende. Med Karlen er det en anden Sag; skal hans Kjærlighed du Noget, maa der være Individualitet deri.

[Jeg fik dog nogle laant (ikke Pigebreve) og afskrev dem. Et er fiffigt og velskrevet og kan ved Lejlighed gjøre Tjeneste som digtet; et andet, mere trohjertet, men mindre velskrevet, lyder saa:

D. 17de Aug. 1864.

Kjære ællende Ven

Da jeg idag begiver Mi til Pennen for at lade dig vide, at din Fader har Været hær Paa Sygehuus fordi at hans Ben gik i Støkker. Men Doktoren har sat det op igen og din Søster Var Med ham her Nede og han Var her i to Dage saa reste han jem igjen og han fik si et Nyt Ben og det koster 3 Rigsdaler og jeg Vil lade Dig vide at det ær det samme Med Mi og jeg kommer Mid ikke Noget og det ær en lang Tid for Mid at likke hær i disse lange Sommer Dage Nu Vil jeg bede Dig Kjære Søde Væn at Du ikke finder Dig Nogen Kjæreste føren jeg Kommer til at tale med Dig det Skulde Være mit Største ønske Nu Vil jeg lade dig Vide Kjære Søde Væn at Nor Du Vil Være Kjæreste Med Mid Saa Skal Du forlade Jens Muus Nu beder jeg Dig at Du skriver Snardt igjen og lade Mi Vide hvad Du Synes om det og jeg fik ingen Svar Paa det første Brev at jeg skrev til Dig Nu ender jeg min Skrivelse her Med være Du hilset paa det Vænligste hils alle dem jeg Kjænter og især Maren

Jørgen Christen Christensen.

Af et senere Brev ses, at hun har lovet at forlade Jens Muus.]

Torsdagen d. 27de Juli. Lønstrup er berømt over hele Vendsyssel som det smukkeste og tillige skjulteste Sted paa Vestkysten, og der er et Sagn om, at det endog under den svenske Oversvømmelse 1644 holdt sig i Løn, rigtignok derved, at en Bonde, der skulde vise Svenskerne Vej, førte dem ud gjennem Klitten, hvor de omkom. Hvad enten Sagnet er sandt eller ej, betegner det noksom, at her i Egnen, fra Rubjerg nordpaa, er en storartet Naturomgivelse. Den ligner hverken Blokhus med sine lave, blidtformede Klitter eller den enestaaende Kalkklippe Bolbjerg. Uden at man mærker det, naar man indefra kommer nær til Rubjerg eller Robert Knude, er Landet blevet højt og skyder brat ned mod Havet. Udenfor ligger intet Klitværn, Havet slaar ved Højvande imod

Lerbanken, og Rubjerg Kirke, som ligger tæt indenfor Skrænten mellem Sand, der er føget op og bærer Klitvæxter, antyder, at en Del af dens Menighed fordum boede vesterpaa, hvor nu Havet gaar. Det er ægte dansk der: bredskuldret og stærkt, ikke med Klippe, men med Lerjord, staar Landet imod Fjenden; men han graver Nat og Dag, mens det vaager, og mens det sover.

Hvis et svensk Rytterregiment i Mulm eller Taage red ud her etsteds, mellem Rubjerg og Lønstrup, maatte det visselig omkomme; alle Jordens Armeer kunde faa Plads her til at springe ned og blive begravne. Men man maatte bære sig utrolig dumt ad dermed. Sagnet lyder troligere i sin norske Form: En Karl skulde om Natten vise Svenskerne Vej ad en smal Klippesti. De red med Fakler, og han foran. Da de kom til et Sted, hvor Stien pludselig bøjede af tilvenstre, medens en Afgrund var ligefor, kastede Karlen sin Fakkel frem foran sig, og Svenskerne fulgte efter, hver Mand lysende sin Eftermand til Døden.

Efter et Forsøg, hvorved en af os nær var kommen ned som en Svensker, men uden Fakkel, fandt vi en Slags Vej til Stranden. Den lignede en udtørret Bjergstrøms Leje, og i en vaad Aarstid springer vel ogsaa en Bæk her ned af til Havet. Stranden er smal, sine Steder saa smal, at vi kun havde faa Tommer tørt Sand at gaa paa mellem Havet og den stejle, ludende Brink. Bliver man paa Vandringen imellem Rubjerg og Lønstrup overfaldet af Blæst eller Storm, der rejser Havet, saa er der ingen Redning; thi hele den ca. 100 Fod høje Lermasse tilhøjre (øst) hæver sig næsten uden Afbrydelse som en lodret Mur. Endel af Leret er blaat, hvisaarsag vel en Masse, der træder lidt frem som et Forbjerg, hedder Blaanæse. Det er en Valplads, man gaar over; Indtrykket er storartet, men tillige irriterende eller bedrøvende; thi kun den ene Part slaar, graver sig ind, skyller bort, den anden stønner og falder, kan hverken vige eller værge sig. Den ædle Jords Inderste ses sønderrevet; Leret, der kunde ernære saa mange Mennesker, staar taarnhøjt, men usikkert og tumlende; oppe ved Toppen hænge hist og her flade Masser af Grønsvær skraanende, sammensunkne.

Men tilvenstre ler Havet, sommerglad, bugtende sig som en Slange. Man behøver blot at se sig omkring for at besvare sig selv det Spørgsmaal, om nogen Magt, som Mennesker raade over, kunde yde Kysten Bistand imod det, naar det bliver vildt; Tømmer og Sten vilde paa en saadan Strækning og en saadan Grund forslaa netop ligesaa meget som Knappenaale. Den eneste Trøst er, at Strøm og Bølgeslag ikke altid beholde samme Retning, og at, hvad Havet tager af Rubjerg-Lønstrups Ler, giver det Skallerup som Sand. Lidt ude i Vandet har Havet noget Legetøj liggende: nogle adspredte Klippestykker, som det engang har ført med, formodenlig fra Skotland. En af disse Sten ligger helt inde i Havstokken og har en underlig Lighed med et Menneske: en Kæmpe, der er sunken ned i Sandet, saa at kun Ryg og Skuldre stikke op og endnu bære Præg af Anstrængelse. Hovedet er borte; men, hvad der forøger Besynderligheden, er, at en Sten, der ligner Overdelen af et Hoved, ligger ved Siden af; der er endogsaa Furer deri, fyldte med fin Tang saaledes, at man tror at se vaadt Haar. Sjelden taler et Sagn saa levende ud af en Sten; men om der er et, ved jeg ikke. Paa Stedet var Ingen at spørge, og i Lønstrup traf jeg Ingen, der kunde svare netop paa det Spørgsmaal.

Med Et, efter en lille Times Vandring, aabner Lervæggen sig, og man ser en hvid, skraanende Sandflade, hvor nogle Baade ligge optrukne. En tung Hulvej fører derfra ind til endel Huse, en By med 4 à 500 Indvaanere, mellem grønne, bølgende Høje, Lønstrup. Unægtelig er her smukkere end i Blokhus; istedenfor Oasen mellem Klit er her et romantisk lille Bjerglandskab; man behøvede kun et Forstørrelsesglas, saa vilde det være en Alpedal mellem Frutigen og Thun, og Skuffelsen kunde blive saa meget fuldstændigere, som man etsteds, nærved Redningsstationen, ser i Sydvest Toppen af den høje Klint, nedenfor hvilken vi nys gik, og som i Solskin tindrer hvidt som et Snebjerg. Men særeget dansk eller lønstrupsk er de anselige, grønne Højes fuldendt smukke, runde Form og bløde Afhang, især etsteds ved Bækken, der slynger sig imellem dem. Samme Bæk løber oppe i Byen forbi Kjøbmand Segelkes smukke, store Have — thi her, saa faa

Skridt fra Vesterhavet, er i Læ af Højene en forholdsvis rig Vegetation. Udenfor Kjøbmandsgaarden laa to svære Master af et engelsk Skib, og indenfor var der bl. A. persisk Sherbet og fransk Druebrændevin, uforfalsket indbragt ved en Stranding. Dette er Medaillens Avers: istedenfor Lerjorden, som det river bort, sender Vesterhavet Prøver af alle Nødvendigheds- og Luxusgjenstande mellem Paris, London og Petersborg ind til denne Kyst. At man imidlertid ikke ernærer sig blot af Vrag, men ligesom sydpaa udskiber Kornvarer o. s. v., derom vidnede et stort, velfyldt Magasin tæt indenfor Stranden, det første Hus, vi saa, da vi kom op fra Havet gjennem Hulvejen — ligesom symbolsk Mindelse om, at hvor der gaar Hul paa dette Land, vælder der Korn ud.

Udenfor Gjæstgivergaarden staar en Skrædersvend, i sort Frakke, rødt Halstørklæde, Flipper, vel friseret, med Moustacher, den ene Haand i Brystet, den anden paa Hoften — Gallionsfigur.

Vi kjørte derfra mod Sydost og kom Kl. 6½ til Vennebjerg, den store, dominerende Banke, af hvis Navn nogle Forfattere, besynderlig nok, ville udlede Navnet Vendsyssel. Der er en Grund, hvorfor det kunde eller burde være saa: de to store Tidsaldere, der have kæmpet om Landet, og hvis indre Kræfter kæmpe endnu, Hedningedom og Kristendom, ere begge repræsenterede paa Toppen, i Kæmpehøj og Kirke. Det er vanskeligt at sige, hvilken af dem der er den egenlige Herre deroppe; thi Jættestuen ligger paa højst Grund og har gjort sig til Del af selve Banken, synes at være dens naturlige Top, medens Kirken med Mur og Taarn løfter sig fra lavere Grund og ser ud over Hindringen. Udsigten er maaske nok saa storartet som fra Tise. Her kunde vi ret se, hvorledes Agerland naar helt ud til Brinken ved Havet mellem Lønstrup og Rubjerg og er det øverste Lag paa de Masser, som Havet sluger. Vidt omkring, Bakker og Dale. Mod Nord rullede en Taagemasse sig sammen som en Bjergdekoration, tunge Skyer gik hist og her, medens Solens Lys faldt matgyldent mod Øst paa de bølgende Høje og Engene nær og fjernt. I den særegne Lysvirkning dannede dybt nede i Sydost de adspredte Gaarde,

Græsgangene, de talrige Heste og Kvæghjorder et afsluttet, af Skygge indfattet, højst karakteristisk Billede, der vel kunde minde om Raabet, hvormed Bønderne forfulgte Knud den Hellige: „Nu lønner jeg Dig Koen, Kong Knud! Nu lønner jeg Dig Oxen! Nu lønner jeg Dig Hesten!“

En dejlig, tolv Timers Dag sluttede med Regn, lige som vi kom under Tag.

Fredagen den 28de Juli. — Tæt Nordvest for Klostret ligger paa Banken en Høj, hvor der staar en Flagstang. Herfra giver Forpagteren ved et Flag tilkjende for Egnen nedenfor, naar han behøver Arbejdere til Rapshøst o. s. v. Fra samme Sted gave vel Munkene i det 12te—16de Aarhundrede Tegn til deres Vasaller, og Adelsmændene i det 16de—18de Aarhundrede Tegn til deres Trælle. Nu er Tegnet en Indbydelse, og de Indbudne kunne sige med en Omsætning af den spanske Justizas Ord: Vi, som hver Enkelt ere fattigere end Du, men tilsammen langt valgmægtigere end Du —. Det faldt mig ind, da jeg i Stormen stod deroppe, hvad den Høj dog alt har set ned paa, og den Tanke kom med fornyet Magt: om det kunde times mig at skrive Vendsyssels Historie.

Hvor vanskeligt det er, vide kun de, der have søgt efter Materialier; men Følgende haves foreløbig, enkelte Punkter i Tomheden.

Først Sagntiden, da Kvinderne hilste Odin, og da Vendiler og Langbarder vise sig paa Historiens Tærskel. Omtrent paa samme Tid, som Genserik indtog Rom, besejrede Vendelboerne, anførte af Kong Frodes Jarler, Vøtter og Faste, den svenske Vikingekonge Ottar, og i det 7de eller 8de Aarhundrede skal Vendsyssel have haft en Konge ved Navn Sigtryg, hvis Sønnesøn, Erik, blev Konge i en Del af Norge.

I det 9de og 10de Aarhundrede foregaa de store Begivenheder, at Gorm samler Riget, at Thyra bygger Dannevirke, og at den tydske Kejser Otto den 2den paa sit Hærtog op i Landet (975?) standses af Limfjorden og, som Historien eller Sagnet tilføjer, kaster sit Spyd ud i Vandet paa det Sted, der efter ham kaldes Ottesund. Men medens Vendelboerne veltilfreds fortalte hinanden

dette som Tegn paa den tydske Herres Vrede over, at Vandet hindrede ham fra at komme til dem, og at de boede som i en Fæstning, laa der en anden Betydning i det Skete. Det betyder, at nu vender Spydsodden ikke længer mod Syd; Nordens spredte og vilde Erobringer ad den Vej er tilende; dernede er ikke blot stort, adsplittet Land blevet samlet, men en stor Organisme, det romerske Kejserdømme under tydsk Nation, blevet skabt af en ny Kultur. Man maa under den uundgaaelige Indflydelse derfra søge at værge sit Eget, som man bedst kan. Og ved dette „Eget", denne Ejendom, forstaaes ikke blot Land, Besiddelse; men i sin primitive Storhed gjælder Sagen ydermere om, hvorledes den frie Personlighed skal hævde sig overfor Kristendommen, der giver en ny Art Frihed gjennem Ydmygelse, men hvis Kirke nødig vil tillade, at man efter at have knælet rejser sig igjen.

11te Aarhundrede. Angrebet sydfra i dets krigerske Skikkelse synes at forsvinde, medens Kejsermagten er beskjæftiget med Rivaler, med Italien og med Polakkerne, og imidlertid udføre Svend Tveskjæg og Knud d. Store Foretagendet mod England. I Vendsyssel er der under Knud d. Store en Jarl ved Navn Vendilskage (Vendelbo), og om ham haves en Saga. I dens 1ste Kap. findes en Karakteristik af Beboerne heroppe: „Folket var endnu ikke gode Kristne. Klerkerne vare lidet vennesæle og manglede Penge; thi de fleste Folk tyktes, at Skrifte og Offer vare temmelig tunge at bære uden anden Erstatning end Forjættelser om et andet Livs Salighed, hvilke forekom Mange tvivlsomme. Formedelst denne og andre Ubekvemmeligheder kunde Gejstligheden ikke samle Midler og ikke opbygge Kirker" osv.

Henad Aarhundredets Slutning førte dette til, at det glemte Spyd rørte sig. Man havde faaet en Konge, der stærkt og ivrig repræsenterede Ideerne sydfra, det vælske Væsen, Gejstlighedens Overherredømme; imod ham rejste Vendelboerne sig. Knud d. Hellige staar som en ægte middelalderlig Konge: grum og from; jevn Høvding og tillige Hersker af Guds Naade; melankolsk begjærlig efter Salighed og frejdig begjærlig efter Magt og Besiddelse; dybt og dog ukorrekt greben af en historisk

Følelse, nemlig den, at England hørte Norden til, men som Provins, hvorfor han vilde forny Erobringen. Tiden havde allerede skiftet og var imod ham; Folket havde ikke tilstrækkelig Lyst til at angribe Normannerne og forsøge en Erobring, der, hvis den var lykket, vilde gjort Moderlandet til Annex, Stammen til Gren; den mægtige Flaade, han havde samlet i Limfjorden, skiltes ad af en tilsyneladende højst ubetydelig, ærgerlig Grund, og fra de stolte Planer til Englands Erobring gik Kongen pludselig over til en anden, som det synes ligesaa dyrebar Plan, at benytte Bøndernes Forseelse til at paalægge dem Tiende, lægge dem under Kirken med en Skat, der gik i Arv. Den Hurtighed, hvormed den stolte Konge, nys 1000 Krigsskibes Herre, faldt, er forbavsende. Fra Thingstedet i Hjørring kom en Stormvind, der hvirvlede ham her fra Klostret eller dengang Kongsgaarden, afsted gjennem Landet, og den tapre, krigerske Mand havde pludselig tabt al Lyst til Selvforsvar, vilde ikkun bede til Gud og dø som Martyr. Det hurtige, uimodstaaelige Held, som Vendelboernes Rejsning dengang havde, var overordenlig produktivt, svangert med kommende Tiders Kamp; thi upaatvivlelig bevarede de en til Overmod grænsende Følelse af deres Betydning; naar Vendelboerne bleve vrede, skulde Kongerne tage sig ivare, og Sankt Knud kunde desaarsag fra sin Himmel se, hvor meget Blod de maatte tabe, før de mistede Selvtilliden frembragt ved hans Fald.

Før denne Begivenhed, henad Midten af Aarhundredet, i Perioden, da Svend Estridsen og Harald Haardraade stredes og Sidstnævnte indespærredes i Limfjorden, men trak sine Skibe ud over Landtangen ved Agger, var en Islænder ved Navn Krake Ref kommen til Svend Estridsen, havde af ham til Gjengjæld for gode Gaver faaet Land i Vendsyssel, og fra denne islandsk-vendelboske Familie regnes Erkebiskop Absalon at nedstamme.

12te Aarhundrede. Syden mærker sit stille Sejrsfremskridt i Gemytterne med, at Munkene drage (1128) ind paa Knud d. Helliges Kongsgaard og gjøre den til et Kloster; men det er den samme Sejr, som i Danmarks almindelige Historie viser os Erkebiskop Absalon, Saxo, Valdemar Sejrs Korstog. En langsom Revolution fore-

gaar i Gemytterne. De gamle Slægter miste deres aristokratiske Fortrin. Forhen vare de fribaarne Bønder Landets Fornemste, ansaas for at staa i Rang over Kongens Mænd. Men disse Kongsmænd, tildels udgaaede af selve Bondestanden, blive talrigere, udmærke sig paa store Tog, blive Korsfarere og Riddere, fremtræde i pragtfuld Rustning og med gyldne Sporer, og Bondens Stjerne blegner ved denne Solglans østen- og sydenfra. End Mere: en Mand af Trælleslægt kan gjennem Kirken faa Herlighed og Herredømme, ja det blotte Faktum, at Trællestanden efterhaanden ophører, skyder en Kile ud mellem den laveste Plads og Bonden, der sidder paa sine Fædres Jord og er stolt deraf og ikke gjør Krigstjeneste uden til Forsvar. Selv den fredelige Mester Lange eller Saxo repræsenterer en Fjende, der hjælper Riddere og Gejstlighed: Pen og Blæk, Intelligensen. Det skal komme til Kamp med denne nye Fjende sydfra, Bonden skal i Aarhundreders Løb slaa mangen intelligent Mand ihjel og blive redet haardt i Trendse derfor, før han lærer, hvor Fjenden egenlig sidder, og hvordan den kan blive hans Ven.

13de Aarhundrede. Den gamle Bersærkernatur bryder isoleret ud imod Gejstligheden. To Vendelboer, Slægtninge, den ene Bisp, den anden Kriger, komme i Strid om Gods. Den ene har Racens hele Griskhed og Snuhed, den anden dens Sejghed og ubændige Kraft i Vreden.

Det var Aar 1260. Børglum Biskop, Oluf Glob, havde studeret i Paris. Jacob Erlandsen havde indviet ham til Bisp imod Pavens Forbud, endskjønt han var berygtet for mange Laster; men dette forhindrede ham ikke fra at holde med Kongen, Christopher d. 1ste, mod Erkebispen og senere igjen være imod Kongen.

Han havde indviklet sin Slægtning, Fru Glob til Vesløsgaard i Han-Herred og til andre store Godser, i Thy, i en vidtløftig Proces, medens hendes Søn, Ridder Jens Glob, var udenlands, ja udvirket, at Paven havde sat hende og al hendes Husstand i Ban, hvorved Bispen fik Lejlighed til at bemægtige sig Godserne. Hun rejste desaarsag til Rom, traf sin Søn i Tyskland, og Begge formaaede derpaa Paven til at ophæve Interdiktet og til at

befale, at hun skulde indsættes i Besiddelse af alt sit Gods. Ved Hjemkomsten søgte Jens Glob Bispen for dette; men han skjød sig under Paven. Ved denne uendelige Rettens Fornægtelse vaagnede den gamle Vendelbo-Natur i Ridder Jens Glob. Han fik at vide, at Bispen holdt Visitats i Hvidbjerg Kirke i Thy og drog efter ham. Han havde sendt Bud til sin Svoger, Hr. Oluf Hase, der boede i Salling, om at være med, og Hr. Oluf var ikke mindre vred end Jens Glob. Da han kom til Ottesund, var Fjorden saa oprørt, at andre Folk vilde vendt om; men Hr. Oluf sporede sin Hest ud i Bølgerne og fulgtes af sine brave Svende. Tolv af dem druknede. Saa red de videre til Stevnet ved Hvidbjerg Kirke. Der kom Jens ud, og Oluf Hase spurgte om Bispen. „Nu er vi forligte," sagde Jens. „Forligt!" raabte Oluf og drog sit Sværd for at støde Jens ned. Men Jens bad ham da gaa ind i Kirken. Der laa Bispen dræbt „med alle hans Svenne og Folk".

Danmarks Historie spillede i denne Periode væsenlig i Jylland, f. Ex. Slaget ved Lohede, 1261, Erik Glippings Drab, 1286; men hvor Landets almindelige Historie optager al Interessen, vil det blive vanskeligt at give Vendelboer en særlig Plads.

Det 14de Aarhundredes Uro og Anarki er repræsenteret paa Børglum Kloster af Biskop Tyge, der med Vold bemægtiger sig Klosteret, gjør det til en Fæstning og lever som en Land- og Strandrøver. Derpaa fremtræder Dronning Margrethes snilde og kloge, beroligende Skikkelse ogsaa her. Hun giver Munkene store Foræringer, bl. A. „en med Ædelstene rigt besat Guldkrone", og lader sig optage i deres Broderskab.

15de Aarhundrede. Kulturen, der ud af Landets Kraft har frembragt de danske Riddere, har efterhaanden gjort dem til en arvelig Adelsstand, der er voxet paa Bondens Bekostning og navnlig i de urolige Tider har tvunget mange Bønder til at søge Beskyttelse ved at blive Vasaller. Ogsaa Gejstligheden har sine Vasaller og gjør fælles Sag med Adelen om at trykke og udbrede sig. Kongemagten har Møje med at være Andet end Adelens og Gejstlighedens Fører og er ofte deres Redskab. Efter mange smaa Sammenstød kommer det i dette Aarhundrede, 1441,

til en Kamp, hvori Fjenderne med fuld Bevidsthed og i stor Mængde staa overfor hinanden. Ideen er imod Bønderne; (se det Foregaaende om Erik af Pommern og Christopher af Bayern); de forstaa og formaa ikke at stille sig saadan, at deres Sag ogsaa bliver Rigets Sag. Det fra Syden indbragte Statsbegreb besejrer dem.

16de Aarhundrede. Naturkraften vil ikke bøjes af et første Slag og belæres ikke af en delvis Erfaring. Den samme Kamp optages, i større Omfang, og dennegang falder Historiens fulde Daglys ind over den. „Grevens Fejde" bryder ud. For Vendsyssels Vedkommende har Børglum Kloster den tvivlsomme Ære at være medvirkende til Udbruddet. Biskop Styge Krumpen regerede dengang Stiftet og førte det katholske og aristokratiske Scepter saa overmodig, at selv Kong Frederik d. 1ste havde advaret ham om ikke at foranledige en Opstand. Saa gav Kongens Død Tegnet, Kjøbenhavn, Malmø og det nordre Jylland stode op, tilsyneladende ikke imod Statsbegrebet, men for borgerlig og religiøs Frihed under en Konge, af hvem Ideen havde slaaet Haanden, og som var bleven en Fane i Lübeckernes Hænder.

Det maa have været et stolt Syn dengang at være Vidne til, hvilken Naturkraft der var i dette Land. Nøjagtigt lader det sig vel ikke angive, hvor mange Mand der rejste sig i Vendsyssel; men i Slaget ved Svenstrup angives Bøndernes Tal til 6000, og alle vare dog næppe med paa det hurtige Udfald fra Aalborg. Mindst 1000 tør vel regnes som Herrer, ɔ: Husbonder, Selvejere, kraftige og formuende Mænd, der dannede en Klasse mellem Almuen og Adelen, og til hvem ogsaa adskillige Adelsmænd som og mange Kjøbstadborgere sluttede sig til. Af de Hoveder og Skikkelser, der trods mellemliggende Tiders Ugunst ere bevarede heroppe, kan jeg slutte mig til, hvorledes disse Mænd omtrent maa have set ud i Harnisk. En raa Hob af oprørske Trælle skal man ikke kalde dem; thi de rejste sig med saa megen Idealitet og Intelligens, som kan ventes af en Folkemasse. De havde af Erfaring lært Adelen og Gejstligheden at kjende; men det var ikke en konvulsivisk Opfaren imod et utaaleligt Øjeblikkets Tryk; de fleste af dem sad jo dog endnu

ganske godt i det. Men de følte en truende Fremtid, de andre Bønders Skjæbne, og vilde møde den som Mænd, slaa et afgørende Slag for deres egen og deres Børns Lod. Der var Elektricitet i Luften, hidført fra Luther og Folkebevægelsen i Syd; de følte sig mere eller mindre bevidst kaldede af Tiden, og Personliggjørelsen af deres Ideal var „hin gamle Ørn", deres forrige Konge, Christian d. 2den, der troløst var sat fangen paa Sønderborg Slot. Lad dem have skuffet sig ved at tro, at Lübeckerne vilde lade Kong Christian blive Mere end et Gjøglebillede; lad dem have fejlet ved at modtage tysk Hjælp med Danske, der ogsaa fik tysk Hjælp; den Stemme, de hørte og adløde, var dog dansk: hin vendelboske Søhane, den saakaldte „Skipper", Admiral Clement, den danske Coligny, der aldrig havde Held i noget Felttog og saagodtsom aldrig sejrede i noget større Slag, men altid begyndte igjen og blev anset som en stor Hærfører.

Som Coligny førte Franske og Tyske imod Franske og Spaniere for en Sag, der møder dyb Sympathi og dog staar historisk forkastet, saaledes havde Vendelboerne, da de førtes af Clement, igjen den Ulykke, ligesom 1441, at deres Ret fordømtes af Historien, d. v. s. at ikke blot Udfaldet var imod dem, men at ogsaa vi Andre ikke kunne indse, at de burde have sejret. Det er tragisk: de maatte rejse sig, og som Følge deraf maatte en herlig Bondestand knækkes. Hvad agtværdigt der var i Opstanden forhindrede ikke, at den som andre Opstande førte til Udskejelser. Herregaarde brændtes. Børglum Kloster undgik Overlast; Dronning Margrethes Guldkrone fandtes efter Oprøret i Behold og blev af Kongen tagen til at lønne Soldaterne. Rimeligvis var Grunden til, at Klostret skaanedes, den, at Bispen, Styge Krumpen, ikke var der. Han opholdt sig paa Voergaard med sin Elskerinde Elisabeth Gyldenstjerne og slap kun ved at skjule sig i en Bagerovn. Gaarden brændtes tilligemed to andre af Bispestolens Ejendomme, Sejlstrup og Birkelse.

Aldeles som 1441 vandt Bønderne det første Slag mod Adelsmænd, der fremfusende angreb dem — ved Svenstrup, lidt syd for Aalborg —, formaaede derpaa ikke at udbrede Opstanden mod Syd, idetmindste ikke betydelig,

trak sig efter et Strejftog mod Randers tilbage til Aalborg og bleve her overvældede af Johan Rantzau, den haarde, dygtige Høvedsmand for Kong Christian d. 3dies Tropper og for den kraftige jydske Adel, der trods Borgeres og Bønders haardnakkede Tapperhed tog Byen med Storm og nedsablede et Par tusinde af dem. Det Hele varede kort ligesom 1441: fra 14de September til 18de December 1534. Men Efterveerne varede desto længer.

En raa, overmodig Krigsmagt drog i tre Hovedskarer gjennem Landet. Oprørets Hovedmænd maatte udleveres og bleve strax henrettede. Bønderne maatte møde og arbejde paa egen Kost og Tæring for at gjenopbygge Aalborghus, hvorfra de skulde holdes i Ave. Samtlige Herreder maatte udstede Brev til Kongen, hvori Alle uden Undtagelse foreløbig betragtedes som skyldige og maatte tilstaa at have forbrudt Liv og Gods. De, der ikke kunde bevise deres Uskyld, eller paa hvem Kongens Naade ikke faldt, maatte „løse deres Hals“ ved at opgive deres Gaarde eller andre Ejendele.

Enkelte Dokumenter, der endnu haves fra den Tid, vise, hvorledes det gik.

Aar 1537. „Andreas Madsen, Herredsfoged i Børglum Herred, fik Brev for Troskab og Tjenester, som han havde bevist og gjort vor Høvidsmand paa vore Vogne udi et Opløb, som her udi Landet nu sidst var, og han og hans rette Arvinger efter ham maa og skulle have, bruge og nyde Østergaard udi Gundstrup, som Anders Madsen nu iboer og er nu falden til os og Cronen som forbrudt Gods.“

Aar 1535 nævnes Børglum Herred sammen med Skovboherred blandt de Egne, hvor Bønderne maatte betale Halsløsning med Øxne, som skulde mærkes og blive paa Foder hos Bønderne, til Kongen fik Brug for dem. — Kongen solgte Vendelbo-Studene til Borgere i Flensborg.

Et godt Bidrag til at karakterisere Tilstanden nogle Aar efter Opstanden er Begivenheden med Bonden Bertel Hansen i Melholt. Den gamle Vendelbo-Natur var langtfra udryddet. Da Bonden troede sig forurettet, stak han sit Spyd i Jorden og kaldte til Kamp. Men Middel-

alderen var forbi, og han fik det at føle, som en Udskrift af „Gamle Domme“ viser:

„Aar 1558. Dom paa Viborg Landsthing mellem Otto Brade til Knudstrup og Bertel Hansen i Melholt. Otto Brade forklarede, hvorledes, da han og Knud Gyldenstjerne efter Kongens Befaling vare rejste gjennem Vendsyssel for at forkynde Kongens Bestemmelser om Gjæsteri, Skovsvin o. A. (Frdg. om Len, Lensmænd, 1557); men Bønderne havde ej forstaaet dem ret, og nogle af Hundslund Klosters Tjenere havde vist sig modvillige mod Lehnsmanden Erik Podebusch, og især fornævnte Bertel Hansen besynderlig skulde have stunget et Spyd i Jorden og gjort Anskrig, at hvem som vilde hannem følge, skulde lægge deres Haand paa samme Spyd. Knud Gyldenstjerne og Otto Brade vare da rejste til Thinget der og havde ladet Bertel Hansen paagribe, og da Ingen vilde stille Borgen for ham, ladet ham føre til Landsthinget. Hans egne Brødre og 24 Mænds Vidnesbyrd bekræftede Faktum. Bøndernes Forpligtelse efter Grevens Fejde paaberaabtes, og efter Gaardsretten samt jydske Lovs Fortale blev han dømt fra Livet.“

Kort efter bleve Bøndernes Klager paadømte i Kongens egen Nærværelse. Lensmandens Fordringer bleve for det Meste erklærede for berettigede, og naar Bønderne ikke vilde udrede, hvad der forlangtes, kunde de — opsige deres Gaarde og flytte fra dem. Det var en haard Tid; men Retten gjaldt, og der blev fra nu af indtil langt ind i Christian d. 4des Tid regeret kraftig og godt, saa at Landet kom sig, om end de Egne og de Slægter, der havde stridt imod, bleve kuede.

I Aaret 1568 havde Kronen og Adelen delt Bondergodset imellem sig saaledes, at der i Stiftet ikkun fandtes af Selvejendom 23 Gaarde, 12 Boel og 29 Huse. Adelen ejede 742 Gaarde, 708 Boel og 767 Huse; Kronen, hvis Ejendele vare forøgede med inddraget Kirkegods, besad 789 Gaarde, 591 Boel og 636 Huse. — Det viste sig altsaa, at Mundheldet: „Adelsmænd og Rotter trives ikke i Vendsyssel“, slog fejl, idetmindste for Førstnævntes Vedkommende.

Men samtidig gav Historien Tegn paa, at Øjeblikkets

Sejrherrer ikke havde Brev paa Fremtiden. Den samme Biskop Styge Krumpen, der havde hersket saa overmodig, maatte møde for kongelige Kommissærer og gjøre Regnskab for Godset, blev fængslet og afsat, men derpaa belenet med Klostret. Det var ikke som Gejstlig, men som Adelsmand, at han endnu var vigtig. Den Fornøjelse havde Bønderne idetmindste, da de knækkedes: at se den katholske Gejstlighed snart følge efter.

Det kom Altsammen sydfra — ikke fordi Danske, og navnlig Vendelboer, jo godt kunde have paa egen Haand tænkt og udført den Tanke, at Gejstlighedens Gods skulde inddrages; men det maatte nu komme sydfra, hvor Statsprincipet udvikledes, hvor man lærte at gjøre saadanne Ting methodisk. Og da Ideen ikke kunde komme alene, fulgtes den af tyske Landsknægte og tyske Adelsmænd.

17de Aarhundrede. Hvor det er Skade, at en Mands Liv er saa kort, at en Selvejerbonde, der sloges ved Aalborg og derfor maatte med Gaard og Gods løse sin Hals, og som saa Bispen blive fængslet, ikke kunde se Adelen i Kjøbenhavn 1660. Det er sandt, han maatte leve endnu længer, ud over „Herremandstiden" lige til vore Dage for at se, hvorledes det, de egenlig sloges for i Aalborg, lige menneskelig Ret og Pligt, først nu, men i ganske forandret Skikkelse, er kommet frem. — Dette 17de Aarhundrede saa imidlertid store Overgange, ikke blot Adelens højeste Vælde og dybeste Fald, men ogsaa de forskjelligste Fjender i Landet. Spydet blev taget op af Ottesund og fløj ad Skagen til; men hvad Kultur der nu fulgte med, er vanskeligt at se.

Aar 1627 kom danske Regimenter (ɔ: mest hvervede Tropper) paa deres Flugt for Tillys og Wallensteins Hære til Aalborg og gave sig strax til at „handle ilde med Borgerskabet", d. v. s. de plyndrede. Men den tyske Grev Schlick fulgte dem i Hælene og de flygtede til Hals, hvor han tvang dem til Overgivelse. Nogle Vendelboer havde vel samlet sig under Lars Dyrskjøt, men opgave at gjøre Modstand og fandt sig i den tyske Okkupation, der havde sit Hovedkvarter i Sæby. Der var Grund nok dertil: Hæren var demoraliseret og hele Halvøen bedøvet af den pludselige Ulykke, der brød ind fra Lutter

am Barenberg. Men 1644, da Torstenson gjorde sit troløse Indfald i Jylland, gik det noget anderledes. Slange siger, at Adelen kaldte Vendelboerne til Kamp imod Fjenden; men efter det lille Billede, som vi have af Kampen, ses det i alt Fald ikke, at den førte dem. Hvo der end kaldte dem, rejste de sig saa ivrige som hundrede Aar tilbage, og endelig engang sloges de for den rigtige Konge og for sig selv tillige, men ikke med Held. Det var Bønderne fra dette, indre Vendsyssel, fra denne Egn, dengang Jerslev-Kjær Herreder, der indfandt sig først, og Bonden Peder Dyrskjøts Breve (hvoraf Nyerup lod aftrykke Brudstykker i „Borgervennen" af 1799 og 1800) vise, hvorledes det da gik til.

Lars Dyrskjøt boede i Ørum, mellem Hjørring og Aalborg. Her samlede Herredets Bønder sig ved Efterretningen om, at de Svenske under Oberst Helm Vrangel d. 17 Januar vare komne til Aalborg. Lars Dyrskjøt skulde være deres Kaptajn ligesom sytten Aar tidligere, det forlangte de, skjønt han nu var 84 Aar gammel. Han sagde sin Kone og sine Børn god Nat og mente, at han ikke skulde leve og se dem igjen; paalagde Tjenestekarlen Niels Christensen at være hjemme og „forvare, hvis Guds Velsignelse vi havde". Imidlertid vare Bønderne udenfor utaalmodige, rumsterede og sloge paa Tromme, hvisaarsag han truede dem og sagde, de kom ikke saa lystige hjem, han kjendte Svensken og Fjenderne bedre. Endelig „listede han sig ud, før vi agtede, og red foran Bønderne, som alle fulgte ham. Det var i Dagningen". — De kom nu til Sundby, og Peder Dyrskjøt vedbliver:

„Om Dagen, som var den 18de Januar, vare de fornævnte Herreders-Bønder slet forbistrede og vilde slet intet forhale til de andre Herreder kom dem til Hjælp. Da var min sal. Fader først paa den venstre Fløj med sine foran i Ledet. De Svenske kom ligesom flyvende i bred Orden til Indringelse, da efterat Bøndernes første Led mod Svensken havde afskudt og de skulde vende dem, da løb og rømte alle de bagerste Leder og de Svenske rendte bort efter dem, saa de, der tog først Løbet, led det største Nederlag. Min Fader, som da var 84 Aar gammel, gik sagtelig efter alle de andre, indtil

han kom til en Have næst mod Fjorden. Deri lagde han sig og med sin Bøsse ihjelskjød tre svenske Ryttere efter hverandre. En Svensker sprang til og med Pistolen i Haanden spurgte ham, om han vilde have Kvarter; strax sagde han nej, men vendte sig og spændte sin Bøsse saa hastig igjen, at Hanen slog ham den lille Finger af Haanden, og da skjød Svensken ham mellem Skulderen med et Kugelskud, som blev hans Bane." Men endnu havde han Kraft til at give nogle af sine Sognemænd Raad og bede dem lade hans Hustru vide, hvor han var falden. „De Bønder, som vare i de forreste Leder, havde, mens Svensken løb og hug ned paa Heden og Marken overfor Sundby, begivet sig ind i Husene i Sundby, og der skjød de ud, ligesom de saa Svensken kom løbende til, hvorfor Svensken skjød strax Ild i Husene, saa mange Bønder bleve indebrændte. En 400 Bønder satte Livet til, og nogle hundrede bleve saarede foruden 90 eller flere, som fangne bleve bortførte til Aalborg Slot, og der de fleste omkom af Hede, Kvalm og Tørst, og mange aad og bed hverandre, saa ej uden de yderste ved Muren beholdt Livet. — Saa blev strax en stor Brandskat paalagt Landet; de tog baade Sølv og Penge."

Slange beretter, at man senere sydpaa fik fat i Torstensons Hofmester, en Ritmester og nogle Ryttere, „som hafde i Klenodier og Penge 40,000 Rigsdalers Værdi at føre". Ligeledes bleve 400 Stude drevne sydpaa; men holstenske Bønder sloge den svenske Eskorte ihjel og toge Studene.

Det var ikke blot Bønderne, men ogsaa Kjøbstæderne, der ved hin Lejlighed kæmpede og lede store Tab. Fra Hjørring deltoge 30 Ryttere i Slaget ved Sundby, af hvilke kun 4 kom hjem. I Sæby viste man sig ligeledes dygtig; der var Borgemester Hans Nielsen under stor personlig Fare virksom med at gjøre Fjenden Afbræk.

Efter den store Svenskekrig 1658—60, Statskupet og endnu en Svenskekrig kom en ny Ide fra Syden, der skulde fuldende Bondens Underkuelse. Det var den Tanke, at Staten behøvede en staaende Hær, og at Herremændene i dette Øjemed skulde indsende Bønder, istedenfor at der

forhen kun havde paahvilet Godserne den Forpligtelse, i Krigstilfælde at stille et vist Antal rustede Børn. Det nye Aarhundrede bragte som Nytaarsgave Landmilitieloven, 1701, og nogle Aar efter fulgte Stavnsbaandet for at holde Bønderne fast paa Godserne.

18de Aarhundrede. Om Vendsyssels Tilstand efter Krigen mod Sverrig 1709—20 haves en Memoire af Stiftamtmand Bilde, indsendt til Regeringen omtrent 1725.

„Folkets Armod viser, at aldrig saaes slettere Tider mellem Alle; thi den største Del Proprietairer ere saa fattige, at de ej kan hjælpe Bonden, som er udi en elendig Tilstand. — Betragter man Rettens Betjentere og Administrationen her i Landet, da er det begrædeligt. Den største Part er Ulovkyndige, Interesserede, ilde Intentionerede og Udygtige til slige Bestillinger. Udi Schagen er Byfogden en reduceret Lieutenant, han er uvittig og ulovkyndig; han og Tolderen coujonere Indbyggerne, de ere derfor som halv oprørske, som erfares af deres Klagemaal. Byfogden udi Hjørring, som tillige er Herredsfoged over Horn og Venneberg Herreder, har været Laquai; han profiterer aarlig paa Schagens og Anholts Fyhrer at holde vedlige med Kul, 600 Rdl., efter Contract sluttet med en Anden; samme Byfoged er en ulovkyndig Dommer, som snarere dømmer efter eget Godtbefindende end efter allernaadigste Lov og Forordninger. Byfogden udi Sæby er gammel, ej meget lovkyndig, passerer for en ærlig Mand; men hans Svogre bringe ham til at begaae store Fauter ved Rettens Administration. Byen regeres saa slet, at hans egne Børn have alle de Midler og Handel, som ere udi Byen, og de andre Borgere ei have Salt til et Æg videre, end han og Børnene vil unde dem. — Herredsfogden udi Jerslev og Børglum Herred har været Skibs-Skriver, en ulovkyndig og dumdristig Dommer; han dømmer ordinairement, som hannem lyster. Den sletteste Birkefoged er ved Graabøl; thi han er en fattig Fisker, som hverken kan læse eller skrive. Dets Aarsag, naar et Puds skal gjøres, søge slige Folk til samme Thing. — Fuldmægtiges eller Procuratorers Procedurer for Retterne kunde mere lignes at skjendes udi en Borgerstue, om at ville forlede Vidnerne til vrang

Udsagn, end at have Regard for Hs. Majestæts Ret. Naar Nogen for slig Omgjænge nødes til at gaae til Lands-Tinget, for at vederfares Ret, da skal Sagen findes vel grov, om Herredsfogden faaer en liden Mulct. — Det, som nu allermeest er Landet til Ruin, er Landmilitien. . . . . Naar nu eftertænkes, at ved Landmilitiens Indretning de bedste og forstandigste Karle rømte bort, mange hensmeltede udi Krigens Tid; de øvrige og faa, som findes tilbage, ere saa fortabte, at næppe En findes udi et Sogn, der tjener til at tage en Gaard. — — Naar Bondedrengene have været eet Aar ved Soldateriet, findes der ei een af 30, der jo er bleven saa lad og liderlig, at ham ingen Gaard kan betroes."

Statsminister Ove Malling omtaler ligeledes i sine efterladte „Optegnelser" fra Aarhundredets anden Halvdel den ulykkelige Landmilitie, Jagten efter Bønderkarle o. s. v., navnlig i Salling. Blandt de Karle, hvem det lykkedes at undvige, var to Brødre Ryberg, af hvilke den ældste stiftede et stort Handelshus i Kjøbenhavn og døde som Konferensraad, den anden blev en stor Kjøbmand i Aalborg.

Hvad angaaer Perioden nærmest den Tid, som Stiftamtmand Bilde officielt beskrev, bør endnu blot bemærkes, at det var Admiral Gabels, Sehesteds, Rabens, Hvitfeldts, Tordenskjolds Samtid, at det var danske Soldater af denne Slægt, der stode saa fast ved Gadebusch, da Sachserne havde forladt dem; det var Karle fra et saaledes behandlet Land, der vare med at sejre ved Malplaquet. Men saa forskjellig kan en Tidlang et Lands ydre Historie være fra dets indre.

Det maatte blive rigtig galt med Hundehul og Halsjern under de mangfoldige Tyranner, som Landet havde (i Vendsyssel var der 82 Herremænd i 1769), før det kunde blive godt, og endelig blæste en mild Vind ind fra Syden. „Oplysningens" Periode var begyndt; den „humane" Religion herskede. Fyrsterne indsaa, at de mange Lazarus'er, der laa paa Møddingerne i deres Lande, vel kunde blive salige, men ikke ved at ligge saadan bidrage til Statens Velvære, Magt eller Ære. En uhyre, humanitær Virksomhed herskede, fra Neapel (Tata Giovanni) til St.

Petersborg; Rousseau og Voltaire skrev, Joseph d. 2den og Fredrik d. 2den handlede; Struensee var de nye Anskuelsers Forløber her i Landet; Kronprins Fredrik og hans Omgivelser optoge dem paa roligere og kraftigere Maade; Stavnsbaandet brødes, de store Reformer begyndte.

19de Aarhundrede, Krig og Tilbagegang. Martin Dietz. De jydske Stænder, hvor en Herremand fra Vendsyssel var blandt den nye Friheds kraftigste Bærere. Aaret 1848, da Folket endelig under Kampen mod Fjenden sydfra kommer i fuld Besiddelse af sin tabte Odel. De vendelboeske Batailloner 1848—50 og 1864 ved Sankelmark Sø.

For ikke at tynge denne Skildring med tilsyneladende lærde Noter har jeg ikke citeret alle de trykte Skrifter, hvorfra jeg har hentet Oplysninger, og som Historikere noksom kjende. Derimod maa jeg med Tak anføre, at jeg har nogle Enkeltheder, navnlig for Tiden om »Grevens Fejde«, fra Udtog af Gehejmearkivet, af Kolderup-Rosenvinges Gamle Domme m. M., som Hr. Cand. N. Hancke har samlet og med stor Velvillighed overlod mig at benytte. — Stiftamtmand Bildes Memoire har staaet trykt i Udtog i Hjørring Avis, 1857, Nr. 53 og 55.

Løverdagen d. 29de Juli. — Kort Udflugt til Hjørring (2 Mil). Det er en kjøn, venlig By, der ligger højt, henad en Banke, og mod Syd har et smukt Parkanlæg paa ca. 10 Tdr. Land, mod Nord et lille Skovparti med romantiske Kløfter. En af de runde Høje sydost for Byen hedder Konhøjen, og her er Stedet, hvor den Skat laa, som skulde løftes i Tavshed. Da Manden talte og Kisten sank, fik han fat i Jernringen og beholdt den, og af denne Ring, der blev hængt i Kirkedøren, fik Byen Navn, siger Sagnet, medens Historikere udlede Navnet (Høiring) fra, at her i Oldtiden var Thing- og Offersted. Da Byen saa ofte har været hjemsøgt af Ildebrand, har den trods sin Ælde — den skal være Vendsyssels ældste Kjøbstad — i sin nuværende Skikkelse ingen Historie.

Søndagen d. 30te Juli. Tidlig paa Formiddagen med to af Damerne nede hos Else Marigaard. Jeg var bange for, at hun skulde være død eller døende; men trods den

kolde Blæst var hun paafærde i Huset og kom ud i Døren og tog imod os. Hun var bleven bedre, skjønt uden Lægehjælp. Da jeg spurgte hende derom, svarede hun: „Jeg har ingen anden Doktor end Gud." — Der blev svaret: „Ja, han er ogsaa den billigste." — „Ja," sagde Else, „han er Fattigdoktor."

Saa begyndte hun selv at tale om Gaarden, „fordi jeg dog gjerne for de Andres Skyld vilde have det i Orden, inden jeg danser af"; men de 7000 Rdl. fandt hun for meget, meget for meget, saa blev der ikke Noget af. Rimeligvis kunde hun ikke forklare sig disse gjentagne Besøg paa anden Maade end, at man paa Klostret ønsker at sælge. Maaske antog hun ogsaa, da jeg spurgte om hendes Familieanliggender, at det var en Omvej til at indlede Salget; thi medens hun svarede med en Slags seminaristisk Nøjagtighed, saa hun engang imellem forskende op, uden at ane, at netop dette Blik gav mig Noget, fyldte mig med Noget. Andre gamle Koner kunne virke paa En formedelst noget Dulgt, en dyb Viden, en forgangen Smerte eller Lyksalighed; hos hende beror det Magiske kun paa Styrken, Sejgheden, Villien, eller paa den rent verdslige Bekymring, der bliver af særegen, højere Art ved at være en Lidenskab, over hvilken hun glemmer sin Død.

Den Søn, der nu skal giftes, er 36 Aar; han har stadig været hjemme og er en stærk Arbejder. Bruden er Tjenestepige paa Gaarden, men er af Elses egen Æt. Den ældste Søn er 39 Aar, gift med en Skomagerdatter og har fem Børn. Han fik et Stykke af Gaarden ude i „Kjæret", en Milsvej herfra, en Strækning med svære Sten. Den har han opdyrket; men han har ogsaa „havt saa megen Hjælp dertil, at han ikke kan faa Gaarden". De Stene, han har ryddet fra Lyngmarken, kunde betale sig, hvis de laa ved en Landevej, og man kunde ogsaa, naar man „havde Magten", bygge et Hus deraf, „som vilde staae, saalænge Jorden staaer". Men han har af disse Sten kun haft Møjen og Kampen og faar Intet for dem. Dog tør vel ogsaa formodes, at han paatog sig hele dette strenge Nybyggerarbejde for at kunne gifte sig og bo med sin Hustru udenfor Elses Scepter.

Selv tjente Else som Pige i fem Aar hos „de Gamle“, som havde Gaarden i Fæste fra Hillerups Tid. Saa blev det bestemt, at hun skulde have den og tage de Gamle paa Aftægt og svare dem aarlig 8 Tdr. Korn, 2 Køer og Foder til en Hest (thi den gamle Mand prangede). Der blev ikke Meget tilovers at gjøre sig lystig paa, naar man skulde tage en Gaard med saadan en Extrabyrde, tilføjede Else.

Som Besidderinde giftede hun sig.

Jeg spurgte: „Saa havde De vel mange Friere, da De fik Gaarden?“

„Mange Friere, nej, jeg har aldrig været kjøn af Ansigt.“

„Det troede jeg dog.“

„Nej, jeg har ikke; men min Mand, jeg fik, var smuk, og hvis Folk leve saadan sammen, som vi har levet i fyrretyve Aar, saa leve de godt.“

„Men hvor er da Manden?“

Hun saa ud: „Der gaar han ude.“ Men før jeg fik rejst mig, var han forsvunden i Kostalden.

Det var Synd at anstrenge hende med længere Samtale, og vi gik. I Kostalden traf jeg Manden, lille, jovial, rødkindet, gulhaaret, tiltrods for sine 72 Aar. Selv gjorde han opmærksom paa, at hans Øjne vare røde og rindende, hvilket han fik i Krigens Tid, d. v. s. 1816, da han marscherede til Frankrig, men dog ikke kom længer end til Hannover, hvor Mandskabet laa i nogen Tid, men saa kom hjem lige til Juleaften. Lars ser unægtelig trods sin Jovialitet og Elses Ros over hans fordums Skjønhed ud til at være af lavere Race end hun, og det syntes, som om han selv var gjennemtrængt af en saadan Følelse. Naar han talte om hende, var der ikke Tanke om, at han havde Noget at ville. Han er tilstede som Arbejdsbi, hun som Dronning, og en Tjenestekarl paa en Herregaard kunde ikke med mere Respekt sige, at hun vilde ikke have Doktor. — „Ja, men saa hent Doktor paa egen Haand!“ — „Ja,“ sagde den livlige Gamle og gjorde sig Umage for at finde et Sted, hvor han kunde se hen, medens den uvante Tanke at handle paa egen Haand var over ham. — „De vil dog nødig miste hende.“ — „Ja, Vor-

herre bevare's!" — „Ja, tænk saa paa, hvad Samvittighed det vilde være for Dem bagefter." — „Ja, ja, ja," sagde han og greb med sit Sind ud i Luften efter Beslutningen.

Her paa Klostret kan man ikke forstaa, at jeg er saa beskjæftiget med Else Marigaard. Tildels lader denne Interesse sig ikke forklare; den er, fordi den er. Men tildels kommer den af, at hun hjælper med til at forstaa, hvorfor denne Bondestand ikke døde under tre Aarhundreders Plager. Havde den været saa from som hendes Tale forleden, da hun begyndte, og ikke saa sejg, saa knyttet til Jorden, saa *glebæ ascriptus*[1]) i god Forstand, som hendes Tale viste, da hun sluttede, skulde den være død, og vi vilde nu ikkun se, som i den største Del af England, Lorder, *farmers*[2]) og Daglejere. Og rimeligvis er det Kvinden, hvis Historie næsten slet ikke skimtes gjennem Historien, der især har været den udholdende. Hun har baaret Slægten, ikke blot under sit Hjerte, men med sin Tanke og sin Haands Gjerning. Karlen rømte, naar han kunde, Manden slog sig til Drik, naar det blev ham for galt, hun maatte blive ved Gaarden eller Huset, og har, Gud ved paa hvilken Maade, gjennem Fattigdom og Usselhed bevaret Naturkraften, holdt sammen paa „vort Eget", været den, som Karlen dog længtes efter i det tyranniserede Hjemsted, som Manden arbejdede for, som Faderen gjemte til, og hvem Soldat, Officier, Herremand og Ridefoged, snart i god, oftere i ond Hensigt, var blid imod. Ja, løftede man Historiens Dække, vilde man vel blues ved megen Skam og Skjændsel, men formodenlig ogsaa smile over det Snille, hvormed Kvinden, instinktmæssig tro imod Standen, Egnen, Jorden, bidrog til at bevare, hvad vi nu se, og som skal overgives til en skjønnere Fremtid.

— Da jeg kom tilbage hertil, var Gudstjenesten forbi og Menigheden borte; men Kirken stod aaben. Jeg troede, at jeg var alene derinde; men pludselig kom der Musik. Nogen var oppe ved Orglet og spillede afbrudte Stykker af nordiske Melodier, mest af den Slags, der have

[1]) Bunden til Jorden. [2]) Forpagtere.

en vis Fornemhed ved sig, og som man endnu ikke har kunnet profanere ved at sætte nye, fade Ord til dem. De bryde frem i Luften omkring En ligesom et Tog, der viser den menige Hob tilside og selv kommer stateligt, glansfuldt, og Ingen kan gaa med det uden at være født dertil eller med Møje have erhvervet sig Adkomst. Tonerne passede saa godt til den ældgamle, men stærke, lyse Klosterkirke, de forsvundne Tider droge op med dem. Nu kan det være glemt, hvad Ondt der var i Munkene; Erindringen kan dvæle ved deres og de stærke Ridderes romantiske Glans og se deres lange Rækker, de hvide Kutter, de glimrende Harnisker og Skjolde, langsomt komme fra Alteret, glide op til Indgangen fra Refektoriet, hvor der nu er lukket, og forsvinde som lette Skygger, der blande sig mellem og bølge bort med Orgeltonerne.

Mandagen den 31te Juli. Før Afrejsen var jeg endnu engang i Kirken og oppe paa Hvælvingerne. Den er beskreven i danske Atlas V, Pg. 276 og flg. med Undtagelse af den nyeste Tids Opdagelse; thi da Monrad udstedte sit Cirkulære om, at der skulde være Fortov ved Kirkerne, og man i den Anledning vilde rydde Grunden nord og syd for den østlige Fløj (der strækker sig ud mellem Have og aaben Mark), fandt man meget tydelige og smukke Spor af fordums Tilbygninger, hvad enten disse have været Kapeller eller den nu manglende Halvdel af Sideskibene. — Lidt nordost for Kirken, paa et bakket Jordsmon, er Kirkegaarden, hvor der er et Par anselige Gravsteder, navnlig et over den Lovkyndige, Prof. jur., Højesteretsassessor Reitzer, Stiftamtmand i Aalborg, Ejer af det Reitzerske Bibliothek. Han tog sin Afsked som Stiftamtmand 1730 og døde i Flensborg 1736. Han forlangte at blive begravet paa dette høje Punkt, „i den sorte Muld“, og betalte 500 Daler derfor, fordi han var bange for at komme til at ligge i Vand; men, underlig nok, netop her er Kildevæld i Jorden.

Kl. 1 tog jeg Afsked og kjørte med Klostrets Ejer „gjennem Landet“ ɔ: ikke ad Chausseen, til Hjørring. Undervejs Besøg hos Hr. Høier paa Seilstrup, Borgen

eller Slottet, der blev brændt i Grevens Fejde, og hvortil den nuværende Herregaard kun skal have været Ladegaard. Trods Ødelæggelsen blev Benævnelsen „Slot“ ved Stedet endnu langt ind i det 17de Aarhundrede, som kan ses af Listen over Lensmænd i „Danske Atlas“. Endnu er her meget tydelige Spor af en stærk Befæstning, hvortil Naturen har ydet sin rigelige Del; thi Gaarden ligger som paa et Forbjerg, der skyder brat ned mod en Sø. Denne Sø skal gjennem Bakkerne mod Nordvest have staaet i Forbindelse med Havet og i de ældste Tider givet Borgen dens Navn. Den nuværende Ejer stødte nylig ved Gravning paa svære, lange Mure, som han igjen lod tilkaste, fordi de vare saa besværlige at gjennembryde.

Aftenen tilbragt hos Dr. Horneman, der gav stort Bidrag til min Samling af jydske Ord og desuden bl. A. fortalte et Exempel paa Vendelboens — forresten meget fornuftige, naturfriske — Tilbøjelighed til at bruge østlig, vestlig o. s. v. istedenfor tilhøjre, venstre. Han blev kaldet til en Gaardmandskone og skulde ved samme Lejlighed se til Tjenestepigen. Hvad fejler Dig, min Pige? spurgte han. Gaardmanden, der var fulgt ind med ham, svarede: Hun har ondt i sit østre Næsehul.

Tirsdagen den 1ste August. Voldsomt og vedvarende Uvejr, der forhindrede Rejsen til Horne Præstegaard.

Idet Arket skal trykkes, erfarer jeg, at Else Marigaard har købt Gaarden og er bleven rask og ung derved.

V.

LILLEHEDEN. BAGGESVOGN.

Onsdagen den 2den August. I Fornøjelsen over denne livlige Dag, som jeg skylder Redaktør Brun i Hjør-

ring og Pastor Friis i Horne, er blandet Forundring. Vendsyssel er kun en lille Del af Danmark og Kysten, jeg berejser, ikkun en lille Del af Vendsyssel, og dog er der, trods Grundligheden, en saa stor Afvexling baade i Natur og Folkeliv!

Brun kjørte mig imorges til Horne. De 1½ til 2 Mils Vej lige mod Nord gaar over knudret, bakket Land; selve Horne ligger ved Randen af Højlandet, og dette glider mod Nord og Nordvest hurtig ned til en flad Slette, tildels opdyrket Hede med Græsgange og Marker, just ikke de frodigste. Men ved Enden af denne Slette, en lille halv Mil fra Horne, og efter at man er kommen igjennem Lyng og Sand, strække sig tæt til Havet en aldeles flad Mark, et grønt, blødt Tæppe af Græs og Mos. Fladen er kun et Par Fod højere end Havet, gaar lige ned dertil — paa en Strækning af ca. 1000 Alen vest-østlig er her aldeles ingen Klit — og selve den to Fods Brink er grøn, som om det var Bredden af en Flod. Ja, ved Havets Rand er der Tørveskjær (nys opdaget), og Tørvestakkene staa og tørres paa den grønne Mark faa Alen fra de salte Vande! Jylland og Vesterhavet have her indgaaet Vaabenstilstand og synes at leve i de Dage, hvorom Esaias har spaaet, da en Ulv skal holde sig til et Lam og en Parder ligge hos et Kid.

Men dette er rigtignok tilvejebragt ved, at Havet idetmindste foreløbig har faaet sin Villie. Det har skaaret sig en god Mil dybt ind fra Vest til Øst, og Lillehedens Strand, der formodenlig engang var en Skovslette dybt inde i Landet, stiller ingen Hindring mod et vestligt Bølgeslag, men lader det glide forbi sig ind imod Tværsteds Klit. Lidt længere henne mod Vest, paa Hjørnet, hvor Jylland igjen bøjer mod Syd, staar ved den farlige Strand Hirtshals Fyrtaarn.

Med Undtagelse af Gaarden Lilleheden har man her saagodtsom intet Agerbrug. De faa, adspredte Huses Beboere leve af pur Kjærlighed til Havet — eller det er maaske for Meget sagt: de leve af at malke „den blaa Ko"; saaledes kalde de Havet.

Paa vor Vej fra Horne derned, da vi kjørte forbi Mikkel Strandtyvs Hus, spurgte Præsten sin Kusk: „Hvad tror

Du, Mikkel har paa sit Loft?" — „Det we' a itte," svarede Karlen med vendelbosk Forsigtighed; men da Præsten vedblev: „Nej, han viser det nok ikke frem," svarede Karlen: „Næ, det vogter han sig nok for."

Man siger, at flere Folk her, som med deres Efternavn ere i Familie med Mikkel, vilde vise en lignende Tilbageholdenhed med deres Gjemmer; men jeg beskylder Ingen.

Den første Mand, vi gik til, stod udenfor sit lille, lave Hus ved Stranden, som en Fugl paa Vagt. Tilsyneladende kom vi over ham uventet; men vi kunde ligesaa godt have overrasket en Glente. Han saa ikke stærk, men skummel ud, lavpandet, brede Kindben, stridt Haar, urolige Øjne. Dog mener Præsten, at om han end lever „af Slump", saa har han ikke gjort Skibbrudne Fortræd. Var jeg kommen alene, vilde denne Mand upaatvivlelig have overbevist mig om, at han kun lever her for Naturforsknings Skyld. Siden Konferensraad Forchhammers Besøg paa Egnen har han i Virkeligheden faaet Interesse for Stene og Havdyr, og i det Øjeblik, vi kom, var han, saare à propos, fordybet i Betragtninger over Benraden af et lille Dyr, som han troede kunde indsendes til Konferensraaden. Han har ogsaa Djerzonske Bistader; men Bierne ere døde. Kort, Strandinger og Vrag komme kun til ham som Forstyrrelse i hans stille, idylliske Syslen og contemplative Ro. Tilsidst erfarede jeg, at han var Skomager. Mangel paa Virksomhed kan altsaa ikke bebrejdes ham, og hvis ikke Alt er i Orden med Hensyn til Vrag, saa maa erindres, hvor vanskeligt det falder Almuen at erkjende, at det er Synd at tage, hvad Havet giver.

Jeg skulde egenlig nedskrive nogle moralske Betragtninger herover samt over Loven og Embedsmændene; men den næste Mand, vi besøgte, forlanger andre Forestillinger, paakalder en anden Tidsalder end vor snærpede, juridisk-spidsborgerlige. Han hedder Christen Høier og er 93 Aar gammel. Han var med 1801, paa Kastelsvolden. Han er, tildels paa regelmæssig Maade, ved Søfart, bleven rig og har kjøbt tre Gaarde til sine Sønner, den største i Sognet næst Præstegaarden til sin ældste Søn;

men selv bor han i et Hus ved Stranden og kan, som Toldkontrolløren siger, ikke dø, hvis der blot en Gang hvert andet Aar er en Stranding. Saa stærkt er han knyttet til Havet, at han i lang Tid levede i dette Hus de sex Dage om Ugen uden anden Føde end Brød og Mælk — om Søndagen var han hos sin ældste Søn —, indtil man fik ham til at anskaffe en Husholderske. Skjønt hans Ungdom falder i en Tid, der var lovløs og haard, og da man ikke var fuldt saa bange som nu for at slaa Skibbrudne ihjel, antages det dog, at Christen Høier ikke har Blod at svare for; men hvad han har oplevet i Stormvejr, mellem Døende og Dødninge, kunde vel være værdt at vide. En eneste Gang ved man, at han har været bange. For at prøve ham havde En lagt sig ned paa Stranden og agerede død, medens en Anden var skjult i Klitten. Christen kom, sparkede lidt til ham og vilde lige tage fat, da Manden kom til at give en Lyd, der er upassende især for Døde, og saa løb Christen forfærdet sin Vej.

Den gode Samvittighed kan ikke sove tryggere end Christen Høier og hans Husholderske, da vi gik ind i det aabne Hus. De laa i samme Stue. Hun vaagnede først af sin Middagslur og kaldte paa den Gamle, der naturligvis i første Øjeblik var forundret; men han blev aldeles klar og livlig, da Præsten fortalte ham, at Toldkontrolløren i den sidste Times Tid havde holdt Øje med en Skonnert, der nær var strandet. Han rejste sig, som om hans Tanke holdt paa den, men betænkte vel hurtig, at det nu var for silde, og at han desuden nu havde Gjæster og maatte være Vært.

I Førstningen var han endnu noget tvær eller spejdende; men da han med sin Menneskekundskab snart havde taget Skjøn over os og mærket, at han kunde slippe med Historier, han rimeligvis ofte har fortalt, blev han oprømt og meddelsom. Bl. A. fortalte han udmærket godt en Historie om et Skib, han selv havde ejet, medens han handlede i Vesterklit, og som var strandet der paa Kysten. Det vendte Kjølen i Vejret, de tre Mænd, som vare ombord, druknede; men Skibsdrengen, som i Ulykkens Øjeblik var i Kahytten, blev i det ende-

vendte Skib, var efter halvtredie Døgns Forløb endnu ilive og frelstes. Saa havde han faaet Lyst til Søen, gik ogsaa tilsøs igjen, men omkom.

Christen Høier havde haft en Velgjører, en engelsk Matros. Det store Sølvuhr, som hænger ved hans Seng paa Væggen, har han faaet af denne Matros, og træffer man ellers paa en lille Kostbarhed hos ham, har han faaet ogsaa den af sin anonyme Velgjører inde i Klitten.

Men hans Historier vare langtfra saa interessante som hans Personlighed, fordi denne tilkjendegav, at han med det, han fortalte, kun afspiste Forskningen efter Mere. I og for sig er det en Sjældenhed at se en Mand hinsides de 90 saa rask, vever, tankeklar; allerede dette vidner om usædvanlig Styrke og Sejghed. Men den friske Ansigtsfarve, Sporene af, at hans Haar og Skjæg have været røde, den brede Hage, de skarpe, klare, blaa eller blaagraa Øjne og den krumme Næse viste en Snildhed og haard Kraft, det mest Nordisk-Vikingemæssige, som jeg har set levende for mig. Man kunde tænke sig, at hans Bedstefader endnu blotede, og at hans Bedstefaders Broder var Blod-Egil, den store Strandrøver, med hvem Kong Knud gjorde kort Proces for 800 Aar siden.

Da Christen hørte af Brun, at han var gift med en Datter af By- og Herredsfoged Kofod, der for 40 Aar siden havde tvunget ham til at blive Sognefoged og Strandfoged, græd han lidt. Denne besynderlige Følsomhed interesserede mig, fordi man ogsaa kan træffe Spor dertil i Oldtiden. Men den varede ogsaa meget kort hos Christen. Da vi vilde gaa, blev der i Hast Tale om den paatænkte Havn ved Lilleheden. — Ja, det var godt, om vi fik en Havn! sagde Christen. — Men, bemærkede jeg, saa blev der jo færre Strandinger. — Ja, men saa blev der Havari! svarede han med spillende Øjne.

Derfra gik vi til Mikkel Christensen, ligeledes Strandfoged m. M., men højst agtværdig og aaben at se til, en høj, anselig Mand paa 77 Aar, i blaa, sømandsmæssig Frakke, en moderne Skikkelse sammenlignet med Christen Høier. Han var med som Matros ved det forholdsvis betydelige Angreb, som i 1811 skete mod Engelskmændene paa Anholt, og bar ved den Lejlighed Lieutn.

Holsten iland. Det bliver nok sidste Gang, Mikkel, at Du bærer mig, sagde Lieutenanten og faldt kort efter ved Angrebet paa Skandsen nær Stranden. Selv blev Mikkel fangen i Kanonbaaden østen for Anholt, men snart udvexlet, og han erindrer fra sit Fangenskab ikke Andet end, at de laa saa lavt og sammenstuvede, at han ikke kunde føre sine Ærter til Munden.

Et fornøjeligt Syn vare hans Søn og Svigerdatter, unge, nygifte, smukke Folk, venlige og belevne. Der kom ved deres Indtrædelse ret et poetisk Skjær over Stuen, et Glimt af noget Usædvanligt i deres Stand. Den unge Mand, Christen Mikkelsen, var til Orlogs i sidste Krig og tjente under Lieutenant Maribo.

Fyrtaarnet ligger i ringe Afstand herfra mod Vest, paa Toppen af en bred, skraanende Lyngmark, der ud imod Havet er ca. 70 Fod høj, skyder ned i Afsatser og forener sig med Klitten. Fra Toppen af Fyrtaarnet var der naturligvis vid Udsigt, men mest over Havet. Ret mærkeligt er det store Dige, som Fyrinspektøren, Hr. Bjørnebo, har opført ved sin smukke Bolig for at trodse sig en Have til.

Saa steg vi ned og gik et Stykke langs Stranden, der her er fuld af store Stene; hist og her, paa store Strækninger, ligge de saa tæt som paa Langelinie; men her ses ingen Kyst ligeoverfor, og Stenene ere ikke som ved Sundet et af Mennesker opført Bolværk, som Havet lader ligge; det har selv bragt dem og flytter dem selv efter Lune. Uagtet det idag var en frisk Vind, som rejste svulmende Bølger derude og sendte dem med brede, skummende Slag ind imellem Stenene, var dette dog „endnu slet Ingenting“. Paa disse Stene have de Mænd, jeg gik med, set et engelsk Skib staa. Kaptajnen stod ved Masten med foldede Arme og saa paa Stranden, hvor man ligesaa magtesløs saa paa ham. Han blev endelig vasket overbord og kastet død iland. Man fandt i hans Brystlomme Breve fra hans Kone, hvoraf det saas, at de havde haft det haardt ,men nu ventede bedre Dage; nu beroede Alt paa hans Hjemkomst; hun og Børnene gik og saa efter Vinden og glædede sig. — — Af saadanne Historier fortæller Havet saa mange, at det for et Publikum vilde blive

ensformigt at læse dem; men for dem, der opleve dem, blive de altid nye og skrækkelige.

Af ældre Historier, der ere foregaaede paa denne Kyst, og som man kjender, er vistnok den interessanteste den, som Forf. af „Svenskerne paa Lolland“ har behandlet i den lille Fortælling „Pengeskrinet“. Jeg hørte den saaledes: Her indstrandede i forrige Aarhundrede et Skib, hvorfra en Dame kom levende iland. Hun var en Hollænderinde og var paa Rejse til sin Mand, der nylig havde bosat sig i Norge. Det var lykkedes hende at bringe en betydelig Sum Penge, som hun førte med sig i et Skrin, med iland; men hun besvimede paa Stranden, og da hun vaagnede, var Skrinet borte. Alle Efterforskninger vare frugtesløse; en Karl blev mistænkt, men modstod standhaftig den pinligste Undersøgelse. Hun kom i stor Nød; hendes Breve naaede ikke til hendes Hjem. Hentæret af Sorg og Længsel stillede hun sig en Dag ved Kirkedøren, strakte sin Haand ud til Menigheden og bad: Reisegeld. Man forbarmede sig over hende; hun kom bort, men døde, inden hun gjensaa sin Mand. Karlen, der havde været mistænkt, rejste bort og kom tilbage som en formuende Mand, kjøbte store Ejendomme og blev anselig, om end ikke anset paa Egnen. En Dag gik han paa Stranden, hvor han havde megen Udskibning. En fremmed Tiggerske, en Taterkvinde, nærmede sig ham, udstrakte pludselig Haanden og bad: Reisegeld. Han blev vanvittig og døde.

Der er en Version, ifølge hvilken Straffen først kom over Sønnen eller Sønnesønnen; men i det Væsenlige skal Historien være sand[1]).

— En Mangel var der ved Havet, medens jeg hørte Historier om det: der var saa tomt paa de friske, blaa Vande; ikke blot mod Vest udenfor Stenene ved Hirtshals, men ogsaa i den store Bugt nord for Lilleheden saas ikke en eneste Fiskerbaad. Man havde jo, da vi først talte derom, vægret sig ved at anerkjende, at der var

[1]) „Pengeskrinet“ udkom paa Boghandler Marinus Petersens Forlag i Hjørring 1862, og jeg troer, at denne korte Gjengivelse af Sagnet ikke vil formindske den Interesse, hvormed man kan læse den lille Fortælling. Jeg har først senere læst den, og formedelst Behandlingen fundet det Meste af den tiltrækkende og nyt.

synderlig Vind eller Sø; men Fiskerne gaa ikke ud, sagde man, uden i endnu stillere Vejr. Saa fange de Torsk, Kuller, Flyndre, Makrel og Anchiovis, og især mellem Stenene ved Hirtshals er der en stor Mængde Hummer, som tages om Natten. Det blev omtalt, at svenske Fiskerbaade ligge i Havet under Storm, medens vore egne ikke tænke paa at gaa ud. Da Ingen bebrejder vore Søfolk og Fiskere Mangel paa Mod, maa Grunden vel søges i, at man ikke som paa den svenske Kyst af Nødvendighed drives ud til at søge Føden paa Havet. Hvo af os Andre vilde ud uden Spore? Det er kun Kapital og Konkurrence, der frembringer den egenlige, industrielle Driftighed. Den gjør Livet betydeligere, mere bevidst og — mere smertefuldt. Men saa Manden forleden paa Hune Torp, der var tilfreds med sine Børns Død, fordi han ikke kunde føde dem! Den Slags Tilværelse er da heller ikke smertefri.

Man burde bo der ved Havet i længere Tid; nu ventede Horne Præstegaard os tilbage. Det er en saa gammel, lav, tilsyneladende faldefærdig Gaard, at der burde bo en af de ægte, gamle, jydske Lhombrespillende, Thevandsknægtdrikkende, om Strandinger bedende Præster. Udhusene ere skjæve og af Ler ligesom Asker Rygs Kirke, før Axel og Esbern bleve fødte, og maaske naar Gaardens Opførelse virkelig tilbage foran Kortenes Opfindelse, Amerikas og Rommens Opdagelse. Men udenfor, ved Indgangen fra Øst, er der en lille Blomsterhave, Symbol paa, at noget Nyt er flyttet ind, og mod Syd har den danske Forfatter, som nu bor her, en Lund, saa stor, at han netop kan ligge i dens Skygge. Men hvad have vi andre Forfattere? Vore Laurbær kaste ikke engang saa megen Skygge.

Da vi kjørte tilbage, var det klart Vejr og Maaneskin; men en umaadelig lang, smal, sort Sky strakte sig netop over vor Vej og vedblev at regne paa os lige til Hjørring.

Torsdagen den 3die August. — Igjen changement de décorations[1]), saa at jeg snart faar ophøre med at undre mig over Afvexlingen.

Jeg er nu i Skov, og det en virkelig Skov med store Graner, mægtige Bøge o. s. v., ca. 1½ Mil nordost for

[1]) Dekorationsforandring.

Hjørring, og omtrent lige saa langt fra Vesterhavet eller, som det vel, set i denne Retning, bør kaldes Nordsøen. Men der er noget besynderligt ved denne sidste, store Levning af Skov vest for Jydske Aas nordpaa; den staar i Læ paa Bakkernes Afhang og nede i de store Fordybninger, saa at man i nogen Afstand kan overse den. Det havde for mig noget Pludseligt, Uvirkeligt, da jeg fra det Land, jeg har vænnet mig til at betragte som nøgent, i den lumre Tordenluft kjørte ind i Skovskyggen, og først ved en Spadseretur og Kjøreturen i Eftermiddag blev jeg overbevist om, at det ikke var en Skuffelse frembragt ved enkelte Trægrupper. Skovvejen fører lige ned til Herregaarden Baggesvogn. Fra den ydre, store, firkantede Gaard kjører man paa en Bro af Sten over en forhenværende Fæstningsgrav, formodenlig den eneste Levning af „Borgen", der engang tilhørte den efter Grevens Fejde saa mægtige Vendelbo-Familie Banner. Selve den 1 Etages Hovedbygning med to Fløje er opført 1744; men det Gamle, Herregaardsmæssige træder egenlig kun frem i de to store Lindetræer ved Indgangen. Arkitekturen antyder, at det var et forstandigt Herskab (Konf.raad Gødert Braem), som dengang byggede, og maaske kan det Samme siges om et andet Herskab, Statsgjældsdirektionen, der i den første Trediedel af dette Aarhundrede overtog denne som saa mange andre Gaarde. Direktionen opførte efter alle Videnskabens Regler den store Lade i den ydre Gaard; den blev udmærket bygget af udmærkede Materialier for 20,000 Rdl., hvorpaa man solgte hele Godset for 90,000 Rdl. Gaarden er nu, efter at der er solgt for 200,000 Rdl. Gods derfra, ca. 300,000 Rdl. værd; men det er da ogsaa andre Tider end dengang, og megen Hede omkring Gaarden er opdyrket. Den nuværende Ejer, Etatsraad Nyholm — de jydske Stænders Nyholm — bor paa Dronninggaard ved Kjøbenhavn; hans Søn, Ejer af Vreilev Kloster, er Forpagter af Baggesvogn og p. t. min Vært.

Den store, smukke Have forener sig med Skoven, og derinde stiger man opad fra det ene romantiske Parti til det andet, med mægtige Træer, dybe Kløfter, et Aaløb eller en lille Bjergstrøm nedenfor „Carlsgangen", en Høj med pludselig Udsigt til Raabjergs hvide Klit og til Jydske Aas,

og ligesom for at gjøre denne stærke Skov med dens dæmrende Lys og sælsomme Omgivelser endnu mere romantisk kom Lyn og Torden, medens vi vare deroppe.

Kl. 5, da Tordenregnen sagtnede, kjørte vi ud til Slotved, en særskilt Del af den 300 Tdr. Land store Skovstrækning; men først vare vi undervejs oppe paa Teglhøjen, 305 Fod høj. Herfra saas i besynderligt, uroligt Lys Vesterhavet ved Hirtshals og mod Øst Kattegattet med hvide Sejlere og Bakkerne ved Frederikshavn, mod Nordost Skagens Fyrtaarn, ca. 5 Mil borte, mod Vest og Sydvest hele den Egn, jeg hidtil har berejst, fra Lønstrup lige ned til Jetsmark Kirke en Mil fra Blokhus, 6 Mil i lige Linie. Egnen dernede med dens Høje, som jeg kjender, saa ud som en uafbrudt Flade og de adspredte Gaarde som smaa, hvide Sandpletter. Jeg er nu bleven vant til disse store Udsigter, Beundringen er ikke længer blandet med Overraskelse; men det er dog noget særegent Mægtigt.

Om Slotved Skov kan jeg sige det Samme som til Lars Rod om Tørvene: Hvis den laa ved Kjøbenhavn! Saa talte Ingen længer om Ulvedalene, og saa behøvede man ikke ved festlige Lejligheder at bygge en Danseplads i Skoven; thi her har Naturen selv anlagt en, med højt, hvælvet Bøgeloft paa Søjler og med en Bund, der aldrig bliver vaad (formedelst underliggende Sand).

Da vi kom hjem, fik jeg af Cand. Bentzon, min Medgjæst fra Hjørring, en Mængde jydske Ord. Han synes at have alle Evner undtagen Villien til at udgive et Supplement til Molbechs Dialektlexikon og en Skildring af Folkelivet i Vendsyssel.

Da min Vært fulgte mig ind paa mit Værelse, forberedte han mig med tilsyneladende Alvor paa, at her spøger. En By- og Herredsfoged er Autoritet herfor; men Historiens Oprindelse er sær nok. Under en af de tidligere Ejere udbrød Kvægsyge i Egnen, og Ejerens Hustru — hvem gamle Folk endnu mindes — besluttede for at fri Gaarden for Sygen at ofre til Fanden. Hun vejledes af en gammel Bondekone, lod slagte den bedste Stud og lukkede sig med den anden Gamle inde i Spindestuen, hvor de ved en stor Ild og under ukjendte Ceremonier brændte Kjød af Studen som Offer til Fanden. En Dreng

havde lagt Mærke til, at der var Noget paafærde og kiggede ind. Hans Ansigt stod fladt paa Ruden, og ved at opdage det troede de to Kvinder, at det var Fanden. Medens Drengen forskrækket over, hvad han havde set, løb sin Vej, søgte de at flygte; men de havde glemt, at Døren var til at aabne indad; i deres Rædsel og bedøvede af Røg trykkede de den blot fastere i, og næste Morgen fandtes de kvalte. Spindestuen blev senere gjort til Gjæstestue, og Ingen mærkede Uraad, før en nu afdød By- og Herredsfoged, hin Ejerindes Broder- eller Søstersøn, kom hertil og skulde sove her. Han saa hende.

Det minder mig om, at der i Randen af Skoven ud imod Vandmøllen blev vist mig en stor Sten, under hvilken en tidligere Ejer af Gaarden, Hr. Unger, blev manet ned. Flere Præster søgte forgjæves at faa ham til Ro, og endelig hentede man da Præsten i Tværsted. Ham kunde Spøgelset ikke bebrejde Andet, end at han engang havde stjaalet for 2 Sk. Brød. „Det gjorde jeg i stor Nød,“ svarede Præsten, og nu maatte Hr. Unger ned og fik Stenen over sig. Der var virkelig i forrige Aarhundrede en Vulf Abraham Unger, der ejede Baggesvogn. Han døde 1723, og hans Enke solgte Gaarden til Fredrik Kjær (Kjærskjold), om hvem der jo netop er en lignende Spøgelsehistorie paa Børglumkloster, som han ogsaa ejede.

Fredag den 4de August. — Vi kjørte til Fredrikshavn for at sælge Svin; men først skulde der afholdes et Sogneforstandermøde, som det blev tilstedet mig at overvære. Den vigtigste Sag paa Dagsordenen, efter mit Skjøn, angik en Pige, noget over 30 Aar, der var paa Vej til at skjænke Sognet et sjette uægte Barn, og som nu var kaldt, fordi en af Fædrene ikke betalte, og fordi den Mand, hos hvem et af Børnene var i Pleje, en Mormon, ikke vilde beholde det, medmindre han fik sin Betaling, 2 Rdl. om Maaneden. Hun udholdt tappert og undertiden smilende den hele ligefremme Forhandling; men da hun skulde gaa og vendte sig imod Døren, trak pludselig hele Ansigtet sig sammen til Graad. Saalænge hun holdt saa frejdig ud og ikke syntes at kjende eller anerkjende de europæiske Kulturbegreber, holdt jeg næsten med hende eller var

nærved at tænke, at hun gjorde sig fortjent af Fædrelandets Nationalformue og fortjente en Orden eller Titel.

En Tordenbyge opholdt os til henved Kl. 1, saa kjørte vi i den sagtnende Regn og fik dejligt Vejr. Udenfor Skoven kom vi over nogle Bakker og derefter til fladt Land, hvorfra vi saa Jydske Aas, som vi skulde over, begynde ved Gaarden Eskjær. Aasen rejser sig ved en lille Skov og stryger som en Rygrad — rigtignok noget skjæv, — men indtil 360 Fod høj — gjennem Landet og kan i visse Maader siges at række indtil Lüneborg Hede. Men skjønt den er forholdsvis smal heroppe ved sin Begyndelse eller sit Udløb, bliver den snart bred, udskyder eller optager Grene — f. Ex. den frugtbare Lerbanke, der naar til Horne — sænker sig i Dale, løfter sig i Toppe, kort, opfører sig som en rigtig Bjergkjæde. Vor Vej snoede sig nu sandig op ad Bjergryggen, og jo højere vi kom op, desto flere Kæmpehøje kunde vi se paa det ujevne Plateau. Jeg talte i Hast en Snes. En af Selskabet mente, at disse mangfoldige store Tuer dog vist vare Naturens Værk og ikke Kæmpegrave, og i samme Øjeblik steg en skjægget Mand ud af en Høj deroppe. Strax efter saa vi en Mandshat og en Damehat — hvis Bersærken vilde op, havde han aabenbart sat moderne Slægtninge Stævne. Vi stege af og gik derop; det var Folkene fra Bjørnager ifærd med at aabne en Grav; den største Tvivler kunde nu blive overbevist og faa et Lerkar fra Oldtiden ihænde.

Det var et heldigt Sted, hvor vi vare stegne af og fra Hulvejen havde besteget Højden. I og for sig var det af Interesse at se, hvorledes trods det ru, højtliggende, sandede Jordsmon Agerdyrkningen søger at fæste Fod heroppe; her var Pløjeland, og selve Kæmpegraven blev aabnet, fordi den skulde nedpløjes. Dog var Synet, der frembød sig nogle faa Skridt videre mod Nord, det, som mest — jeg kan ikke nøjes med at sige: interesserede mig; det greb mig. Det gav ikke blot en Udsigt, men (uden Ordspil) en Indsigt. Thi ej alene laa hist mod Nordost det hvide Land imellem to Have og videre ude, svævende i Horizonten, Skagens Fyrtaarn; men dybt under os strakte sig en grøn Slette, og Højden, hvor vi stode, viste sig at være et bredt Forbjerg, der snart springer

stejlt ned, snart glider ud i Afsatser med besynderlig skjønne, romantiske Dybder, Huler og Kløfter. Dog var dette ikke nok. Vi kunde se, hvorledes hele Landet fra Hirtshals i Vest, omtrent i Linie med os, og østerpaa til sønden for Fredrikshavn er et Højland med enkelte Aabninger, og man føler ved at se ned paa hele Slettestrøget nordenfor, at det har været Hav, der bølgede ind hertil, ja det synes for Øjet endnu at forene sig med Havet og kun med forandret Farve glide ind mod Højdemassens Fod. Denne Vidde og Dybde, denne Forening af Nutiden og det Forgangne, denne Blanding af det Usikre, Vexlende i Tilværelsen og det Faste, Knudede, sejgt eller trodsig Vedblivende, griber med besynderlig Magt. Man ser ikke som Individ, men som Slægt. Man var med, og man er med; det strider og skifter; men det holder ud.

Den skjæggede Mand, der var kommen op af Højen, var den unge Ejer af Boelstedet Bjørnager, Hr. Nygaard. Han har studeret og er bleven Bonde; men sjelden vil Nogen i Tavshed kunne give en bedre Forklaring af en saadan Overgang end han. Vi stege ned mod Øst ad den dybe, sandede Hulvej, hvis Sider, jo dybere den gaar, blive mindre nøgne, vise først Krat, saa ung Elm. Pludselig aabner den sig ud i en lille Plads. Der ligger Boelstedet omgivet, favnet paa tre Sider af Jydske Aas, og mod Øst i ringe Afstand hæver sig en grøn Høj, der skjærmer ogsaa for Østenvinden. Husets Hegn ud imod Landevejen er en Række af smaa Skovæbletræer. Indenfor Hegnet er en Have med Pære- og Blommetræer (Reineclauder), og opad Husets Mur snor sig en Vinranke. Der var sydlig varmt, og alle Træerne paa den lille Plads duftede efter Tordenregnen.

Desværre, vi kunde kun blive her saa kort! Vejen gik nu lidt mod Syd, langs Aasens østlige Rand, forbi den venlige By Vogn, der ligger paa Grønsvær uden Gade, og nu forlode vi ganske Aasen, kjørte mod Øst over en aldeles flad Slette, med Hede, Eng og Kornmarker, med det blaa Kattegat foran os, Hirtsholmene i rødt Skjær ude paa det Blaa, og saa mod Syd til Fredrikshavn.

Den ligger saa frisk ved Vandet, ser ny, venlig og velhavende ud, og har en udmærket brolagt, lang og bred

Hovedgade, der naar ned til den rummelige Plads ved Havnen, et stort og kraftigt Anlæg, „beskyttet“ af Citadellet, som man sagde i gamle Dage, og som man maaske siger endnu. Paa den nordlige, gamle Havnedæmning staar et lavt, rundt Taarn, „fra Tordenskjolds Tid“, favntykt bygget af Kampesten, med Nicher, tilmurede Kanonporte, øverst oppe.

Imedens vi spiste — og jeg har Møje med ikke at hellige de berømte Fredrikshavnske Rødspætter hos Madame Jelstrup en Skildring saa stor som den Beundring, de fortjene — kom Svinene, og vi gik ned til Havnen, hvor „Dania“ laa og ladede. Man skulde tro, at det var den simpleste Ting af Verden, at Svin, der ere kjøbte og betalte, afleveres til Dampskibet. Ikke saa ganske. Først er der en Mand, der staar ved en Vægt, og han er ligesom Kontrabog mellem Sælgeren og den fraværende Kjøber. Kjøberen, en Pranger eller en Slagter, har rejst omkring paa Egnen og venter nu i Aalborg eller Kjøbenhavn paa sine interessante Dyr. Slagter M. har været hos Godsejer N. og kjøbt et Svin „paa Slump“ for 50 Rdl., paa den Betingelse, at Godsejeren skulde fede det endnu en Maaned. Begge have underforstaaet, at Svinet var 2 Rdl. værdt pr. Lispund, men Slagteren har skjønnet, at det vilde komme til at veje over 25 Lispund, Godsejeren har antaget, at det ikke vilde kunne trives saa vidt. Nu nærmer sig Afgørelsens Stund. Det ene frygtelig skrigende Svin efter det andet bliver fra en af de mange Vogne bragt paa Vægten og ligesaa skrigende og hylende ført ombord. Godsejeren begynder at lægge Mærke til, at Svin, der ikke ere nær saa store som hint ene af hans, veje svært til; hans Urolighed meddeler sig til hans Venner; det øvrige Publikum hører og tager Del. Han er ikke ængstelig for maaske at skulle have tabt nogle faa Rigsdaler; men Æren, Berømmelsen for at skjønne et Svins Vægt rigtig en Maaned før dets Modenhed! Alle blive utaalmodige over de andre skrigende Svin, der have Forrang i Queuen. Endelig vejes da Gjenstanden for al denne Forventning — 27 Lispund. O, gid jeg kunde se hin fraværende Slagters Smil ved Budskabet herom!

Hvis der end, som der fortælles, ofte bliver intrigueret

for at opnaa en god Handel, gaar dog efter Kjøbet Alt til med Ærlighed. Sælgeren feder det solgte Svin, som om det var hans eget, og hvis Kjøberen har regnet fejl, betaler han alligevel efter Aftalen, skjønt den ikke var skriftlig. „Man maa handle, saa man kan komme igjen."

Jeg vilde prøve, hvordan en saadan Handel gik, og forsøge, om jeg kunde sælge nogle af min Værts endnu usolgte Dyr. I den Anledning henvendte jeg mig til Landmand og Pranger Hr. Severin Jensen, der gik ved Havnen, og foreslog ham at kjøbe dem. Han saa paa mig fra Siden med et Blik saa lynsnart, at jeg først opfangede det, da det var ved mine Fødder, og svarede ikke et Ord.

Til Mundheldet: „Adelsmænd og Rotter trives ikke i Vendsyssel", hører en Historie fra Fredrikshavn. Et Vrag kom ind, og man fik Mistanke om, at en Rotte, og det en, der syntes at have Haab om at stifte Familie, var gaaet iland. Der blev gjort Jagt paa den, men forgjæves. Samtidig kom nogle Østersskrabere formedelst Storm iland og fik Tilladelse af en Kjøbmand til at sætte deres Redskaber ind hos ham. Næste Morgen, da Kjøbmanden kom ind i Rummet, hvor bemeldte Redskaber henstode, blev han opmærksom paa, at en Østers henne i Krogen hoppede og sprællede, hvad disse Dyr jo ikke pleje van. Ved at se nærmere til opdagede han, at Østersen havde fanget Rotten. Saa utrolig Tingen end lyder, gives der dog en rimelig Forklaring: Rotten kan have løbet hen over Dyret, medens det aabnede sin Skal paa Klem, og kan have faaet Halen ned deri. Saa klemte Østersen til, og Rotten kunde ikke slæbe den bort. Østersen blev til Belønning for sin Daad kastet i Havet med sit Bytte.

En anden Historie — der synes mig karakteristisk for denne Overgangstid, da Bonden dunkelt aner Muligheden af igjen at kunne blive første Stand, men kan være kejtet nok i Forsøget, han selv skal gjøre — er denne: En navngiven Bonde kom ind paa Gjæstgivergaarden i Hjørring og traf der en Forpagter — en af „Folk med Hvidt i Brystet", som man her kalder de Dannede — ifærd med Frokosten. Han bad om Tilladelse til at spise ved samme Bord. — „Ja, naturligvis," svarede Forpagteren, „De har her samme Ret som jeg." — Bonden tak-

kede og bad lidt efter Forpagteren, om han vilde gjøre ham den Ære at drikke et Glas med ham. — Det skete, og lidt efter foreslog Bonden, at de skulde drikke Dus. Det afviste Forpagteren, hvorpaa Bonden sagde: „De skulde dog ikke være saa kaalhøgen (kry); jeg er Bonde, og De er kun Forpagter.“

Solen gik ned, da vi kjørte hjem, ad Hjørring-Chausseen, der skjærer Jydske Aas noget sydligere end vor Vej imorges. Da vi nærmede os Aasen, var Maanen oppe og skinnede paa de sorte Højder og de dybe Dale, der vare fyldte med tæt Damp. De saa ud som Søer, hvoraf mørke Fjelde ragede op, og det var, som om vi kjørte i den forhistoriske Tid, da kun Højderne naaede op over Havet.

Løverdagen den 5te August. — Behageligt Driverliv i Formiddags, ude i Skoven og paa Marken, hvor Høsten er begyndt. Ogsaa igjen paa Teglhøjen og saa paany „det hvide Land“, som jeg maa kalde det, Strækningen et Par Mil herfra op ad Skagen til. Jeg har ikke haft Lyst til at komme til Skagen dennegang, for ikke at sprede Rejsen for meget; men hint Hvide drager mig derhen, og vi gik til Theklaborg for at aftale en fælles Udflugt imorgen.

Henad Eftermiddagen kjørte Hr. Nyholm ud med Hr. Bentzon og mig til en Egn, jeg ikke havde troet saa nær herved. Over smukke Bakker og lidt Hede kom vi først til Hjørring-Chausseen, hvor der dybt nede staar et utroligt lille Hus med en lille Have. Her bor Smeden Peer Nibe, der har studeret Cyprianus, kan stille Blod og vise igjen. Men han var desværre ikke hjemme. Derfra kjørte vi lidt nordlig og vester efter og kom ind paa den vildene Hede, stejle Lyngbakker, dybe Kløfter, hist og her et ensomt Hus, en sandet Mark med spæd Rug eller Havre, faa Græspletter. Paa det ensomste Stykke af denne Hede bor Norske Marie, Egnens Spaakvinde. Naar man nuomstunder vilde i en Roman skildre en saadan Hytte med en Spaakvinde paa Heden, 1/4 Mil fra en Præstegaard og 1/2 Mil fra en livlig Herregaard, vilde Publikum formodenlig finde det usandsynligt. Norske Maries Hytte var lukket; men vi traf hende senere: en lille, firskaaren

Kone paa nogle og treds, med plumpt Ansigt, men livlige, fiffige, brune Øjne. Hun var femten Aar, da hun med sin Kjæreste sejlede fra Norge; han vilde bosætte sig her. En Aften kom han ned til hende og sagde: „Nu se vi Skagens Fyr.“ Han gik igjen op paa Dækket, og lidt efter hørte hun Støj deroppe. Noget efter kom Skibsføreren ned og sagde: „Nu ska a hilse fra Ains (Anders); nu er han paa Havsens Bund.“ — Hvad der saa forefaldt, talte hun ikke om; men da hun kom til Fredrikshavn, klagede hun. Hun „kunde Intet bevise“, havde Ingen at roe sig ved, ɔ: trøste sig med. — Jeg spurgte hende, om hun havde været gift. Hun svarede: „Itte længer end til Knæerne.“

„Tror De nu selv, at De kan spaa?“

„Andre siger, at det sæder (slaar til).“

„Kommer der Mange til Dem?“

„Ja, Kors!“

Især under Krigen vilde Pigerne vide, hvilke Karle der skulde afsted. De betale 4, 8 eller 16 Sk.

(Dette vil forbavse og indignere de Folk, der betalte Mlle. Guloten 4 Francs.)

Søndagen den 6te August. — Udflugt til Skagen. Smuk Sommermorgen. Præcis Kl. 8 efter Aftale kjørte Vognene fra Theklaborg og Vandmøllen over Broen, deltoge med „vor egen“ under Lindetræerne i at blive pakkede af vimse Piger, og Kl. 8½ gik Toget mod Nord.

Vi kjørte over fladt og frugtbart Land omtrent en Mils Vej, over den ret anselige Uggerslev Aa, til Tværsted. Her deler Vejen sig: en gaar langs Havet, en anden gjennem Landet; vi valgte den sidste som den mest lønnende, om end den besværligste.

Endnu en Stund vakler Landet østerefter mellem Øde og Frugtbarhed, Lyng og Marker afløse hverandre, i Grøfterne ser man, at der 1 à 2 Fod under Sandet ligger en tørvet Jord, og mens Sandets Magt lempelig stiger, vises tilhøjre (ɔ: sydlig) Gaarden Nørre-Elkjær, den nordligste Herregaard i Danmark. Røgen fra en af Skorstenene steg højt op og samlede sig i det stille Vejr som en Hjelmbusk; den stod som Kulturens Avantgarde eller

Arrieregarde — alt eftersom man regner, at Kulturen viger, eller at den har gjort Omkring og vil tilbagevinde det Tabte. Vejen gaar stadig østlig og over fladt Land indtil Egnen om Gaardbo Sø med lave, sandede Bredder; her drejer den mod Nordost, og paa den sandede Flade foran os viste sig nu et Fata Morgana, en meget høj Mølle med høje Træer, Omformning af en lille Virkelighed i Nærheden. Denne nordostlige Vej fører temmelig hurtig ind i fuldstændig Klit, der strækker sig tværsover Halsen fra Vesterhav til Kattegat. Men efter en halv Times Kjørsel mellem Sandhøjene kommer man pludselig ud til en Oase, hvor den lave Raabjerg Kirke ligger tilvenstre, Præstegaarden tilhøjre og Gaarden Troldborg lidt længere frem — en meget vidtstrakt, bleggrøn, fra Verden afsluttet Oase af sælsom, fattig Skjønhed.

Et lille Stykke fra Troldborg drejer man tilvenstre og er saa strax igjen i Klit; men nu kommer efter nogen Tids trælsom Kjørsel i Hulvejen mellem Sandbakkerne, det Største, jeg har set paa denne Rejse, og visselig noget af det Største, jeg nogensinde har set: det hvide Land. En eller to Gange, inde imellem Sandbakkerne, saa jeg et Glimt som af noget Højt, Hvælvet, Snehvidt, der pludselig dukkede op forude, men forsvandt igjen, saa at jeg troede, det var et Fata Morgana, og at den brede Klit, vi kjørte i, var det hvide Land, jeg havde set fra Jydske Aas og Teglhøjen. Men med Et hørte den lave, simple, graalige Klit op, holdt sig ligesom ærbødig tilbage i nogen Afstand, og paa Sandsletten hævede sig ligefor os en umaadelig, bred, et Par hundrede Fod høj Kuppel af hvidt Sand.

Den staar ene i sin Slags, uden at man kan sammenligne den med Noget. Den bringer formedelst Form og Farve til at tænke paa Montblancs Snekuppel; men man afviser Tanken som forstyrrende. Montblancs Hoved bæres af Kæmpebjerge; dette er en uhyre Sandbyge, der er slaaet ned over det flade Land, maaske paa hin mærkværdige Store Bededag i Aaret 1775, og vil gaa bort igjen. Det vil vare nogle hundrede Aar; den er allerede aftaget mod Vest og voxet mod Øst.

Vi lode Vognene kjøre vesterom og stege op paa Kup-

len, et Foretagende, som kun er farefrit i stille Vejr. Sandet var fast at træde paa, men føg dog ved det ringeste Vindpust. Da vi kom op, saas det, at Massen ikke er en enkelt Kuppel, men strækker sig ca. 1000 Alen mod Nord, hvor den naar sit højeste Punkt, og at den fra sin nordlige og sydlige Ende udsender en Gren østerpaa.

Udsigten er mærkværdig. Man har Vesterhavet og Kattegattet tilsyneladende nær paa hver sin Side, og man ser dem mødes to Mile borte nordfor Skagens Fyrtaarne, det gamle og det nye. I Syd begrænses Udsigten af Jydske Aas; men det mellemliggende Land med dets Marker, Lyng og Klit ser ved Modsætningen til det tindrende Sand omkring En forbrændt og forvejret ud. Lige nedenfor er tilvenstre og højre lav Klit; tilhøjre synes der ogsaa at være Lyng og Mose, Levninger af det gamle Land, der endnu skal helt opsluges paa Kuplens Vandring.

Dette er Raabjerg Mile eller Rimme.

Dette var nu over Middag, og vi holdt Rast paa den høje Klit vesterpaa, ovenfor Bækken ved Kandestederne.

Mens vi efter Maaltidet laa paa Brinken og røg Cigar, talte vi i et Par Minutter 107 Skibe ude paa Vesterhavet.

Vi kjørte nu samlede, langs Bækken ned paa Stranden og her skiltes vi. De to Vogne kjørte sydpaa, hjem, jeg fortsatte med Hr. Bentzon og Hr. Nyholm fra Vandmøllen Rejsen nordpaa.

Vejen langs Stranden er naturligvis øde; men den er er ikke død, eller der er Begivenhed, Historie i det Døde. Tilvenstre møder man Vragene. Et laa halvt begravet i Sandet, med den venstre Side af Bugen opad, graagult, lignede et uhyre Skaldyr. Et andet havde sin ene halve Side slaaet ud som en mægtig Dør ret ligesom Jættens Handske. Et tredie kjørte vi igjennem. Et fjerde stod sønderlemmet lidt ude; agter ragede en Planke lidt op og saa skuffende ud som en Mand med laadden Hue paa. Et femte syntes næsten helt; paa Bagstavnen, der vendte indad, stod det stolte Ord Briton; men denne briton skal ikke oftere *rule the waves*[1]). Paa den anden Side havde vi i Klitten de lange, horizontale, sorte, omtrent en Alen tykke Lag af

[1]) Herske over Bølgerne.

Martørv. Da Naturen besluttede at ødelægge denne Strækning, men indsaa, at Menneskene alligevel haardnakket vilde forsøge at bo her, vilde den ikke nægte dem Kulturens første Betingelse, Ild, sammenpressede derfor Skovene til en Mellemting af Tørv og Stenkul og anbragte denne, Martørven, saadan, at man uden altfor stor Møje kunde finde den. Ned paa den lave Strand falder den hyppig fra Klitten eller Klinten i store Blokke.

Fra Stranden kjørte vi Kl. 5 ind til Højen eller Gammel Skagen.

Mandag d. 7de August. I Skagen; hjem til Baggesvogn henad Midnat.

Tirsdagen d. 8de August. Jeg var for kort Tid paa Skagen til at se Tilstrækkeligt og faa god Besked. Skal jeg dømme efter, hvad der kan opfattes i Løbet af 1½ Dag, saa er Egnens Karakter Usikkerhed, Ordet brugt i videste Forstand. Jeg mener ikke blot dermed, at den smalle Landtunge mellem de to Have synes i bestandig Fare for at blive overskyllet, eller at Vandet, som der siges, bestandig siver i Sandet (dog rimeligvis kun der, hvor dets Afløb er hindret), eller at Stranden er bekjendt som usikker for Skibe og Skibsførere. Usikkerheden gaar meget videre, Tingene flimre En for Øjnene, Skuffelse og behagelig Overraskelse skifte bestandig, dog saaledes, at sidstnævnte i sin Kortvarighed giver Anledning til førstnævnte. Naar man ved Høien eller Gammel-Skagen kjører ind fra Stranden gjennem Sandet, venter man at finde en nøgen, øde Egn, men modtages af de rigeste Bygmarker. Dette Særsyn hidrører fra Fiskegjødningen. Et lille Stykke videre frem ser man en vid Eng med Stakke og tror da, at det er Høstakke — nej, nu er man allerede ude af Frugtbarheden, det er Lyng. Sletten strækker sig, begrænset af Klitter mod Nord, ud mod Øst saa flad som en Pandekage, og man venter at kunne kjøre rask hen derover — ingenlunde; den er, næsten ved Kunst, ved behændig Anbringelse af Lyngtørv, gjort saa knudret og hullet, at Hestene kjøres trætte paa den, og vil man kjøre bort fra, hvad der kaldes Vej, ind paa den grønlige Slette, saa findes den knoldet, vortet, ufremkommelig. Fra denne

pinagtige Vej ses endelig Skagen, langt udstrakt fra Nordost til Sydvest, og det ser ud, som om man skulde kjøre lige ind paa denne Linies Midte — nej, aldeles ikke, Vejen gjør en ret Vinkel mod Syd, saa mod Øst, saa mod Nord, ganske som om Byen havde Ret til at være koket og gjøre sine Tilbedere Nærmelsen besværlig. Men koket og nydelig ligger den alligevel, med mange, nye, røde Tage, bagved grøn Mark og foran det blaa Kattegat. Man kan ikke lade være at tro sine egne Øjne og vente en net, hyggelig Kjøbstad — atter Skuffelse! Saasnart man kommer ind paa den tunge Sandvej, der er Byens Hovedgade, ser man, at de smukke Bygninger som snilde Kulisser skjulte Stedets Blanding af Embeds- og Fiskervæsen, og foruden Fiskernes beskedne Boliger staar der tjærede Hytter med gamle, indsynkende Straatage og med Lyre, d. v. s. Røghul, istedenfor Skorsten. Disse sidste ere, malerisk taget, de smukkeste, og de vække, menneskelig taget, Deltagelse; men saa faar man pludselig Øje paa den nye Kirke, der knejser over de fattige Hytter med en vis Fordring paa Skjønhed, ligesom den ogsaa har Ord for at være „opført i Stil med Slotskirken og Frue Kirke", men er den styggeste Bygning, man kan se. Hvad har Skagen syndet, at denne Kirke, hvortil der blev indsamlet over hele Landet, skulde have de hæsligste Linier, som nogen Arkitektur kan frembyde? Stolede man paa, at saa faa Fremmede komme herop, at Skagboerne kunde taale et Forsøg i Ästhetik des Häslichen?[1])

Den underlige, spredte Maade, hvorpaa Alt dette ligger i Sandet, giver Byen et ganske ejendommeligt Fysiognomi. Hvert Hus synes at protestere imod, at det hører til Byen, til noget Fælles, skyder Sand op mellem sig og sin Nabo, vil ikke ved Rydning eller Brolægning bidrage til, at han kommer og aflægger Besøg. Jeg nægter ikke, at dette jo kan være Naturens Skyld; men naar man kommer mellem Mennesker, tror man uvilkaarlig, at deres Tanke og Villie har Indflydelse paa deres borgerlige Anstalter, og jeg har ikke set nogen By, der saaledes synes symbolsk opløst i Egoisme.

Ny Overraskelse. Indenfor Plankeværk, der gjenne San-

[1]) Det Hæsliges Æstetik.

det bort, er hist og her Smaahaver eller Beviser for, at Træer kunne gro i Bunden; Byfogden har en stor, smuk Have, og sydvest for Byen ligger en hel, frodig Lund, hvori rigtignok Klitten stikker op mellem Træstammerne, ligesom en vis Persons Hestefod naar ud igjennem civiliserede Pantalons; men smukt er det alligevel, og man forestiller sig uvilkaarlig, at paa disse Steder, der ere ligesom aftvungne en uvillig Natur, samle sig hyppig paa blide Sommerdage dette fjerne Steds Beboere, Embedsmænd, Kjøbmænd og Fiskere, og frydes med hinanden i idyllisk Glæde, ved The og en Pibe Tobak. Men de, der kjende Byens Temperament, erklære dette for, mildest talt, usikkert.

Men Usikkerheden ophører ikke hermed, tvertimod, nu begynder den først rigtig. En Mand omtalte tilfældigvis til mig, at der intet Apotek var i Byen. Ordene bleve liggende udenfor mit Øre, og jeg opfattede dem først tydelig lidt senere, da jeg talte med en anden Mand. „Har De intet Apothek i Byen?" spurgte jeg ham. — „Nej," svarede han. — „Altsaa, naar Deres Kone faar ondt, maa De kjøre til Fredrikshavn og hente Hofmansdraaber!" — „Nej," svarede han, „her er en Doktor i Byen, og han handler med nogen Medicin." — „Kan De da hos ham faa al den Medicin, der behøves?" — „Han forskriver vel ikke Andet end, hvad man kan faa hos ham."

Er der nu et Apothek i Skagen eller ej?

Hvor usikkert dette nu end var, saa ansaa jeg det for nogenlunde vist, at der ingen Apoteker var, og jeg spurgte en tredie Mand: „Hvorfor have De ingen Apotheker i Byen?" — Jeg fik det pythiske Svar: „For saa vilde her være to Øjne flere."

Jeg var ude ved ved den gamle Kirke, beliggende en Fjerdingvej sydvest for Byen, skjønt ogsaa dette er usikkert, da det kommer an paa, hvor man regner, at den egenlige By ligger. Den var engang Skagens og Landdistriktets Sognekirke, er nu forladt, begravet i Sandflugt. Taarnet rager op over de omgivende Sandbølger, der ere bedækkede med Klittag og Tjørn, og i Fordybningerne mod Solen staa Brombær og vilde Roser. I Nærheden er imellem Klitten en Flade, hvor der voxer

Siv; det var engang en Sø, og jeg tror, lærde Folk vide, naar de sidste Fisk fangedes deri, for ikke hundrede Aar siden. I Sandhed, her er trist; man staar som ved noget levende Begravet. Taarnet, eller idetmindste dets øverste Halvdel, rager som sagt op og tjener til Sømærke. Jeg spurgte: Hvor er selve Kirken? — Skagboen svarede, den var dernede, begravet i Sandet. Han har H. C. Andersens Autoritet for sig; thi A. var, vel ikke personlig, men med Tanke og Fantasi dernede og saa sælsomme Ting. Men Vendsyssel er ikke fri for Bagtalelse; den ene By bagtaler en Smule den anden, og jeg har hørt i en anden By, at Kirken vistnok med nogen Anstrengelse havde kunnet frelses; men den laa Skagboerne for langt borte, og det af Sand overvældede og af Hav formindskede Landdistrikt, hvor der nu kun bor 65 Mennesker, kunde ikke gjøre noget Krav. Derfor blev Kirken en Tidlang overladt til at kæmpe mod Sandet, som den kunde bedst, og derpaa erklæret død og begraven, men i Virkeligheden nedbrudt, og af dens Sten ere Huse i Skagen opførte. Ja, tilføjede man, de havde gjerne taget Taarnet med. Hvad er nu sandt? Hvor er Kirken?

At jeg under saadanne Omstændigheder ikke kunde erfare noget Sikkert om en Strandingssag, der netop interesserede mig, er en Selvfølge. Den Ene gjorde Vedkommende sort som en Ravn, den Næste gjorde ham hvid som en Svane. Den sløve og fejge Maade vilde være, deraf at slutte, at Manden var graa; men det skal nok skjønnes, naar man har Kjendsgjerninger rigtig for sig, om en Mand helder til det Honnette eller Uhonnette. Imidlertid, umuligt at faa en Kjendsgjerning at støtte sig til; Alt bølgede og gyngede, som selve Landet syntes at gjøre, naar man saa ud til en af Siderne, til et af Havene.

Et er der, som ikke kan skuffe: de kraftige Hoveder og kløgtige, behjertede, djerve Fysiognomier blandt Fiskerne. En Befolkning kan ikke blive enig om at sætte saadanne Ansigter op for at narre Fremmede, skjønt dette, for at fuldende Stedets Usikkerhed, blev sagt mig. Jeg var fristet til at bryde Aftale og blive for om mulig at aabne den lukkede Bog, disse Menneskers Liv. Men hvor lang Tid vilde der behøves? Alt ligger saa ad-

spredt og kigger saa forsigtig ud, og Kjøbstadudseendet borttager den Naivitet, som andensteds tiltrækker. Maaske burde jeg dog, med Opgivelse af Thy, have blevet der. Af de faa Samtaler, om Vaadfiskeriet — de halede et Vaad ind i et 1000 Alen langt Tov — og om Fiskesalteriet o. s. v., opfangede jeg en Berigtigelse af Noget, jeg hørte ved Hirtshals. Der stilledes Fiskerne saa langt i Skygge af de Svenske; her derimod erfarede jeg, at Vore gaa ud og fiske og sælge Fangsten til Svenske.

Det var paa Sejlads til „Grenen" — Sejlads for ikke at gaa i Sand — og Vandring derude, at vi traf Fiskere. Det er det eneste Sted, hvor jeg har været, der ser ud som paa Kortet. Ellers er ethvert Sted for stort til at aftegnes i fuldstændig Nøjagtighed, har en Højde eller en Farve, som Kortet ikke kan angive; men her er det en hvid Flade mellem to Bølgestriber, og Fladen trækker sig efterhaanden sammen, saa at man kan sætte den ene Fod i Kattegattet, den anden i Vesterhavet, Landets Spidse bliver ikke større end paa Kortet. Det Eneste, Kortet ikke kan give, er den hvide Brænding paa Revet udenfor Spidsen, og Søfuglene, som i stor Skare sidde derude. Da disse hvide Fugle pludselig lettede, gjorde det et Indtryk, som neppe lader sig beskrive. At sammenligne dem med Aander eller Spøgelser, vilde være trivielt og overdrevet; ej heller var det uhyggeligt, men aldeles fremmédartet, et besynderligt Bud om, at nu hørte Menneskeriget aldeles op, og Naturriget herskede ensomt og mysteriøst.

Vi vare i Vandet derude om Morgenen og kunde opføre os med mere end kongelig Luxus. En valgte Kattegattet, en Anden Vesterhavet, jeg valgte Middelvejen og fik begge. Aftenen forud havde de af os, der stege op i Fyrtaarnet, en anden Luxus: Solskiven blev oppe over Horizonten nogen Tid længere for os end for andre Mennesker.

Hvilke Revolutioner, som vi ovre paa Øerne ikke drømme om, have ikke tumlet med denne sandede Strækning! Martørven vidner om, at her har staaet Skove. De bleve kuldkastede, begravne, sammenpressede til Tørv. Egnen forsvandt og steg op igjen eller blev nyopdaget i det 13de Aarhundrede.

Anno 1355, ved et Ting i Aalborg vare mødte de elleve ældste Mænd i Vendsyssel, bl. hvilke Thorkil Hwal, som var hundrede Aar gammel. De vidnede, at en Konge, som var i Danmark, paa en Jagt i Vendsyssel gjæstede en Bonde, Thorsten Skarpæ, som den Tid boede i Oorne (Horne), hvem Kongen forlenede med den Mark og Skov, som ligger omkring Skagen, til sit Fæ og sine vilde Øg. Og Bonden havde en Hyrde, som hed Trondkar, som var den Første, der fandt paa at fiske paa Skagen, og byggede et Hus der. Senere nedsatte Flere sig under Thorsten Skarpæ. Item, at fra den Bæk Hjertbæk østen for Hosiø lige til det ydre Skagens Ref havde Alt været Kongens Forstrand, aldrig bygget paa af Nogen, før da for faa Aar siden Jylland voldelig blev overfaldet og medhandlet.

(Becker, De ældste danske Archivregistraturer).

Videre Optegnelser vise Tryghed, Virksomhed og en vis Velstand.

Anno 1517. Hans Tydsk i Skagen fik Brev, at han maa opbygge et Hus og et Kapel i Skagen nordop til Byen, som kan tjene til deri at indtage syge Mennesker, og maa han samle Almisse til deres Underhold.

— 1523. Gav Kong Frederik Biskop Styge Krumpen Skjøde paa dette Capel, der var kaldet St. Jacobs Capel.

— 1529. St. John Baptists Aften var var Bisp Styge Krumpen hos Kongen og viste aabnet Brev, beseglet af Borgemester, nogle Raadmænd og Borgere i Skagen, hvori de lovede at give til Bisp Styge og hans Eftermænd paa Bispestolen Biskops Gave Kalasz, som og kaldes Helligdags ligesom deres Forfædre.

— 1535. Hr. Laus Nielsen fik Confirmation paa en Kirke i Skagens By, dog saa, at han skal besørge de syge Folk i Hospitalet i Aalborg af den Rente, som ganges af samme Kirke.

— 1546. Skagens Borgere fik Brev til Eiendom paa deres Byes frie Græsgang og Uddrift paa Kronens Gaard Hoffsjøgaard og Grund, som Niels Iversen iboer, udenfor deres By liggende, Intet undtaget uden de Enge, som nu ligge til Toldergaarden sammesteds, dog at de og deres Efterkommere skulle aarligen give deraf til Aalborghus salte Fisk og Flynder.

— 1569. Kgl. Brev til Erik Podebusch, Lensmand paa Aalborghus, om, at han skal paasee, at Fyrlampen paa Skagen holdes tændt; thi de Søfarende beklage sig og ville ikke betale Fyrpenge til Kongen. Iligemaade skal der udlægges Sømærker, navnlig paa Trindklint (Trindelen).

Saa begynder Havet at tage, hvad Havet gav:

— 1635. Ansøge Borgere og Indvaanere i Skagen om Nedsættelse i deres Skat, der bestaaer i 90 Slettedalere om Aaret og Løn og

Føde til en Karl ved Fyret. Thi deres Næring og Brug er blot Fiskeri (ingen Stranding?), der nu meget forringes, ligesom ogsaa Vandfloden aarlig bortskyller deres Huse og Gaarde, ligesom ogsaa Kongens Lygte, der stod her i forgangne Aar, er henskyllet af Havet.

Og endelig kom, maaske tildels ved Indbyggernes Uforsigtighed, idet de oprykkede og brugte Væxterne og Beplantningen paa Sandet, den forfærdelige Flod og Sandflugt 1775, der kun efterlod hvad vi nu se.

For en Del paa Grund af Historien, syntes mig den interessanteste Bygning deroppe at være den gamle Raadstue. Den er rigtignok forfalden, straatækt og utæt; men Stuernes Rummelighed og de gamle, sortebrune Borde o. s. v. give dem et Udtryk som en gammel Mand af god Familie, det er gaaet tilagters med. Et ret kraftigt Kommunevæsen kan godt have fundet Sted her, uagtet den fortræffelige Olavius korsede sig ved den Tanke: hvad Følger det i Hensigt til borgerlig Lyksaligheds Bestyrelse maatte have, at Borgemester og Raadmænd dreve borgerligt Erhverv, navnlig Fiskeri. I hans Tid (1787) var det aldeles udslettet af Folks Sind, at Andre end Herremænd, kongelige Fogder osv. kunde forestaa den borgerlige Lyksalighed.

Paa Tilbagerejsen, der ligesom Henrejsen gik ad Stranden, men fuldstændigere, forbi Kandestederne indtil Tværsted, standsede vi i den begyndende Skumring omtrent udfor Skiuerne ved et Værk af en eller anden Revolution. Klittens Sand afbrydes nemlig pludselig af Sten, af en Slette bestaaende af Stene, omtrent saa store som dem, der bruges til at macadamisere Landevejene. Stenmassen ligger i en Højde af omtrent 20 Fod, strækker sig nogle hundrede Alen langs Stranden og rækker dybt ind i Landet. Den bekjendte Stenslette Crau i Frankrig er unægtelig mere udstrakt, men er nogenlunde dyrkelig Jord eller Sand, belagt med Sten; her er med Undtagelse af

enkelte smaa Planter alt organisk Liv udslukt, og Ødheden træder frem imod En med næsten imponerende Magt. Dødens Gudinde kunde passende sidde der i Baggrunden paa en Stenthrone. Hvordan ere disse talløse Stene komne hertil, opdyngede her i jevn, ubrudt Flade? De Lærde kunne vel besvare dette Spørgsmaal. I Øjeblikket griber Fantasien f. Ex. den Forklaring, at alle Himlens Stjerneskud, naar de blive kolde, falde herned, at her er Begravelsesplads for alle døde Meteorer.

Aalborg d. 11te August. I Tirsdags Formiddags fra Baggesvogn til Hjørring og med Posten hertil.

Her har jeg nu været nødt til at vente i to Dage og kan, naar jeg ikke igjen vil kjøre gjennem Hanherred, ikke komme bort før imorgen, da Dampskibet gaar til Thisted.

Jeg har nu under Rejsen til Vendsyssel ikkun holdt mig til, hvad jeg saa, og ikke abstraheret almindelige Sætninger. Jeg har ogsaa undladt at optegne adskillige Træk af Ondt eller Smaaligt, som fortaltes mig, og som jeg mere ansaa for at betegne Individer end Befolkningen. Det staar mig klart, at her er Mangler, at her, som Biskop Kierkegaard siger i sit Hyrdebrev, drives Afguderi, eller, i jevne Ord, at man holder af Penge, undertiden paa indesluttet og haard Maade; men det er uklart, hvilken Skyld herfor paahviler Historien, og hvilken Naturbunden.

Derimod er det af Alt, hvad jeg har set og hørt, af Præsters, Embedsmænds og Godsejeres Fortællinger, selv af deres Klager, blevet mig tydeligt, at dette Folk er et Retsfolk, at Retsfølelse og Retskrav er dets inderste Liv, og at det meste Andet sidder løst paa det. Derved faar det noget Haardt og Stridigt; men ikkun Retsfolkene have hævdet sig og bragt det til noget Dygtigt i Verden. Det enkelte Menneske kan høre under Naaden, kan leve deri og dø saligt deri; Folket maa høre under Retten for ikke at dø, saligt eller usaligt. Der siges om Vendsyssel, at det „ligger nordenfor Lov og Ret", og selv Stemann brugte engang dette Udtryk til en Embedsmand, der rejste herover. Men der ligger en besynderlig

Misforstaaelse i Ordet. Folket har til alle Tider forlangt den strenge Ret, imod Knud den Hellige, imod Christopher af Bayern og Rigsraadet, for Christian d. 2den, for Martin Dietz, imod Tyvene i Skjæve for en Snes Aar siden, og fordi Retten blev nægtet det, tog det sig selv tilrette. Ført af sine store Bondeslægter gik det imod Kongerne, ført af sin Sognefoged slog det Tyvene og Røverne ihjel. Der hører en stærk og sejg Natur til, gjennem tunge, tyranniske Tider ikke at henfalde under Naaden, men gjemme paa Retten, og det have Vendelboerne gjort. Jeg har uvilkaarlig søgt efter Sporene af det Stærke og Sejge som det i Tiden Fornødne, og naar jeg mødte det, har det glædet mig, selv om Haardhed eller Snuhed fulgte med. En anden Ting kommer til. Uden at jeg i alle Enkeltheder kan paavise det Begrundede deri, har jeg faaet en Fornemmelse af, at der i dette Folk er en frisk Naturbund, hvoraf en ny, frejdigere Kultur kunde voxe op. Der kan være en Skuffelse heri; jeg kan være bleven noksaa meget paavirket af Landet som af Folket; men Landet er dog Folkets Moder.

Nu taler jeg kun om Vendsyssel; men Vendsyssel er jo Del af Norden. Der er heroppe, skjønner jeg, en frisk Naturbund, som kan bære en Fremtid, i Modsætning til andensteds, hvor der er saa megen udpint Grund.

Men hvo skal plante i denne Bund? En Befolkning tildannes og udvikles ikke blot af Præster, Skolelærere, Sektprædikanter, men ogsaa af sine Embedsmænd, af sine politiske Ledere, af Bøger og Blade og af en Mængde uberegnelige Omstændigheder. Det kan i denne Sammenblanding tage sig ud som den pureste Tilfældighed, hvilke Kræfter der skulle faa Overhaand, forædle, forkvakle eller fordærve. Under almindelige Forhold gjør det ikke saa Meget, om et Folk gaar frem eller tilbage; hvis det har Tiden for sig, kan en følgende Periode snart bøde paa en uheldig. Men Danmark er nu stillet saaledes, at en Forkvakling af Folkelivet vil betegne snarlig Død; kun et virkeligt, indre Opsving kan redde vort lille, lemlæstede Land.

Naar Biskop Kierkegaard i sit Hyrdebrev, „Alminde-

lig Tilskrift til Præster og Skolelærere i Aalborg Stift", fremhæver „Afguderiet", skal jeg ikke modsige ham, endskjøndt de Eksempler, han anfører, ikke synes mig at vise Tilstande, der ere synderlig forskjellige fra dem, jeg engang havde Lejlighed til at paavise i en Skildring af den sjællandske Landbostand. Endnu mindre skal jeg tillade mig en Indsigelse, naar han venter en betydelig Virkning af de bosatte gejstlige Embedsmænds retskafne daglige Dont. Undertiden har det rigtignok glimtvis forekommet mig, at Befolkningen selv venter noget Andet og Mere. Etsteds traf jeg en Kone, der roste en Baptistfamilie, fordi den paa usædvanlig Maade havde taget sig af nogle Syge. „Naa, hvorfor gjøre I ikke det Samme?" spurgte jeg. — „Ja, vi høre jo til Sognekirken og Sognets Fattigvæsen," svarede hun. Mormonerne drive deres Spil; deres Lære virker ved, at den prædikes af simple Folk, tiltaler Fantasien med Budskab fra det Fjerne, vel ogsaa Sandseligheden. Men etsteds omtaltes et Par dygtige, begavede Piger, der synes af Begejstring, af Længsel efter at lyde en Kaldelse, at have faaet deres Forældre med sig, bort herfra. Det er kun Exempler, de bevise Intet; men de betegne dog, at naar der kommer en Lueild, kan den tænde her.

Jeg skal nu ikke forlange Lueild, ikke gjøre Fordring paa, at Bisp, Præster og Skolelærere skulle vandre ud som Flammer gjennem Landet. I Anliggender, der angaa Livets Største, men ogsaa dets Mindste, skal man tage sig iagt med at paakalde Idealet for stærkt. Thi Folk ville indrømme, at det er skjønt, men trække paa Skuldrene og hemmelig ærgre sig over, at En synes at tage sig af det Hele, men blot pynter sig selv med smukke Ord. Derfor skal jeg kun opholde mig ved en lille Ting, Brændevinen. I de første Par Dage syntes jeg ganske godt derom. Det har et Udseende af Kraft at kunne, naarsomhelst det skal være, drikke sin Dram, og jeg antog, at de Folk, jeg vilde omgaas og tale med, maatte jeg ogsaa leve med. Men da jeg engang saa en Mand ligge døddrukken paa Gulvet, skiftede jeg Sind. Jeg har kun set det ene Exempel og tør ikke tale om egenlig Drukkenskab; men man drikker dog for meget, især ved

Stranden, og jeg henholder mig til, hvad Jens Martinus sagde til Mads Vedsted. Nu vil jeg, som sagt, ikke gjøre nogen ideal Fordring, men blot ønske, at en eller anden Theolog maatte føle en Mission, før han fik Kald, og vilde gjøre sig til Opgave at faa Almuen til, istedenfor Brændevin at drikke godt Øl. Blot det! Jeg vil finde mig i, at man smiler, og jeg gjentager: Blot det, at en Enkelt, der ifølge sin Stilling kan have en Slags Myndighed, ved Synet af Tidens Fare vil føle en Kaldelse, og at Almuen vil se og tro, at En er kaldet af Gud og Folket og af intet Andet, og vil følge ham, blot i denne lille Sag.

Jeg vil nu berette om Gildet for Lieutenant Anker og om den lille Kollision, som ved den Lejlighed fandt Sted. Dette lille Sammenstød kunde være kommet mange andre Steder, og Personlighederne, der vare tilstede, blive desaarsag for mig tilfældige. Der er ogsaa Mulighed for, at de Fleste ville give mig Uret, hvoraf dog ikke absolut følger, at jeg havde Uret.

I Tirsdags Aftes Kl. 8 kom jeg over Limfjorden og gik lidt efter hen for at besøge Bispens Ammanuensis, Hr. Barfod. Der blev sagt, at han var i Klubben, og at Lieutenant Anker var der, og da Hr. B. tidligere havde tilbudt at indføre mig i Klubben, og jeg nok vilde se Lieutenant Anker — det var mig, som, da der offenlig omtaltes en paatænkt Aftenunderholdning til Fordel for ham, i „Fædrelandet" foreslog, at Folket skulde give ham Pension — gik jeg derhen. Hr. B. kom ned og førte mig strax ind i en Sal, hvor et Selskab sad ved et festligt Maaltid. Efter at have faaet Plads og en Stund hørt paa Talerne, bad jeg om Ordet, undskyldte Maaden, hvorpaa jeg havde indfundet mig, men tilføjede, at skjøndt mit Komme var tilfældigt, følte jeg Sympathi for Anledningen, der havde samlet de Tilstedeværende, hvorpaa jeg bragte Talen hen paa det, som fyldte mig, Vendsyssel, berørte Krigen, som Hav og Land føre deroppe, Befolkningens Naturkræfter og Evne til at udrette, hvad Statens Intelligens maatte fordre af den, og endte med en Skaal

for Vendelboerne. Der blev raabt ni Gange Hurra for denne ligesom for de andre Skaaler; men strax efter mærkede jeg, at man alligevel var misfornøjet med den. Der ytrede sig en Uvillie mod Vendelboerne — jeg tør naturligvis ikke sige, at den deltes af hele Selskabet og endnu mindre af Aalborg By — og da jeg spurgte om Grunden, svarede En: „Jo, der var under Krigen en vendelbosk Godsejer, som sagde til en preussisk Officer, at han var glad over at faa Preussere i Kvarter istedenfor Danske." Det var unægtelig slet og dumt sagt af Godsejeren; men jeg indsaa ikke, hvorledes dette kunde skade hele Vendsyssels gode Navn og Rygte. „Ja, men," sagde en Anden, „der var en Fisker i Skagen, hvem man fortalte, at Freden var sluttet. Han spurgte: Blive vi saa ved Danmark? Man svarede: Ja, Gud ske Lov! Er De glad derved? Dertil sagde han: Naar vi bare kan sejle med vore Fisk, er det os lige meget. — Hvad siger De dertil?" — Jeg maatte indrømme, at der altsaa var to braadne Kar i Vendsyssel; men selve det, at man saadan kunde udpege et Par Enkelte, vidnede egenlig indirekte for de Mange, og endmere vidnede da de vendelboske Soldater og Orlogsmatroser. Endelig kom det da frem: Vendelboerne høre ikke rigtig til det nationalliberale Parti. Velan, det er muligt. Jeg havde rigtignok paa Rejsen ikke hørt en eneste Yttring mod det liberal-nationale Princip, men at man maaske ikke hørte til det national-liberale Parti, maatte jeg lade staa hen. Dog, hvis de derfor skulde i Skjærsilden, var det ikke mig, som skulde lægge Brænde til Baalet. Derimod gav hin Bemærkning mig Anledning til at spørge, om Festen for Lieutenant Anker blev fejret af et Parti. Man svarede, at det var ikke oprindelig tilsigtet; men paa Grund af særlige Omstændigheder vare kun et Partis Tilhængere komne tilstede.

Heri var naturligvis ingen Grund for mig til at gaa bort. Jeg ligger ikke længer i Kiv med Partiet, bilder mig ind at høre til Folket og til Friheden og havde desuden i Vendsyssel næsten glemt, hvad der egenlig gjør Partifjendskab mellem Danske.

Men da Festen var bleven forlagt til en anden Sal eller

et nyt Gilde begyndte, mærkede jeg dog lidt efter lidt, at Talerne og navnlig en enkelt Ordførers med almindeligt Bifald modtagne Yttringer fremkaldte hele Rækker af forskjellige Tanker hos mig. Jeg ved ikke, hvorledes jeg vilde være tilmode, hvis jeg havde maattet bøje mig under tysk Soldaterherredømme, høre Fjendens Sabler paa Brostenene, give hans Soldater Husly og Føde; men jeg tror ikke, at jeg strax derefter kunde mellem Vin og Punsch have talt let om Nationalkamp og udsendt mandig svulmende Ord om, at „de danske Kanoner snart igjen maatte snakke med“, at der „snart maatte spilles op til den tredie slesvigske Krig“ o. s. v. Jeg kan tilfulde og dybt forstaa den, der efter en saadan Ydmygelse og Uret, som vi have maattet taale, føler, at den ikke kan afvaskes uden med Blod; men Nationalkrig er en saadan, hvorunder man brænder sit Hus, inden Fjenden betræder det, og selv hvad en almindelig Krig angaar, anser jeg det for vist, at der til at føre den skal Mere end Pathos, Mere end Penge, Vaaben, Soldater, ja Mere end Alliancer: den første Del af Krigsrustningen er at gjøre sig fortjent til Sejr saaledes, som vi ikke kunne nægte, at Preusserne 1807—13 gjorde sig fortjente til at overvinde Napoleon. De Forestillinger, som jeg nordpaa havde indsuget eller faaet opfriskede; om det stærke Nordiske, der dukker sig, til Handlingens Tid kommer, gjorde i mit Sind Modstand mod disse Taler, der saa meget lignede dem, vi hørte i en foregaaende, tilsyneladende lykkelig, yppig Periode; deres særegne Sving, deres Mangel paa den sande Bitterhed, stødte mig fra, især mens Mindet om Dybbøl sad lyslevende for mig.

Imidlertid, jeg indrømmede, at jeg kunde tage fejl. Jeg sagde til mig selv, at jeg vel ikke forstod mig derpaa, at mulig disse Taler vare Bevis paa Ubøjelighed eller paa en priselig Elasticitet, at her jo vare lutter ægte danske Mænd tilstede, der meget bedre end jeg vidste, hvorledes man skulde være Dansk, og jeg besluttede at forholde mig ganske stille og stræbe at lære saa megen Danskhed som mulig.

Men den Nisse eller Dæmon, der har sin Fornøjelse af at kuldkaste netop de gode Forsætter, bragte strax efter

en Herre fra Sallingland til at rejse sig og foreslaa, at vi Tre — han, jeg og en i England bosat Jyde — skulde bekjende vor Enighed med Aalborgerne eller de 40 af dem, som her vare samlede. Det kunde jeg ikke, og tie kunde jeg heller ikke. Jeg sagde da, at jeg gjerne vilde have den Ære og Fornøjelse at være enig med Dhrr.; men det skulde da være den rette Enighed, som man sjelden kommer til uden igjennem Uenighed, Debat, Kamp. Jeg vilde nu give mit Bidrag til Enighed eller Uenighed ved at udtale, at hvis vi, som de ønskede, igjen skulde føre Krig, saa burde det ske efter en god Forberedelse, nemlig ved at blive tarvelige i vor Levemaade og tilbageholdne i vor Tale, ved at stille os fjendtlig til Frivoliteten og den lette Nyden af Øjeblikket, baade i Livet og i Literaturen, fjendtlig til det, som man — og jeg tilføjede udtrykkelig for at forebygge Misforstaaelse: med al Agtelse for Kjøbenhavns virkelige Fortjenester — kaldte Kjøbenhavneriet eller Tivoleriet. Naar vi enedes om det, saa blev der ogsaa Enighed mellem de forskjellige Klasser, mellem Højere og Lavere baade i og udenfor Armeen (en Enighed, paa hvis Fraværelse en Udeblivelse fra selve Festen afgav et Bevis). Dette var Talen, og da den ikke endte med en Skaal, var der ingen Strøm til at bortskylle Meningen.

Alligevel blev Meningen bortledet. Næsten det hele Selskab holdt sig med en Iver, der længe var mig ubegribelig, til det ene Ord „Kjøbenhavneriet“. En rigtig vakker, forstandig Mand, der sad ved Siden af mig, tog endelig Ordet og opfordrede mig til at give en Forklaring, og for at lette mig den vilde han spørge mig: Havde jeg alene ment Kjøbenhavnerne eller ogsaa saadanne daarlige Tilstande, som desværre heller ikke savnedes i Aalborg, idet Mange, der forhen havde talt store Danskhedsord, under den fjendtlige Besættelse havde baaret sig ynkelig ad. Thi havde jeg ment det, saa havde han Intet imod, hvad jeg havde sagt, og kunde let blive enig med mig.

Ganske vist, naar jeg som Kjøbenhavner talte mod Kjøbenhavneriet og han som Aalborger mod Aalborgeriet, saa vare vi enige i det Væsenlige. Men jeg vilde ikke lade

min Tales Mening puste ud paa Anonyme eller Fraværende og paa store Danskhedsord, som vare talte før den 2den slesvigske Krig, og svarede derfor, at hvad den ærede sidste Taler havde udtalt, var dog ikke Alt, hvad jeg havde ment, men at jeg gjerne vilde lade Ordet Kjøbenhavneriet som uheldig brugt eller som egnet til Misforstaaelse være aldeles borte. Men netop dette holdt man fast, óg saa tænkte jeg: Lad dem da. Hr. Redaktør Høm kom hen til mig og forklarede, at Grunden til den Opposition, min Tale havde mødt, var, at jeg, som han antog, havde rejst omkring i Vendsyssel for at agitere mod Kjøbenhavn. Det var mig ikke ganske klart, hvorfor man netop skulde antage dette; thi ifølge min Tale maatte man jo snarere tro, at jeg rejste for at stifte en Maadeholdsforening. Jeg gjorde imidlertid intet alvorligt Forsøg paa at berigtige Hr. Redaktørens Mening, men lovede ham, at jeg offenlig skulde gjentage mine Ord.

Den lille Scene har ikke hos mig efterladt Misstemning, saa at jeg ikke er forhindret fra at finde Noget at anerkjende, ja næsten beundre hos de Tilstedeværende. Det viste en fortræffelig Organisation, et ypperligt Parti-Instinkt, at man øjeblikkelig greb mit Ord „Kjøbenhavneriet" og holdt det fast. Ikke alene blev man stærk ved at svinge ind i Slagorden ved Siden af Kjøbenhavnerne; men man efterkom ogsaa og fornemlig den naturlige Pligt at værne om det Sted, det Centrum, hvoraf man er Filial. Kjøbenhavn tør ikke dadles selv i sine Fejl; en Dadler er en Fjende; Kredsen lukker sig. En saadan Agtpaagivenhed, en saadan Enighed gjør stærk, vel ikke imod Preusserne, men imod andre, indre Modstandere. Saadan at slutte sig sammen frembringer kanske ogsaa noget godt Menneskeligt. De Enkelte blive fornøjede ved Sammenholdet, fornemme det Faktum, at de ere mange, som noget Skjønt, Forædlende, Selvagtelsefrembringende, og deres Førere føle sig stærke ved at se de tætsluttede Rækker, der ville staa hinanden bi som Fortidens Gildebrødre. Enhver, der vil være stærk i og ved sig selv, skal nok føle, at han er mafoi en Nar.

THY.

Denne Dagbog er nu ved de historiske Tilføjninger voxet saadan, at den vilde blive for stor og dyr, hvis Optegnelserne fra Thy meddeltes i Fuldstændighed. Jeg skal desaarsag forkorte og udelade Betydeligt og kan saa meget hellere gjøre dette, som det Sted, hvor jeg opholdt mig længst, Faddersbøl ved Sjørring Sø, i Grunden bedre passer til en Roman end til en Dagbog.

I Sjørring Kirkedør hænger som en Slags Haandtag en ret besynderlig udarbejdet, halv Jernring. Ifølge Sagnet — der ligner hint fra Konhøjen ved Hjørring — drømte en Mand, at der blev vist ham Kjendingstegn paa et Sted i Søen, hvor en Skat laa skjult. Han fandt Stedet, fiskede ogsaa en Kiste op, men i det Øjeblik, han greb i dens Ring, sank Skatten tilbunds igjen, og han beholdt kun Ringen, som han ophængte i Kirkedøren. Sagnet er gaaet i Opfyldelse: Kaptajn Jagd har løftet Skatten, ɔ: udtømt Søen og indvundet dens rige, fede Bund til Eng og Agerland; men selv har han ved særegne Omstændigheder i Øjeblikket kun Kistens Ring ihænde, dog, han holder godt Haand i Hanke, og forhaabenlig skal nok Mere følge med.

Den genialt udtænkte Plan til Udtørring af en saa stor (1 Mil lang) Sø, det usædvanlige Værk, de store Kanaler og Sluser, den indvundne Bund, de stærke Bygninger, der staa, hvor før var Sand eller Sø, Kvæget, der græsser i Søbunden, Plantagen, som vel bærer Spor af vandalsk Behandling, men som Menneskehaand plantede og Naturen lod skyde frem — Alt dette er en Virkelighed, der fortjener at ses og kjendes. Men hvad der interesserer mig endnu mere: Livet, der har været i Bevægelse om Arbejdet, Kampen, det kostede, Lidenskaberne, det satte i Bevægelse, den højmodige Hjælp og den undergravende Bistand, den frodige Bagtalelse o. s. v., kan dog, selv naar man har juridiske Dokumenter for sig, ikke med fri og uhindret Karakteristik gives i en Dagbog.

Søens vestlige Spids, Egebaksande eller Ægbaksande, støder op til Klit, der vild og mægtig har en god halv

Mils Brede fra Havet og i denne Brede gaar langt baade nord- og sydpaa. Hvad enten man udleder hint Navn af Egetræer eller af vilde Fugles Æg, bliver det dog lige vist, at der hist ude i Vest har staaet en frodig Vegetation. P. W. Becker omtaler i sin Prisafhandling (Nordisk Tidsskrift IV), at der i det 11te Aarhundrede stod Skov vest for Sjørring Sø, og yngre Sagn og Historier vidne tydelig om Bebyggelse og Liv paa Steder, hvor Klitten nu har Overhaand.

Jeg skal gjenfortælle en af disse Historier under en

Udflugt fra Faddersbøl til Klitmøller,

som tillige giver Lejlighed til at berøre nogle af Egnens Hovedpunkter. Men mit egenlige Øjemed med denne to Dages Rejse var at se en Mand, der ene, i et stort Distrikt, har betvunget Smugleri og Strandtyveri.

Man kan ikke lettelig og maaske slet ikke kjøre fra Faddersbøl lige mod Nord til Klitmøller, men maa et godt Stykke tilbage mod Øst, ad Landevejen langs den udtørrede Søs sydlige Rand.

Efter at have kjørt omtrent en halv Mil kan man stige af og gaa lidt mod Syd for at bestige en Kæmpehøj paa en Lyngbakke. Herfra vil man dels i dybe Mosedrag, dels i Sperring Sø se tydelige Tegn paa, at Sjørring-Egnen virkelig har været en Ring af Søer, og hvad der maaske vil interessere ligesaa meget, er, paa Højderne over Søringen at se den store Mængde Kæmpegrave. De staa ligesom i Slagorden, som om de skulde minde om eller hidrørte fra en stor Kamp, Landets Befolkning havde leveret mod en vestfra gjennem Søerne indtrængende Fjende. Men et Bevis for Kamp ligger dog ikke i denne Samling saa lidt som i Mængden af Kæmpehøje paa Jydske Aas. De fribaarne Bønder havde Ret til at lægges i Høj, om end de ikke faldt i Kamp, og de valgte at ligge, hvor de kunde se vidt ud.

Landevejen løber en halv Mil videre mod Øst tæt op til Sjørringvold. Det var Borgen, til hvilken Knud den Hellige flygtede for Oprøret i Vendsyssel, og som blev indtaget af de forfølgende Bønder. Endnu er det et meget tydeligt, firkantet Voldsted, ca. 1000 Fod i Omkreds og

ca. 20 Fod højt, der omgiver en indre Høj, formodenlig de sammensunkne Borgruiner, 464 Fod i Omkreds[1]). Borgen har ligget umiddelbart op til Søen; Nogle antage endog, at man kunde sejle ind i Borggraven. Paa Søen, der stod i Forbindelse med Limfjorden, havde Knud den Hellige en Slags Flaadestation. Der er ogsaa Sang og Sagn om, at man fra Borgen kunde sejle lige ud i Vester: havet:

„Fra Sjørring Volde til Vesterhav
Lader Paris kaste den Lønnegrav" —

og hermed staar i Forbindelse en apokryf romantisk Historie om en Prins Paris, der bortførte Kong Nilaus's Hustru, eller om den svenske Prins Sverker, der bortførte Kong Niels's Trolovede, Alvilde.

Ovre paa den anden, sydlige Side af Landevejen ligger i ringe Afstand Sjørring Kirke, beskrevet hos Trap.

Ved Sjørringvold gaar Landevejen lige mod Øst til Thisted; men her dreje vi af paa en Bivej mod Nord, og igjennem Land, hvor Agre vexle med Lyng, naa vi efter en Mils Kjørsel op til den ligesom omtumlede og forstyrrede Egn Sydost for Vestervandet, med bleggrønt Klittag og brun Lyng isprængt med røde Blomster. Her kunne vi, før vi stige tilvenstre eller mod Nordvest, kaste et Blik over Søen mod Nystrup, som ligger i den brede Klits Rand. Tæt ved denne Gaard laa den gamle Herregaard Gammeltoft, hvis Levninger i Sandet for et Par Aar siden bleve blottede af Stormen.

En af denne Herregaards Ejere var Kalf Blak eller Blik. Hans Hustru døde, og da han paany vilde gifte sig, var dette hans Svigermoder i den Grad imod, at hun tilskyndede Gaardens Jæger til at dræbe ham. Kalf Blik red en Søndag til Kirke i Vogn, og imidlertid skjulte Skytten sig i „Skaarene", brudte Steder imellem Vogn og Gammeltoft. Et Uvejr brød løs, og det forhindrede Skytten fra at høre sin Herre komme ridende; men ulykkeligvis havde Kalf Blik haft sin Hund med sig i Kirken, den kom glammende efter ham og vakte Skyttens

[1]) I Antikvarisk Tidsskrift for 1847 findes de nøjagtige Opmaalinger og tillige et Kort over Stedet af A. C. Fabricius.

Opmærksomhed; han kom frem, skjød sin Herre og flygtede med den Belønning, som Svigermoderen havde givet ham, og med det, han i Hast kunde plyndre fra Liget. Paa Stedet, hvor Liget fandtes, blev rejst et stort, sort Kors, som Pigen Ane Trab (født 1730, død 1830) erindrede at have set. Stedet hed Korsbaaren. Endel Aar gik hen. Kalfs Brodersøn, der lignede ham meget, besøgte en Adelsmand i Norge, og da de engang vare paa Jagt tilfjelds, tyede de om Aftenen ind i en Hytte, hvor nogle Ulvejægere, vilde Karle, vare samlede og fornøjede sig med at opregne deres Bedrifter. „Det er dog ikke Noget imod mig,“ sagde endelig en af dem, „jeg har engang skudt en Kalv med to Guldknapper.“ Jægerens danske Maal, en Erindring om Onklens Endeligt og om to Guldknapper, som manglede paa Liget, vakte en pludselig Overbevisning hos Brodersønnen. Han sprang op, greb Jægeren i Brystet med Raabet: „Saa er det Dig, Skurk, der skjød Din Herre mellem Gammeltoft og Vogn!“ — Forfærdet over den pludselige Beskyldning og over sin gamle Herres Ansigt, som han troede at se, gik Forbryderen til Bekjendelse.

Nu kjøre vi opad Bakken, med Vestervandet nede tilvenstre og med en svær Banke, der skiller os fra Nors Sø, tilhøjre, og oppe paa Bakken staa atter Kæmpehøje og se langt ud over begge Søer og imod Vesterhavet ved Klitmøller, en halv Mil borte.

Klitmøller er en Oase i Klitten ligesom Blokhus, men større, mindre dyrket, mere gjennemfuret af Klit, det Sted, hvor jeg mest paa hele Rejsen følte mig langt hjemmefra. Sit Navn har Stedet formodenlig af to Vandmøller, der drives ved en fra Vestervandet kommende Bæk. Den ene af disse Vandmøller har Ejeren, den 75-aarige Christen Brandi Larsen, efter egen Opfindelse sat i umiddelbar Forbindelse med en Vindmølle. Ved Hjælp af et simpelt Maskineri kan han lade Vind eller Vand drive Værket.

Paa denne grønne Strækning, hvor Sandet bestandig skyder op som smaa Bjergrygge, bo nok ca. 70 Familier, mest Søfolk. Skjøndt det bliver sagt, at de hellere tage Tjeneste tilsøs end drive Fiskeri, saa jeg dog her

flere Fiskere i Virksomhed end noget andet Sted paa Kysten. Ti Baade vare ude og dørrede Makrel; men paa Land var Vagt for at give Tegn, hvis Havet truede med Fare. Den vigtigste Person for mig var imidlertid, som alt antydet, Strandkontrolløren, Hr. Bolvig.

Det var blevet mig fortalt om denne Mand, at han blev ansat i Klitmøller for ca. 30 Aar siden. I hans Bestalling laa en Seddel, som en af Kollegieherrerne havde skrevet: „De kommer til en Egn, hvor der er meget Smugleri; men hvis De bliver deres Ed og Pligt tro, skal De ikke blive glemt." Hans Formand havde i 15 Aar erhvervet en Gaard gjældfri; han har i 30 Aar ikke faaet sit Hus gjældfrit. Da han ene med sin personlige Kraft og ubøjelige Retskaffenhed havde tvunget Smuglere og Strandtyve til den mest absolute Lydighed, søgte han til Løn Toldkontrollør-Embedet i Skagen. Sponneck sagde dengang: „Naar Bolvig søger, maa han have det." Alligevel fik Hr. Walther Embedet. Jeg tror, at Hr. Bolvig, omtrent paa Tiden, da jeg var der, søgte et andet lille Embede — om jeg ikke husker fejl, i Lemvig —; men det var der ogsaa en Anden, der skulde have. Naturligvis, der er Mænd, som synes saa fødte til at gjøre deres Pligt simpelt og kraftig, at deres Overordnede uvilkaarlig antage, at deres Pligtopfyldelse maa være dem Løn nok.

Det var en stærk Menneskesort, Bolvig var kommen imellem, og det kom til personlig Kamp. Befolkningen blev ophidset dels af egen Lyst til at beholde den tilvante ulovlige Fortjeneste, dels af Kjøbmænd i Thisted og paa Egnen. En af disse Kjøbmænd sagde til Folkene næsten med Guds Ord til Mefistofeles: Gjør med ham alt, hvad I vil; slaa ham blot ikke ihjel. Bolvig var i Reglen tilhest for at passe sit store Distrikt og var væbnet med Sabel og Pistoler. Sidstnævnte skræmmede i nogen Tid; men da man mærkede, at han ikke vilde dræbe, gik man ham paa Livet. Saa brugte han Sablen, slog haardt med dens Ryg. Mere end een Gang sluttede de Kreds om ham. Ved en saadan Lejlighed var en Bonde-Smugler Anføreren. Bolvig gik imod ham og slog ham til Jorden med et saadant Slag, at de andre studsede og aabnede Kredsen.

Han havde ikke at kæmpe alene med denne Slags Forfølgelser. I det Hus, han strax havde kjøbt, havde en Kjøbmand staaende Penge. Da det mærkedes, at Bolvig ikke var „facil“, og han engang kom ind i Kjøbmandsgaarden, raabte Kjøbmanden højt, i mange Folks Overværelse, at han vilde have sine Penge. Bolvig gik bort, forknyt over, at han nu maatte ud af Huset. Saa kom Anders Faddersbøl løbende efter ham ned ad Gaden. Anders Faddersbøl var en af de „kalkunske“ Bønder, som især findes i Thy. Der er alt Herremandsvæsen forsvundet, de gamle Herregaarde nedbrudte og Jorden fordelt imellem Bønderne. De kalkunske Bønder ere Storbønder, der have 8—12 Tdr. Hartkorn eller endog Mere. Anders Faddersbøl var en saadan Bonde. Han haltede og stammede. Han skyndte sig, saa godt han kunde, efter Bolvig og tilraabte ham: „Hr. Kontrolør! Æ har nouen Penge tilours, saadan vel et Par hundred Daaler. Kaskee Kontroløren ku' bru'e dem — for æ æ itte i Smugleriet.“

Jeg spurgte Hr. Bolvig, om disse Historier, som jeg havde hørt, vare rigtige, og i det Væsenlige eller i Omrids bekræftede han dem. Men hvad jeg især ønskede at vide, var Maaden, hvorpaa han havde ført sin Krig igjennem. Han indrømmede, at med Haardheden alene var det aldrig gaaet rigtig godt. Men saa blev han Forbjerger, og da han nu med simpel Ærlighed lod Folkene faa, hvad der tilkom dem, og selv ikke gjorde Fordringer, fik de Øjnene op for Lov og Ret som Noget, der ikke blot var imod dem, men ogsaa for dem, og efterhaanden forvandlede Fjendskabet sig til den fuldeste Hengivenhed. Han er nu Befolkningens Fører og Leder. Den, hvem Bolvig paa Valgstedet stemmer paa, faar Stemmerne fra hele Kysten. Nu kan man ogsaa være vis paa, at naar et Skib lægger an ved Kysten, og en Fisker kommer ombord, og Skipperen vil have Lidt besørget i Land, saa spørger Fiskeren, om Kontrolløren ved det. Samme Orden ved Strandinger og med Vrag. Hele Opgaven, hvis Vanskelighed jeg hørte saa meget omtale nordpaa, er altsaa løst: En kraftig og ærlig Embedsmand, saa lyder Befolkningen. Behøver en Embedsmand at styrkes lidt, saa er der jo hist og her en Presse, der

kalder sig uafhængig og nationalliberal. Den kunde passe paa i denne Retning og anvende lidt mindre Plads paa Smaanyt og Anekdoter og, naar det kommer højt, antikvariske Studier af tvivlsom Værdi.

Jeg vilde fatte mig i Korthed, men maa dog endnu fortælle en af Strandingshistorierne. Den 28de Januar 1856 strandede udenfor Vangsaa det engelske Orlogsdampskib „Polyphemus", 150 Mand, 9 Kanoner. Kaptajnen, der havde sejlet i Taage med fuld Kraft, vilde først med Skruen og fuld Kraft bakke sig ud; da dette mislykkedes, satte han Baade ud med Ankre; men Havet slyngede dem imod Kysten, og de fleste af Mandskabet omkom. Dampskibet blev kastet paa Siden; men i denne Nød kom Raketapparatet fra Klitmøller i Virksomhed, og alle Mand bleve trukne i Land. Den engelske Skibslæge fandt sig ikke tilpas i Redningsstolen, fægtede med begge Hænder og fik megen Sø over sig. Saasnart han satte Foden paa Land, trak han sin Snustobaksdaase op af Lommen og bød Bolvig en Pris. Chefen, Kapt. Warren, var tavs, tilbageholdende og stolt, saalænge nogen af hans Officierer var tilstede; men da han var ene med Bolvig, kastede han sig hen paa et Bord og hulkede. Saalænge han boede hos Bolvig, gik det efter Sædvane til med yderste ceremoniel Stivhed. Næstkommanderende blev med Brev indbuden til Middag, skjønt han boede i Stuen ved Siden af. Om Aftenen kunde Kaptajnen sidde gemytlig inde hos Bolvig og more sig med at spytte paa den hede Kakkelovn. — Denne Kaptajn Warren havde under Krigen 1849 været med paa vore Kanonbaade. Efter Skibbrudet blev han, skjønt hans Moders Broder var Admiralitetslord, sat paa halv Sold; men under Krimkrigen blev han udkommanderet paa Kanonbaadtjeneste og faldt.

Hr. Bolvig er nu 58 Aar og ser ud, netop som man tænker sig en rigtig dansk, kraftig, tro Mand. Han har været med at redde 258 Mennesker og har selv, alene, frelst 5.

Fra Faddersbøl rejste jeg til Agger.

Det venlige Agger, der tilligemed Aalum ligger spredt paa en grøn, af Sandflugten hærget Flade (hvor man under mit Besøg bjergede Hø) bagved den smalle Banke, udenfor hvilken Befolkningen ser Havet tumle sig og hører det larme paa Forældrenes Marker og Grave og stadig true med at sluge Mere — Strækningen Syd for Banken, der alt har mistet sine Udenværker, og hvor Menneskene have søgt at rejse en Dæmning ved Hjælp af en kunstig, dobbelt Sandklit, — den endnu sydligere Strækning, den flade, stenede Sandstrimmel, der naar ned til Agger Kanal — Alt dette er i sin Fattigdom, sin Fare, sin Sønderrevethed for rigt til, at jeg i Korthed kan omtale det.

Af en lignende Grund skulde jeg egenlig heller Intet sige om det rige Vestervig; men da jeg især for Vestervig Kirkes Skyld var kommen til Thy, kan jeg dog ikke nægte mig selv et Forsøg paa, med et Par Ord at paapege det Væsenlige.

Jeg havde læst Adskilligt om Stedet; men det svarede ikke til det Billede, jeg havde dannet mig, og naar jeg nu tilføjer en ny Skildring, har den sandsynligvis ikke mere Held, fordi man ved at nærme sig et saadant romantisk Sted øjeblikkelig forlanger det Indtryk, som Andre efter længere Søgen har modtaget og gjengivet.

Naar man kommer østfra over de prosaisk frugtbare Banker, der i jevn Bølgen udfylde Vejen fra Thisted til Vestervig, tager selve Kirken med sit Taarn fra nyere Tid sig ud som en almindelig Landsbykirke. Men snart skifter Alt. Strax vest for Kirken sænker Landet sig ned i en grøn Dal, der mod Syd møder Limfjorden, mod Nord Fladesø, mod Vest Agger Landtunge og Havet. Kirken overskuer, som Stedets Præst sagde, en Befolkning, der nærmest ved er Godsejere eller større Landbrugere, Embedsmænd o. desl., noget fjernere Kjøbmænd og Sofolk i Kriks rødtækte Huse, fjernest de med Havet kæmpende og af Havet levende Agger- og Aalumfolk. Naar man fra dette i Sommersolen halvt glad, halv vemodig smilende nordiske Landskab, gaar ind i Kirken, slaar en forunderlig Blanding af Syd og Nord En imøde. Sy-

dens Kirkeskjønhed er repræsenteret navnlig i Søjlerne, de svære og dog saa harmoniske Granitsøjler. Uvilkaarlig fornemmer man, at her har brændt Virak og gaaet Processioner med Fakler eller viede Lys. Men den sydlige Romantik glider over i Sagnet, Digtet, Historien om Liden Kirsten, hendes Elsker og hendes Broder, den danske Konge, der dansede Søsteren tildøde for at modbevise Rygtet om hendes Skam. Hvilken Lidenskab Sagnet eller Historien tydelig og skarpt maner frem i hine tre Personer: den fine, rige, unge Kvinde, der hengav sig, den stolte Kongebroder, der hævnede det, den tro Elsker, der i elleve Aar, blindet og lænket, daglig gik ud til hendes Grav. Derudenfor, tætved Kirkedøren, er Graven. Man aabnede den for endel Aar siden og fandt Levningerne af to Lig; en Indskrift kalder dem Broder og Søster. Ved dette Ord, der dulmende lægger sig over Lidenskaben og mildt minder os om, at nu er Kampen og Lidelsen forlængst forbi og forsonet, ser man igjen udover den vemodig smilende Eng nedenfor Vestervig Klosterkirke og ud til det uendelige, det opslugende, Tiden lignende Vesterhav.

EN SOIRÉE

(1865)

Om Vinteren lever i Rom en bekjendt eller næsten berømt Dame, engelsk af Fødsel, gift i Tyskland, som Forfatterinde kjendt under Navnet Elpis Melene. Uagtet hun er Forfatterinde, maa man dog ikke forestille sig hende som en af de nervøse, halvvisne Blaastrømper, der hyppig træffes Nord for Alperne, og heller ikke ligner hun de trivelige engelske Romanforfatterinder med Mrs. Wood i Spidsen. Sagen er, at hvad hun skriver, i Reglen hidrører fra aktiv Deltagelse i Menneskelivet; hun har haft Del deri, spillet en Rolle deri. Saaledes har hun udgivet en Skildring af Garibaldi og hans Togter; men i Forvejen havde hun selv, ikke uden betydelige Farer, berejst Sicilien som hans Agent. Da Garibaldi havde naaet Højden af sin Berømmelse og efter Fægtningen ved Aspromonte laa saaret paa Caprera, og da Sygeplejen blev Gjenstand for lidenskabelig Konkurrence især af engelske Damer, blev Mdm. de S. trykket lidt tilside eller veg frivillig. — Hun har været to Gange gift og gjør ingen Hemmelighed af, at hun blev skilt fra sin sidste Gemal, saa at jeg uhindret kan berøre denne Omstændighed. Om han var Baron, ved jeg ikke, og det har ikke tjent mig til Oplysning, at hun i Selskabet bliver kaldt Mme. la Baronne. Thi formuende Damer, man ikke ved Andet om, føre i Rom sædvanlig en saadan Titel. Mdm. de S., der baade er rig og aandfuld, bliver undertiden af Damer, der ikke kjende hende og slutte fra hendes Felttog, anset for emanciperet; men i Omgang med hende mærkes Intet dertil. Hun fører et gjæstfrit Hus, hvor hun hver Vinter samler det Meste af, hvad Romersaisonen frembyder af Interessant og Dan-

net, og deriblandt ogsaa endel Damer. At hun, Garibaldis Veninde, faar Lov til at bo i Rom, kan synes paafaldende; men Pavens Regering sætter virkelig en Stolthed i at kunne paastaa, at den ikke nægter Nogensomhelst Gjæstfrihed, saalænge Gjæsten ikke paa nogen Maade optræder imod den. Mdm. de S. er imidlertid Gjenstand for et meget omhyggeligt, skjønt skjult Tilsyn og maa tage sig iagt med sine Breve og vogte sig for Hvadsomhelst, der kommer i Berøring med det Offenlige. Hun havde lagt Mærke til den Grusomhed, som Romerne vise mod Dyrene, og for at modarbejde den skrevet nogle smaa Afhandlinger, der paa en let og interessant Maade skulde vække en mere human Sans hos Almuen; men hun fik ikke Lov til at udgive dem, idet Censoren gav det Paaskud eller maaske ganske oprigtig fandt, at disse Afhandlinger indirekte viste, at Forfatteren havde læst Bibelen og fortolket den paa sin egen Maner. Denne lille Omstændighed, der viser, at hun vil træde aktivt frem, at hun søger en Lejlighed til at virke humant, vil tjene som Bidrag til at karakterisere hende. Et andet karakteristisk Træk, der vidner om hendes Sorgløshed, er, at i hendes Selskabsværelse henligger hendes Album, hvor enhver af hendes Gjæster kan se hvad enhver af hendes tidligere Venner har skrevet deri. Jeg lærte en Aften, da der var stort og kjedeligt Selskab, en Del af disse Sentenser og Smaadigte udenad, men har naturligvis ikke Ret til at bringe dem videre. En Undtagelse tør jeg gjøre med nogle Linier af et temmelig langt, livligt og spirituelt Digt, som Alexander Dumas, den Yngre havde skrevet. Nogle faa Strofer ville vise den aandrig-skjemtende Tone:

La plus belle femme du monde,
Je la connais certainement.
Si vous croyez qu'elle est blonde,
Vous vous trompez complètement.[1])

Digtet gaar videre paa denne Maade, beskrivende gjennem Negationer og ender med:

---

[1]) Den skønneste Kvinde i Verden kender jeg ganske vist. Hvis De troer, at hun er blond, saa tager De fuldstændig fejl.

Si vous croyez qu'elle m'aime,
Vous vous trompez complètement.[1])

Jeg hidsætter mest disse Strofer for nogenlunde at fuldstændiggjøre Billedet, idet man med Rette vil slutte sig til, at Mdm. de S. ingenlunde er styg og endnu mindre har været det.

Da jeg gjennem en fælles Ven havde gjort hendes Bekjendtskab og været indbudt til en af hendes Soiréer, tilskrev hun mig kort efter, at hun ønskede, jeg skulde blive bekjendt med hendes engere Venner, og indbød mig til en Aften. Jeg traf der en aldrende italiensk Læge, en sydtysk Maler, der har boet længe i Rom, en ung fransk Archæolog og en Engelskmand, der naturligvis ikke havde anden Stilling end Gentleman. Mdm. de S. taler alle fire Sprog med lige Lethed; men Fransk var den eneste neutrale Grund, hvor Engelskmanden og Italieneren kunde mødes. Samtalen blev derfor mest førte i dette Sprog og havde ogsaa længe Anledning dertil, da den drejede sig om en Franskmand og en fransk Artikel i det romerske Blad „Correspondance de Rome", som netop denne Dag sysselsatte hele Rom. En fransk Sprogforsker, saa begavet og dygtig i sit Fag, at han bliver kaldt den anden Mezzofante, og som i en lang Række af Aar har opholdt sig i Rom, havde skrevet en lille Piece paa Vers, betitlet *Rome et Bade-Bade*, hvori han paa det Uskaansomste og temmelig kynisk havde angrebet Roms Præstevæsen og ikke heller ladt Madonna og Katholicismen gaa Ram forbi. Man havde ventet, at han paa Grund heraf skulde blive udvist af Rom; men det viste sig, at de Angrebne havde valgt en for ham langt ubehageligere Maade at hævne sig paa. Medens de romerske Blade ellers ere de tammeste, man kan tænke sig, og aldrig angribe nogen Privatperson, kom hin Dag i det nævnte Blad en lille Artikel, skreven imod ham med ubeskrivelig Hensynsløshed og meget Vid, et sandt Mesterstykke af bidende Polemik. Man kan gjøre sig et Begreb om Indholdet af Følgende: Han, vi sigte til, sagde Artiklen, stræber bl. A. efter at bibringe Folk den

[1]) Hvis De troer, at hun elsker mig, tager De fuldstændig fejl.

Tro, at han gjør Lykke hos Roms Damer, og for at opnaa dette har han ofte fulgt bagefter en Patricierinde til hendes Hus, gaaet ind efter hende, skjult sig under Trappen og er bleven liggende der en Times Tid, for at Naboer og Gjenboer, naar han kom ud, skulde tro, at han havde haft en *bonne fortune*[1]).

Dels i og for sig, dels fordi jeg kjendte lidt til den Angrebne, vilde jeg gjerne vide, om der laa noget Sandt til Grund for Angrebet; men man syntes ikke oplagt til at beskjæftige sig hermed; man var ikke Dommer, men Tilskuer ved en Fægtning og mest beskjæftiget med det Faktum, at Stødet „sad“, som det hedder i Fægtersproget, eller som de antike Romere sagde: habet. Man udvexlede Meninger om, hvad den Angrebne nu kunde eller vilde gjøre, om han havde Mod til at udfordre sin Landsmand, Angriberen, eller ej.

Endelig sagde vor Værtinde: „Det er en trist Historie, især mellem to Landsmænd .... Nej, saa leve Skandinaverne, efter hvad Hr. Ravnkilde har fortalt mig, ganske anderledes sammen. De lade Paven og Præsterne i Fred, synge og dandse ved deres Sammenkomster og fortælle Historier .... Ja, det maa De, Hr. G., da vide bedre end jeg.“

Jeg bekræftede, at vi virkelig havde det behageligt i vor Casino (Foreningen) og paa Osterierne.

„Men,“ vedblev Mdm. de S., „de Herrer Skandinaver kunne da umulig have mere Aand end vi Andre! Vi maatte da ogsaa kunne komme sammen og fortælle .... Lad os begynde strax .... eller lade mig høre, hvilken Dag i denne Uge vi Alle ere fri, saa spise De til Middag hos mig, og efter Bordet fortæller Enhver en Historie .... En behøver ikke at fortælle, men skal være Sekretær, og det vil jeg være!“

„Nej,“ sagde den italienske Læge, „naar jeg paa mine gamle Dage skal fortælle Eventyr, saa skal det da især være for den Fornøjelses Skyld ogsaa at høre Signora fortælle.“

„Det vilde være en daarlig Kompliment at gjøre Fruen,“ sagde Franskmanden, „at nægte os Fornøjelsen af, hvad

[1]) Held med sig (i et Kærlighedseventyr).

De kan fortælle. Desuden skulle vi jo, som De selv siger, rivalisere med Cimbrerne og Teutonerne paa en ny Valplads, og vi ville behøve alle vore Kræfter. Lad mig kun være Catulus og blive slaaet, saa vil de være vor Marius, hvortil De af Skjæbnen synes bestemt, eftersom De hedder Maria."

„Tag Dem iagt med Deres Spot," svarede Mad. de S.; „Kampen bliver imellem os selv indbyrdes; jeg er Engelsk, og her sidder min Landsmand; vi have en Dansk og en Tysker; De og Doktoren blive de Eneste, der kunne forestille Syden, og jeg paalægger Dem nu det ansvarsfulde og hæderlige Hverv at vinde Deres Aquæ-Sextiæ-Sejr over os Andre."

Doktoren sagde: „Jeg foreslaar, at vi Alle trække Lod om Sekretærposten."

Da nok Enhver helst vilde være fri, gik man beredvillig ind paa dette Forslag, og da vi saa trak, var jeg den heldige og blev Sekretær.

Jeg overtog Posten, idet jeg sagde, at saasom jeg nu stod uden Egoisme overfor Foretagendet, vilde jeg, for at det tilfulde kunde lykkes, ikke undlade at gjøre opmærksom paa, at et Moment, der højlig bidrog til vore nordiske Talebedrifter, var Dydsvin — om Fruen havde den?"

„Dydsvin?" spurgte Værtinden, „hvad er det?"

„Ja, det er en Nektar, der skjænkes af en Ganymed ved Navn Leopoldo, for sex Bajochi Foglietten i Chiavica del Buffalo."

„O," sagde Mdm. de S., „jeg skal nok skaffe en Vin, der ogsaa har Dyder.

„Ja, mange Dyder gjøre dog ikke Dyd," tænkte jeg, men sagde det ikke.

„Hvor stor Dosis skal man tage af Deres Dydsvin for at fortælle godt?" spurgte Franskmanden.

„Det kommer an paa, hvor megen Aand man har; har man liden, maa man drikke meget; har man megen, behøver man kun at nippe."

„Jeg vil begynde med at nippe," sagde Engelskmanden.

„Pas paa mig, naar jeg har begyndt og maa videre!"

raabte den bayerske Maler; „jeg kan komme til at behøve et helt Vinbjerg, og saa kan det gaa mig ligesom Ynglingen i et af vore tyske Sagn."

„Bravo!" udbrød Værtinden; „vor tyske Ven behøver ikke engang at nippe! Den blotte Forestilling om min Vin begejstrer ham. Det overgaar Skandinaverne! De ere allerede slaaede! Lad os nu faa Sagnet!"

Franskmanden sagde: „Baronessen bliver adlydt som Dronning Marie Antoinette af Hofmanden, der sagde: Hvis det er umuligt, skal det ske; hvis det er muligt, er det allerede sket."

„Ja, *jubes regina*, Du, byder, Dronning," sagde Maleren, „og jeg adlyder. Sagnet er fra Rhinen. Man ser endnu en Klippe, hvortil det knytter sig. Paa dette Sted nedgrov en Gjerrig engang i en mørk Nat sin Skat; men Djævlen sad i et Træ og saa til, og da den Gjerrige var gaaet, kastede han Klippen ned over Stedet. Næste Dag, da den Gjerrige gik ud for at se, om Alt var i Orden og intet Spor af hans Gravning ladt tilbage, kunde han ikke finde Stedet og blev herover saa fortvivlet, at han hængte sig selv, saa at Djævlen fik hans Sjæl. Djævlen blev oppe i Træet for at passe paa, om han ikke ved Hjælp af Skatten kunde fange flere Sjæle, og det varede heller ikke længe, saa kom en Aften et ungt Menneske, der havde tabt alle sine Penge i Spil, og udbrød i Klager og Forbandelser og paakaldte hvilkensomhelst Magt, der vilde hjælpe ham. Djævlen sagde: Jeg vil hjælpe Dig. — Det unge Menneske blev først forskrækket og vilde vide, hvem hans Hjælper var, og da han begyndte at gjætte sig til det, spurgte han: Hvor Meget vil Du give, og hvad forlanger Du? — Jeg vil give Dig saa meget Guld, som Du kan bære, og jeg forlanger til Gjengjæld, at Du begaar en af tre Dødssynder: enten dræbe en Mand, eller forføre en gift Kone, eller drikke Dig en Rus. — Det unge Menneske fandt, at en Rus vilde være baade den mindste og letteste Synd, og valgte derfor denne. Djævlen lettede Klippen, det unge Menneske tog saa meget Guld, som han kunde bære, og ilede strax tilbage til Værtshuset, forlangte Vin og drak sig i lystigt Selskab en god

Rus. Da han henad Morgenstunden kom hjem til sit Logi, lukkede hans Værtinde ham op, og da han kom i Samtale med hende, fortalte hun, at hendes Mand var bortrejst. Paavirket af Rusen trængte han dristig med hende ind i hendes Kammer; men medens han var der, kom Manden, og under den Kamp, som nu opstod, dræbte han Manden. Saaledes havde han ved at begynde med den tilsyneladende mindste Synd begaaet dem alle tre og maatte ynkelig lade sit Liv."

„Jeg indser virkelig ikke," sagde Franskmanden, „hvorfor vi overhovedet skulle vente, indtil vi have drukket den skandinaviske Dydsvin. Tale vi da godt, vil det blive taget til Indtægt for Vinen; tale vi slet, faa vi Skylden. Lad os fortælle under eget An- og Tilsvar og strax, og siden spise Baronessens Middagsmad alligevel."

„Ja, men lad os faa saa meget *diablerie*[1]) at høre som mulig — have De mange Djævle hos Skandinaverne?" spurgte Fruen.

„Vi have dem hjemme, men tage dem ikke med til Rom."

„Man fører heller ikke Kul til Newcastle!"

„Jeg kan opvarte med en," sagde den italienske Læge.

„Bravo!" raabte Værtinden; „men jeg er Præsident, og jeg giver først Ordet til vor franske Ven, som forlangte det. Vis nu Deres Aandsnærværelse, skaf en Djævel i en Hast."

„Naadige Frue, jeg agtede at fortælle om en Dame, Dronning Johanne af Neapel."

„Det kan gaa. Vil De ryge?"

Thi det var — og er forhaabenlig endnu — en af Mdm. de S.'s fortræffelige Egenskaber, at hun holdt udmærkede Cigarer, som hun gav sine Venner, naar de gik, og denne Aften fik Højmodigheden en extraordinær Udstrækning.

„For det Tilfælde, at her er en Kritiker tilstede," sagde Franskmanden, „vil jeg begynde med at angive min Kilde. For et Par Aars Tid siden, da Bourbonnerne endnu regerede i Neapel, og da mange udmærkede neapolitanske Landflygtige opholdt sig i Turin, gjorde jeg i bemeldte By Bekjendtskab med flere af disse Herrer. En af dem

[1]) Djævlehistorier.

var Digter og udtalte sin Længsel efter Neapel i saa smukke Impromptuer, at jeg for Literaturens Skyld var fristet til at kalde hans Landflygtighed en heldig Begivenhed. Vi besøgte engang la Superga, hvor Fyrsterne af det savoyiske Hus ligge begravne, og vi kom til at tale om det særegne, triste, ærgjerrige og verdslig-religiøse Sind, der har betegnet de fleste af disse Regenter. Den neapolitanske Poet førte naturligvis strax Talen over paa sit Kongehus og dets Forbrydelser og søgte efter dets Ondskab saa langt tilbage i Tiden, at han nær havde naaet Adam. I hans Forbitrelse blandede sig som sædvanlig Poesien, og tilsidst glemte han, i Iveren for at fortælle, at være vred. Da han var i det 14de Aarhundrede, fortalte han følgende lille Hofhistorie.

Der levede i Tarent en ung Ridder af normannisk Slægt ved Navn Ludovico. Som alle normanniske Riddere, der optræde i Romaner, Sange eller Sagn, var han meget smuk og en stor Helt. Ham hændte det en Dag, at han i en Skov eller paa Søen — jeg husker ikke hvor — saa en Nymfe, som strax forsvandt; men hun havde gjort et saadant Indtryk paa ham, at han besluttede at søge hende i den vide Verden. Hvorfor han ikke søgte hende i den Egn, hvor han havde set hende, glemte jeg at faa oplyst af Poeten; men jeg tror, det var Datidens Ridderskik at søge meget langt borte. Han indskibede sig paa en Flaade, der sejlede for at angribe Provence, og ved Stormen paa en By forrettede han først de sædvanlige Heltegjerninger og gik derefter dybsindig omkring i Staden, tabt i sine egne Tanker, som det sømmer sig en saadan søgende Ridder. Imidlertid blev Staden plyndret, og den Slags Scener forefaldt, som pleje at ledsage en Plyndring. Med Et saa Ridder Ludovico en Dame blive forfulgt af to Soldater. De havde næsten afrevet hendes Klæder, og de vare lige ved paany at lægge Haand paa hende, da Ridder Ludovico til sin højeste Fryd og Forbavselse i hende gjenkjendte sin Nymfe. Han dræbte de to Soldater. Hun faldt i hans Favn og fortalte ham, at hun var Datter af Stadens Guvernør. Han vilde følge hende til hendes Fader, da blæste Trompeterne til den sejrende Hærs Indskibning. De to Elskende fik ikkun

Tid til at sige hinanden Farvel og love hinanden et snarligt Gjensyn — dog, nej, endnu Et blev der Tid til: Hun drog af sin Finger en Ring med en Rubin og sagde, idet hun satte den paa hans mindste Finger: Denne Ring blev engang given mig med de Ord, at hvo, der bar den, vilde blive frelst af sine Fjenders Haand; idag har den vist sin Kraft og frelst mig; nu skal Du bære den.

Ridder Ludovico drog tilbage med Hæren og kom nogen Tid efter til Aversa for at besøge sin Kusine, den sextenaarige Dronning Johanne, der nylig var bleven gift med Kong Andreas af Ungarn, og som var berømt for sin Aand og Skjønhed. Trods denne Berømmelse blev Ridder Ludovico dog overrasket, da han traadte ind i Slottets Riddersal. Han havde nemlig, kuriøst nok, aldrig før set sin Kusine, og i den skjønne, kronede, unge Dronning, der netop havde rejst sig fra Thronen og stod højere end hele den pragtfulde Forsamling, selv den Pragtfuldeste og mest Straalende af Alle, gjenkjendte han Nymfen og den provençalske Guvernørs Datter, og det syntes unægtelig, som om ogsaa hun strax gjenkjendte ham; thi hun saa paa ham med et Blik, der vilde have gjort ham til den lykkeligste Dødelige, hvis hun blot ikke havde været gift.

De talte oftere sammen, og han sagde: Hvordan kunde I saadan glemme mig?

Hun sagde, at han sværmede; men hun led godt det henrykte, sværmerske Blik, der ledsagede Ordene.

Nu skete det, at hendes Gemal, den unge Kong Andreas, en Aften, da der var Fest ved Hove, blev kaldt til en hemmelig Samtale paa Slottets Altan, og da han kom derud, stod der, som bekjendt, nogle maskerede Mænd, hvilke sloge et Reb om hans Hals og kastede ham ned i Haven, hvor hans Lig næste Morgen blev fundet.

Da en sømmelig Sørgetid var udløben, var der Intet til Hinder for, at Ridder Ludovico kunde ægte den unge Dronning. De gik til Kirken i pragtfuldt Optog; men da Ringe og Løfter vare udvexlede og Bruden vendte sig og glædedrukken saa paa ham, udbrød Ridder Ludovico: Det Blik var ikke min Nymfes! Saadanne Øjne havde hun ikke!

Nu fandt Dronning Johanna, at hendes Elskers Sværmeri blev ubekvemt, og de droge til Paven, for at Hans Hellighed skulde ved Haandspaalæggelse helbrede den sære Sygdom og tillige en passant give Dronningen Syndsforladelse. Paven sammenkaldte et højtideligt Konsistorium af Kardinaler, i hvilket med stor Nøjagtighed og Samvittighedsfuldhed blev undersøgt, hvad saavel Rygtet som adskillige højtstillede, men temmelig kjætterske Personer havde sagt om Kong Andreas's Mord, og Enden paa Undersøgelsen blev, at Dronning Johanna fandtes saa uskyldig og ren som nyfalden Sne. Men da Brylluppet nu for Alvor skulde fejres under Beskyttelse af en saa hellig Erklæring, vedblev Ridderen dog at sige, at Himlen havde skjænket ham den skjønneste og herligste Kvindeskikkelse, men at Skikkelsen, som han saa godt kjendte fra Tarent og Provence, havde faaet en anden Sjæl.

Dronning Johanna elskede Ridder Ludovico saa meget højere, som en saa stærk og sælsom Hindring kom i Vejen, og for at faa hans syge Sind helbredet henvendte hun sig til en berømt Spaakvinde eller Hex, som antoges at kunne befri ham fra Forhexelsen.

Kvinden talte med ham og sagde: Hvad vil I, Hr. Ridder, bekymre Eder saa meget om den Sjæl, I taler om? I siger selv, at Eders Dronning har det skjønneste Legeme; giv Jer dermed tilfreds.

Men da dette ikke hjalp, og da Kvinden mærkede, at Ridder Ludovico ofte kjærlighedsfuldt betragtede en Ring med rød Sten, som han havde paa Fingeren, sluttede hun deraf, at denne Ring havde en Tryllemagt over ham, og raadede Dronningen til at tage den af hans Finger. Og da Ridderen ikke vilde give den godvillig, raadede hun til at give ham en Sovedrik. Imedens han sov, aftog Dronningen ogsaa Ringen; men den sad saa fast, at den efterlod et lille Saar paa Fingeren, og Ridderen vaagnede aldrig mere. Da man undersøgte Ringen, viste det sig, at Rubinen indvendig var udhulet til en Kapsel, der gjemte en fin Gift, og medens Dronningen havde taget Ringen af sin elskede Ludovicos Finger, havde Kapselen

saaret ham og meddelt ham Giften, der blev hans Død. Dronningen sørgede over ham i flere Maaneder."

„Nu De, Doktor!" sagde Værtinden.

Doktoren rømmede sig og sagde: „Jeg vil ogsaa begynde med at angive min Kilde. Jeg var for nogle Aar siden Læge hos en gammel Mand, der hed Gianni Lambruschi. Han havde i sin Ungdom været Sætter i det pavelige Trykkeri; men da han blev ældre og desuden efter et uheldigt Fald ikke længer kunde taale at staa, blev han ansat i Regnskabskontoret og afgik endelig med en lille Pension. Tillige arvede han et Hus med en Have, hvor han dyrkede Blomster, og havde især i Karnevalstiden nogen Indtægt heraf. Han kunde nu anvende megen Tid paa Studering. Han havde som Sætter gjort Bekjendtskab med den Slags videnskabelige Værker, som falde af her i Rom: Theologi, Astronomi og arkæologisk Historie, og tilegnet sig nogle ufuldstændige Brudstykker. Men han betragtede sig selv som en betydelig Videnskabsmand og dannede Systemer. Han havde en Slags Observatorium og kunde forudsige Vejrliget, Dødsfald og Oversvømmelser og stille Børns Horoskop. Han var Gjenstand for stor Agtelse og Frygt i hele Kvarteret dei monti, Strækningen mellem Kvirinalet og Colosseum, der i Middelalderen var den mest bebyggede Del af Rom, og hvor endnu de bedste romerske Apotheker findes. Jeg antager, at han havde en Indtægt ogsaa af sine Profetier; men han troede idetmindste selv paa dem. Han vilde paa visse Tider, naar Stjernerne stode i en vis Konstellation, ikke tage den Medicin, jeg forskrev ham, og for at overbevise mig tog han mig engang med op i sit Observatorium. Jeg skal ikke nægte, at ved at se ind i Stjernevrimlen blev jeg et Øjeblik greben af hans Forsikring om, at disse Millioner Lys gik deroppe i det blaa Mørke i bestemte Ærinder, og jeg tabte i det Øjeblik aldeles Troen paa mine Recepters Virkekraft. Men det var kun af den Grund, at hele Jorden blev utaalelig lille og ubetydelig, hvorimod jeg aldeles ikke forstod, hvorfor disse Stjerner idag mere end imorgen skulde have imod, at han tog Rhabarber eller Kinin. Dog paastod han det bestemt og troede det; men han døde som Følge deraf, skjøndt

han jo rigtignok ogsaa var en gammel Mand. Han studerede ogsaa Historie, det vil sige, han forskede efter Begivenheder i de store romerske Slægters Historie, saasom Colonnaernes, Savelliernes, Contiernes, og indlagde ved at undersøge deres Stjerner en mysteriøs Skjæbne i deres Liv. Det generede ham ikke, naar han i en gammel Bog fandt en Spaadom om en Frangipanis Skjæbne, da at anvende den paa en Begivenhed i en Orsinis Liv, og efter at have udført noget Saadant var han stolt og lykkelig og troede at have ladet Sandheden komme til sin Ret. Da han døde, var hans Værelse fuldt af Manuskripter; men her i Rom bryder man sig saa lidt om skrevne Ting, naar de ikke angaa Penge, at hans Arvinger solgte dem som Makulatur. Jeg kjøbte af Nysgjerrighed et Par Pund, blot for at faa et Indblik i hans fixe Idegang; men det var saa ordrigt og kjedeligt, at jeg snart opgav Læsningen med Undtagelse af en Slags Spøgelsehistorie, hvori Nicolas Gabrini optræder. Denne Nicolas Gabrini er jo den Samme, som er bleven berømt under Navnet Cola di Rienzi. Det interesserede mig at finde Noget, der kunde ligne et Sagn om ham. De vide, at Rom er paafaldende fattig paa verdslig-historiske Sagn. I Middelalderen udviklede sig dumme og overtroiske Forestillinger om Statuer og Bygninger fra Oldtiden; men disse ere blevne aldeles forjagne af Historien. Selv den simpleste Romer ved nu Besked om Marcus Aurelius's Statue og tror ikke længer, at det er en Rytter, der paa underfuld Maade har reddet Rom. Sagnene fra og om Middelalderen ere gaaede Folket af Glemme, fordi det er blevet ledet og vænnet til, overvejende at beskjæftige sig med den store Oldtid eller med kirkelige Legender. Om Cola di Rienzi skal der i et Par hundrede Aar have vedligeholdt sig det Sagn, at han havde et Tryllespejl, hvori han havde manet en Aand; men Sagnet er uddødt og findes kun i et latinsk Digt fra det syttende Aarhundrede. At Cola selv efter Tidsalderens Hang var yderst overtroisk og gav sig af med kabbalistiske Udtydninger, derpaa haves Beviser nok i hans Breve, og der er Meget, som bliver aldeles uforstaaeligt i hans virkelige Historie — jeg mener ikke den, som Byron og Bulwer have digtet — naar man ikke

forudsætter Motiver af en skjult og mystisk Art. Hermed vil jeg dog ikke sige, at Gianni Lambruschis Beretning yder nogen sand Oplysning; den er i det Højeste et Sagn, og jeg skal nu fortælle det, ikke just, som jeg fandt det, men i nogenlunde menneskelig Form.

Det er dem velbekjendt, at Rom paa hin Tid, nemlig i første Halvdel af det 14de Aarhundrede, led under et ugudeligt Anarki. Paverne residerede i Avignon, og de store Adelsmænd eller Baronerne skaltede og valtede med Byen efter Godtbefindende og befejdede desuden hinanden indbyrdes. Familien Colonna, som Petrarca har besunget, og hos hvem han fandt de ædleste, om ikke de eneste ædle Karakterer i Datidens Rom, havde besat den Del af Byen, hvor vi nu ere. Familiens Palads eller Fæstning var anbragt i Augusts Mausoleum; men dens Hovedtilhold var ude i Palestrina. Orsini'erne havde det næste Kvarter ned imod Tiberen og vare jevnlig i Besiddelse af Hadrians Mausoleum, eller Castel S. Angelo. Contilerne huserede i Egnen af Forum og havde her bygget et mægtigt Taarn, hvoraf endnu en Del staar og hedder Tor de Conti. Orsini'erne herskede dog ikke blot i Egnen af S. Angelo, men vare delte i flere Familier, som undertiden bekrigede hinanden. En Gren boede ude i Marino, en anden ejede et Taarn inde i Byen ved Tiberen ikke langt fra Ponte rotto. Der staar endnu, naar man kommer over Ponte rotto og drejer tilhøjre ind i et meget forfaldet Kvarter, hvor antike Brudstykker og Mindesmærker fra Renaissancetiden ere indmurede i Husene, et forladt Taarn, hvorfra Bjælker rage ud, som om man var beskjæftiget med at reparere det. Jeg ved ikke, hvor mange hundrede Aar det er siden, at man begyndte disse Reparationer. Formodenlig er der ingen anden By i Verden, hvor Haandværksfolk arbejde saa langsomt og tage sig en saadan Søvn under Arbejdet som her. Men jeg formoder efter disse Antydninger af Gianni Lambruschi, at det var dette Taarn, hvor ca. Aar 1340 en Orsini herskede, og hvor Sagnet begynder at spille.

Denne Ettore Orsini kom i Strid med Præsten ved Sta. Maria dei Monti om nogle Tiender og noget Jord, navnlig et Vinbjerg, og da Striden blev bragt for Paven

i Avignon, gav Hs. Hellighed Præsten Ret og udstedte et Dokument derom. Med dette Dokument gik Præsten til Adelsmanden, som dog ikke viste det mere Agtelse end rive det istykker og erklære, at Godset var og blev hans, og naar Præsten ikke kunde leve af sin Kirke, gjorde han bedst i at drage til Paven og leve ligesom han, af Almisse. Præsten nøjedes med at svare, at den, der sønderrev et Dokument med Hans Helligheds Navn, gav Aanderne i Luften, Jorden og Havet Magt over sig; men selv vilde han trøstig følge Raadet og drage til Avignon.

Nogen Tid efter vaktes Adelsmanden og hele hans Hustyende en Nat af et forfærdeligt Bulder, som om Tømmer og Mursten i Taarnet gik løs og fore imod hinanden. Mange, som huskede, hvad Præsten havde sagt, flygtede ud; men Ettore Orsini blev liggende ganske rolig og lod om Morgenen, som om han Intet havde hørt. Næste Nat kom Larmen igjen, og Ettore stod da op, tog sit Sværd og sagde højt: Hvem er det, der gjør en saadan Larm i mit Hus? — Det er mig, svarede en Stemme; jeg er udsendt af Præsten, med hvem Du har Strid, og jeg skal ikke lade Dig have nogen rolig Nat. — Er det Alt, hvad Du kan gjøre? spurgte Adelsmanden. — Nej, jeg kan ogsaa fare tilbage til ham og melde ham Alt, hvad Du tænker og har for. — Vil da Du, der synes at være en flink Aand, vedblive at tjene en jammerlig Præst og ulejlige en romersk Ridder som mig? Tjen heller mig; hos mig vil Du se og opleve Noget. — Du synes rigtignok at være en frygtløs Ridder, og jeg vil nok forsøge det hos Dig; men jeg kan ikke tjene Dig imod min forrige Herre. — Det gjør ikke Noget; hvad bryder jeg mig om den blegnæbbede Kutte! Hvad kan Du ellers gjøre? — Jeg kan flyve til Din Fjende, om han saa var hundrede Mile borte, og strax komme tilbage og sige Dig, hvad han tænker og har for. — Godt; min Fjende er Bastan Conti; hvad tænker han paa i dette Øjeblik? — Efter et Minuts Forløb sagde Stemmen: Din Fjende, Bastan Conti, er paa Vej til Dig. Nedenfor Dit Taarn ligger et forfaldet Hus, hvorigjennem der er en hemmelig Indgang til Dig, og en af Dine Mænd, der ved min Larm

forrige Nat kom til at tvivle om Din Lykke, har forraadt Bastan Hemmeligheden. — Han skal blive vel modtaget! raabte Ridderen, kaldte paa sine Folk og lagde et Baghold for Bastan Conti, der ikkun undkom efter at have mistet mange Folk og selv være bleven saaret.

Ettore Orsini havde mange Samtaler med Aanden og spurgte ham engang, om han havde et Navn, og hvad han hed. — Jeg hedder Orso, svarede Stemmen. — Orso? Men det hed jo min Stamfader? Er Du hans Aand, eller hører Du til min Familie? — Det ved jeg ikke; men noget Slægtskab er der vel imellem os, siden jeg strax foretrak Dig for Præsten.

En anden Gang spurgte Ettore Aanden, om han ikke kunde faa ham at se. — Det skal Du ikke begjære, svarede Aanden. — Hvorfor ikke? — Fordi Du i det Øjeblik vil være i Fare for din Fjende. — Kunde Du da ikke hjælpe mig? — Det er vel muligt; men jeg ved det ikke. — Om jeg saa Dig, hvad saa videre? Vilde det gjøre Dig nogen Fortræd? — Ja, thi Du fik mere Magt over mig. — Hvilken Magt? — Jeg maatte da paa Dit Bud fare afsted til alle Mennesker, og melde Dig, hvad de havde for. — Det var nok Umagen værdt at vove Noget for det. — Ja, men vogt Dig; thi da er Din Fjende Dig nær, og hvis han udgyder Dit Blod, arver han Herredømmet over mig.

Ridderen benyttede imidlertid Aanden saa vel, at han tvang sin Fjende, Bastan Conti, til at forlade Rom; thi ej alene blev Bastan altid overrasket og overvunden i de smaa Træfninger; men han troede sig desuden omgiven af et saa utaaleligt Forræderi, selv fra hans nærmeste Slægts Side, at han hellere end leve længer hjemme under saadanne Vilkaar vilde være en landflygtig Lykkeridder i Sienas eller Pisas Tjeneste. Det Held, hvormed han havde gjennemført denne Fejde, bragte Ettore Orsini i stor Anseelse og førte ham nøjere sammen med Giovanni Colonna. Den ældste af Colonnaernes Hovedslægt, Stefan Colonna, levede mest i Palestrina; hans Søn, Stefan, og dennes Søn, Giovanni, opholdt sig i Rom; Giovanni var nylig bleven gift, og det var med ham, at Ettore kom i nærmere Forbindelse, og da han havde stor Tillid til Colonnaernes Retskaffenhed, betroede han engang Gio-

vanni, hvilken Hjælp han havde af Aanden Orso, og hvilken langt større Hjælp han kunde opnaa, hvis der ikke med Besværgelsens Øjeblik var forbundet en dunkel, stor Fare.

Giovanni sagde: Det er rigtignok betydeligt at opnaa saa stor Kundskab. Venedigs Signoria siges at have opnaaet saa stor Magt, fordi det med store Bekostninger bliver saa vel betjent af sine Gesandter og Spioner, og Du vilde have det Samme og endnu Mere uden Betaling.

Ja, men i det Øjeblik jeg kalder Orso, for at han skal gjøre sig synlig, siger han mig ikke, hvor min Fjende er, og maaske Bastan Conti i det Øjeblik er ifærd med at snige sig ind hos mig.

Men Du ved jo sikkert, at Bastan nu er i Siena.

Vistnok; men alligevel .... naar man har at gjøre med Aanderne, er der ofte en aller anden Tvetydighed i deres Ord, som man med al sin Kløgt ikke kan opdage, og derfor vil jeg spørge Dig, som er min Ven, om Du, naar jeg kalder Aanden, vil staa udenfor min Dør og holde Vagt.

Det vil jeg, svarede Giovanni, og de enedes om, at det skulde ske samme Aften.

Orsinis Sovekammer var i Taarnets anden Etage og havde kun een Indgang. Udenfor Døren stillede Giovanni sig med draget Sværd, medens Ettore indenfor kaldte paa Orso, som denne Aften syntes at komme uvillig; thi Ridderen maatte kalde ofte. Denne Kalden, som lød ud til ham, syntes Giovanni uhyggelig, ja djævelsk, saa at han fortrød, hvad han havde paataget sig; men medens han kæmpede mod denne Fornemmelse, stod pludselig en smuk Yngling for ham og sagde: Hører I, Colonna, hvorledes denne Kjætter og Tyrk kalder paa sin Frænde Djævlen? Og hvis Djævlen kommer og giver ham det Attraaede, hvo vil da have Magt til at modsætte sig ham, hvad vil det blive af Baronernes Magt og Frihed, ja, af deres Liv?

Disse Ord og Orsinis uhyggelige Kalden, der vedblev, betoge Giovanni med en saadan Magt, at han foer ind og jog sit Sværd gjennem Ettore Orsini, hvorpaa han gik stille ud af Taarnet, men næste Dag for sine Frænder og

Venner tillyste, at han havde overrasket Ettore Orsini i afskyeligt Djævelskab og som Kristen og Ridder dræbt ham. Ej heller vilde Giovanni, skjønt han anede, at han nu havde Magt over Aanden, benytte sig deraf, men forkastede Tanken, naar den fristede ham, som Kjætteri og Djævelskab, der vilde bringe ham i Ulykke, fordi Satan aldrig tjener et syndigt Menneske for Intet. Derimod kom han i Fjendskab med Orsinierne, som vel ikke havde elsket deres Slægtning Ettore højt, men ansaa sig forpligtede til at hævne ham, og under denne Kamp opstod et saadant Vildskab, at Giovanni engang i Bund og Grund ødelagde nogle Bygninger, som havde tilhørt Ettore, ja brændte den Vigne, som den Afdøde havde tilranet sig. Medens denne store Forsyndelse mod vor italienske Jord stod paa, hørtes pludselig fra Jorden en Stemme, der raabte: „Fadermorder!“, og endskjønt Jorden i Almindelighed plejer at kaldes vor Moder, troede man dog, det var en Bebrejdelse henvendt til Giovanni Colonna, fordi han mishandlede Fædrelandets Grund, og Ingen tænkte, at det havde en profetisk, ulykkesvanger Betydning.

Medens hin Fejde stod paa og bidrog endmere at forfærde Romerne og lade dem afsky Baronernes Voldsmagt, var det, at Nicola Gabrini blev Roms Tribun, endskjønt hans Fader Lorenzo eller Renzo, ikkun var en simpel Gjæstgiver og hans Moder Maddalene Vaskerkone; men i sin Ungdom havde hun været smuk, og hun skal selv have sagt, at ikke Renzo, men Kejser Henrik d. 7de, da han engang forfulgt af sine Fjender maatte skjule sig i deres Hus, var bleven Nicolas Fader. Nicola eller Cola var 33 Aar gammel, og skjønt han var gift og havde Børn, sammenlignede han sig dog med Jesus Kristus, der i den samme Alder var kommen til sin Forherligelse, og fordi Andreozzo dei Normanni engang, da han i Raadet talte Folkets Sag og bebrejdede Raadet dets Haardhjertethed, havde givet ham et Ørefigen, ligesom Frelseren blev slaaet paa Øret, da han talte for Pilatus. Men Cola troede saa fast paa Kristus og hans Beskyttelse, at den hellige Aand tog Bolig paa hans Tunge, saa at Alt, hvad han tilraadede Romerfolket, blev bifaldet, ja paa Pintsedag 1347 skete et Under med Colas Tale, ligesom engang med Apostlenes;

thi Alle, som hørte ham, bleve forbavsede og grebne, og skjønt Folket var mødt ubevæbnet paa Kapitolium, tog den Magten over hele Byen og overgav den til Cola. Selv Baronerne bleve saa forfærdede, at de paa hans blotte Bud Alle forlode Rom. Men, da Giovanni Colonna var kommen til Palestrina, betænkte han sig og besluttede næste Dag i Spidsen for Bevæbnede at trodse Cola. Cola sad paa Kapitolium og dømte i Folkets Sager, da Giovanni i fuld Rustning og fulgt af sine Krigere nærmede sig, hvorpaa Cola rejste sig og sagde, idet han saa Giovanni stift i Øjnene og opløftede sin Haand: „Jeg byder Dig, Giovanni Colonna, at lyde denne Haand, som er ren for Blodskyld" — og da vendte Giovanni om.

Nogle Maaneder derefter besluttede de udenbyes Baroner, ledede af Colonnaerne i Palestrina, sig til den store Opstand imod Cola, fordi de troede, at han ved sin Overdaad, Svaghed og Herskelyst havde forskjærtset Romernes Bistand. Giovanni Colonna deltog ugjerne heri og spaaede, at Foretagendet vilde falde ulykkeligt ud, men vilde dog ikke holde sig tilbage fra Faren. Baronernes Hær rykkede om Natten til Kirken S. Lorenzo fuori le mure, hvorfra de ved Dagens Frembrud vilde bryde ind igjennem S. Lorenzo-Porten, idet de stolede paa, at deres Venner i Byen vilde aabne Porten for dem; men Porten var bleven besat af Rienzis Tilhængere, og da Baronerne opdagede dette, besluttede de at drage hjem og blot marchere i udfordrende Tog forbi Lorenzo-Porten. De to første Afdelinger af Hæren var allerede dragne forbi, da kom Giovanni ridende i Spidsen for sin Trup, og i dette Øjeblik mødte han en flygtende Romer, der fortalte, at der i Byen havde været Opløb og Strid, og at Cola med egen Haand havde dræbt en af sine Venner, af hvem han troede sig forraadt. Da blev Giovanni Colonna blussende rød, idet han mindedes, hvorledes han var bleven ydmyget af Cola, som nu selv havde Blodskyld paa sin Haand. Saa begjærlig blev han efter at kæmpe med ham, at han forglemte alle sine gode Forsætter og mumlede Orsos Navn. — Hvad vil Du mig? spurgte en Stemme. — Hvor er min Fjende Cola, Renzos Søn? — Lige indenfor Porten. —

Hvad tager han sig for? — Han holder stille og er bange for Dig.

I samme Øjeblik aabnedes en Fløj af Porten, og man saa en uordenlig Hob omkring en Rytter paa en hvid Hest; det var Cola. Giovanni sporede sin Hest og red ind, og ved at se Ridderen i Harnisk komme imod sig blev Cola saa forfærdet, at han løftede Hænderne imod Himlen og udbrød: „Min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig?" — Giovanni løftede Sværdet for at fælde ham; men det var ikke Himlens Villie, at en Mand, som anraabte Gud, skulde fældes af en Mand, som paakaldte Orso, og derfor skete det, at Giovannis Hest i dette Øjeblik gled paa den af Novemberregnen slibrige Jord og faldt, og da Giovanni nu laa paa Jorden, blev han fældet. Paa samme Tid kom hans Fader, der havde savnet ham, til Porten, vilde ile ham tilhjælp, men saa, at det var for silde, vendte om, men kunde ikke bekvemme sig til at forlade Sønnen, endog som Lig, vendte om endnu engang, og idet han var lige under Porten, ramtes han af en stor Sten, der blev nedkastet, og døde her, saa at hans Søn blev hans Drabsmand.

Nu var Orsos Herre falden, og Mange pralede af, at de havde fældet ham; men om ogsaa En vidste, at han havde givet ham Dødsstødet, saa vidste han ikke, hvilken Magt han derved havde arvet.

Faa Maaneder efter blev Cola forjaget fra Rom, og nu hengik flere Aar af hans Liv med Bestræbelser for at komme tilbage; men han havde ikke længer Troen paa, at han var Kristi Udsending og Efterfølger, og eftersom han vilde tilbage, ikke for Kristi, men for sin egen Herligheds og Vellevnets Skyld, vragede han ikke Midlerne."

Lægen afbrød her sig selv og tilføjede i forandret Tone: „Selve Historien træffer i denne Periode paa Ting, der have et Skjær af Vidunder; thi medens Cola opholdt sig hos Eneboerne, de saakaldte Spiritualer, i Abbruzzerne, havde en Eremit en Aabenbaring, ifølge hvilken Cola drog til Kejser Carl d. 4de i Prag. Da disse Spiritualer vare pavefjendske, var deres Tro paa Aabenbaringen vel ikke ganske naiv. Cola, der var et sandt Barn af Rom, lidt mere genialt, end man endnu kan finde dem paa Gaden,

begavet med en Blanding af Naivitet og Fiffighed, Enthusiasme og Beregning, havde endnu ikke gjort Bekjendtskab med den store Verden og tog ganske fejl af Kejser Carl den 4de, hvem han antog at kunne vinde ligesom en uvidende romersk Baron ved poetisk Veltalenhed og store Løfter. Kejseren betragtede ham som en Fantast, der kunde blive farlig, og sendte ham som Fange til Paven i Avignon, og Pave Clemens den 6te var saa forbitret paa ham, at han lod ham hensætte i det mørke Taarn la Trouillas og indlede en Proces imod ham som Højforræder, medens hele Avignon — det var Petrarcas Tidsalder — sympatiserede med Cola, fordi han var — Digter. Gianni Lambruschi ved om hele denne Tid intet Andet end, at Cola studerede Magi, og at han for Kejseren fremmanede Trajans Aand, der tilbød Kejseren Herredømmet over den romerske Verden; men Kejseren lod Cola binde og sendte ham til Paven i Avignon. Her sad Cola lænket til Fængselsgulvet og blev næret af den Mad, som daglig fra Pavens Taffel uddeltes til Tiggere, og hver Dag kunde han vente at faa sin Dom og blive henrettet.

I denne Trængselens Tid fik Cola en Dag Besøg af en aldrende Præst, der fortalte ham, at inden føje Tid vilde hans Skjæbne blive afgjort, og da Cola spurgte, hvorledes Afgjørelsen vilde blive, svarede Præsten: „Hvorledes kan Du tvivle? Du tror jo paa Gud, og ej blot tror Du; men Du har lignet Dig selv ved Jesus Kristus, saa at Legioner Engle maa staa beredte til at tjene Dig.“

Da svarede Cola: „Saadan har det været! Jeg følte Herrens Aand i mig, jeg hørte ham tale til mig og byde mig gaa hans Ærinde, og jeg vidste, at Legioner Engle vaagede over mig, saa at jeg aldrig frygtede, og Alt lykkedes for mig. Men det varede ikkun, indtil jeg kom i Besiddelse af Magt og Herlighed, saa kom der en Sky for mine Øjne og en Hinde om mine Øren, saa at jeg ikke længer kunde se og høre som forhen. Saa foer jeg vild og faldt ned fra Højden; men derop vil jeg igjen; thi Ingen, tror jeg, der har smagt den Sødme, som er i Herredømmet, opgiver Haabet uden med sit Liv. Med mig kan kun ske Et af To: enten maa jeg dø eller igjen blive Roms Herre.“

Præsten svarede: „Saa er det; dette er Afgjørelsen. Og det glæder mig at erfare, at Du endnu er en saadan Mand, at Du ikke slaar af, men vil have Alt eller Intet, og ikke som Kejser Glycerius fremfor at dø foretrækker at blive Biskop i Salona. — Har intet Særdeles hjulpet Dig til at have et saadant Haab og en saadan Villie?"

Men ved Ordet Særdeles saa Præsten paa ham med et Blik, hvoraf Cola mærkede, at ogsaa han var indviet, og han svarede: „Den, hvem Herren ikke længer taler tydelig til, og som behøver Hjælpen, vil søge den, enten ad den hvide eller ad den sorte Vej. Dog har jeg min Tillid af Noget, der hændte mig Nytaarsdag."

„Hvad var det, og hvad hjalp Dig til at fortolke det?" spurgte Præsten.

Cola svarede: „Aanden Fiorone. I ved, at denne Aand, som er bunden til et vist Spejl, allerede stod Kejser Hadrian bi, saa at han hver Nytaarsdag kunde af smaa Begivenheder, der indtraf, forudse de større, der vilde komme i Aarets Løb. Dette Spejl har jeg i Eje. Men det, som indtraf sidste Nytaarsdag, var, at jeg vilde besøge en Ven og steg mange Trapper op til hans Bolig; men da jeg kom der, sagdes mig, at han ikke boede der længer. Saa søgte jeg ham paany og havde at stige endnu flere Trapper i hans nye Bopæl. Dette, forklarede Fiorone i Spejlet, betød, at jeg i Aarets Løb skulde stige højere end før, men om til Herredømme i Rom eller til Himlen, blev mig uklart."

Præsten trak paa Skuldren og sagde, at et sligt Spejl og saa ringe Spaadom var ikke nok for en Mand, som fra et Fængsel vilde vinde Herredømmet tilbage. Han tilføjede: „Hvis Du vil give mig Fiorones Spejl, saa vil jeg give Dig Anvisning paa at finde en tjenende Aand, der forrader til Dig Alt, hvad Dine Fjender tænke og have for."

„Det vil jeg visselig!" svarede Cola; „men hvilken er Aanden, og hvorledes faar jeg ham i min Magt?"

Da sagde Præsten: „Hør vel efter. Dette er en yderst mægtig Aand, som kom til Verden af Abels Blod, da Kain havde dræbt ham. Den fulgte Kain og tjente ham, medens den brændte et Mærke paa hans Pande. Ved

den fik han syv Mænds Styrke, og han blev „syv Gange hævnet“, som der staar i den hellige Skrift. Aanden vandrede langt. Cæsar ejede den og blev ved den Verdens Herre, og Brutus arvede den, da han dyppede sin Haand i Cæsars Blod. Men Brutus tyngedes af Tanken om, at Cæsar maaske var hans Fader, og formaaede ikke at benytte Aanden ret. Natten før Slaget ved Philippi havde han et Møde med den; det gjorde ham træt af at leve, og for at Ingen skulde arve Aanden, dræbte han sig selv. Men den blev alligevel Kejser Octavianus Augustus underdanig og hjalp ham til at blive den største og lykkeligste Hersker, som Verdens Kreds har set; men hvo der nøje ved, hvorledes han og hans Efterfølgere kom af Dage, ved ogsaa, hvorledes Aanden i lang Tid tjente og blev brugt ved Roms Kejserhof. Kejser Valentinian, som forførte Senatoren Petronius Maximus's Hustru, havde den i sin Tjeneste, og Petronius arvede den, da han dræbte Valentinian, og da Petronius dræbtes paa Gaden af en Mand ved Navn Ursus, som i vort Sprog er Orso, kom Aanden til denne og blev i hans Familie, der er den Orsiniske, uden at man vidste det. Men en kyndig Mand aabenbarede Hemmeligheden for Ettore Orsini, Ettore dræbtes af Giovanni Colonna, og Giovanni Colonna dræbtes ved Din Side.“

„Men jeg dræbte ham ikke!“ raabte Cola.

„Det sagde jeg heller ikke,“ svarede Præsten.

„Men hvo var Drabsmanden?“

„Det maa kunne erfares.“

„Dette er, i Sandhed, vel værdt at mindes,“ sagde Cola.

„Glem da ikke at overantvorde mig Fiorones Spejl,“ sagde Præsten.

„Men I taler, som om jeg kunde drage Nytte af Eders Meddelelse, og nær havde jeg, medens I talte, selv glemt, at jeg er en fangen Mand og maaske kun faa Dage fra min Død!“

„Hvis Du om tre Dage ikke er nærmere ved Livet, skal Du heller Intet skylde mig,“ sagde Præsten og rejste sig for at gaa.

„Endnu et Ord,“ sagde Cola. „Giovanni Colonnas Drabsmand maa da dø, hvis han findes — ikke saa? — Jeg har

Blod paa min Haand, men ikke Blod udgydt paa saadan Maade."

Præsten svarede: „Da Kejser Caius Caligula vilde lade sin Broder dræbe ved Gift og erfarede, at han havde taget Modgift, raabte han vredt: Hvad? Modgift mod en Kejser? — Men Du, som har store Ting at udføre, skal tænke paa, at Du har Kirken til at binde og til at løse Dig, og glem ikke, naar Du atter er i Din Herlighed, at Kirken Sta. Maria dei monti er med Urette berøvet et Vinbjerg, og giv det tilbage; det vil behage Gud vel."

Nu er det al Verden bekjendt, at Pave Clemens den 6te døde pludselig, og tre Dage efter denne Samtale forlod Cola sit Fængsel og blev med Hæder sendt tilbage til Rom.

Da Cola ankom til Byen og Alle med egne Øjne saa den store Forandring, at han, der nys havde været fængslet som en Misdæder, var saa mægtig som før, ja mægtigere end nogensinde før, fordi selve den hellige Fader nu yndede ham, bleve de grebne af stor Tro og sagde, at Gud og alle hellige Engle sikkert vare med ham, og de bare Ærefrygt for ham som en Profet; thi de mindedes, at han i sine Lykkens Dage havde spaaet, at han skulde fornedres, men gjenopstaa til større Herlighed ligesom vor Frelser. Ingen tvivlede herpaa uden Cola selv, som vidste, at det var sket Altsammen ved Magiens Hjælp, og ikke længer havde Tillid til at være yndet af Himlens Hærskarer. Ej heller kunde han nu samle Styrke ved Bøn og Sang, men hengav sig til Fornøjelsen ved at spise og drikke, saa at han inden kort Tid fik Bug og et oppustet, rødt Ansigt, og tillige brugte han til sin Overdaad saa store Summer, at da han fik Budskab fra Avignon med Anmodning om at give Kirken Sta. Maria dei Monti Vinbjerget tilbage, havde han allerede solgt det.

Hvad han mest af Alt tænkte paa, var at faa Aanden Orso i sin Magt, og af den Grund gjorde han Ting, som Ingen forstod, ja, som syntes hartad vanvittige. Thi da han ikke kunde erindre, hvem der hin Dag havde været hos ham og deltaget i Anfaldet paa Giovanni Colonna, og da han mærkede, at Mange pralede med en Bedrift, de ikke havde udført, indbød han en Dag mange Stor-

mænd og Krigere til sit Taffel og lod dem pludselig Alle fængsle og underkaste pinligt Forhør; men da han Intet erfarede, som kunde tjene hans Formaal, gav han dem løs igjen; men ligesaa Mange, som havde været hans Venner før Fængslingen, vare nu efter Løsgivelsen hans Fjender, og stor Misfornøjelse udbredte sig nu blandt Folket.

Paa Rejsen fra Avignon til Rom havde Cola gjort Bekjendtskab med to Riddere, der viste ham meget Venskab og laante ham alle de Penge, de besad, og da Cola nu vilde laane flere Penge og tilbød dem store Rettigheder derfor, svarede de, at de vel ikke havde Penge, men deres Broder var rig og vilde komme til Rom og underhandle med Cola, hvis han fik frit Lejde. Men denne Broder var den berømte Ridder Fra Morreale, som havde dannet den vilde og tapre Krigsskare, „det store Kompagni", og i kort Tid med usædvanlig Lykke erhvervet sig stor Anseelse og gjort sig frygtet over hele Italien. Cola gav ham højtideligt Lejde, og Fra Morreale ankom og blev modtaget med store Æresbevisninger. Da Cola og han første Gang spiste sammen, sagde Morreale: „Det er ikke første Gang, Rienzi, at vi To er hinanden nær, og vel maa jeg kunne bevise dig Tjenester, siden jeg alt har bevist Dig en stor; thi den Dag, da Giovanni Colonna red imod Dig indenfor Porten S. Lorenzo, gav jeg ham Dødsstødet."

Da stod Cola op, bød Vagten at gribe hans Gjæst og lod ham øjeblikkelig henrette, til stor Under og Forfærdelse for Alle, der ikke havde troet, at en saa mægtig Kriger som Morreale kunde fældes saaledes.

Men samme Aften, som Henrettelsen var foregaaet, kaldte Cola paa Orso og fornam hans Nærværelse; thi en blid Stemme sagde ved Siden af ham: Her er jeg, Herre!

Sig mig, hvad min Fjende pønser paa, bød Cola.

Ja, Herre, svarede Aanden; men hvo er din Fjende?

Ved Du ikke det? raabte Cola vredt.

Nej, jeg ved kun, at Du har mange Fjender, Herre!

Saa il til dem Alle, il til alle Mennesker og meld mig, hvad de tænke paa.

Det kan jeg ikke, Herre. Din Magt over mig gaar kun saa vidt, at jeg skal trofast melde, hvad Din Fjende tænker.

Saa er jeg skammelig forraadt og har udgydt uskyldigt Blod til ingen Nytte! raabte Cola fortvivlet.

Aanden spurgte: Har da Den, som gav Dig Anvisning paa mig, ikke tillige sagt Dig, hvorledes Du kan forstørre Din Magt over mig?

Nej, svarede Cola og erfarede nu af Orso, at hvis han vovede at se ham i hans sande Skikkelse, saa vilde den attraaede store Magt blive ham tildel; men det var farligt; thi i det Øjeblik vilde hans Fjende være ham nær.

Dette vovede Cola ikke; thi han var ingen modig Mand; men han pintes dog af Længsel efter at vove Forsøget, og han blev fra den Dag af endnu overmodigere og vellystigere end før, fordi han vidste, at naar han blot vilde udsætte sig for et Øjebliks Fare, saa fik han en Magt, som Ingen vilde være istand til at modstaa. Desuden gav han sig paany til at studere Magi for at opdage, om han ikke kunde naa Maalet ad en lettere Vej.

Saaledes skete det, at han forsømte at regere retfærdig og at give Agt, saa at, skjønt Militsen i de fleste Rioner var ham hengiven og troede paa hans vidunderlige Skjæbne, blev hans Palads paa Kapitolium en Dag saa pludselig omringet af hans Fjender, at han ikke saa anden Udvej end at forklæde sig som Skorstensfejer og springe ud af et Vindue, og da han et Øjeblik holdt sig fast med Haanden, blottedes en Guldarmring, som han i sin kvindagtige Pragtlyst havde vænnet sig til at bære, og man opdagede da først, at det var en Forklædt, og derpaa, at det var Cola selv.

I denne Nød, da Alle stimlede om ham og truede med at dræbe ham, kaldte Cola paa Orso og sagde: Vis Dig nu for mig og hjælp mig, om Du kan!

I samme Øjeblik saa Cola et stort Syn: Paradisets Have og Cheruberne, der dreve de første Mennesker ud deraf, og Kains og Abels Ofring og Abels Drab og hans varme Blod, der dampede og blev til en Skikkelse, og han pegede hen paa Synet, og Mængden saa forfærdet op.

og han skildrede den, hvad han saa, i saa mægtige Ord, at den ogsaa troede at se det.

Derpaa skiftede Synet, og han saa Remus, der dræbtes af Romulus, og Romulus, der dræbtes af Sabinerne, og Servius Tullius og hans Svigersøn, og Cæsar og Brutus, og Kejserne, der sank, den ene for den anden; han saa dem lyslevende og saa dem bløde, og igennem hans Ord saa den forfærdede Mængde det Samme. Og han saa Orso og Kejser Maximus, og Orsiniernes Slægt, og Giovanni Colonna og Fra Morreale, og han skreg højt, da Fra Morreale gik halshugget hen imod ham, og han tilhyllede sit Hoved, og Mængden stod tavs, længe, i næsten en Time, og Ingen vilde være Hævneren, indtil den unge Cecco, Søn af Morreale, drog sit Sværd og stødte det i Cola som sin Faders Hævner.

Da denne Fortælling var endt, sagde Engelskmanden: „Hvad er nu det Historiske deri?“

„Hvad er det Historiske i et Sagn?“ svarede den italienske Læge.

„Hvad er det Historiske i Historien?“ tilføjede Franskmanden.

„Ja, men,“ sagde vor Værtinde, „det var dog Umagen værd at vide, hvorvidt bevislige historiske Fakta ligge til Grund?“

Lægen svarede: „Det, tror jeg, er Tilfældet hele Vejen igjennem. Sagnet har ikke i ringeste Maade fordrejet Colas Liv med Hensyn til de egenlige Fakta, og Spørgsmaalet er, om det ikke netop med sin Mystik betegner Tidsalderen ganske rigtig. Et andet Spørgsmaal er, om selve Historiegranskerne ere istand til at forklare visse Begivenheder i Colas Liv bedre, end Sagnet gjør, f. Ex. den vanvittige Maade, hvorpaa han pludselig fængslede og pinte en Mængde fornemme Folk og ligesaa pludselig gav dem fri. Sagnet siger, at hans Sorgløshed efter hans Tilbagekomst hidrørte fra hans magiske Studier; Historien oplyser, støttet paa hans egne Breve, at han troede sig i særligt Forhold til Aanderne. Og endelig er ingen Historieskriver istand til at forklare det mærk-

værdige Faktum, at da han havde holdt sin sidste Tale, stode Alle, baade han og hans Tilhørere, i lang Tid aldeles ubevægelige, inden han blev dræbt. — Men hvo skal nu fortælle?“

„Det skal De,“ sagde Værtinden til Engelskmanden.

„Jeg? Jeg har ingen Forpligtelse, før jeg har opdaget og drukket Dydsvinen.“

„Men De selv, Baronesse!“ raabte Franskmanden og den italienske Læge paa engang.

„Jeg? De vide jo godt, at jeg ikke er Digterinde og ikke producerer Noget, hvori Fantasien spiller Hovedrollen. Jeg tror heller ikke, at det tilkommer mit Kjøn. Rousseau udtalte vistnok den korrekte Dom, da han sagde, at han ikke vilde nægte une femme, men les femmes[1]) denne Slags Begavelse. Vi frembringe ikke Ideer. Jeg anser det for et Uheld eller for Tegn paa en uheldig Tilstand i et Lands Literatur, naar Damer optræde som Digterinder. Det viser, at der er en aandig Stilstand, som kun ufuldkomment skjules ved, at man gjentager de gjængse Ideer under en anden Form; det er et lille, tyndt Blomsterlag over en gold Bund.“

Franskmanden sagde: „Hvis Baronessen vil udvikle dette Thema lidt videre, vil jeg for mit Vedkommende modtage det som Erstatning for hvilketsomhelst andet diablerie. Min naadige Frue mener altsaa, at Bunden bliver gold, hvor Kvinden hersker?“

„Det sagde jeg ikke, Hr. Diable; slet ikke. Jeg skulde mene, at der har været kvindelige Regenter, hvis Herredømme har været velgjørende . . . .“

„Ja, men, Fru Baronesse, se, hvordan det dog i Almindelighed gaar i Verden, naar Damer blande sig i alvorlige Sager, se, hvordan Standpunktet forrykkes og Alting bliver uberegneligt!“

„Min Herre, De overfalder mig. De søger at føre mig bunden bort til Steder, hvor jeg ikke vil hen. Jeg talte om Literaturen, og De fører mig ind i Politiken og klager over, at vi Damer forrykke Standpunktet . . . . Vel, Kvinder i en høj Stilling kaldes ofte smaalige og intriguante, fordi de, som man paastaar, tilsidesætte det Store for

---

[1]) En Kvinde, men Kvinderne.

det Smaa; men det forholder sig ikke saaledes. De tilsidesætte ikke det Store; men hvad der for dem er stort, er det Individuelle, især Hjertets Anliggender, og de have ikke ret Sands for, hvad Andre kalde stort. Vor Dronning Elisabeth var en Undtagelse; hun havde den mandlige Evne til at interessere sig for almindelige, politiske Spørgsmaal, og hendes Interesse og Forfængelighed eller Stolthed i denne Retning var saa stærk, at hun derfor opofrede Hjertets Anliggender, hvorimod hendes Modstander, Maria af Skotland, ogsaa var hendes Modsætning; thi ingen Kvinde har for Hjerteanliggenders Skyld opofret større, almindelige Sager. Dette følte ogsaa Alle, der nærmede sig hende, og derfor blev hun fatalistisk elsket af alle Mænd. Der var i Maria Stuart en Djævel, som kun en Kvinde kan opdage. Hendes Historie burde skrives af en Dame . . . . mine Herrer, naar jeg har skrevet den, skal hver af Dem til Erstatning for min manglende Fortælling faa et Exemplar.

PETERSKIRKENS BELYSNING,

FØRSTE PAASKEDAGS AFTEN, 5. APRIL 1863

(1865)

De Fleste sagde, at man for ret at beundre og nyde dette berømte Skue, Slutningen af „Præsternes Karneval“ — som det romerske Folk i Spøg kalder Paaskefesten — burde gaa ned til Pladsen foran Kirken; saa vilde man først se alle Enkeltheder, de mangfoldige, omklatrende, mylrende Folk, der tænde Lamperne, og saa lidt efter lidt blive imponeret, overvældet af Glandsen. Andre, de „gamle Romere“ ɔ: de Nordboer, som have oplevet flere Vintre i Rom, sagde, at naar man gik for nær, fik man kun Øje paa Enkeltheder og tabte Overblikket, og selv i Afstand var det Hele ikke noget Stort, hvis vi ikke fik skyet Vejr, mørk Baggrund for Lyset. Jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg skulde vælge, og lod Tilfældet lede mig. Jeg kom Kl. 7 op ved Kirken Trinità dei monti, nærved Monte Pincio. Højen eller Bjerget er vel henved en halv Mil fra Peterskirken; men den vældige Bygning ses tydelig og frit; den behersker den mellemliggende Dal med Staden Rom og de utallige Kupler og Spir, som om det Hele havde samlet sig beundrende ved dens Fod; den er ligesom en Konge, der i rolig, overskuende Majestæt sidder paa sin Throne.

Solen var netop gaaet ned paa en skyfri Himmel; den stærke Lys- og Farveglans var sagtnet; men mod Vest, bagved og lidt over Peterskirken, dvælede endnu en rosenrød Lue, medens der tilhøjre, over Monte Marios skjønne Bølgelinier, laa henstrakt noget Ildrødt, der havde et Udseende, som om en Gigant i Hast havde bestrøget Himlen med en bred Pensel dyppet i en Vulkan. Medens man saa paa disse Farver, tabte de sig langsomt, og de tjente kun til som Baggrund at fremhæve Peters-

kirkens alvorlige, blaaligsorte Kuppel; men samtidig viste sig et gyldent Lys foran Kirken eller ved dens Fod og kastede et svagt Gjenskin opad. Da jeg første Gang bemærkede dette Lys, var jeg naaet hen til Springvandet under de eviggrønne Ege udenfor det franske Akademi, og ved Vandets Pladsken i Stilheden og Halvmørket og ved det besynderlig Højtidsfulde trindtomkring kom jeg i en Stemning, hvorved den Illusion ikke blot blev mulig, men kom frivillig, ja med Magt: at jeg ikke saa Solnedgang, men Solopgang. Virkelig bidrog fra nu af Alt til paa egen Maade at vedligeholde denne Forestilling. Den vestlige og nordvestlige Himmel var bleven mørkere, medens Kirkens mod Øst vendte Façade blev lysere, gyldnere, mere tindrende. Dette Lys, der en Stund var ubestemt, tiltog i Tydelighed og fik Form; det drog sig opad i Linier, der efter nogle Minuters Forløb viste Pilastrene og Lisenerne, og efterat disse i faa Øjeblikke havde staaet halvmørke med lyse Rande, bleve de selv fuldstændig lyse og ligesom gjennemsigtige; saaledes ogsaa med Portalen og hele Forsidens Masse; den lyste, var gjennemsigtig, og Gaaden var løst — Solen stod op, indvendig, inde i Kirken; Opstandelsen, Paaskefestens Mysterium, fandt Sted i Kristenhedens Domkirke.

Endnu faa Øjeblikke, og Mysteriet havde udviklet sig til sejrrig Virkelighed: Lyset, der hidtil langsomt havde hævet sig op af Graven i Kirkens Indre, gled i fine Linier opad Kuplen, som det lod staa i dunkel Majestæt, og tog Besiddelse af Lanternen og Spiret. Der koncentrerede det sig et Øjeblik i overordenlig Glands, sænkede sig derpaa og omgav Kuplen, der nu ogsaa blev gyldenlysende og gjennemsigtig, fuldførte i Hast alle Kirkens Linier og trak sig sluttelig igjen mest glandsfuldt op i Lanternen og Spiret, ligesom skuende ud over Verden og, efter fuldendt Værk, i intensiv Glæde nydende den Glæde, det bragte.

Der var saa stille, hvor jeg stod, under de eviggrønne Ege. Kristen eller Ikke-Kristen, Troende eller Ikke-Troende, Romer eller Fremmed, alle her Forsamlede følte Ærefrygt og syntes bange for, at et højt Ord skulde bringe Synet til at forsvinde. Kun Springvandet plad-

skede, og den sagte Lyd var ligesom et Symbol paa, at det Jordiske havde trukket sig tilbage i dæmpet Stilhed — thi ganske tier eller dør det jo ikke — medens den store Sandhed stod paa Himlen, at os er en Sol opgangen, en Frelse født. Den var lovet det Skabte i Tidens Morgen, den stiger ned fra Himlen paa uforklarlig Maade og rejser sig lige uforklarlig fra de store Kæmperes Grave; den hæver sig lysende, naar alt andet Lys er slukt, den vinker os i Afstand, og som den nu gjør et Tempel af Ler og Sten til gjennemsigtig Ild, vil den gjøre vort Legeme til et lutret, uforkrænkeligt Tempel for Aanden. O, Lys, lad mig skue Dig i min Dødsstund!

Jeg gik tilbage hen imod Obelisken udenfor Trinità dei Monti. Paa Vejen saa jeg mange Vogne med svagelige Engelske, der svagt udbrøde i „beautiful! splendid! glorious!"[1]). Der stod ogsaa en Klynge af andre Fremmede, og en Maler havde med en Theaterkikkert for Øjet taget en Stilling, som om det Hele var til, for at han for et beundrende Auditorium kunde paapege det Kunstrigtige i Lysets Linier. Mig syntes den lille Klownscene ganske at passe som Intermezzo i Mysteriet.

Tæt ved det øverste af spanske Trappe hjalp jeg en dejlig lille Dreng op paa Muren, for at han kunde se Lysglandsen. Dog havde han nok egenlig mindre Fornøjelse af det stille, fjerne, lysende Tempel end af de to lange, lige Gaslygterækker, som han saa nærmere, dybt nede henad Via dei Condotti. Da jeg et Øjeblik halvt vendte mig, saa jeg Moderens blege Ansigt, og — underfulde Syn! — det fjerne Lystempel spejlede sig i hendes store, mørke Øje. Da kom pludselig over hendes Ansigt et stærkt Blink, der flammede en ubeskrivelig Glands over hendes fløjlssorte Øjne, og fra hele Mængden kom et dæmpet Udraab, som om den havde set og beundret det samme som jeg — men Sagen var, at i dette Øjeblik, i et Nu, var Kirkens Belysning bleven forvandlet: istedenfor det blidt-tindrende, gyldne Lys var med overordentlig Kunstfærdighed over den uhyre Strækning blevet tændt et stærkere, rødligt Lys, der drog sig i Linier paatvers, istedenfor at det foregaaende havde draget sig paalangs

[1]) Smukt, prægtigt, glimrende.

eller opad. Hvordan det gik til, hvor mange hundrede Mennesker der vare i Arbejde og i samme Moment gjorde deres Gjerning, kan jeg ikke sige, da jeg jo ikke var nede paa Pladsen.

Himlen havde formælet sig mere med Jorden. Det var ikke længer det blot Aandige, det almindelig Frelsende, det Opløftende, Ideale, der stod ligesom udenfor Jorden i Himmelrummet; men det var en Kirke for Ægteskab og Barnedaab, for Andagt, Skriftemaal, Sakramente til de Døende og Lindring for de Levende. Selve Kirken havde skiftet Form. Ved Belysning i Linier paatvers hævede Façaden sig frem som byzantisk; man troede gjennem Ilden at se Vestibulen række sig frem og tage Form efter den ældgamle, afbrændte Kirke; Kuplen syntes lavere, og Lanternen glødede som en Bavn.

Jeg gik alene hen paa Kvirinalet. Der var slet ingen Mennesker, og Kirken, der herfra ses endnu tydeligere og langt mere afsondret end fra Monte Pincio, stod paa den uendelige, hemmelighedsfulde, stjernebesaaede, blaa Nathimmel som en ensom Guldbygning, hvorpaa den opgaaende Sol spillede og funklede fra det Fjerne. Ja, Solen var ikke længer inde i Kirken. Imod sin Villie forraader Kirken paa selve sin Triumfnat, at den ikke har formaaet at rumme det Uendelige, ikke den høje Universets og Naturens Aand, der skrider frem i sin egen salige Klarhed og ikke lader sig fængsle til Artikler og Dogmer.

